

MITROPOLIA BANATULUI

88

REVISTA OFICIALA A ARHIEPISCOPIEI TIMIȘOAREI ȘI CARANSEBEȘULUI
ȘI A EPISCOPIEI ARADULUI

ANUL

XXXVIII

NOIEMBRIE - DECEMBRIE

1998

Nr. 6

SF. IOSIF CEL NOU de la PARTOS

SF. VISARION SARAI

Redacția : Soarele de la Alba Iulia — — — — —	3
Plenara Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste — — — — —	9

ȘAPTE DECENII DE LA DESĂVÎRȘIREA STATULUI NAȚIONAL UNITAR ROMÂN

Prot. dr. MARCU BĂNESCU : Aere Perennius — — — — —	16
Prot. ION B. MUREȘIANU : Pregătirea Marii Uniri în Banat : antecedente — — — — —	21
Prof. VASILE POPEANGĂ : Activitatea preoțimii bănățene în lupta pentru înfăptuirea Marii Uniri — — — — —	23
Pr. EUGEN GREUCEANU : Contribuții privind participarea clerului arădean în pregătirea marelui act de la Alba Iulia — — —	41
Prot. IEREMIA B. GHITA : Bănățenii din districtul Mehadie în lupta pentru Marea Unire — — — — —	43
Pr. BORIS ȚURCANU, pr. dr. VASILE V. MUNTEAN : Lugojul în timpul și după Marea Unire — — — — —	52
Dr. GHERHARDT HOCHSTRASSER : Șvabii bănățeni și Marea Unire — — — — —	56

AMVONUL PREOȚILOR

Pr. IACOB LUPEI : Atotputernicia lui Dumnezeu — — — — —	64
Pr. IOAN BRÎNZEI : Căile mântuirii sufletești — — — — —	66
Arhim. prof. IOASAF GANEA : Cinstirea unui sfânt român — — —	67
Pr. prof. SORIN COSMA : Cuvînt de învățătură despre Sfînta Treime — — — — —	70

CHIPURI DE ÎNAINȚAȘI

IOSIF D. SURULESCU : Un precursor al Marii Uniri : George No- vacoviciu (1879—1908) — — — — —	74
Pr. GHEORGHE SUTAC : Preotul dr. Petru Fleșeriu (1884—1940), participant la Marea Unire de la Alba Iulia — — — — —	79

DOCUMENTAR

Prof. PAUL ABRUDAN : Mărturii memorialistice privind lupta po- porului român pentru desăvîrșirea unității naționale — — —	85
--	----

TREpte AL EDEZVOLTĂRII PATRIEI

Realizări tehnico-științifice. Tehnica de calcul în sprijinul produc- ției. Automacara de 40 tone. Randamente sporite în abataje. Suc- cese ale siderurgistilor reșițeni. Nouă strălucire a metalului. Mate- riale de construcții cu înlocuitori. Cîmp larg de afirmare moder- nizării producției. Asimilări. Un semnificativ salt pentru producția agricolă. Modernă unitate spitalicească. Zilele culturii. — — —	92
--	----

SOARELE DE LA ALBA IULIA

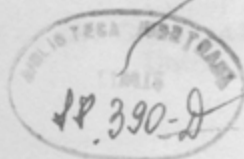
MITROPOLIA BANATULUI

6

ANUL XXXVIII

noiembrie—decembrie 1988

EDITURA MITROPOLIEI BANATULUI

COMITETUL DE REDACȚIE

- Președinte :** I. P. S. NICOLAE, Mitropolitul Banatului.
- Vicepreședinte :** P. S. TIMOTEL, episcopul Aradului, Ienopolei și Hălmaგიului.
- Membri :** Preot ILIE MAIER, vicar administrativ la Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului.
Preot TEODOR GREUCEAN, vicar administrativ la Episcopia Aradului, Ienopolei și Hălmaგიului.
Preot PETRU DOROBANȚU, consilier la Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului.
Dr. IOAN TULCAN, funcționar la Centrul eparhial Arad.
Preot SORIN COSMA, profesor la Seminarul teologic din Caransebeș.
- Corectori :** Preot IOAN D. ȚIRNEA
Diacon MIRCEA LĂUTAȘ
- Redactor :** Arhidiacon dr. SILVIU ANUICHL
- Redacția și Administrația :** Arhiepiscopia ortodoxă română, 1900
Timișoara I, bd. Victoriei nr. 7. Cont virament
BNRSR, filiala Timișoara, nr. 45.10.8.192.
Abonamentul anual — lei 200.

SOARELE DE LA ALBA IULIA

Cu șapte decenii în urmă, întregul popor român de pe ambele versante ale Carpaților trăia bucuria unui început de soare : soarele răsărit în cetatea unității neamului, într-o duminică de iarnă, peste hlamida imaculată a zăpezii, dar care învăluisese cu razele lui benefice întreaga suflare românească. Aparent, o simplă coincidență, dar în realitate cu profundă semnificație simbolică. Era soarele dreptății, ce răsărise după veacuri de neostoită așteptare, punînd capăt pentru totdeauna fruntariilor artificiale, create și întreținute între cei de același sînge, limbă și credință, de marile imperii feudale limitrofe spațiului românesc.

La 1 Decembrie 1918 Alba Iulia aducea împlinirea idealurilor multiseculare din istoria poporului român — unitatea și independența națională — visul de a trăi, ca fii ai aceluiasi neam, într-un stat unitar, de sine stătător și indivizibil. Vicisitudinile vremurilor, vitregiile abătute asupra acestui colț de lume aflat „în calea tuturor răutăților“, oricît de mari vor fi fost, n-au putut covîrși statura zveltă, demnă, a unui popor mîndru și viteaz, conștient de obîrșia, ființa și structura sa spirituală, în ciuda oricăror opreliști, a tuturor celor ce încercau să ne facă străini și apatrizi chiar pe meleagurile noastre ancestrale. De aceea și antecedentele acestei lupte constituie o realitate eternă în istoria poporului român, impunîndu-se ca o coordonată definitorie și pentru strămoșii direcți ai poporului nostru. A fost cu adevărat o extraordinară epopee ce a străbătut veacurile și a circumscris în limitele ei nu numai sîngele vărsat pe atîtea cîmpuri de luptă, de mulțimea eroilor anonimi, ci include de fapt contribuția tuturor fiilor neamului, indiferent de profesie și stare socială. În esență, a fost o crîncenă luptă de rezistență a unui popor întreg în fața tuturor tentativelor de înstrăinare națională și religioasă, de mutilare a specificului propriu, de anulare a însăși certificatului său de naștere, de negare a existenței sale ca entitate în mijlocul celorlalte popoare ale lumii. Pentru mulți străini constituie și astăzi un adevărat miracol

permanentizarea noastră pe meleagurile intracarpatiche — de fapt leagănul poporului român — în multiseculara confruntare cu cea mai neagră exploatare socială și națională, la discreția unei oligarhii feudale străină de sufletul românesc și de o intoleranță fără termeni de comparație. În realitate, cheia enigmei aparente este pe cât de simplă pe atât de elocventă : conștiința noastră națională, obîrșia strălucită și continuitatea ei erau înscrise cu fiecare prunc născut pe aceste meleaguri și nimeni nu i-o putea smulge din sufletul său. Străluciți oameni ai condeului din evul mediu, vestiți cronicari, au immortalizat prin scrisul lor conștiința obîrșiei, unitatea și continuitatea vechilor daco-romani în Dacia de altădată, dar care de fapt era numai o constatare smulsă de pe buzele și din sufletul tuturor românilor care o cultivau și o afirmau cu legitimă mîndrie. Așa se face că și peregrinii străini care ne-au cunoscut, traversîndu-ne așezările, au afirmat-o la fel de clar, atunci cînd au dorit să-și păstreze fidelitatea față de adevăr. Din fericire, au fost cei mai numeroși, un număr covîrșitor, comparativ cu cei înhămați la carul mistificărilor și denaturărilor cu orice preț, aflați în solda aceleiași oligarhii străine care dorea să permanentizeze pînă la sfîrșitul lumii exploatarea unui popor și a unor spații la care nu avea nici un drept.

Libertatea, dreptatea socială, independența și unitatea națională sînt constante definitorii ale istoriei patriei noastre. În veacuri întregi de înclăstare s-a dezvoltat mereu conștiința interesului și destinului comun al întregului nostru popor, dincolo de hotarele nefirești pe care vitregiile și presiunile marilor imperii vecine le impuseseră între provinciile ce ne defineau dintotdeauna. A fost o conștiință care s-a format în adîncimile istoriei, păstrînd amintirea originii comune din acea simbioză daco-romană și verificîndu-se în permanență prin excepționala unitate a limbii române, prin legăturile permanente dintre românii ce locuiau ambele versante ale Carpaților.

La capătul secolului XVI, în prima zi a lunii noiembrie, odată cu primii fulgi de nea ce anunțau sosirea iernii, în cetatea Alba Iulia pătrundea și duhul restituirii unității statale românești. Era statura de granit a lui Mihai Viteazul, ce exprimase pentru întia oară în evul mediu voința practică a întregului popor român de a trăi unit, sub un singur sceptru, într-o țară liberă și independentă. A fost o clipă a istoriei, o străfulgerare, dar care a

încărcat sufletul românilor de o speranță fără seamăn, cu valoare de simbol, de încrederea și certitudinea că tot într-o zi de iarnă aveau să-și desăvîrșească unitatea statală o dată pentru totdeauna.

De atunci, tot ce s-a derulat în istoria noastră a purtat pecetea acestei restituiri, după exemplul Viteazului. Marea Unire a fost visul lui Horea „rex Daciae“, a fost năvalnica revărsare de energii a pandurilor lui Tudor Vladimirescu, a fost viziunea lui Avram Iancu, „craiul munților“ și a înțeleptului Nicolae Bălcescu, a fost matura acțiune a memorandiștilor, a fost minia dezlănțuită a țărănilor de la 1907, a fost temerara perseverență a mînuitorilor condeiiului, a fost puterea țîșnită din sufletul românesc al tuturor țărănilor și muncitorilor, a meseriașilor, a clericilor, a elevilor și studenților, împreună cu toții și în esență a întregii obști românești. Oricare le-a fost forma și mijloacele de luptă, toate s-au legat într-un fluviu unic — cel al eliberării naționale și sociale, cel al Marii Uniri statale.

În condițiile prefacerilor apărute în întreaga societate europeană de la începutul secolului XX, idealul unității naționale a devenit una dintre problemele cele mai acute, pentru soluționarea căruia s-au ridicat la luptă majoritatea popoarelor continentului. Imperiile feudale, care încorsetaseră lumea evului mediu, cu opulența și disprețul lor suveran, au intrat într-un iremediabil proces de descompunere. Se prăbușea definitiv și vetustul Imperiu austro-ungar, mistuit de imense contradicții interne naționale și sociale și confruntat cu greutățile primei conflagrații mondiale pe care o începuse. Aerul libertății și autodeterminării, descătușat din tiparele prejudecăților feudale, a adus și conceptul unității organice, statale, a fiecărei națiuni, ca o entitate a indivizilor componenți, legați prin sînge, prin aceeași limbă, tradiții și cultură, prin specificul activității proprii și același ideal multiseclar. În ceea ce ne privește pe noi, a sosit atunci momentul răsăritului de soare de la Alba Iulia.

Marea Unire este opera întregului popor român, ca act de importanță istorică inestimabilă, exprimînd voința liberă a tuturor românilor de pe meleagurile Ardealului, Banatului, Crișanei și Maramureșului de a se uni cu frații de peste munți. Cei 100 000 oameni adunați pe cîmpul lui Horea de la Alba Iulia au reprezentat o fascinantă Adunare cu caracter plebiscitar, dar și de natură constituantă grație „credenționalelor“ celor 1 228 delegați să re-

prezintă pe toți cei rămași acasă de pe aceste meleaguri ale țării. Voința lor a fost afirmată atunci o dată pentru totdeauna, cu o claritate strălucitoare, exprimată într-un glas de toți cei prezenți : „Trăiască România Mare !“

Strălucitul act de la 1 Decembrie 1918 a fost — repetăm — opera întregului popor român, un rol de seamă revenind și clericilor Bisericii noastre strămoșești de pe meleagurile Banatului. Activitatea lor febrilă din preajma Unirii este însă de fapt o continuare a unui șir de nesfârșit de jertfe, care au stat și ele la temelia maiestruoasei opere cu reverberații perene. Prin însăși structura și organizarea ei, Biserica noastră dreptmăritoare a depășit dintotdeauna fruntăriile artificiale dintre români, opunându-se în permanență fragmentărilor preconizate și întreținute în dauna noastră de marile imperii feudale, cultivând pretutindeni conștiința de neam, unitatea limbii și scrisului românesc. Ierarhii de peste munți își exercitau jurisdicția spirituală și asupra meleagurilor intracarpătice, le dedicau cărți de spiritualitate ortodoxă și gând românesc, în confruntarea lor cu amenințarea înstrăinărilor, iar clerul de mir și din cinul monastic era format în aceleași școli de pregătire teologică și culturală în general. Și nu o dată, numeroși dintre ei au putut fi identificați printre cei ce s-au ridicat cu arma în mână pentru apărarea ființei neamului, pentru unitatea și independența țării, fie în oastea lui Mihai Viteazul și a altor voievozi de pioasă memorie, fie în răscoalele și revoluțiile destinate emancipării sociale. Tocmai din aceste motive, slujitorii Bisericii noastre au fost, în permanență multor veacuri, cei mai expuși represaliilor oligarhiei Imperiului habsburgic, plătind adesea cu viața pentru rezistența opusă tentativelor de înstrăinare națională și religioasă, pentru întreținerea făcliei pururea vii în sufletul românilor, a unității și independenței neamului, a speranței că acest ideal sacru trebuia să se împlinească într-o zi. Numărul lor, impresionant, nu-i poate cuprinde aceste pagini, dar îi amintim eu emoție, de fiecare dată, în orice incursiune în istorie.

În preajma Marii Uniri, numai în Banat, peste 200 preoți au fost aruncați în închisori sau deportați la Sopron și Zambor de autoritățile centrale și locale austro-ungare. Acolo și-a sfârșit viața protopopul dr. George Dragomir din Lugoj și preotul Alexandru Atnagea din Vrani ; alții au fost împușcați chiar în toamna anului 1918, așa cum a fost Cornel Leocuța și Cornel Negrescu din

Șimand și Augustin Țirziu din Chereuș. Dar dincolo de suferințele îndurate, de sacrificiul însuși al vieții, slujitorii Bisericii noastre și-au făcut pe deplin datoria față de întregul neam românesc. În ciuda interdicțiilor și a pericolelor, au trecut Carpații, au difuzat cărți și reviste românești editate acolo unde „răsărea soarele pentru toți românii“, au activat printre soldații și voluntarii români de pe diferite fronturi, trecând prin încercări dramatice, iar unii dintre ei — ca Matei Verhichescu din Vîrciorova — acoperindu-se de glorie legendară. După prăbușirea Imperiului habsburgic, tot ei s-au aflat în primele rânduri ale gărzilor naționale locale și animatorii participării entuziaste la Adunarea de la Alba Iulia. Iar episcopii Ioan I. Papp al Aradului și Miron Cristea al Caransebeșului — patriarhul de mai târziu — și-au pus pecetea personalității lor în întreaga mișcare din preajma Unirii și din acele zile de neuitat, rostind cuvântări și făcând parte din „Marele Sfat Național“, sau ducînd la București actul de valoare excepțională al Unirii.

*

Au trecut de atunci șapte decenii, dar amintirea zilei de 1 Decembrie 1918 a rămas la fel de proaspătă, cum va rămîne mereu în memoria tuturor fiilor pămîntului românesc. Marcînd momentul, în ziua de 30 noiembrie 1988, 120 000 cetățeni din toată țara s-au adunat în Piața Republicii din Capitală, pentru a cinsti printr-o impresionantă manifestare, făurirea statului național unitar român. Se aflau reprezentanți ai tuturor județelor țării — muncitori, țărani, intelectuali, clerici, elevi și studenți — mulți dintre ei purtînd eșarfa tricoloră, ca odinioară cei de la Alba Iulia. Purtînd cu mîndrie portretul celui mai strălucit fiu al națiunii noastre, Președintele Nicolae Ceaușescu, într-o unitate de cuget și simțire cu întregul popor, ei au exprimat omagiul lor patriei iubite și ilustrului ei Conducător, grație căruia România trăiește astăzi anii de glorie ai împlinirilor socialiste, liberă, independentă și stăpînă pe destinele sale.

În fața acestei impresionante mase de cetățeni ai țării, Președintele Nicolae Ceaușescu a rostit o amplă cuvîntare, în cadrul căreia a spus : „Realizarea statului național unitar, cu 70 ani în urmă, a reprezentat împlinirea năzuințelor de veacuri ale poporului nostru de a trăi unit, de a munci împreună, pentru a-și făuri o viață nouă, mai bună, liberă și fericită. Acum cînd aniversăm 70 ani de la realizarea statului național unitar, putem afirma cu în-

dreptăţită mândrie, că numai socialismul a reuşit să asigure ridicarea generală a bunăstării poporului, să asigure întărirea independenţei, a suveranităţii, să înfăptuiască năzuinţele de veacuri ale poporului nostru la o viaţă mai bună, liberă, independentă. Să cinstim pe făuritorii statului naţional unitar român ! Să cinstim poporul român —adevăratul făuritor al acestui act istoric, al istoriei patriei noastre în general !“

O facem şi noi cu acest prilej, închinînd făuritorilor Marii Uniri majoritatea materialelor din cuprinsul acestui număr al revistei noastre.

Fie ca soarele de la Alba Iulia să lumineze şi să încălzească veşnic cu razele lui pe toţi fiii poporului român, strîns uniţi sub maiestuoasa cupolă a României socialiste contemporane.

Redacţia

PLENARA CONSILIULUI NAȚIONAL AL FRONTULUI DEMOCRAȚIEI ȘI UNITĂȚII SOCIALISTE

În ziua de 30 noiembrie 1988, la București a avut loc plenara Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste, întrunit sub președinția ilustrului Conducător al României socialiste contemporane, Președintele Nicolae Ceaușescu, președintele Frontului Democrației și Unității Socialiste.

La lucrările plenarei au fost prezenți toți membrii Consiliului Național al F.D.U.S., din care fac parte și înalți ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Teoctist, alături de ceilalți conducători și exponenți ai cultelor religioase din patria noastră.

Pe ordinea de zi a plenarei au fost înscrise următoarele cinci probleme: 1. Proiectul Planului național unic de dezvoltare economico-socială a Republicii Socialiste România în anul 1989; 2. Proiectul Planului de dezvoltare a agriculturii, industriei alimentare, silviculturii și gospodăririi apelor în anul 1989; 3. Proiectul Bugetului de stat pe anul 1989; 4. Proiectul privind autoconducerea și autoaprovizionarea pentru asigurarea unei aprovizionări a populației cu produse agroalimentare și bunuri industriale de consum pe anul 1989; 5. Raport privind creșterea rolului și atribuțiilor organismelor Frontului Democrației și Unității Socialiste în realizarea planurilor și programelor de dezvoltare economico-socială a patriei.

Pe marginea problemelor aflate pe ordinea de zi au luat cuvântul numeroși vorbitori, dezbaterile desfășurându-se într-o atmosferă de puternică angajare patriotică, generată de Expunerea recentă a marelui nostru tribun național, Președintele Nicolae Ceaușescu — document de covârșitoare importanță pe plan teoretic și practic, ca program de muncă și acțiune pentru întregul popor român.

Printre cei ce au luat cuvântul la înalta tribună a Consiliului Național al F.D.U.S. s-a numărat cu această ocazie și Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Antonie al Ardealului, reprezentând Biserica Ortodoxă Română și cultele religioase din patria noastră, care a subliniat, alături de ceilalți vorbitori, rolul primordial al Președintelui Nicolae Ceaușescu în funda-

mentarea planurilor și programelor de dezvoltare a țării, precum și atașamentul profund și contribuția cultelor religioase la maiestruoasa operă de citorire a României socialiste contemporane, I.P.S. Sa s-a referit deopotrivă la sărbătorirea împlinirii a șapte decenii de la Marea Unire de la 1 Decembrie 1918, arătând că Biserica Ortodoxă Română și alte culte religioase au militat activ pentru realizarea ei și de aceea nu vor înceta nici o clipă de a o sluji cu abnegație și devotament, ca o datorie de căpetenie. Astfel, I.P.S. Mitropolit Antonie a spus :

„În deplin acord cu antevorbitorii, vă rog să-mi permiteți să exprim în acest înalt for democratic, național, aceleași sentimente de întreagă adeziune ale cultelor din Republica Socialistă România la tot ceea ce înseamnă marile realizări din patria noastră, sub înțeleapta conducere a iubitului nostru Președinte Nicolae Ceaușescu, în epoca a cărei simbol a devenit.

Se știe că Biserica noastră, ca și celelalte culte, sînt prin vocația lor preocupate mai ales să propovăduiască credincioșilor o viață fericită în eternitate. Dar ele nu s-au dezinteresat nici de viața de toate zilele din lumea aceasta. Ba, am putea spune că în vremea noastră, stimulate de dorința oamenilor de a trăi mai bine și cît mai în conformitate cu principiile de dreptate, egalitate și pace, ele au ajuns să-și dea seama că au greșit atunci cînd s-au dezinteresat de viața pămîntească, sau atunci cînd n-au orientat credincioșii așa cum ar fi trebuit.

Iată de ce și noi am învățat că este de datoria noastră să cooperăm activ cu toți factorii rînduiți să organizeze și să desăvîrșească viața oamenilor. De aceea, sîntem astăzi angajați în lupta pentru progresul și înflorirea patriei căreia îi aparținem, în lupta pentru dezarmare și pace, în lupta pentru o lume mai dreaptă și mai bună, eliberată de discriminări, de sărăcie și de sclavie, sub multiplele lor forme.

Așa se explică, la noi, prezența cultelor în Frontul Democrației și Unității Socialiste, în întreaga viață obștească a țării. Ele știu că participă la un proces generos de zidire a unei vieți mai bune și mai drepte. De aceea, ca beneficiari ai vieții sociale, credincioșii noștri trebuie să fie la rîndul lor creatori de bunuri, împreună cu toți cetățenii.

În acest sfîrșit de an, ca în toți anii la această vreme, iată-ne adunați din nou, la chemarea Președintelui nostru iubit, care ne strînge pe toți la sfat, din toate sectoarele vieții patriei, sub grija sa ocrotitoare, ca să ne spunem cuvîntul cu privire la felul cum ne-am desfășurat activitatea și cu privire la felul cum înțelegem să ne-o desfășurăm în viitor.

Toate cultele din România s-au străduit, cu sinceritate și elan, să-și îndrume credincioșii spre muncă și dăruire creatoare, spre tot ceea ce au însemnat acei pași uriași înainte care au ridicat țara noastră pe trepte noi de civilizație și cultură, realități la care s-au referit cu satisfacție toți cei care au luat cuvântul aici. Vom merge pe aceeași cale, fără șovăire și de acum înainte.

Culte sînt recunoscătoare că, prin lege și în fapt, li se respectă credințele lor religioase, că sînt libere să-și organizeze slujbele, pregătirea clericilor, tipăriturile, întreaga viață, potrivit cu tradițiile și limbile proprii: româna, maghiara, germana și celelalte. Ele sînt libere și sprijinite să-și restaureze lăcașurile de cult, să-și pună în valoare bunurile create de-a lungul secolelor și intrate în patrimoniul nostru cultural național.

Pentru toată această libertate, cu asentimentul reprezentanților cultelor prezenți aici, aș dori să asigur plenara de sentimentele noastre patriotice și unanime de recunoștință față de Conducătorul nostru mult prețuit, Nicolae Ceaușescu, luptător neobosit care își consacră uriașa sa energie creatoare pentru progresul și dezvoltarea multilaterală a țării, independența, suveranitatea și libertatea patriei noastre scumpe, Republica Socialistă România.

Cine în țara aceasta nu cunoaște și nu simte dragostea de trecut și de istorie a Președintelui nostru? Cînd oare a mai fost cîntat acest trecut mai mult ca astăzi? Pe temelia lui stă unitatea noastră și dragostea noastră de țară. Cînd au fost scoase din adîncuri de uitare, mai mult ca astăzi, tradițiile noastre seculare, folclorul nostru, doinele, baladele, costumele țărănești? Cînd a fost mai pusă în valoare, alături de cultura de tipul cetății, cultura și civilizația noastră populară, aceea care e matricea ființei noastre românești? Voci din afară, tendențios informate și răuvoitoare, răstălmăcesc adesea un program care este, știm cu toții, unul de păstrare intactă a tuturor acestor valori, urmărind fără îndoială un plus și nicidecum un minus.

În patrie se modernizează industria, agricultura, înfloresc artele, știința, crește mereu numărul școlilor, laboratoarelor, spitalelor, crește grija pentru popor. Patria primește un imbold permanent în domeniul dezvoltării științei și culturii, din partea stimatei doamne academician doctor inginer Elena Ceaușescu, recunoscută pe plan mondial ca savantă de înaltă competență, căreia îi exprimăm și noi omagiul nostru.

Sintem acum în preajma unei zile mari din istoria noastră: sărbătorim 70 de ani de la Marea Unire de la 1 Decembrie 1918, cînd după lupte de veacuri, prin hotărîrea și voința proprie, românii și-au împlinit

marele vis de a fi adunați sub cerul unui singur stat unitar, al lor, pentru veșnicie. Sărbătoarea aceasta ne dă imbolduri noi spre păstrarea unității și a împlinirilor de atunci, la care patria adaugă azi noi împliniri, sub ocîrmuirea celui ce este simbolul unității și al tuturor realizărilor României contemporane, Președintele Nicolae Ceaușescu.

Sîntem convinși că înflorirea și dezvoltarea României va continua în același ritm creator, ca și pînă acum. Acest lucru se poate ușor prevedea prin programele care sînt astăzi în dezbateri. Cultele asigură această ilustră adunare și pe Dumnezeuastră personal, Domnule Președinte, că își vor călăuzi și de acum încolo credincioșii spre tot efortul și dăruirea în slujba marilor idealuri naționale spre mai bine, spre mai frumos, spre pace, dezarmare, cooperare și bună înțelegere între oameni și popoare.“

Participanții la plenară au aprobat în unanimitate documentele înscrise pe ordinea de zi, precum și Hotărîrea-Apel a Consiliului Național al F.D.U.S.

La sfîrșitul lucrărilor plenarei, a luat cuvîntul genialul nostru Conducător, Președintele Nicolae Ceaușescu, președintele Frontului Democrației și Unității Socialiste, întîmpinat cu deosebită însuflețire de toți participanții la dezbateri. În cadrul cuvîntării, subliniată în repetate rînduri cu îndelungi aplauze, urale și ovații, Președintele Nicolae Ceaușescu a spus :

„Cu deplin temei s-a subliniat, de cei care au luat cuvîntul, că marile realizări pe care le-am obținut în dezvoltarea economico-socială, în construcția socialistă, în ridicarea activității științifice, a învățămîntului, culturii, în formarea conștiinței revoluționare și în ridicarea nivelului de trai material și spiritual al poporului demonstrează, cu puterea faptelor de netăgăduit, forța unui popor care a lichidat pentru totdeauna asuprirea și exploatarea, care a devenit stăpîn pe destinele sale și își făurește în mod liber propriul său viitor, viitorul socialist și comunist.

Disponem de un larg cadru democratic de participare la conducerea tuturor sectoarelor de activitate a tuturor oamenilor muncii, a tuturor categoriilor sociale. Însuși Frontul Democrației și Unității Socialiste reprezintă un cadru larg democratic, în care toți cetățenii patriei noastre sînt reprezentați prin organizațiile și organisme lor și își spun deschis părerea asupra tuturor problemelor privind politica internă și externă a patriei noastre. Faptul că, în deplină unanimitate, Consiliul Național al F.D.U.S. a adoptat astăzi toate documentele pe care le-a dezbătut, demonstrează strîns unitatea în care întreaga noastră națiune este hotărîtă să

acționeze neabătut pentru a asigura dezvoltarea continuă a forțelor de producție, a tuturor sectoarelor de activitate, ridicarea nivelului de trai, material și spiritual, și pe această bază, creșterea forței materiale și spirituale a națiunii noastre, înaintarea ei fermă spre visul de aur, întărirea continuă a independenței și suveranității României !

Trebuie să avem permanent în vedere că tot ceea ce realizăm în societatea noastră este destinat omului, bunăstării și fericirii poporului, că noi construim socialismul cu poporul și pentru popor și trebuie să facem totul pentru bunăstarea și fericirea sa !

Să facem astfel ca poporul nostru, care este de fapt adevăratul creator al culturii și limbii sale, să aibă în continuare rolul hotărîtor în dezvoltarea culturii, a civilizației românești, deoarece numai așa va fi o cultură și o civilizație care să corespundă năzuințelor întregii noastre națiuni.

Sărbătorim la 1 decembrie, anul acesta, împlinirea a 70 de ani de la formarea statului național unitar român, care a constituit victoria luptei de veacuri a poporului român pentru a trăi unit, într-un stat unitar, în care să fie stăpîn pe destinele sale. Să cinstim, și în acest cadru al Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste, pe toți cei care, prin lupta și jertfele lor, au contribuit la înfăptuirea acestui dezerat al poporului nostru, la realizarea statului național unitar român !

Mai presus de toate, să cinstim și să omagiem minunatul nostru popor, adevăratul făuritor al întregii istorii a patriei noastre — deci și făuritor al statului național unitar român, acum 70 de ani, adevăratul garant al dezvoltării continue a României pe calea civilizației, spre visul de aur, spre societatea comunistă ! Să ne luăm, și în acest cadru, angajamentul de a sluji, prin activitatea noastră în toate domeniile, cauza independenței și suveranității, cauza bunăstării și fericirii poporului, de a face totul pentru a asigura națiunii noastre un loc demn, într-o lume mai dreaptă și mai bună, într-o lume în care poporul român să-și poată pune deplin în valoare capacitățile sale creatoare, să-și asigure o viață demnă, așa cum o dorește !

* \

În aceeași zi de 30 noiembrie a.c., a avut loc și plenara Comitetului Central al Organizației Democrației și Unității Socialiste, în care au fost dezbătute aceleași documente de însemnătate deosebită pentru dezvoltarea economico-socială a țării în anul 1989, precum și sarcinile ce revin organizațiilor teritoriale din întreprinderi și instituții pentru realizarea acestor programe.

La lucrările plenarei, din partea Bisericii Ortodoxe Române și a cultelor religioase din țară, a luat cuvîntul P.S. Episcop Epifanie al Buzăului, care a spus printre altele :

„Am deosebita cinste și aleasa bucurie să iau cuvîntul de la această tribună, în numele Bisericii Ortodoxe Române și a celorlalte culte din țara noastră, pentru a exprima simțămintele noastre de profundă recunoștință și deosebită cinstire față de înalta conducere de stat, în frunte cu Președintele Nicolae Ceaușescu, pentru epocalele realizări de pînă acum și mărețele planuri de dezvoltare în toate compartimentele de activitate ale vieții noastre românești, dar îndeosebi privind dezvoltarea economico-socială de viitor, spre continua înflorire a patriei scumpe și bunăstarea și fericirea întregului nostru popor.

Magistrala expunere făcută în fața forurilor de conducere ale țării de către stimatul Președinte al Republicii cu privire la stadiul actual al societății românești și perspectivele dezvoltării sale viitoare reprezintă și pentru noi, slujitorii cultelor, un însufletitor imbold de a face tot ceea ce stă în putința noastră pentru a contribui la propășirea și bunăstarea poporului nostru.

Ca fii ai acestui harnic popor, stăpîn pe glia și destinele sale, ne străduim să fim întotdeauna, împreună cu el, la rezolvarea tuturor problemelor țării noastre, dorind să fim atașați plenar la toate năzuințele și idealurile sale și de slujire cu devotament a patriei scumpe, după cum ne-au dat exemplu, de-a lungul secolelor, moșii și strămoșii noștri. Trăind în mijlocul poporului ca cetățeni ai țării, considerăm de datoria noastră să ne facem folositori nu numai credincioșilor noștri, ci întregului popor, spre împlinirea aspirațiilor sale de mai bine. Este pentru noi o datorie de conștiință de a îndruma permanent pe membrii Bisericii noastre să-și iubească patria și poporul din care fac parte, să respecte legile statului și pe ocîrmuitorii lui.

Reprezentanții și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române și ai tuturor cultelor din România s-au dovedit întotdeauna și vor mărturisi și de acum înainte cu temeiurile credinței lor, atașamentul și loialitatea față de această cauză dreaptă și profund umanitară în slujba apărării vieții pe pămînt, a independenței naționale și a dezvoltării fiecărui popor, potrivit cu specificul și năzuințele sale.

În același spirit de slujire a binelui obștesc, împreună cu celelalte culte, sîntem azi pe deplin atașați la politica demnă și înțeleaptă, internă și externă a României socialiste, reafirmată cu atîta convingere și dăruire

patriotică în Expunerea recentă a mult stimatului nostru Președinte Nicolae Ceaușescu.“

În încheierea lucrărilor, într-o însuflețită atmosferă, participanții au adresat o telegramă omagială celui mai iubit fiu al națiunii noastre, Președintele Nicolae Ceaușescu al Republicii Socialiste România, președintele Frontului Democrației și Unității Socialiste, în care au fost exprimate sentimentele de profundă stimă și devoțiune față de activitatea ilustrului tribun al patriei noastre, unitatea de monolit a întregului nostru popor în jurul Conducătorului iubit și hotărîrea fermă a tuturor fiilor țării de a contribui cu întreaga lor capacitate la înălțarea permanentă a patriei noastre spre culmile civilizației și progresului, într-o lume a păcii și colaborării pe întreaga planetă.

Redacția

ȘAPTE DECENII DE LA DESĂVIRȘIREA STATULUI NAȚIONAL UNITAR ROMÂN

AERE PERENNIUS

de : prot. dr. MARCU BĂNESCU

... și nu va pieri niciodată din conștiința poporului român amintirea zilei de 1 Decembrie 1918 !

Înfăptuirea statului național unitar român, după secole de fărîmîtare și suferință, nu este un fenomen istoric ce poate fi uitat sau neluat în seamă de toate generațiile, în nesfîrșita lor succesiune. De fapt, logica istoriei ne îndreptățește să vorbim de refacerea puternicului stat al dacilor de sub conducerea lui Burebista. Statul „re-creat” în condițiile de la sfîrșitul primului război mondial, ar însemna, deci, o „restitutio in integrum” — ca să folosim o formă paradigmatică de largă circulație. „Românii au trăit secole de-a rîndul în formațiuni statale diferite, dar, în pofida acestei fărîmîtări, în conștiința lor a rămas mereu vie ideea unității, a apartenenței la același unic popor” — spunea cu farmec de cronică perenă, ilustrul nostru Conducător, Președintele Nicolae Ceaușescu.

Am citat aceste aprecieri rostite în spirit de regîndire a istoriei și interpretarea fenomenelor ei cruciale pe coordonate reale, în categoriile logice ale cunoașterii umane. Într-adevăr, națiunea română și-a pierdut numai „unitatea de stat”, cum zicea, la Alba Iulia, Vasile Goldiș, dar nu a dispărut din vatra genezei sale, nu și-a uitat obîrșia și nici trebuința de a reface statul unitar.

Ideea unității de neam a fost prezentă în toate provinciile locuite de români, nu numai ca o nostalgică amintire a unui bun pierdut, ci vie, dinamică, năzuind fără ostoi spre refacerea totală. Dacă în unele împrejurări opresiunea a fost prea mare, prea aspră, iar conștiința națională nu a putut lua forme manifeste, ea a fost revitalizată în momente oportune. Azi sînt bine cunoscute de toți luptele și sacrificiile înaintașilor, pînă la înfăptuirea Unirii din 1918.

Fiecare om și, mutatis mutandis, fiecare popor, are, în evoluția vieții sale, o „clipă astrală” — cum scria un cunoscut scriitor (Stefan Zweig) și cum rostea în cîntec poporul nostru în zilele premergătoare Adunării Naționale de la Alba Iulia : „Sosit-a ceasul izbăvirii”. A fost clipa hotărîtoare pe care o are fiecare o singură dată. Ea nu i-a fost dăruită de hazard sau de demiurgi din afară, ci și-a pregătît-o singur. A fost reflectată anticipativ și realizată la momentul oportun, la sfîrșitul primului război mondial, care, printre multiplele consecințe, a numărat și destrămarea ciudatului stat austro-ungar, întemeiat pe falsă prietenie și pe interese oligarhice —

principalul adversar al refacerii statului național unitar român și a altor state vecine. Vasile Goldiș definise plastic această ciudată alcătuire politică, în cuvântarea rostită în fața națiunii, la Alba Iulia: „Vechii noștri opresori s-au înfrățit cu împăratul, pe care ei îl detronaseră, cu împăratul pentru care noi vărsasem sîngele nostru cu credință, și aceste două puteri ne-au robit din nou. Umbra îndurerată a regelui munților, a scumpului nostru Iancu rămîne pentru vecie clasică dovadă a legendarei ingraturii habsburgice...” De aceea s-a accentuat și în „Convocarea” adunării de la Alba Iulia, ideea că „vrem să trăim liberi și independenți, alături de celelalte națiuni ale lumii”.

Acesta a fost în toamna anului 1918, „principiul consacrat prin evoluția istoriei”. Iar dacă evocăm unele aspecte din această perioadă, acest an aniversar, nu o facem pentru a decela lucruri noi, ci pentru a cinsti memoria vrednicilor noștri înaintași. În cele ce urmează, aruncăm o scurtă privire asupra unor fapte din contribuția fostei episcopii a Caransebeșului la pregătirea și susținerea luptei pentru apărarea ființei și a limbii noastre și implicit la pregătirea poporului, din acest colț de țară, pentru Marea Unire.

Organizarea adunării de la Alba Iulia a fost excelent pregătită și desfășurată în condiții extrem de grele, dovadă indubitabilă că ea a fost trăită anticipat în esența ei, de atîtea ori, în zbuciumata istorie a neamului. Organizatorii au precizat, cu minuție juridică și maturitate politică, modul de alegere a deputaților care urmau să reprezinte și să exprime voința poporului din spațiile aflate pînă atunci în Imperiul bicefal. După publicarea regulamentului pentru alegerea deputaților, pe întreg teritoriul Banatului și Ardealului s-au organizat adunări populare, adevărate sărbători ale „învierii neamului”, exprimînd dorința străveche și nealterată: „Vrem să ne unim cu Țara”. Se trimit Marii Adunări patetice mesaje, care au rămas strălucite documente ale hotărîrii unui neam.

Adunarea de la Alba Iulia a fost convocată la propunerea socialistului Ion Flueraș, în ședința Consiliului Național Român din Arad.

Locuitorii satelor bănățene, muncitori și țărani — care asemenea tuturor muncitorilor și țăranilor, au purtat greul războiului, prin atîtea jertfe umane și sacrificii materiale — își descarcă, în toamna anului 1918, întreg amarul, dezlănțuind o mișcare de proporții revoluționare, care a rămas mulți ani, după 1918, în amintirea statelor. De pildă, în satele de pe Valea Timișului, pe atunci, se calcula timpul „de la revoluție”, sau „după revoluție”. Revoluția din monarhia austro-ungară a rămas „un punct de reper”, mai important ca însuși războiul. Se mai spune că „războiul ne-a omorît părinții și frații, revoluția ne-a dat țara”. Românii n-au uitat că stăpînirea Habsburgilor, sau a dualismului austro-ungar, n-a fost mai blîndă, mai umană, ca cea otomană, dimpotrivă, ei au simțit că „au schimbat jugul de lemn al turcilor cu un jug de fier: — după o cunoscută expresie a cronicarului Mihail Cseray. Ideea de revoluție, de altfel era încă vie în memoria bănățenilor. Așa bunăoară, Eftimie Murgu, revoluționar și vizionar politic, milita pentru alianța cu alte forțe revoluționare, pentru detronarea Habsburgilor, în care vedea principala piedică în calea unirii poporului român. El urmărea înființarea unei armate române, grație căreia era con-

vins că se pot realiza idealurile sociale și politice ale poporului român: lichidarea feudalismului, desființarea iobăgiei și unirea întregului popor. Cu astfel de tradiții, în vâlbura miniei acumulate de veacuri, în toamna anului 1918, poporul, în frunte cu ostașii înorși de pe cimpurile de luptă, alungă autoritățile vitrege, distrug conace moșierești, prăvălii și instituții bancare, toate în proprietatea asupritorilor. Dar furia dezlănțuită spontan este oprită tot de români, organizând „sfaturi țărănești“, care se încadrează apoi în consiliile naționale, subordonate Consiliului Național Român. Ei nu mai doreau război ci „moarte războiului“. A fost o „revoluție a păcii“ — cum se spunea în popor. Unități militare, multe în plină dezorganizare, se regroupează și se alătură unităților conduse de ofițeri români, constituite în Consiliul Militar Național Român, aflat la dispoziția Consiliului Național Român stabilit în Arad, angajându-se cu entuziasm să apere ordinea internă și externă. A fost un act de demnitate militară și înalt patriotism. În aceeași ordine a evenimentelor, mai menționăm și faptul că germanii, constituiți în consilii naționale germane, declară că se alătură românilor, aderând la Consiliul Național Român Central, ca unii care au trăit și trăiesc între români, împărțînd întru toate traiul lor.

*
* *
*

Un important rol în menținerea conștiinței naționale și dezvoltarea „dorului de frați“, l-a avut, așa cum se știe, și vechea episcopie a Caransebeșului, reînființată în anul 1865, care a participat cu rol conducător, la toate acțiunile naționale, cu toate mijloacele ei spirituale și materiale. După desființarea regimentului confinar româno-bănățean nr. 13 din Caransebeș (1 noiembrie 1872), o bună parte din foștii ofițeri români din această unitate au devenit principali colaboratori ai episcopului Ioan Popasu în lucrarea de ridicare a poporului. Dar și ofițerii rămași în unitățile militare ale Imperiului habsburgic au colanorat cu conducerea eparhiei, în spirit ortodox și românesc. Pentru a ilustra atitudinea ofițerilor români din armata habsburgică, cităm un caz din „Schite istorice și culturale...“ (1892) scrise de Ioan Bartolomeu, secretarul episcopiei și întiiul redactor al „Foi diecezane“. Se spune că generalul Nicolae Cena (1844—1922), „daco-românul“, cum îi spuneau contemporanii, instructor, comandant de școli militare, literat istoric, numismat și, mai ales, patriot neînfricat, ca tânăr ofițer ar fi primit de la mama sa, Safta din Mehadia, o scrisoare, cu sfatul ca, acolo, în „străinătăți“, cînd îl va prinde dorul de ai săi, să citească scrisoarea. Ajungînd la unitate, undeva pe pămînt străin, ofițerul Nicolae Cena a citit în „talismanul“ de la mamă-sa cuvintele: „Deșteaptă-te române...“ Generalul Nicolae Cena a respectat dorința mamei sale, primind defilarea trupelor în cadența marșului „Deșteaptă-te române“.

Aproape toți ofițerii superiori români din armata habsburgică au activat și în cadrul organizațiilor bisericesti locale și centrale. Este vrednic de remarcat faptul că sinoadele eparhiale — alcătuite din deputați clerici și mireni, conform Statutului organic șagunian — pe lingă problemele de organizație și administrație bisericască, s-au ocupat de toate aspectele vieții românești din Banat, devenind adevărate „parlamente românești“.

Sedintele de lucru ale sinoadelor dezbăteau mijloacele de apărare și acțiune ale națiunii române, într-o varietate de probleme, unele deosebit de grave. „Foaia diecezană“, apărut cu începere de la 7/17 ianuarie 1886, a fost, pînă în 1918, nu numai organ eparhial pentru probleme bisericești, ci adevărată tribună românească. Prin intermediul ei bănățenii primeau săptămînal informații din toate provinciile românești. „Foaia“ a publicat literatură română din țară, cu aproape toți clasicii literaturii noastre. După doi ani apărea și „Calendarul românului“, cu aceeași orientare.

Cu sprijinul episcopiei s-au înființat și bănci de ajutor reciproc la sate, precum și fundații pentru burse acordate studenților români la diferite universități. Episcopul Ioan Popasu a înființat la Caransebeș, în aceleași condiții vitrege, două institute de învățămînt : Institutul teologic și cel pedagogic. Profesorii și elevii trecuți prin aceste instituții au devenit vajnici luptători, menținînd trează conștiința națională și tot ei au creat și „Biblioteca noastră“, condusă de Enea Hodoș și Patriciu Drăgălina, în cadrul căreia au fost publicate operele clasicii români. Osîrduitori și temerari, profesorii, elevii și studenții (deveniți învățători și preoți), au cules nestematele folclorului bănățean și unii au încercat chiar creații originale, prin care au demonstrat că limba daco-română, mult persecutată, nu este o limbă „barbară“, incapabilă de a exprima idei înalte sau sentimente frumoase. Și au demonstrat că limba noastră vorbită are frumusețea, vigoarea și expresivitatea ei ca și limbile altor popoare, care, în condiții mai prielnice, și-au creat o literatură cultă mai devreme. „Biblioteca noastră“ a stabilit o trainică legătură culturală cu frații din alte provincii, accentuînd necesitatea unirii tuturor. Preoții și învățătorii au înființat biblioteci satești au răspîndit cartea românească, au înființat coruri și fanfare cu un bogat repertoriu românesc. Sub îndrumarea episcopiei au activat numeroase societăți culturale, ca : „Reuniunea română de lecturi“ ; Societatea de lectură „Ioan Popasu“ a tineretului de la cele două institute amintite : „Reuniunea de meseriași“ ; „Reuniunea română de cîntări“. „Reuniunea agricultorilor“ ; „Reuniunea femeilor române“ ș.a.

Urmînd acestei bogate tradiții, în preajma marelui eveniment de la 1 Decembrie 1918, slujitorii episcopiei Caransebeșului, în frunte cu ierarhul lor, dr. Miron Elie Cristea, viitorul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române au fost deosebit de activi. Faptele lor au fost evidențiate de-a lungul deceniilor care au trecut și nu le vom repeta. Totuși, din mulțimea lor merită să reamintim ilustrativ cîteva, la această aniversare.

Presimțind furtuna unor evenimente ireversibile, ministrul austro-ungar al cultelor și instrucțiunii publice, I. Zichy, i-a convocat la Budapesta pe cei trei ierarhi ortodocși români din Ardeal și Banat, pentru a discuta „problema școlilor românești“ (cf. „Foaia diecezană“ nr. 32 din 5/18 august 1918). Contele Zichy s-a arătat „binevoitor“, dispus să mai slăbească „strînsorile“. De fapt, el cerea sprijinul chiriariilor români, în marasmul unui imperiu gata să se prăbușească. Dar „tratativele“ erau tardive, depășite de evenimente. Drept răspuns, episcopii ceruseră, prin note speciale, ca preoții să nu mai facă „pomenirea împăratului“, ci să înalțe rugăciuni pentru Consiliul Național Român. În acest timp, „acasă“, la Caransebeș, consilierul Ștefan Jianu și colegii săi băteau drumurile eparhiei, informînd preoții și

învățătorii confesionali despre desfășurarea evenimentelor și îndemnându-i să fie pregătiți pentru „ziua cea mare“. Iar cărturarul dr. Cornel Corneanu, secretarul eparhiei, redacta tribuna politică „Lumina“, pentru lămurirea maselor : „Armata a depus armele . . .“ ; „Pacea va da ființă lumii noi . . .“ ; „Poporul cere dreptul de a se amesteca și de a conduce treburile obștești . . .“

În memorabile zile de noiembrie 1918 cînd se alcătuiau gărzile naționale, în orașul Caransebeș, ca și în alte orașe, se produceau evenimente decisive. Primarul — o rămășiță a administrației habsburgice în agonie — convocase o adunare populară, încercînd să împiedice constituirea gărzilor naționale. Se ridicaseră unele glasuri, reprezentînd guvernul austro-ungar aflat în descompunere, care militau împotriva înființării gărzilor naționale și cereau intervenția armatei habsburgice, contrar dorinței unanime a românilor : „Vrem unirea cu Țara“. În aula primăriei, haosul amenința din toate părțile. Un grup de tineri aleargă la locuința consilierului eparhial Ștefan Jianu, care, lovit de gripă, zăcea în febră trupească și sufletească. „Sîntem pierduți !“ „Ne aruncă în foc . . . Ne asmut pe unii împotriva altora . . . Ei vreau să ne batem între noi . . .“ — îi spun ei, precipitat. Ștefan Jianu, „tribunul“ — cum îl numeau contemporanii — nu mai ascultă cuvintele grăbite, rupte, ale tinerilor. Sare din pat, ia o haină pe umeri și se repede la primărie. Intrarea lui în sala care fierbea în clocot, fulgeră mulțimea. Ia cuvîntul și tună — spun martorii evenimentului : „Aici nu se poate face decît gardă națională română ! Aveți grijă, că de vă purtați cîstit, nu avem motive să ne purtăm altminteri ! . . .“ Și gărzile naționale s-au constituit. Peste cîteva zile, caransebeșenii, în frunte cu episcopul dr. Miron Cristea porneau spre Alba Iulia . . .

La Alba Iulia, după votarea Unirii, Marele Sfat Național, ales de Adunarea Națională, s-a întrunit în sala tribunalului (în 2 decembrie 1918), sub președinția episcopului dr. Miron Cristea, pentru a alege Consiliul Dirigent, cu atribuții de guvern provizoriu.

În șapte decenii sînt multe zile și multe ore de trudă și veghe. Din multitudinea fenomenelor, două aspecte merită să fie reținute : demnitatea și solidaritatea poporului, care în ultimele două decenii a trecut și trece printr-un fascinant proces de înnoire, de revitalizare și de zbor avîntat spre înălțimi abia visate odinioară.

PREGĂTIREA MARII UNIRI ÎN BANAT: ANTECEDENTE

de: prot. ION B. MUREȘIANU

Înfruntînd vicisitudinile secolelor, poporul român a luptat necontenit pentru apărarea pămîntului strămoșesc, pentru libertate, dreptate socială, independență și deplină unitate statală. În numele acestor vreri, s-au jertfit aleșii atîtor generații, convinși că fără totală dăruire nu se înfăptuiește nimic trainic. Comunitatea de origine, limbă, credință și cultură a neamului românesc, complexitatea legăturilor neîntrerupte dintre românî și lupta comună pentru împlinirea aceluiași aspirații au înfrînt dorința opresorilor străini, fiind temelia de granit a statului național unitar. Alba Iulia ziua de 1 Decembrie 1918, este deci împlinirea firească a dreptății, prea multă vreme împiedicată de vitregiile istoriei.

Din noianul mărturiilor privind unitatea românilor, desprindem cîteva referitoare la Banat, nu lipsite de semnificație.

În secolul IX, voievodatul bănățean bine organizat economic și militar, și-a apărut cu eroism pămîntul străbun¹ și orînduieșile moștenite, păstrate cu sacrificii pînă în secolul XVII de districtele din răsăritul provinciei, recunoscute de ocupanți dar mereu supuse violențelor încercări de a le acapara și desființa. Lupta pentru apărare a fost dusă de masele grupate în jurul cnejilor care le-au rămas fideli.² În 1312 e cunoscută răscoala condusă de banul Ioan, descendentul unei familii din timpul voievodatului, care luptă împotriva tendințelor acaparatoare ale regelui Carol Robert al Ungariei, timp în care se desfășoară în Transilvania răscoala voievodului Borza, continuată de fii săi ce trec apoi în Țara Românească³, așa cum vor trece și alți nobili și oșteni bănățeni. Districtul românesc din colțul nord-estic protestează violent în 1361 împotriva imixtiunii regelui care le leza autonomia, prilejuind un proces de durată a zece ani⁴. Actele

¹ M. Bejan, *Cronica notarului anonim al regelui Bela*, Sibiu, 1899, pp. 31—35, 71—75; *Legenda major. Vita Sancti Gerardii*, în *Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului*, Timișoara, 1980, pp. 22—65.

² P. Drăgălina, *Din istoria Banatului Severin*, vol. I, Caransebeș 1899, pp. 101—144; Tr. Simu, *Organizarea politică a Banatului în evul mediu*, Lugoj, 1941.

³ P. Binder, *Contribuții la geografia istorică a Banatului Severin*, în „Studii”, vol. 21, nr. 4, 1968, pp. 630—636; M. Holban, *Despre raporturile lui Basarab cu Ungaria angevină*, în „Studii”, vol. 20, nr. 1/1967, pp. 6—8, 14.

⁴ Pesty Fr., *Krassó vármegye története, (Istoria județului Caraș)* vol. III, Budapesta, 1882, pp. 71—73, 105—122; Pesty Fr. — Ortway T., *Temesvármegye es Temesvárváros története (Istoria regiunii Timișoarei și a orașului Timișoara)*, documente, Pojon, 1896, pp. 87—88.

cancelariei regale maghiare cuprind numeroase proteste și procese ale cneților și nobililor români care își apărau energic moștenirile de secole, acceptînd judecarea numai după „juxta antiquam et approbata legem valachicalium universorum”⁵. După consolidarea Țării Românești, legăturile frățești iau noi dimensiuni, manifestîndu-se prin sprijin reciproc, iar trecerile peste Carpați sînt frecvente în ambele sensuri.

În 1385, românii bănățeni se răscoală sub conducerea fiilor nobilului Dan, cu lupte cumplite în jurul Timișoarei, cînd voievodul Țării Românești le vine în ajutor, atacă cetatea Mehadia cu scopul de a reanexa Banatul Severinului, extins pînă la munții Semenicului și stăpînit apoi de Mircea cel Mare.⁶ Ei apără cu hotărîre autonomia districtelor, se alătură voievozilor Țării Românești, unde își găsesc adesea adăpost, iar cînd Iancu de Hunedoara primește ca donație regală o parte dintre cele opt districte din sud-estul Banatului, ce formau o unitate autonomă, este obligat să o restituie.⁷ Orașul cetate Caransebeș, sediul districtelor, era condus de un consiliu format din români din toate stările sociale, cu un scaun de judecat în care se delibera „după legea românească”, la fel fiind organizat și orașul Lugoj. Aceste centre în care se desfășura o intensă activitate manufacturieră, comercială și culturală; cu ostași renumiți, au avut mereu relații strînse cu Țările Românești și o deschidere largă spre vestul și sudul Europei.⁸

Sînt confirmate și libertățile districtelor de pe valea de sus a Begheului, scutirea lor de impozite. Ele ajung apoi în posesia marcgrafului de Brandenburg, fapt ce determina o răscoală de proporții a românilor, condusă de doi nobili și de preotul Stan. Măsurile luate nu le stăvilesc lupta pentru libertate și autonomie, și de aceea în 1519 s-a hotărît anexarea lor la județul Timiș.⁹

Relațiile interromânești iau alte aspecte. Laiotă Basarab pleacă în 1544 cu o armată din Caransebeș și ocupă tronul Țării Românești, iar un pretendent la tronul Munteniei cere ajutorul vestiților oșteni caransebeșeni pentru a-l înlătura pe Mircea Ciobanul¹⁰. Petru Rareș a avut ca logofăt pe Gheorghe din Caransebeș, apoi pe Ioan Diacul din Lugoj. Mai tîrziu, în

⁵ Pesty Fr. — Ortway T., o.c., p. 110, Pesty, o.c., p. 166, ș.a.

⁶ Pesty Fr., o.c., p. 166; I. D. Suciu, *Unitatea poporului român*, Timișoara, 1980, p. 16.

⁷ Șt. Pascu, *Voievodatul Transilvaniei*, vol. I, Cluj, 1971, p. 211.

⁸ Pesty Fr., *A Szörény Bánság és Szörény vármegye története (Istoria Banatului Severin și a județului Severin)*, vol. II, documente, Budapesta, 1878, pp. 252—264; același, *Krasso vármegye...* vol. II, 1, pp. 317—362, 394; N. Tomici, Caransebeș în sec. XIV—XVII, în „Revista Institutului Banat—Crișana”, Timișoara, 1936, nr. 15, pp. 3—10.

⁹ Pesty Fr. *Krasso vármegye...* vol. II, 20, p. 26; vol. I, p. 55, III, documente, pp. 396—398, 490—492; G. Popovici, *Istoria românilor bănățeni*, Budapesta, 1904, p. 205.

¹⁰ N. Iorga, *Istoria românilor*, vol. IV, București, 1937, p. 428; P. Drăgălina, o.c., vol. III/1900, p. 19.

1632 Matei Basarab pleacă tot din Caransebeș cu o armată condusă de Vaida Bona și ocupă tronul Țării Românești, iar în 1637, avea în oastea sa 500 români din jurul Mehadiiei.¹¹

Ascensiunea puterii otomane a determinat, printre altele, și ocuparea Banatului în 1552, partea apuseană fiind transformată în pašalic, iar cea răsăriteană, cu străvechile districte românești, alăturată principatului Transilvaniei aflat tot sub dependență otomană. Totuși, în orașele Caransebeș și Lugoj, apărarea lăsamintului străbun, prosperitatea și nu mai puțin legăturile cu primatele de peste munți au favorizat afirmarea unei elevate conștiințe a unității neamului, exprimat prin tipar, în cartea religioasă scrisă pe înțelesul poporului, limba și credința fiind factori ai coeziunii etnice, iar Biserica, singura formă instituționalizată unitară.¹² Trei cărțurari din aceste orașe — între ei, un „dascăl de dascălie” — tipăresc „Palia” în 1582 la Orăștie, mărturisind îndrăzneț unitatea : „Și o dăruim vouă fraților români”¹³. Un alt dascăl de la aceeași școală din Caransebeș și fiul său, vor scrie în secolul următor versuri în limba română, pun într-un lexicon de peste cinci mii de cuvinte limba română lângă cea latină, alăturând conștiinței unității neamului, conștiința latinității cu care se mîndresc.¹⁴

Alăturarea bănațenilor la luptele lui Mihai Viteazul pentru unificarea tuturor provinciilor noastre istorice a fost o urmare firească. În 1594 a avut loc marea răscoală din vestul provinciei (pașalicul Timișoarei), condusă de episcopul Teodor și alți corifei, desfășurată în cadrul sistemului de alianțe antiotomane, sub egida lui Mihai Viteazul.¹⁵ După înfrîngerea răscoalei, militari caransebeșeni și lugojeni participă la luptele împotriva domnului Aron Vodă al Moldovei la eliberarea Transilvaniei, după care Mihai Viteazul numește comandanți români în cetățile Lipova, Lugoj și Caransebeș, ocupă cetatea Jdioara din apropierea Lugoșului, pregătește atacarea Timișoarei, cerînd comisarilor împăratului Rudolf, întregul Banat, cu drept de succesiune.¹⁶ Căpitanilor bănațeni Balotă, Turcu și Pitariu le donează

¹¹ I. Sirbu, *Matei Vodă Basarab auswertige Beziehungen*, Leipzig, 1899, pp. 21—24 ; I. D. Suciu, *Unitatea poporului român*, pp. 48—50.

¹² *Constituirea statelor feudale românești*, București, 1980, p. 247 ; P. P. Panaitescu, *Introducere la istoria culturii românești*, București 1980, p. 332.

¹³ I. B. Mureșianu, *Palia de la Orăștie în contextul cultural și național din secolul al XVII-lea*, în „Mitropolia Banatului”, 1982, nr. 10—12, p. 700—708 ; V. Pamfil, *Palia de la Orăștie*, București, 1968, p. 1—2.

¹⁴ *Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900*, București, 1979, pp. 422—423, cu bibliografia aferentă.

¹⁵ I. Stoia-Udrea, *Cine s-a răscolat la 1594 în Banat ?* în volumul *Marginale la istoria bănațeană*, Timișoara, 1940, pp. 55—67 ; Wolfgangi de Bethlen, *Historia de rebus Transsylvanicis*, ed. II, vol. 3, Sibiu, 1783, pp. 183—185, 224—240, cea mai amplă și documentată expunere a răscoalei.

¹⁶ *Colecția Hurmuzachi*, vol. XI, 1900, p. XIII ; vol. XII, 1903, pp. 521, 536 ; vol. IV, 1882, pp. 28, 48, 65, 217 ; A. Veres, *Documente privitoare la istoria Transilvaniei, Moldovei și Țării Românești*, București, 1931, vol. IV, pp. 75—78, 243.

prin diplome, în octombrie 1599 și ianuarie 1600, mai multe sate din jurul Lugojului și Caransebeșului.¹⁷

Cronicarul Számoszközy István, contemporan cu evenimentele, relatează un moment cu semnificație deosebită: după luptele de la Mirăslău și Teleajen, nobilii maghiari din Cluj au ars de viu pe căpitanul bănățean, preotul Sascu, stropindu-l cu apă pentru a-i prelungi chinurile, iar pe căpitanul Baba Novac l-au tras în țeapă. După biruința de la Guruslău, Mihai Viteazul a ridicat pe locul martiriului un steag uriaș.¹⁸

Documentele atestă incontestabilul amploarea participării românilor din toate provinciile la înfăptuirea unirii ce trebuia să se petreacă și permanenta lor intrajutorare reciprocă. Așa bunăoară când în 1603, generalul Basta, dezlănțuise o teroare cumplită împotriva caransebeșenilor și a altor participanți la luptele lui Mihai, voievodul Radu Șerban, al Țării Românești a intervenit pentru oprirea acestor acte barbare. Mai târziu în 1687, Șerban Contacuzino condiționa alăturarea armatei muntene la ofensiva antiotomană de cedarea Orșovei și Timișoarei, iar Constantin Brîncoveanu, pretindea în schimb Mehadia, Caransebeșul, Lugojul și Lipova.¹⁹

Cartea românească cu mesajul ei de unitate culturală și națională, a circulat în Banat dintru început într-un număr foarte mare. Numai dintre cele tipărite în principatele românești între anii 1556—1830, ce s-a păstrat în bisericile din județul Timiș, ne sînt cunoscute aproape 2000 exemplare prefețele domnilor și ierarhilor adresîndu-se „la toată semenția românească oriunde se află”, „celor ce se află pravoslavnici într-această limbă”, ca un dar făcut „limbii românești”. Sfidînd hotarele arbitrar, copiiști și colportori de carte le răspîdesc pretutindeni. Marele apărător Mihai Contacuzino donează bisericii din Lugoj în 1706, două valoroase cărți de cult.²⁰ Toate, au fost îndemnuri permanente, prezențe cu puternic ecou asupra conștiinței, a încrederii în viitor, a mersului spre împliniri, coordonate ale luptei îndelungate pentru libertate, unitate statală și independență.

În cursul conflictelor militare austro-turce, în 1718, întreaga provincie a Banatului e ocupată de Imperiul habsburgic, considerată proprietate imperială și supusă unei exploatare crîncene. Populația românească se revoltă în 1719, 1724, 1725, refuză prestarea robotei, plata impozitelor, evadează în haiducie și atacă neașteptat descumpănind administrația imperială. Haiducii trec în Țara Românească, revin și își continuă acțiunile.²¹ Do-

¹⁷ Pesty Fr., *Krasso vármegye*... vol. II, documente, p. 229, 250.

¹⁸ Șt. Moldovan, *Clujul*, în rev. „Orizontul”, Cluj, 1906, nr. 8—9, p. 45.

¹⁹ *Istoria Țării Românești de la octombrie 1688 pînă în martie 1717*, București, 1959, pp. 14—15.

²⁰ I. B. Mureșianu, *Cartea veche bisericească din Banat*, Timișoara, 1985, pp. 21—95.

²¹ Gr. Popiți, *Date și documente bănățene*, Timișoara, 1939, pp. 3—12; A. Tintă, *Aspecte din lupta maselor populare din Banat împotriva exploatarei habsburgice din prima jumătate a secolului XVIII*, în „Studii și materiale de istorie medie”, pp. 255—278.

cumentele vorbesc despre obișnuitele treceri ale românilor dintr-o parte în cealaltă a Carpaților în vremuri de răstrieșe, găsimu-și adăpost fratern și contribuind la consolidarea unității organice a poporului român. Proto-popul Nicolae Stoica al Mehădiei scrie : „Într-acele vremi greale, mulți oameni din Banat, în Țara Românească au scăpat“. Din Oltenia vin aici țărani, sau revin cei plecați.²² Răscoala din 1737—1739 rămâne una dintre cele mai mari din imperiul habsburgic în prima jumătate a acestui secol²³, și care, spre exemplu, la Cheile Slatinei, 1000 soldați au luptat cu țărănimea răsculată ce striga : „Să se care din țara lor că dinșii nu se supun“ — cum consemnează un document austriac²⁴. Represaliile nu au putut ucidă conștiința dreptului asupra pământului strămoșesc, nici să stăvilească lupta pentru apărarea lui și a libertății. Mărturiile contemporane evenimentelor, precum cele din 1730 și 1751, vădese lupta de apărare²⁵, urmată de arestări, schingiuri, refugiul preoților și credincioșilor în păduri, treceri în Țara Românească²⁶. Trecerea scurtă prin Banat și Transilvania din 1744 a călugărului Visarion Sarai a intensificat lupta pentru credință, a mobilizat masele, nimicind ce s-a făcut prin violență în curs de decenii²⁷. Totuși în 1764, Banatul timișan avea 575 preoți, din care 479 erau bănățeni, 51 veniți din Transilvania, iar 45 din Țara Românească²⁸ — de fapt un sprijin frățesc și reconfirmarea relațiilor interromânești.

Colonizările forțate în blocul românesc, cu elemente eterogene din punct de vedere etnic și confesional au determinat alte revolte.²⁹ Totuși, la recensământul din 1743, Banatul avea 494 localități, din care 399 erau românești, 81 sîrbești, și 14 colonizate cu germani, iar în eparhia Caran-

²² Șt. Ștefănescu, *Mișcarea demografică în Țările Române până în secolul al XVIII-lea și rolul lor în unitatea poporului român*, în vol. *Unitate și continuitate în istoria poporului român*, p. 187 ; N. Stoica de Hațeg, *Cronica Banatului*, ed. D. Mioc, București, 1969, p. 133, ed. II, Timișoara, 1981, p. 135.

²³ B. Surdu, *Răscoala populară antihabsburgică din Banat*, în „Studii și materiale de istorie medie“, 1957, pp. 311—322 ; C. Feneșan, *Informații documentare privind răscoala populară bănățeană de la 1737—1739*, în „Banatica“, Reșița, 1975, p. 229.

²⁴ P. Drăgălina, o.c., vol. III, p. 214.

²⁵ I. Boroș, *Documente cu privire la istoricul diecezei Lugojului și al singuraticilor parohii*, în „Foaia oficioasă a diecezei Lugojului“, Lugoj, 1914, nr. 7, p. 54.

²⁶ P. Gruiescu, *Ierarhia și națiunea română în suferințele ei seculare*, în ziarul „Albina“, Viena, 1870, nr. 107 din 5/16 decembrie, articol documentar în nr. 108, 110 și 111 din 6/18, 13/25 și 17/29 decembrie, 1870.

²⁷ I. B. Mureșianu, *Contribuții la istoria Bisericii bănățene din prima jumătate a secolului al XVIII-lea*, în „Mitropolia Banatului“, 1968, nr. 10—12, pp. 639—653.

²⁸ I. B. Mureșianu, *Un document din 1767 privind aspecte ale vieții bisericești din Banat*, în „Mitropolia Banatului“, 1975, nr. 5—8, pp. 522—547.

²⁹ V. Molin, *Copiști moldoveni în Banat, la începutul secolului al XVIII-lea*, în „Mitropolia Banatului“, 1964, p. 220 ; A. Țintă, *Colonizările habsburgice în Banat*, Timișoara, 1972.

sebeşului, în 1781, episcopul declara că din 268 parohii, „numai în 30 se citeşte în limba sîrbă”.³⁰

Memoriul din 1767, prezenta Vienei starea reală a provinciei, urmat de sosirea lui Iosif II, care nota în jurnalul său de călătorie: „Românii sînt rău trataţi, sînt siliţi să cedeze altora casa şi moşia, trebuie să se mute de la un loc la altul, ba chiar să emigreze adeseori”.³¹ Situaţia existentă şi necesitatea redresării economiei imperiului au impus măsuri urgente şi aplicarea de reforme bazate pe principii mercantiliste şi în spiritul iluminismului austriac. Starea materială şi culturală a maselor se ameliorează, cu consecinţe multiple în evoluţia vieţii româneşti, desfăşurată sub scutul Bisericii ortodoxe, singura instituţie naţională, tolerată, de ocupanţi. Asocind şi elemente politice progresiste, clerul a promovat conştiinţa individualităţii naţionale, a unităţii neamului şi încrederea în viitor.³² Din rîndurile preoţilor cad în lupte pentru împliniri, se sfîrşesc în furci, precum în 1737, 1739, 1788.

În 1784, revoluţia lui Horea însuflise din primele zile bănăţenii exprimîndu-şi dorinţa „ca aceasta să se înceapă tot aşa în toate părţile.”³³ Preoţii sînt acuzaţi că răstălmăcesc ordinele, că întreţin o stare generală explozivă, ascund răzvrătiţii şi declară că astfel îşi fac datoria.³⁴ După 32 ani, în 1816, învăţătorii din sudul Banatului au comemorat „pe Horia şi Cloşca exprimîndu-şi dorinţa de a imita faptele acelor crai”³⁵, confirmînd solidarizarea maselor întru libertate şi realizarea aceluiaşi aspiraţii. La răscoala bănăţeană din 1788, preotul Brenca a condus o ceată de 300 ţărani împotriva unui detaşament austriac, luptă în care preotul a căzut alături cu 130 de răsculaţi.³⁶

Spre finele secolului XVIII, lupta pentru apărarea pămîntului străbun, a limbii, credinţei, libertăţii şi unităţii neamului — expresie a conştiinţei naţionale — se diversifică, înscriindu-se în lupta conglomeratului de popoare din Imperiul habsburgic pentru independenţă şi unitate etnică. Cărturarii bănăţeni, ridicaţi din lumea satelor, vor folosi cuvîntul tipărit, memoriile cu temeuri istorice şi juridice, şcoala şi toate mijloacele, vor mobiliza şi dinamiza masele, pregătind afirmarea demnităţii naţionale din anul de răscruce 1848 şi mersul spre viitor.

³⁰ S. Anuichi, *Un episcop uitat*; Vichentie Popovici, în „Mitropolia Banatului”, nr. 1—3, p. 163; S. Dragomir, *Le Banat Roumaine*, Sibiu, 1940, pp. 63—64.

³¹ *Jurnalul de călătorie în Banat din 1773*, în „Revista Institutului Social Banat—Crişana”, Timişoara, 1943, p. 69.

³² N. Bocşan, *Contribuţii la istoria iluminismului românesc*, Timişoara, 1986, pp. 134—136.

³³ D. Prodan, *Răscoala lui Horea*, vol. I, Bucureşti, 1984, pp. 81, 86, 103, 452.

³⁴ Arhiva Arhiepiscopiei Timişoarei, *Protocoloalele circularelor*, parohia Şag, cota 95, f. 19; Ilova, cota 9069, f. 23—24; Jebel, cota 36, f. 6.

³⁵ V. Popeangă, *Un secol de activitate şcolară românească în părţile Aradului*, Arad, 1974, p. 63—64.

³⁶ I. Stoia-Udrea, *Răscoala ţărănească din Banat de la 1738—1739*, Timişoara, 1945, p. 52.

„Îndreptarea păcătosului“ e tradusă la episcopia Timișoarei care, semnificativ, o tipărește în 1765 la Iași. Popa Costandin, tipograf de la Rîmnic cere în 1767 aprobarea pentru înființarea unei tipografii la Timișoara, timp în care preoții scriu adagii în limba latină. Preotul Mihai Popovici călătorea în Rusia, în 1770, cu misiuni religioase și politice, iar la înapoiere se stabilise la București; un caransebeșan devine arhimandrit la mănăstirea Strehala în 1759, iar eclesiarhul episcopiei Rîmnicului din 1784 a fost originar din Ciacova.³⁷ Protopopul Constantin Suboni al Timișoarei tipărea, în 1784 și 1785, două cărți ce apără solidaritatea românească de pe poziția vremii, iar Nicolae Oțalea publica în aceeași vreme primul volum de fabule în limba română. Om de cultură europeană, Paul Iorgovici în „Observații de limbă românească“, apărută în 1799, dă amploare conștiinței naționale unitare și scrie o istorie a românilor. Într-un memoriu trimis împăratului în 1804, au fost expuse silniciile la adresa românilor din Banat, se făceau propuneri pentru remediere în spiritul deplinei libertăți, avertizând că refuzul „ar putea și o rebeliune dintru aceasta a urma, fiind că în toată lumea citind noi istoriile, toate mutările și mișcările s-au urmat din greutatea norodului cea fără de cale și cu nemilostivire“.³⁸ Preotul Dimitrie Țichindeal și alți clerici, în memoriul din 1807 expuneau situația românilor din Banat, care sînt urmașii romanilor aduși aici de Traian împăratul și care formează trei pătrimi din totalul populației din provincie, cerînd conducător din rîndurile lor.³⁹ Alături de alți doi bănățeni, ei împărtășesc, din 1812, viitorilor dascăli în școala pedagogică de la Arad „duh românesc“.⁴⁰ Și tot Țichindeal spunea cititorilor prin intermediul „Fabulelor“ apărute în 1814: „Cine știe cît ar putea face un așa mare număr de omenie popor din Transilvania, Țara ungurească, Bucovina, Banat, putînd a fi unu, și cel din Moldova și Țara Românească“.⁴¹

Vasile Georgevici în 1820, protopopul Timișoarei, înaintează un memoriu de 120 pagini, temeinic documentat remarcînd: „Noi am fost aici în Ungaria cu mai multe secole înaintea venirii ilirilor din Serbia, (...) iar hunii ne-au găsit aici“. El ceruse, nu privilegii, ci libertatea și drepturile jefuite.⁴² Acțiunile pline de temeiuri, aveau ca scop autonomia biserii-

³⁷ I. B. Mureșianu, o.c., pp. 96—97 și urm.; V. Pocitan, *Episcopia Strehalii*, în „B.O.R.“, nr 7—8/1930, p. 655.

³⁸ V. Bugariu, *Despre lăcuitorii Banatului*, în „Analele Banatului“, Timișoara, 1930, nr. 2, pp. 18—25.

³⁹ I. Vulcan, *Dimitrie Țichindeal*, București, 1893, pp. 66—68.

⁴⁰ T. Botiș, *Istoria Școlii Normale Preparandiei și a Institutului Teologic ort. rom. din Arad*, Arad, 1922, pp. 32, 415—500, 677—728.

⁴¹ D. Țichindeal, *Fabule*, Buda, 1814, p. 275; C. Bodea, *Moise Nicoară*, Arad, 1943, p. 202, corespondență.

⁴² N. Bocșan, L. Gyemant, *Aspecte ale luptei culturale și politice ale românilor bănățeni în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, în „Banatica“, II, Reșița, 1973, pp. 345—365; L. Gyemant, *Rolul lui Vasile Gheorghevi în mișcarea de emancipare a românilor bănățeni, 1820—1826*, în „Banatica“ a III-a Reșița, 1975, pp. 193—207.

cească a românilor din Banat aflați sub jurisdicția ierarhiei sirbe, realizarea Bisericii naționale însemnând un cîștig pentru cauza românească generală. Astfel, energicul memoriu de la 1831 din Banatul timișan cerea organizarea românilor din Banat, Transilvania și Bucovina (de sub ocupația austriacă), sub conducerea ierarhilor români, deplin autonomi, gîndită ca pas important spre unificarea neamului.⁴³

Conștiința națională ce se afirmă viguros din primii ani ai secolului al XIX-lea, se extinde, pătrunde în mase, ia forme noi. Paul Iorgovici scria o istorie a neamului, bazată pe documentele culese la Roma și Viena; doctorul timișorean Gheorghe Roja tipărea în 1808, în germană și greacă, o carte ce argumentează latinitatea, continuitatea românilor în Dacia și unitatea lor „de la Oradea pînă la Pind”. Un soldat de la primăria din Timișoara copiază în 1799 un miscelaneu de 282 pagini; Pantea din Ciacova lăsa în 1803 tot un miscelaneu de 404 pagini și scrie 353 versuri, exprimîndu-și sentimentele românești și revolta împotriva orînduirii sociale. Preotul Petru Teodorovici din Timișoara traduce pentru prima oară la noi romanul „Robinson Crusoe” și spune în prefață: „Osteneală nici cît nu am păstrat, limba norodului meu cu un trandafir a înfrumusețat. A pofti ar trebui, ca grădina românească cu mai mulți iubitori de norod sădită să fie” — simțăminte afirmate în 1816.⁴⁴

Din 1812, istoria lui Petru Maior, larg răspîndită în Banat, îndeplinește o misiune istorică. Un învățător apără prin tipar în 1815 latinitatea, permanența și unitatea românilor din Dacia, după cum o va face și Damaschin Bojincă și Eftimie Murgu.

În anii 1815—1816, Tudor Vladimirescu stă aproape patru luni la Băile Herculane, fiind prieten cu protopopul Nicolae Stoica al Mehădiei care îi dă Istoria lui Maior.⁴⁵ Cîțiva ani mai tîrziu, în revoluția din 1821 participă și bănătenii.

În același context, apare la Lugoj societatea conspirativă cu vederi înaintate „Constituția”, formată din preoți și meseriași.⁴⁶ Damaschin Bojincă valorifică și cultivă istoria națională mai cuprinzător decît Școala ardeleană, prin interesul susținut pentru Muntenia și Moldova, prin afirmarea ideii naționale fără fruntarii. A publicat în revista „Bibliotecă românească” (apărută la Buda în 1829 și 1830), larg răspîndită în toate provinciile românești, articole ample despre viața și faptele domnilor Dimitrie Cantemir, Mihai Viteazul și Radu Șerban, fiind primul istoriograf român care în 30 pagini mari evidențiază însemnătatea unificării realizată de Mihai Viteazul: „De ar fi ținut domnia lui mai mult, s-ar fi făcut țările

⁴³ A. Ivici, *Documente privitoare la mișcarea literară și culturală a românilor din Ungaria în secolul al XVIII-lea și XIX*, în „Analele Academiei Române, sec. ist. București, 1936, pp. 132, 140; I. D. Suciu — R. Constantinescu, o.c., vol. II, pp. 627—632.

⁴⁴ Manuscrisul în Biblioteca „Astra” din Sibiu, cota 8241.

⁴⁵ N. Stoica de Hațeg, o.c., pp. 301, 304, 306, 308—309.

⁴⁶ I. Boroș, *Constituția. Societate secretă română în Lugoj — 1830—1834*, Lugoj, 1928.

cele de pe marginea Dunării minunate de toată lumea și neînfrînte, (...). Care istorie lumineze de-a pururea în inimile noastre".⁴⁷ În 1883 a trecut la Iași, desfășurînd o bogată activitate culturală, pentru unirea Principatelor și devenind ministrul justiției sub A. I. Cuza. În 1834, a fost chemat la Iași și Eftimie Murgu, doctor în științele juridice, ca profesor la Academia Mihăileană, alături de Bojincă. A plecat apoi la București, ca profesor între 1837—1839, participînd la organizarea societății revoluționare „Frăția” din care făcea parte elevul său Nicolae Bălcescu și C. Bolliac și a fost expulzat după descoperirea ei. Ștefan Stoica, absolvent al școlii de ofițeri din Viena, trece Carpații în 1830, se stabilește la București unde activau colonelul Popovici și un căpitan, bănațeni și ei. Militar înzestrat, contribuie la organizarea armatei iar cînd domnitorul îl consultă în privința anexării Țării Românești la Austria, răspunde: „Viitorul românilor este altul, nu sã devină o țară în care Austria sã-și verse toate scursorile, cum au făcut cu Banatul, Ardealul și Bucovina”. Înaintat la gradul de colonel, acționează pentru unirea Principatelor, e deputat în Divanul ad hoc, iar ca șef al statului major al armatei muntene organizează o fastuoasă primire domnitorului A. I. Cuza și îl întîmpină. Deputat în parlament după retragerea din armată, pledează pentru emanciparea și improprietărirea țăranilor, iar ca primar al Capitalei și-a adus aportul la dezvoltarea sa edilitară și economică. A fost printre apropiații lui Heliade Rădulescu și s-a remarcat printr-o bogată activitate literară.⁴⁸

Lugojanul Vasile Maniu, participant la revoluția din 1848, în voluminoasa „Istorie critică și literară a românilor”, tipărită la Timișoara în 1857, apără cu un bogat material documentar adevărul istoric, înfățișează faptele din trecut și vorbește convingător despre semnificația unificării neamului, pentru care a ostenit. Stabilit la București a activat intens în același sens, în publicistică, participînd la viața politică. A lăsat și 15 lucrări în manuscris, între care o extinsă Istorie a românilor, definindu-i cuprinsul în apelul pentru sprijinirea tipăririi: „Mult este a fi născut român”.

Medicul Alexandru Teodori, fiul preotului cărturar din Buda și colaborator la dicționarul din 1825, pleacă în Moldova, rămîne la Roman, activează pe tărîm național și cultural, iar în 1829 e amintit ca reprezentant al revistei „Bibliotecă românească”. Luca P. Călăceanu ajunge la Buzău, funcționează ca profesor apoi director al seminarului și publică mai multe manuale școlare. Nicolae Florescu, aflat la studii la Londra în 1829, după înapoiere s-a stabilit la București.⁴⁹ Alături de cărturarii transilvăneni, contribuie la progresul Țărilor Românești, la unirea Principatelor, la consolidarea unității neamului și unificare.

⁴⁷ N. Bocșan, *Damaschin Bojincă*, Timișoara, 1978, p. 163.

⁴⁸ R. Pălușan, *Generalul Ștefan Stoica, luptător pentru independență și unitatea națională*, în „Ziridava”, vol. IX, Arad, 1977, pp. 384—385.

⁴⁹ *Bibliotecă românească*, Partea II, 1829, pp. 59—61; partea IV, 1830, p. 67, despre Călăceanu, în ziarul „Luminătorul”, Timișoara, 1881, nr. 50.

În vestul Carpaților, noile forțe sociale călăuzite de idei înnoitoare au activat energic împotriva oprimării sociale și naționale. În 1834 a fost descoperită o nouă mișcare subversivă antihabsburgică al cărei centru era localitatea minieră Rusca, iar conducător, învățătorul Măran din Caransebeș. Din organizație făceau parte Bojincă, Carcalechi și alți cărturari. Programul care cointeresea pe toți revoluționarii din provinciile românești era comun. Prin eforturile tuturor românilor urma să se realizeze o republică românească unitară, pe principii democratice. Poliția secretă imperială descoperă că bănățenii pregăteau extinderea legăturilor cu fruntașii revoluționari din principate, deopotrivă cu difuzarea de ziare și traduceri din publicațiile liberale franceze, răspinzind, în traducere, „Marseillaise” revoluției franceze.⁵⁰ În noiembrie 1839, „Societatea pentru învățătura poporului român moldo-munteană”, lansează, prin declarația partidei naționale din Țara Românească, apelul la lupta pentru „înfăptuirea unei patrii libere și independente a tuturor membrilor risipiți ai națiunii române”.⁵¹

Colaborarea din 1837—1839 și 1840 și-a avut continuitatea în mare parte asigurată de persoane ca Nicolae Bălcescu și Eftimie Murgu, care a fost mentorul tineretului revoluționar de la București. Bălcescu călătorește în 1839 în Banat, apoi în 1844 în Țara Birsei. Din rapoartele forurilor administrative habsburgice, rezultă că Murgu urmărea desprinderea Banatului de Ungaria, reunirea cu Transilvania, Muntenia și Moldova și formarea unui stat național puternic.⁵² În octombrie 1844, voința bănățenilor era clar exprimată: „Acum vrem și noi să fim stăpîni în țara noastră”.⁵³

Din revoluția de la 1848—1849 reținem faptele semnificative ale bănățenilor, mai puțin cunoscute sau chiar uitate. Așa este impresionanta scrisoare trimisă de E. Murgu lui Bălcescu, după adunarea de la Lugoj din 15/27 iunie, ce cuprinde nu numai îndrumările pentru activitatea revoluționarilor din Țările Românești, ci întregul program politic, pe care l-au urmat până la sfîrșitul revoluției, continuat apoi și de domnitorul A. I. Cuza.

În numele libertății și egalității, reprezentanții românilor din Banat prezintă cu demnitate guvernului maghiar, revendicările. Murgu e invitat de Bărnuțiu și Cipariu să prezideze adunarea de la Blaj, dar a fost oprit de guvern.⁵⁴ A convocat și prezidat adunarea de pe Cimpia libertății de la Lugoj, la care au participat 15 000 de bănățeni și revoluționari moldoveni Alecu Ruso, Costache Epureanu, Lascar Rosetti. S-a decis urgenta înarmare a poporului român din Banat, cu comandanți români, înființarea căpităna-

⁵⁰ C. Bodea, *Lupta românilor pentru unitatea națională 1834—1849*, București, 1967, pp. 2—9.

⁵¹ P. P. Panaitescu, *Planurile lui Ioan Cimpineanu pentru unitatea națională a românilor*, în „Anuarul Institutului de Istorie națională”, III, Cluj, 1926, pp. 63—106, anexa 4.

⁵² C. Bodea, o.c., pp. 28—29, 63—64.

⁵³ G. Bogdan Duică, *Eftimie Murgu*, București, 1937, p. 122.

⁵⁴ G. Barițiu, *Părți alese din istoria Transilvaniei*, vol. II, Sibiu, 1890, p. 102; V. Chereșteșiu, *Eftimie Murgu*, în „Studii”, București, 1956, pp. 73—74.

tului bănăţean autonom, Murgu fiind ales căpitan suprem ; recunoaşterea limbii române ca oficială, autonomie bisericească cu ierarhi români. Revoluţionarilor moldoveni le-a promis ajutor militar pentru deschiderea frontului în nordul Moldovei Săptăminalul „Amicu poporului“ — publicaţia oficială condusă de Murgu şi tipărită la Budapesta în 1848 — a fost de fapt o tribună care a demascăat atrocităţile revoluţionarilor maghiari, apărind aspiraţiile unitare româneşti şi de aceea a fost suprimată în octombrie 1848 de guvernul revoluţionar maghiar. Publicaţia a relatat consecvent evenimentele revoluţionare din Muntenia şi Moldova. Proclamaţia de la Izlaz cu precizarea : „Bărbaţii cei mai luminaţi ai poporului românesc dinpreună cu poporul, în numele poporului românesc au hotărît acestea puncturi spre punerea aşezămintului fericirii şi a măririi naţiei româneşti“ (...) şi într-un adevăr, de vor rămânea pe calea aceasta, nu numai se vor face fericiţi ci şi tari şi puternici“. În încheiere, ziarul scria : „Iară noi, cu cea mai curată inimă şi cu cea mai mare credinţă, zicem : Amin“. Pe prima pagină altui număr s-a publicat o odă închinată eroinei Ana Ipătescu, gazeta protestînd energic împotriva celor care l-au arestat şi maltratat în Transilvania pe preotul Balint, pe Laurian şi Bălăşescu „bărbaţi mari ai naţiunii noastre“. Deopotrivă a protestat şi împotriva guvernului revoluţionar maghiar, cînd refuzase trecerea prin Ungaria a armelor ce urmau să sosească în Ţara Românească accentuînd : „că un cap cu mintea sănătoasă nu poate crede cum că ministerul unguresc nu ar voi libertatea Principatelor româneşti, şi prin urmare, o alianţă cu acelea“, şi „sau doară aceasta e frăţietatea carea unii oameni atita o pomenesc“ (nr. 9, 11, 14).

Dimensiunile conştiinţei naţionale a maselor sînt exprimate şi în alegerile de deputaţi pentru parlamentul maghiar din 1848, timp în care „Amicu poporului“, răspundea şi la întrebarea : „Cu cine să ţinem ?“, spunînd : „Mai întîi noi cu noi !“ Acelaşi ziar îndemnase răscolitor şi cu poruncă aspră, să se aleagă numai români devotaţi poporului. Intransigenţa guvernului maghiar şi maghiarizarea românilor prin şcoală, declanşează în parlamentul maghiar o luptă îndirjită. Vincenţiu Babeş le sintetizează în numerele 11, 12 şi 13 din august 1848, cu accente necruţătoare, defineşte cu claritate noţiunile de „naţiune genetică“ şi „naţiune politică“. Naţiunea genetică „are dreptul şi datoria a-şi îndrepta toate mădulările sale strîns laolaltă, şi a forma naţiune şi naţionalitate politică de la care se poate aştepta fireşte, mai multă securitate naţională“. A fost un îndemn spre acţiune pentru unificarea neamului, cu justificare juridică şi filosofică. Deputaţii bănăţeni protestează, îşi depun mandatele şi refuză să mai participe la şedinţele parlamentului. E. Murgu a văzut realist situaţia : imperialismul constituise pericolul pentru înfăptuirea aspiraţiei : naţionalităţilor oprimate, a căror organizare şi solidarizare în luptă, l-ar fi spulberat, iar intransigenţa guvernului maghiar, predominant moşieresc, a refuzat mereu colaborarea sinceră.

În iunie 1848, G. Bariţiu şi doctorul timişorean Pavel Vasici au fost invitaţi la Bucureşti să discute participarea armată a românilor din vestul Carpaţilor, la revoluţia generală românească. Atunci Murgu îl asigurase pe

Golescu, că Banatul putea da nu numai materialul pentru fabricarea tunurilor și meșterii necesari, ci și ofițeri de geniu. În iulie, Golescu, aflat la Viena trimite scrisori „către agitatorii cei de frunte din Banat și Transilvania“, cu instrucțiuni precise de propagandă în vederea „unirii tuturor românilor“, dându-l ca exemplu pe Murgu, la rîndul său, doctorul Vasici a fost acuzat că a patronat cele mai multe legături revoluționare de o parte și alta a Carpaților.⁵⁵

În 1851, P. Vasici, într-un articol trimis spre publicare lui G. Barițiu, răspundea unei publicații străine: „Noi în adevăr privim pe toți aceia de inimizii noștri, carii ne împiedecă în dezvoltarea și drepturile noastre naționale“. ⁵⁶ Tot în 1851, revoluționarii munteni și moldoveni, exilați la Paris, tipăresc manifeste și periodice, îndeamnă la răscoală pentru „o Românie, una și nedespărțită, liberă și independentă, democratică, socială“, cereau colaborarea bănațenilor și afirmă într-o corespondență: „În Transilvania și Banat stăm bine“. ⁵⁷ Pe o carte de cult aparținînd unei biserici din apropierea Lugojului, o însemnare din 1854, exprima marea bucurie că „Principatele românești, adică Țara Românească și Moldova s-au scăpat de sub jugul țarist și împreunîndu-se sub un principe, formează Principatul Danubian numit“. ⁵⁸

În 1859, unirea Munteniei și Moldova provoacă îngrijorări Imperiului habsburgic. Comandantul imperial al Banatului dispunea, în februarie și aprilie, unităților de frontieră supravegherea severă a persoanelor ce vin de peste munți, știindu-se că se încearcă trimiterea de emisari în Banat și Transilvania pentru a cîștiga „pentru unirea cu statul moldo-valah“, poporul și militarii. Ordinele ce se repetă în iulie, ⁵⁹ vor continua încă patru decenii, dar mersul spre Alba Iulia nu poate fi oprit.

Din cele de mai sus, se poate ușor constata că în ciuda asupririlor și potrivnicilor istoriei, conștiința unității poporului român s-a manifestat în întreaga sa desfășurare, prin solidarizarea în lupta pentru aceleași aspirații de libertate, unitate politică și independentă, atestată deplin de fapte. Revoluția din 1848, Unirea Principatelor, Războiul de Independență, sînt momentele hotărîtoare care au mobilizat și dinamizat întregul neam, au declanșat energii nebănuite de opresori, au vădit intensități egale în toate provinciile și au dat noi dimensiuni dăruirii totale, împlinind întru dreptate vrerile de secole.

⁵⁵ C. Bodea, o.c., pp. 147, 157, 163, 187.

⁵⁶ George Bariț și contemporanii săi, vol. II, București, 1975, pp. 22—23.

⁵⁷ Românii la 1859, *Unirea Principatelor Române în conștiința europeană. Documente externe*, vol. I, București, 1984, pp. 28, 34, 35.

⁵⁸ Biblioteca Arhiepiscopiei Timișoarei, Fond Cartea de patrimoniu, cotă 1114; I. B. Mureșianu, *Cartea veche bisericească din Banat*, Timișoara, 1985, p. 176.

⁵⁹ *Românii la 1859 ... (o.c.)*, pp. 121, 557.

ACTIVITATEA PREOȚIMII BĂNĂȚENE ÎN LUPTA PENTRU ÎNFĂPTUIREA MARIÎ UNIRI

de : prof. VASILE POPEANGA

Izbucnirea ostilităților militare, în vara anului 1914, a creat situații noi în viața comunității românești din Ardeal și Banat. Devenea tot mai puternic sentimentul că se apropie sfârșitul robiei naționale și respectiv momentul unirii Transilvaniei cu Țara. Ostașii trimiși pe fronturile de luptă intonau cîntece naționale și purtau cocarda tricoloră, ca simbol al unității întregii națiuni române. Războiul a implicat și pretins grele jertfe tuturor românilor care nu și-au pierdut încrederea în forțele lor de înfăptuire a unității politice. Lupta pentru realizarea idealului național a continuat în condiții noi, mult mai grele, datorită asprei legislații de război. Forțele naționale au fost angajate în această luptă cu toată capacitatea lor de acțiune. Clericii bănățeni — preoți, profesori ai institutelor, teologice, studenți — au constituit un viguros detașament angajat ferm în lupta pentru făurirea statului național român unitar. Activitatea pe care au desfășurat-o cu statornicie și obstinație s-a manifestat în următoarele trei direcții : 1) întărirea conștiinței naționale a românilor ; 2) amplificarea relațiilor cu România și 3) participarea la activitatea de pregătire a Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia.

1. Încă din primele zile ale conflagrației mondiale, autoritățile Imperiului dualist au procedat la mobilizarea masivă a românilor. Regimamentele 43 Caransebeș, 8 Lugoj, 61 Timișoara, 33 Arad și 29 Becicherecul Mare (azi Zrenjanin) au fost îndreptate spre front. În curînd, urmările războiului s-au resimțit pe toate planurile. În sate a început să se resimtă atmosfera apăsătoare a războiului, cu o suită de servituți : rechiziții, angajarea femeilor și copiilor în activități productive, impozite sporite, rechiziționarea clopotelor de la biserici, împrumuturi de război, arestări și internări în lagăre. Mobilizarea masivă a învățătorilor a determinat comasarea claselor și a școlilor. Comunităților sătești li se pretindeau sporite eforturi materiale ce împiedicau terminarea unor lucrări de folos obștesc. La Răcăjdia bunăoară, unde se construia o nouă clădire pentru școală și de unde au fost mobilizați 270 tineri, pînă la începutul lunii februarie 1915, au apărut dificultăți în terminarea construcției, fapt care l-a determinat pe inspectorul școlar George Dragomir să se adreseze Consistoriului din Caransebeș, solicitînd să intervină „la comisiunea administrativă a comitatului, ca să se cruțe în timpurile acestea grele cu tot felul de pretenții materiale”.¹ Starea de spirit din sate devenea și mai apăsătoare, datorită știrilor sosite cu privire la morți, răniți și dispăruți.

¹ Arhiva Mitropoliei Banatului (A.M.B.), IV-263-1914, doc. 6777/1914.

Cortegiul de suferințe întărise în conștiința românească ideea că marele conflict mondial constituie ultima încercare pe care o traversa în lupta ei pentru realizarea idealului național. Întărirea conștiinței naționale a obștii românești a devenit o preocupare statornică a cărturarilor și asociațiilor culturale ce acționau în iureșul războiului. Ori clericii bănățeni s-au remarcat prin pilduitoare acțiuni inițiate în această direcție. Astfel, aflat în garnizoana Debrețin, preotul Coriolan Buracu a inițiat compunerea unui marș în a cărui structură se aflau melodii din cîntecele „La arme”, „Pe-al nostru steag”, „Sună buciul” și altele. Cîntecul a fost cunoscut sub denumirea de „Marșul Popovici”, comandant al muzicii militare, care l-a intonat atunci cînd a plecat spre front un batalion de români.² Ostașii români au fost pătrunși de semnificația românească a acestui marș, inspirat de revoluționarul „La arme”, pe care armata română l-a intonat și în 1916, cînd a trecut Carpații pentru dezrobirea Transilvaniei.

Preoții C. Buracu și Moise Ienciu, profesor la Institutul teologic din Caransebeș, au difuzat printre ostașii români din Debrețin, cărți și ziare românești. Referindu-se la activitatea de difuzare a cărților românești, M. Ienciu scria în 10 februarie 1917 episcopului Ioan I. Papp al Aradului, că în condițiile aspre ale războiului cartea „e mîngîierea bolnavului, e încurajarea soldatului luptător, este nădejdea celor tari, tăria celor slabi, călăuza tuturor”.³ Asemenea centre de spiritualitate românească, menite să desfășoare o susținută activitate de întărire a conștiinței naționale a ostașilor români, au funcționat și în alte orașe. Le menționăm pe cele organizate prin grija unor preoți bănățeni. Astfel, la Troppau exista un centru organizat prin stăruințele lui Moise Ienciu; la Praga funcționa un altul condus de preotul Nicolae Șoșdean; la Viena au activat cunoscutul folclorist Avram Corcea și preoții A. Raica și Iosif Serafim; la Scutari, în Albania, preotul Iulian Andrițoiu se îngrijise de lectura ostașilor români aflați în această localitate. Activitatea desfășurată de unii preoți pentru întărirea conștiinței naționale a ostașilor a trezit bănuiala în rîndul autorităților militare imperiale, care i-au demobilizat pe unii, iar pe alții i-au mutat în alte garnizoane. Astfel Coriolan Buracu a fost mutat din garnizoana Debrețin în cea din Stein Kamnik în Slovenia.⁴

În ciuda interdicțiilor și a primejdiilor, preoții militari și-au continuat și diversificat activitatea. Așa spre exemplu, împreună cu fiica sa Silvia preotul I. Serafim aștepta în gara Vienei pe soldații români care se îndreptau spre alte centre din imperiu, le oferea cărți și ziare și-i sfătuia „să se ferească” în greaua luptă ce-i aștepta. Ideea centrală a discuțiilor era ocrotirea forțelor naționale, care vor fi chemate într-o zi la lupta pentru înfăptuirea idealului lor național. Preotul Ion Blidaru difuza cărți printre sol-

² Ioachim Dordea, *De la un actor român rănit în spitalul din Dobrițin*, în „Românul”, anul V (1915), nr. 82.

³ Arhiva Episcopiei Arad (A.E.A.), 11-35-1914, doc. 4760/1917.

⁴ *Coriolan Buracu (1888—1968)*, Biografie alcătuită de Florin Buracu mss. 1988, p. 16.

dații din Kruman (Boemia), iar Dimitrie Soceneanțu printre soldații regimentului 51 infanterie. În 1916, Virgil Nistor, preot al armatei a VII-a, scria că în cadrele acestei mari unități militare se aflau în jur de 8000 ostași care cereau carte românească.⁵ Difuzarea cărților printre soldații bănățeni a fost neîncetată și a fost semnalată pe toate fronturile de luptă, de la Nitra (Slovacia), Banja (Bosnia), Melfi (Italia) și pînă la Pola pe malul Mării Adriatice. De aceea, era îndreptățit și protopopul Augustin Ghilezan al Ceacovei să se adreseze învățătorilor și preoților pe care-i îndruma, spre a le cere în 1915, să acorde importanță deosebită educației tinerilor și adulților.⁶ Difuzarea valorilor culturii românești, lectura în grup a ziarelor, organizarea corurilor în spitale, purtarea cocardei tricolore și poeziile populare în care erau prezentate grozăviile și setea de libertate a soldatului român aflat sub steag străin deveniseră pe front acte de cultură care au întărit conștiința românească și decizia ostașilor de a lupta pentru înfăptuirea Unirii cu Țara. În aceste centre active a fost cultivată dragostea față de limba, istoria și valorile naționale, printre ostașii care în toamna anului 1918 au rupt însemnele imperiale de pe uniforme și au proclamat ca țel al lor înfăptuirea unității politice a românilor.

2. În cei patru ani ai primei conflagrații mondiale, conștiința națională a românilor din Banat s-a manifestat și în impresionante acte de solidaritate cu frații lor de peste Carpați. Unitatea de limbă, istorie, cultură, ideal național, precum și legăturile milenare în ambele sensuri, de o parte și de alta a Carpaților, creaseră o adevărată osmoză sufletească, dincolo de meșteșugita și nedreapta frontieră între români. Încă de la începutul mobilizării din 1914, soldații bănățeni aveau sentimentul nedreptății ce li se face prin chemarea lor forțată sub arme. În armata austro-ungară — nota Traian Vuia mai tirziu⁷ — dintr-o mie de soldați înrolați sub arme se aflau 386 români, 359 sirbi și croați, 340 maghiari și 244 germani. Slovenii, slovaci, polonezii, cehii și rutenii proveneau și ei din rîndul naționalităților asuprite, așa încît era îndreptățit fruntașul bănățean să aprecieze că imperiul posedă „o armată de sclavi” care luptă pentru o cauză nedreaptă. Printre primii luptători bănățeni care au trecut Carpații pentru a explica drepturile legitime ale românilor și ale altor popoare a fost și Avram Imbroane. În noiembrie 1914 a solicitat un concediu de cîteva zile, iar peste o lună era deja stabilit în București.⁸ Aici a început o vie campanie de presă, în ziarul *Epoca*, pentru a clarifica opinia publică românească asupra datoriei românilor de a lupta pentru înfăptuirea unității politice. Opera pe care dorea s-o înfăptuiască, împreună cu alți intelectuali transilvăneni, era „desrobirea pămîntului românesc”. Programul lor de acțiune era înfăptuirea idealului național. A. Imbroane a activat și printre voluntarii ro-

⁵ A.M.B., III-301-1914.

⁶ Ibidem, doc. 4495 din 1915.

⁷ T. Vuia, *La liberation de nationalités opprimées*, în „La Transilvanie”, nr. 2/1918, p. 11.

⁸ A.M.B., III-12-1915.

mâni din Rusia, alături de protopopul Iacob Popa din Făgăraș și preoții Valeriu Florian și Constantin Proca.⁹

O vie propagandă pentru trecerea Carpaților a desfășurat la Caransebeș și Cassian Munteanu. El spunea celor ce se pregăteau să plece spre front să se predea cu toții, ori înainte de plecare să ia drumul munților, avînd legături cu preotul din Bogîltin care le înlesnea trecerea. Atunci cînd s-a aflat că autorul articolelor intitulate „Chipuri din război”, publicate în ziarul *Românul*, este Cassian Munteanu, poliția austro-ungară l-a arestat și deferit tribunalului de război. Reușind să scape, s-a îndreptat spre munți și a trecut Carpații.¹⁰

Urmărirea conduitei preoților bănățeni și persecutarea lor pentru atitudine de solidaritate cu frații de peste Carpați devenise o preocupare statornică a autorităților civile și militare austro-ungare. În consecință, numărul trecerilor peste Carpați a crescut simțitor. Spre pildă, preotul Gheorghe Tătuclu din Iablanița, implicat în procese de agitație și persecutat permanent a trecut Carpații împreună cu soția. Cumnatul său Bălaci Ion a fost internat în lagăr, unde s-a sfîrșit în suferințe. Sora sa, preoteasa Safta Ghilezan, a fost și ea internată la Sopron.¹¹ A decedat în 1918. Aceeași soartă crudă a împărtășit-o și distinsul profesor și protopop George Dragomir, care a decedat în 18 ianuarie 1918 în spitalul lagărului de la Sopron. Preotul Traian Blașu din Pojejena Română a trecut prin încercări și mai dramatice, trecînd Carpații în 1918, de unde în noiembrie aceluiași an, s-a stabilit la Brașov, contribuind la organizarea gărzilor naționale din zonă. A participat la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, dar două zile mai tirziu opresorii de altă dată i-au curmat firul vieții eroice.¹² Au mai suferit anchete pentru atitudinea lor românească și preoții Coriolan Buracu din Mehadia, remarcat prin intransigența sa în lupta națională și prin statornicia cu care a dus-o Ion Măran din Ciclova, care i-a sfătuit pe tinerii bănățeni chemați pe front să nu tragă în frații lor români.¹³

Luptătorii naționali din Banat cunoșteau potecile tănuite de trecere a munților fiind ajutați de preoții din apropierea frontierei. Cu ajutorul preotului din Bogîltin a trecut Carpații și Gheorghe Iovin, unul dintre sprijinitorii reînființării Mitropoliei Banatului, care a adus mari servicii armatei române, iar la București l-a rugat pe Titu Maiorescu să-i dea ajutor spre a se sustrage observației ofițerilor germani.¹⁴

⁹ Arhiva Ministerului Apărării Naționale. Fond M. St. M., dosar 4, fila 5.

¹⁰ Cassian Munteanu, *Carnetul pribegiei*, în „Tribuna”, anul I (1915) nr. 30.

¹¹ *Tabloul internațiilor români din plasa Orșova (județul Severin) în lagărele din Dobrița, Cluj, Seghedin, Sopron etc. din anul 1916—1918*. Foarte tipărită prin grija preotului Coriolan Buracu.

¹² P. Râmneanu, *Preotul Traian Blașu (1885—1918)*, în „Mitropolia Banatului”, nr. 10—12/1978, p. 704.

¹³ Documentul a fost publicat de I. Munteanu în *Făurirea statului național unitar român. Contribuții: bănățene, 1914—1919*, București, 1983.

¹⁴ Arhiva M.A.N., dosar 467, fila 396.

Activitatea desfășurată de preotul Matei Vernichescu din Vîrciorova a primit tenta legendei. El cunoștea căile de acces spre frații de peste munți și avea călăuză de încredere, fapt pentru care în 18 ianuarie 1915 prim. pretorul din Caransebeș a dispus efectuarea unei anchete. În raportul către comisarul guvernamental din Timișoara, pretorul își exprima fâțiș opoziția ca preotul M. Vernichescu să se reîntoarcă în comuna sa, deoarece devenise periculos nu numai prin autoritatea sa printre sătenii care-l iubeau și-l ascultau, ci și prin relațiile sale cu „Banca Română” din Caransebeș. El mai înlesnea și trecerea românilor care dezertau din armata austro-ungară. Bun cunoscător al cărărilor ascunse și întortochiate de pe văi, faptul a fost sesizat și de autoritățile de anchetă din Seghedin, alarmate de numărul mare de treceri pe la Vîrciorova,¹⁵ care l-au internat în lagăr pe preotul M. Vernichescu. Preotul Iuliu Musta din Glimboca a trecut în toamna anului 1914 în România, fiind urmărit de autoritățile comitatense pentru atitudinea lui românească.¹⁶ Acuzat că întreține legături cu România, prin fiul său stabilit în București, preotul Nicolae Martinovici din Topolovătu Mare a fost de asemenea internat în lagăr. Mai mult, sesizați de marile posibilități de comunicare între români, prin cărările lăturalnice ale Carpaților, cunoscute numai de localnici, oficiul de cenzură al armatei imperiale a dispus în 15 februarie 1915 ca forțele armate să supravegheze cu atenție căile de acces peste munți și relațiile românilor din Banat cu cei din România.¹⁷

Pentru a înfricoșa masele populare din Banat și a le scădea capacitatea de luptă, guvernul de la Budapesta a hotărât să recurgă la măsuri represive : anchete, percheziții și internări în lagăre. În 7 octombrie 1916 a fost efectuată o severă percheziție în sălile de clasă și dormitoarele Institutului teologic din Caransebeș și în locuința profesorului Moise Ienciu.¹⁸ Internările în lagărele din Sopron și Seghedin au fost efectuate cu o mare rapiditate. Acolo au fost supuși unui tratament inuman preoții Atanasie Atnagea din Vrani (decedat în închisoare), Cornel Ștefan (Oravița), Mihai Costescu (Ieșelnița), George Costescu (Racovița), Eftimie Jianu (Orșova), Moise Bărbulescu (Herneacova), Petru Căprariu (Belint), Teodor Ioaneș (Bencecu Român), Emil Brânda (Hisiaș), Gheorghe Ciunga (Suștra), Nicolae Dărăbanț (Izvin), Alexie Puta (cleric din Parța), Alexandru Mihuța (profesor-catihet din Timișoara), Gheorghe Tocitu (Călacea), Nicolae Vulpe (Corneyști), Simion Bartolomei (Vrani), Aurel Popovici (Potoc), Ioan Covrig (Ili-dia), George Brie (Mîtnicu Mare), Ion Clopoțel (profesor la Institutul pedagogic Caransebeș), Romulus Jurchescu (Peștere), Aurel Magheț (Toager), Antonie Miloșescu (Ogradina), Constantin Dure (Orșova). Pentru atitudinea lor fermă românească, unor preoți li s-a stabilit arest la domiciliu sau li s-au intentat procese — acțiuni menite să întrerupă contactul lor cu popo-

¹⁵ Arhivele Statului, București, colecția de microfilme, Iugoslavia, fond Tamiská Zupanija, rola 132, cadrele 009 și 010.

¹⁶ Pr. Gh. Naghi, *Preoții din Banat în evenimentele din 1914—1918*, în „Mitropolia Banatului”, nr. 10—12/1978, p. 603.

¹⁷ A.S. București, colecția microfilme Iugoslavia, rola 163, cadrul 477.

¹⁸ A.M.B., III-169-1916.

rul. Au suferit asemenea vexații preoții Iosif Palcu (Bazoș), Iulian Farcaș (Nadăș), Vichente Radu (Satchinez), Aurel Sebeșan (Felnac), Nicolae Ilieșiu (Murani), Gheorghe Rusu (Seceani), Emanuel Ciulei (Ciuchici), Ilie Gherban (Sirbova), Serafin Băian (Margina) și Nicolae Rădoi care ulterior a fost internat în lagăr.¹⁹ Același destin l-au împărtășit și numeroși țărani și învățători bănățeni. Prin asemenea măsuri represive, autoritățile guvernamentale și în special comandamentul militar austro-ungar au considerat că vor putea stăvili dorința de unire cu România. S-au înșelat, deoarece n-au putut opri trecerile numeroase de intelectuali și țărani dincolo de granițele artificiale. Postul de jandarmi Baia de Aramă și poliția de graniță din Turnu Severin înregistrau zilnic asemenea cazuri. Din această cauză, zona Orșova devenise o regiune strategică — în concepția armatei imperiale.

3. În toamna anului 1918, întregul Banat era în fierbere. Se generaliza fenomenul de descompunere a aparatului politic și administrativ habsburgic. Mulți reprezentanți ai administrației locale au fost alungați; vechile autorități locale au fost înlocuite, iar în comune au fost formate consilii naționale, care au pus bazele organizării administrative pe principii corespunzătoare idealului de făurire a statului național unitar român. Consiliile naționale dispuneau și de gărzii militare, menite să apere locuitorii satelor de acțiunile dușmănoase ale foștilor stăpînitori. Ori preoții și învățătorii bănățeni au participat cu entuziasm la constituirea consiliilor naționale și la instaurarea autorităților administrative locale. Războiul nedrept în care fuseseră angajați românii bănățeni și ardeleni și vărsarea de sînge inutil în cei patru ani le întărise convingerea de nezdruccinat că sensul vieții naționale se află în unirea tuturor românilor într-un singur stat. Constituirea consiliilor și gărzilor naționale n-a fost în consecință, un simplu act administrativ, ci unul de afirmare a crezului unirii, a tezei autodeterminării naționale care a stat la baza „Declarației de la Oradea” din 12 octombrie 1918. În 8 noiembrie 1918, episcopul Miron Cristea al Caransebeșului a difuzat în eparhia sa o circulară în care se preciza, cu claritate și convingere că textul privind pomenirea conducătorilor statului, în cadrul serviciilor divine, trebuie rectificat în funcție de o nouă realitate politică în plină afirmare. Textul avea următoarea formulare: „Încă ne rugăm pentru înalta noastră stăpînire națională și pentru Marele Sfat al Națiunii Române”, care-și avea sediul la Arad și era recunoscut „ca cea mai înaltă autoritate a poporului român”.²⁰

În această atmosferă de inflăcărare, în satele bănățene a început o viguroasă acțiune de constituire a organelor politice și militare locale. Protopopii Gherasim Sirb (Belinț), Ion Oprea (Timișoara), Gheorghe Popovici (Lugoj), Andrei Ghidui (Caransebeș), Mihail Gașpar (Bocșa) și Sebastian Olariu (Făget) au desfășurat o susținută activitate pentru înființarea consiliilor naționale. În zona Mehădiei, Coriolan Buracu s-a dovedit a fi nu numai un bun organizator, ci și un curajos inițiator a numeroase acte de

¹⁹ Arhiva Episcopiei Aradului, 11-35-1914. Vezi și Gh. Naghi, op. cit.

²⁰ I. D. Suci, R. Constantinescu, *Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului*, vol. II, Timișoara, 1978, doc. 661, p. 1004.

decizie politică românească. În toate acțiunile de înființare a consiliilor naționale a fost afirmat principiul stabilit de adunarea națională a românilor, ținută în 7 noiembrie la Caransebeș, în a cărei rezoluție se sublinia că sfatul ca organ reprezentativ al românilor este dator să lupte pentru apărarea drepturilor lor. Adunările se țineau în condiții neprielnice, în unele situații sub amenințarea administrației imperiale. Într-un raport din 12/25 noiembrie 1918, preotul Nicolae Vălean din Cornea informase Consiliul Național Român din Caransebeș că soldații maghiari din regimentul 5 honvezi Seghedin, în drumul lor prin Banat au aprins satele Cornea, Domașnea și Cănicea.²¹

Activitatea de constituire a consiliilor naționale oferă și câteva note distincte ce merită a fi subliniate. În primul rând se remarcă prezența preoșilor ca organizatori și îndrumători ai acestor organe. C. Buracu, M. Vernichescu, I. Grozăvescu, Gh. Belcotă, N. Goanță, Al. Dărăbanțu, I. Drăgoi, Z. Grozăvescu, I. Jurescu, N. Vălean, I. Pepa, I. Jucas, Elisei Dragalina, I. Imbroane, V. Usonescu, P. Șandru, T. Paica, I. Popovici, P. Rădoi, V. Fizeșan, Gr. Vermeșan, S. Sebeșan, I. Suciu, E. Grădinariu, P. Pinte. I. Lăzărescu, I. Hălmăgian, L. Barzu, S. Bîncicean, A. Blaj și alții s-au distins prin însuflețirea lor, acționînd pentru realizarea aspirațiilor populare de unire. Adunările de constituire a consiliilor naționale n-au avut un simplu caracter organizatoric, ci de manifestare a solidarității naționale, prin arborarea drapelului tricolor, intonarea cîntecului revoluționar „Deșteaptă-te române” și manifestarea atașamentului nelimitat față de ideea unirii. Adunările s-au desfășurat într-o atmosferă de vie emulație românească și sub genericul: „Să înfăptuim România Mare!” Unitatea sufletului românesc era o realitate istorică, pe care decizia de unire votată la Alba Iulia a confirmat-o sub aspectele ei politic și juridic. De aceea în toate adunările organizate în comunele din Banat s-a putut remarca o conduită unitară privind unirea Banatului cu România, afirmîndu-se cu hotărîre *principiul național al organizării statale* de după prăbușirea Imperiului austro-ungar.

În aceeași atmosferă a avut loc și alegerea delegaților pentru Adunarea Națională de la Alba Iulia, care s-a făcut într-un cadru democratic, fiecare circumscripție electorală existentă la ultimele alegeri parlamentare fiind reprezentată de cinci delegați. Printre ei s-au numărat și preoșii Adam Groza (Coștei), Gheorghe Lungu și S. Bartolomei (Sasca), Coriolan Zuiac (Vasiova), Laurențiu Barzu (Bacău de Mijloc), Ion Ilovici (Moșnița), Stefan Cioroianu (Comloșu Mare), Traian Golumba (Becicherecu Mic), Avram Corcea (Coștei), Ion Andreescu (Voivodinț), Aurel Sebeșan (Aradu Nou), Sava Seculin (Aradu Nou), Nicolae Vulpe (Cornești), profesorul Moise Ienciu, N. Popovici (Gătaia), A. Ciocoiu (Vucova), I. Mițariu (Opațița), I. Roșiu (Ghilad), V. Radu (Satchinez), Ioanichie Neagoe și Stefan Popa (cercul Moravița), Gr. Vermeșan (Pesac), N. Brănuțiu (Giulvăz), T. Cocora (Partoș), Ion Goșar (Tolvădia), V. Musta (Marghita Mare). Înfruntînd dificultățile drumului și diferite opreliști, la Alba Iulia au participat și alți preoși și

²¹ Arhivele Statului București, *Fond Consiliul Național Român Caransebeș*, doc. 54/7195.

învățători care n-au fost aleși ca delegați și n-au reprezentat asociații culturale, ci au condus grupe de săteni din parohiile lor. Au fost mase de oameni care au asigurat caracterul plebiscitar al Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia.²²

La Alba Iulia au fost prezenți protopopii care conduceau cercurile protopopești : M. Gașpar (Bocșa), M. Nedeliu (Biserica Albă), I. Pepa (Buziaș), A. Ghidiu (Caransebeș), A. Ghilezan (Ciacova), S. Olaru (Făget), dr. Gh. Popovici (Lugoj), S. Poșiar (Oravița), I. Petean (Vermeș), M. Jivanca (Ciacova), N. Brânzeu (Comloșu Mare), Iosif Popa (Bocșa), V. Poruțiu (Vărdia), dr. I. Sârbu (Mehadia), L. Iacob (Oravița), Tr. Oprea (Virșet), Tr. Miclea (Panciova), G. Sârbu (Belint), P. Țucra (Vinga), Gh. Munteanu (Buziaș) și I. Tincu (Lugoj).

Prin urmare Biserica românească a fost reprezentată la Alba Iulia de suflete încercate în lupta națională și în toată activitatea complexă de pregătire a actului unirii. Cu toată împotrivirea vechilor autorități și a soldaților străini aflați încă pe atunci pe teritoriul Banatului, românii s-au manifestat în toamna anului 1918 ca o etnie conștientă de drepturile și responsabilitățile ei în istorie, unitară în cuget, simțire și voință, modelată sufletește în lumina idealului unității naționale de cei doi factori care au alcătuit forța morală a edificiului nostru spiritual ; Biserica și școala. Preoții bănățeni au fost, în toamna anului 1918, făuritori de istorie, aducând o contribuție de cea mai mare importanță la desăvârșirea procesului de unificare statală a tuturor românilor, ce s-a desfășurat atunci, o dată pentru totdeauna.

²² Vezi A. Cosma, *Biserica Română din Banat și Unirea de la Alba Iulia*, în „Mitropolia Banatului”, nr. 10—12/1968, p. 608.

CONTRIBUȚII PRIVIND PARTICIPAREA CLERULUI ARĂDEAN ÎN PREGĂTIREA MĂREȚULUI ACT DE LA ALBA IULIA

de : pr. EUGEN GREUCEANU

Situată în extremitatea vestică a spațiului românesc, Episcopia Aradului s-a integrat nemijlocit în lupta dusă de veacuri întregi pentru conservarea ființei naționale românești și pentru crearea unui stat național unitar și independent. Trăind cu aceste năzuințe, clericii eparhiei au contribuit, pas cu pas, la marea înfăptuire de la finele anului 1918.

Se știe că în epoca modernă, Episcopia Aradului a jucat un rol de frunte în creerea sistemului național bisericesc și școlar ortodox român (1864) și în promulgarea Statului Organic. După inaugurarea dualismului austro-ungar în 1867 și mai ales atunci când ofensiva regimului reacționar devenise mai intensă, după anul 1895, s-a întărit și lupta pentru apărarea instituțiilor naționale. O dată cu elaborarea unui nou proiect de lege școlară (1904), episcopul Ignatie Papp al Aradului a cerut ca întreg episcopatul să meargă la guvern în interesul națiunii, deoarece „cum reiese din ordonanțele sale, pe față și pe dos, atentează la existența și caracterul confesional al școlii... noastre...”.¹ La 1 aprilie 1907, după prezentarea proiectului în dietă, episcopul declara participanților la adunarea de protest din Arad, că în privința drepturilor românești „sîntem nu numai cheamați, dar după poziția noastră în Biserică și stat sîntem datori a le apăra”.²

Declanșarea primului război mondial și intrarea României în război (1916) a dezlănțuit o campanie și mai puternică a autorităților Imperiului bicefal împotriva Bisericii și școlii românești. Numeroși preoți au fost internați în lagăre : din protopopiatul Arad, cinci în Siria 11, Radna șapte, iar din Vinga, 26 persoane, preoți și enoriași. Preotul Laurențiu Iuga din Măgulicea a fost arestat, alții puși sub control polițienesc.³ În toiul acestei atmosfere, episcopul I. Papp semnează și girează cu autoritatea lui memoriile redactate de Vasile Goldiș. „Ce am putea simți la vestea că unii preoți sînt smulși de jandarmi în miezul nopții din sinul familiei lor, cuprinsă de spaima morții, iar alții în plină ziua au fost escortați pe stradă de jandarmi printre baionete...” — arăta el ministrului de resort. Protestînd împotriva surghiunului la domiciliu, impus preotului Fabriciu Bodea din Iaz, ierarhul sublinia că această măsură „este foarte rușinoasă și umilitoare pentru tot

¹ Arhiva Episcopiei Aradului (cînd continuare A.E.A.), nr. 101/1904.

² Ibidem, nr. 28/1907.

³ Ibidem, grupa IV, dos. 35/1914, actele 1298, 4237, 4249/1916.

corpul clerical". Episcopul nu a încetat să ceară cel puțin îmbunătățirea situației internaților, obținând în anul următor eliberarea majorității.⁴

În această perioadă situația școlilor se înrăutățea tot mai mult. În anul școlar 1916—17, în toată eparhia existau încă 412 posturi de învățători, dintre care 53 erau vacante din lipsă de candidați tineri, fiind mobiliizați, iar 34 titulari internați. Din 325 învățători, 120 au fost chemați la arme. În anul școlar următor, 68 școli au rămas din nou închise.⁵

În ciuda atmosferei încărcate și a greutăților, Consistoriul arădean a respins o serie de pretenții ale oficialităților, ca : introducerea în tractul Hălmagiului a manualelor în limba maghiară, concentrarea elevilor din clasele terminale la examene la școlile de stat etc.⁶ Mai mult, în sensul hotărârii sinodale din 1916, se înaintează guvernului un memoriu cerînd abrogarea legii școlare din 1907. La fel s-a întimplat în 1918, cu greutățile create la plata ajutorului de stat pentru școală.⁷

În ultima perioadă de existență a monarhiei dualiste revine la putere ministrul Apponyi, care, prin crearea „zonei culturale”, pregătea desființarea școlilor române din 11 comitate — un preludiv al etatizării tuturor școlilor nemaghiare.⁸ Deși Episcopia Aradului nu intrase încă în calculele ministrului, Consistorul din Arad s-a raliat acțiunilor celui mitropolitan, care s-a manifestat împotriva politicii guvernamentale, reușind să obțină cel puțin ca edificiile școlare să fie răscumpărate, cu plasarea învățătorilor și predarea limbii române în școlile etatizate. Prăbușirea monarhiei habsburgice a făcut însă, inoperant planul reacționar al ministrului Apponyi.

Consistoriul arădean a dejucat toate încercările oficiale de a eluda dreptul Bisericii românești de a se folosi de limba română ca limbă oficială. El a dispus ca numele elevilor să se treacă în cataloage potrivit matricolelor bisericești și nu după cele civile și a respins pretenția primăriei din Arad de a anexa certificatele de botez traduceri în limba maghiară.⁹ Este demn de menționat și faptul că sinodul eparhial din 1917 s-a abținut să-l omagieze pe noul suveran, Carol IV de Habsburg.¹⁰

O luptă deosebit de aprigă s-a încins în jurul preparandiilor ortodoxe române. În toamna anului 1917, ministrul Apponyi a numit comisari de supraveghere în preparandii, interzicînd deschiderea lor pînă la sosirea acestora. Senatul școlar al consistoriului din Arad a declarat că „protes-

⁴ Ibidem, 4294/1916, 1741/1917, acte sinodale 1917, proces-verbal.

⁵ Ibidem, grupa IV, dos. 36/1917, act. 3104/1918.

⁶ Ibidem, senatul școlar, nr. 173, 184/1916, 62/1918.

⁷ Ibidem, 140/1916, 53/1918, *Arad és Vidéke*, nr. 101/2 mai 1916, p. 3.

⁸ Ibidem, grupa II. dos. 5/1918, act. 1109/1918, „Aradi Közlöny” nr. 248/27 decembrie 1917, p. 2.

⁹ Ibidem, senat școlar 238/1918, grupa IV, dos. 35/1914 act. 1118/1918; *Aradi Közlöny*, nr. 192/22 august 1917, p. 8; nr. 207/8 septembrie, 1917, p. 7.

¹⁰ „Aradi Közlöny”, nr. 95/27 aprilie 1917, p. 6.

tează în contra ordinului ministerial de sub întrebare¹¹. Un dezacord clar a fost exprimat și de episcopul I. Papp personal, într-o declarație dată zi-
rului „Aradi Közlöny”.¹² El a luat parte și la demersurile episcopatului,
care a predat ministrului un memoriu luind poziție împotriva măsurilor
contra drepturilor Bisericii.¹³ În urma sosirii comisarului Brendörfer Janos,
într-un act adresat acestuia, redactat de Vasile Goldiș, episcopul preciza
că „consistoriul meu nu este împuternicit... să vă considere asemenea
comisar ministerial permanent și definitiv care poate avea vreo pretenție
justificată și legală și pe care consistoriul ar fi obligat să le satisfacă ne-
condiționat...”¹⁴ S-a ajuns totuși la deschiderea cursurilor preparandiei,
la care directorul Olariu a declarat semnificativ: „Fiecare om trebuie să-și
iubească cu ardoare nația din care se trage și de care se țin frații săi. Cine
își reneagă nația, cine părăsește limba nației, nu merită cinstirea seme-
nilor săi”. De altfel, consistoriul a declarat continuarea cursurilor, în cazul
în care „comisarul nu va îngreuna prea mult activitatea”.¹⁵

O confruntare deosebită s-a produs și cu ocazia sinodului eparhial
din 1918, deoarece ministrul Apponyi a delegat comisari de supraveghere.
Printre cei ce s-au opus a fost și Vasile Goldiș care a declarat că dispoziția
ministerială nu are temei legal.¹⁶ Sinodul arădean a luat o atitudine demnă.
Sosind la biserică, comisarul nu a fost așteptat de nimeni și nu i s-a rezer-
vat un loc oficial. Apoi, la întoarcerea în sala de gimnastică a școlii de fete,
unde se țineau ședințele, comisarul a fost nevoit să intre în urma episco-
pului și nu i s-a permis să ocupe locul principal în prezidiu.¹⁷

După formalitățile protocolare, s-a suspendat ședința, pentru ca o
comisie să întocmească un raport în problema comisarului. În ședința se-
cretă care a tratat problema, la insistențele lui Vasile Goldiș și a altor
militanți, după unele ezitări, episcopul a consimțit la acțiunea de protest.
Rezerva episcopului era motivată de teama ca guvernul să nu suspende
Statutul Organic, după cum a procedat cu ani în urmă față de ortodocșii
sârbi. A doua zi, Nicolae Zigre a prezentat concluziile comisiei speciale care
preciza că „sinodul eparhial, având convingerea că actul ministerial pomenit
violează drepturile autonome ale Bisericii noastre garantate prin sfintele
canoane și prin constituție... nu poate delibera în prezența comisarului”.¹⁸
„Sinodul, pe lângă protest unanim, a hotărât prorogarea ei” — a telegrafiat
episcopului Ignatie Papp celor din Caransebeș.¹⁹

Prăbușirea imperiului dualist, în octombrie 1918, a fost urmată de
instaurarea guvernului Károlyi, care căutând să salveze ceea ce credea că

¹¹ A.E.A. senatul școlar, nr. 145/1917.

¹² „Aradi Közlöny”, nr. 187/14 august 1917, p. 1.

¹³ Ibidem, nr. 213/16 septembrie 1917, p. 8.

¹⁴ A.E.A. grupa IV, dos. 71/1917, act. 123/1917 prez.

¹⁵ „Aradi Közlöny”, nr. 238/16 octombrie 1917, p. 5.

¹⁶ Ibidem, nr. 106/9 mai 1918, p. 7.

¹⁷ Ibidem, nr. 109/14 mai 1918, p. 3—4.

¹⁸ A.E.A., acte sinodale, nr. 2640/1918.

¹⁹ Ibidem, grupa II, dos. 7/1918, act. 1759/1918.

se mai poate salva, a recurs la anumite concesii, ca spre exemplu revocarea comisarului de la preparandie, urcarea ajutorului de stat pentru consistoriu etc. Răspunzînd adreselor, consistoriul arădean a arătat că „datorită evenimentelor survenite între timp... națiunea română a obținut o deplină existență națională independentă” și că „e în dreptul nostru să nu fim ținuți sub controlul organelor statului maghiar”.²⁰

Episcopia Aradului s-a integrat nemijlocit la acțiunea poporului român din Transilvania de a-și valida dreptul la autodeterminare, declarînd unirea acestei provincii cu România. Ca prim pas, sinodul arhieresc întrunit sub președinția episcopului Ignatie Papp, (scaunul mitropolitan fiind vacant), a dispus pomenirea în liturghie a „înaltei stăpîniri naționale”.

În focul luptei naționale ce a cuprins toată Transilvania au luat naștere consiliile naționale locale, conduse de Consiliul Național Român Central din Arad, care la începutul lunii noiembrie 1918 a devenit un veritabil guvern românesc al Transilvaniei. În această activitate de formare a administrației românești, un loc de frunte l-a avut și clerul Aradului. Din însărcinarea C.N.R. din Arad în numeroase localități, preoții în calitate de comisari, au convocat și condus într-un cadru solemn adunările electivă. Astfel, în Mîndruloc preotul I. Ștefănuț a declarat la deschiderea adunării că „drepturile poporului călcate atît de amar de vreme se recunosc acum și îi stă în liberă voie, ca el să fie condus de oameni care au deplină încredere a poporului”.²¹ La Drauț, preotul M. Pop în cuvîntul său a subliniat că „ne-a răsărit ziua libertății”. La Sebiș, înainte de adunare s-au sfințit steagurile tricolore.²²

Adunările s-au desfășurat într-un cadru democratic, pe baza sufragiului universal, de altfel realizat deja în viața bisericească de la aplicarea Statului Organic. La Socodor, la adunarea convocată de preotul Petru Marșieu au participat aproximativ 400 alegători.²³ La Sîmbăteni, de asemenea au fost prezenți majoritatea celor cu drept de vot, iar la Mîsca, din inițiativa preotului Valeriu Popovici, au votat în secret toți bărbații de peste 20 ani.²⁴ La Chertiș (azi, Prunișori), din inițiativa preotului Sabin Micluția au fost aleși „nu numai dintre cei cu stare bună, ci și dintre cei mai săraci, nu numai dintre soldați, ci și dintre cei ce au fost acasă și au ajutat familiile celor duși”.²⁵ De la Agriș, preotul Georgiu Pappuc raporta că „am lăsat curs liber dorinței și voinței poporului”.²⁶

²⁰ Ibidem, Consistoriul plenar 47.50/1918, grupa IV, dos. 71/1917, act. 4077/1918.

²¹ *Din lupta poporului român pentru libertate și unitate națională. II*, în „Revista Arhivelor”, nr. 2/1968, p. 220.

²² Arhivele Statului București (în continuarea A.S.B.), fond 847, 1/1918—19, f. 58—59.

²³ Ibidem, fond 846, 2/1918, f. 1.

²⁴ Ibidem, fond 847, 1/1918—19, f. 46—48, Arhivele Statului Arad (în continuare A.S.A.), fond C.N.R., nr. 23/1918.

²⁵ A.S.B., fond 847, 1/1918—19, f. 14.

²⁶ A.S.A., fond C.N.R., nr. 94/1918.

Unii preoţi au primit mandat să organizeze alegerile în mai multe locuri. Astfel, preotul Dimitrie Maci a condus alegerile la Bătuşa şi Căpruţa.²⁷ Preotul Vasile Bulz a fost delegat la Zeldiş (azi Iacobini) şi Hontişor.²⁸ Preoţi comisari au mai funcţionat la Curtici, Dud, Tîrnova, Luguzău, Apateu etc.

În numeroase localităţi, consiliile au ales ca preşedinte pe preotul local. La Păuliş a fost desemnat Cornel Popescu, la Secaş Maximilian Miclean, la Seleuş Ioan Maniţiu, la Chertiş Sabin Micluţia la Apateu Atanasie Căpitan, la Dieci Georgiu Lupşa, la Siclău Cornel Montia, la Buhani Ioan Giurgiu, la Pleşcuţa Petru Mihuţa, la Zimbru Valer Cristea, la Pădureni G. Ardeleanu etc.²⁹ În alte locuri, ca de pildă la Gurahonţ, Simbăteni, Seitin, preoţii au figurat printre membrii consiliului.³⁰

În cele mai multe locuri, tot sub conducerea preoţilor-comisari şi în cadru democratic s-a trecut şi la schimbarea efigiei comunale. La Bătuşa şi la Căpruţa, preotul D. Maci a iniţiat votarea nominală. La Apateu efigia a fost schimbată în urma hotărîrii adunării populare prezidată de preotul Atanasie Căpitan.³¹ La Prăjeşti efigia fiind legată de obşte a fost menţinută, dar în locul notarului fugit de teama furiei poporului pentru abuzurile sale, a fost ales Emilian Vlad, candidat la preoţie.³² La Simbăteni, la adunarea populară prezidată de preotul V. Felnecan s-a cerut înlocuirea notarului maghiar cu învăţătorul Petru Lupşa şi s-a schimbat întreaga efigie.³³ La Dieci, sub conducerea preotului Georgiu Lupşa, s-a ales o nouă efigie, iar notarului Hesz i s-a luat jurămint de „credinţă şi supunere faţă de naţiunea românească...“³⁴

Consiliile naţionale au desfăşurat o vie activitate pentru soluţionarea problemei aprovizionării, pentru menţinerea ordinii şi mai ales organizarea administraţiei româneşti. Cea mai importantă sarcină a constituit-o însă pregătirea Marii Adunări Naţionale de la Alba Iulia, chemată să decidă unirea Transilvaniei cu România. Potrivit normelor de reprezentare au devenit membrii de drept ai adunării deliberative — în cadrul căreia au fost incluşi şi cei 1 228 reprezentanţi de pe teritoriul actual al judeţului Arad — episcopul Ioan Ignatie Papp, precum şi protopopii ortodocşi Traian Văţan (Arad), dr. Dimitrie Barbu (Chişineu-Criş), Mihai Leucuţia (Şiria), Ioan Georgia (Ineu), Florian Roxin (Buteni), Cornel Lazăr (Hălmagiu), Procopie

²⁷ A.S.B., fond 847, 1/1918—19, f. 6—7, 13.

²⁸ Ibidem, fond 846, 3/1918, f. 5—6, 24/1919, f. 3—4.

²⁹ Ibidem, 5/1918, f. 1, fond 847, 1/1918—19, f. 1—2, 6/1918, f. 1; A.E.A., grupa IV, dos, 35/1914, act. 736/1918, doc. p. 240.

³⁰ A.S.B., fond 846, 24/1919, f. 6, 8—10, 3/1919, f. 1, fond 847, 3/1918, f. 2, 1/1918—1919, f. 1—2, 9, 14, 35, 52—53, 18/1918, f. 4—5, 63/1919, f. 1.

³¹ Ibidem, fond 847, 3/1918, f. 3—4, A.S.A., fond C.N.R. 23/1918.

³² A.S.B., fond 847, 1/1918—19, f. 1—2, 6—8, 11.

³³ A.S.A., fond C.N.R., şi 23/1918.

³⁴ A.S.B., fond 847, nr. 6/1918, f. 1.

Givulescu (Radna). Fabrițiu Mănuilă (Lipova), dr. U. Turca (Vinga) și Petru Șerb (Beliu).³⁵

Un număr de organizații românești au primit și ele dreptul de a trimite delegați. Consistoriului din Arad, în urma demisiei lui Vasile Goldiș, l-a însărcinat pe dr. Gheorghe Ciuhandu.³⁶ Din partea prebei române, a primit al doilea mandat protopopul L. Luca. Preparandia din Arad l-a investit pe dr. Teodor Botiș, iar societatea studenților pe Ștefan Micu și Emil Petrovici. Au mai primit mandate și profesorii de la preparandie, Nicolae Mihulin și Sabin Evuțian, ambii membrii ai clerului.

O efervescență politică fără seamăn au prilejuit alegerile care au desemnat cei cinci delegați ai fiecărui cerc electoral și supleanții lor. Pe bună dreptate aprecia Ioan Suciu, organizatorul Adunării Naționale, că în ciuda timpului nefavorabil și greutăților de transport au luat parte, după date incomplete, între 18 000—19 000 alegători, ceea ce a depășit cu mult sfera celor admiși pînă atunci la urne. De aceea, Adunarea deliberativă a avut un adevărat caracter reprezentativ național, încrederea maselor onorîndu-i și pe clerici care au jucat de altfel un rol foarte important și în mobilizarea poporului.

Adunarea electivă din orașul Arad a avut loc în 10/23 noiembrie 1918 și a fost prezidată de protopopul Traian Vătan, iar cea din cercul Chișineu-Criș, de protopopul D. Barbu.³⁷ Printre aleși a figurat, în cercul Ineu, preotul Iustin Monția din Sebiș, iar ca supleant, preotul Mihai Cosma din Răpsig. În cercul Pecica, încrederea populară l-a onorat pe preotul Romul Ganea din Șemlac. Printre trimișii cercului Radna, a fost desemnat parohul Iancu Ștefănuț din Mîndruloc, iar în cercul Nădlac a fost investit cu mandat ca supleant preotul Romul Nestor.

În toate cercurile electorale, clerul a contribuit și la crearea unei atmosfere sărbătorești. La adunarea de la Chișineu-Criș, bunăoară, preotul Petru Marșicu a rostit o vibrantă cuvîntare. Pentru atmosfera creată este caracteristică și mișcarea votată, care preciza: „Salutînd era de libertate națională... se declară pe lingă statul unitar democrat al tuturor românilor, cu ștergerea privilegiilor boierești...”

Pe lingă delegații oficiali, au plecat la Alba Iulia, din părțile Aradului, mii de români, inclusiv preoți care au participat la marea sărbătoare a unirii Transilvaniei cu România din 1 Decembrie 1918. Festivitățile au început acolo cu serviciul divin, oficiat de numeroși clerici în frunte cu episcopul Ignatie Papp, fiind de față și episcopul Miron Cristea al Caransebeșului primul patriarh român de mai tîrziu. Către sfîrșitul liturghiei, episcopul Miron „cetește Psalmul neamului”, iar episcopul Ignatie a încheiat zicînd: „A înviat astăzi și neamul nostru românesc” și atunci „la un semn de sus răsună imnul nostru Deșteaptă-te române, cîntat de toți și

³⁵ *Marea Unire de la 1 decembrie 1918*, București, 1943, pp. 55—75, „Tribuna Română” din 19 noiembrie 1943, p. 3.

³⁶ A.E.A., Consistoriul plenar nr. 45/1918.

³⁷ V. Popeangă, *Mărturie privind lupta românilor din părțile Aradului pentru păstrarea ființei naționale prin educație și cultură (1784—1918)*, Arad, 1986, p. 382.

plins de mulți, care n-au crezut să mai apuce așa vreme de mărire³⁸. La Marea Adunare Națională, episcopul Ignatie Papp a fost ales vicepreședinte, iar delegații arădeni au votat cu entuziasm Unirea Transilvaniei cu România.

După Alba Iulia, pînă la instaurarea definitivă a autorității de stat românești Consistoriul din Arad s-o considerat deja sub jurisdicția Consiliului Dirigent din Sibiu, care, în virtutea mandatului primit de la Marea Adunare, conducea administrația română a Transilvaniei. La insistențele oficialităților maghiare, Consistoriul a răspuns „Noi românii în puterea dreptului de autodeterminare ne-am pronunțat deja și stăm sub guvernarea onor. Consiliului Dirigent Român³⁹. S-a hotărît scoaterea limbii maghiare, a istoriei, geografiei și constituției ungare de la Preparandie și înlocuirea lor cu materii privind „țările locuite de români“. Totodată, Consistoriul, considerînd încheiată misiunea școlii confesionale, a opinat pentru remiterea lor sub autoritatea statutului român.⁴⁰

În ciuda vicisitudinilor care au caracterizat lunile următoare, Consistoriul și clerul eparhial au rămas fermi pe poziție, pînă cînd în mai 1919, s-a instaurat definitiv și în județul Arad, suveranitatea statului român.

În încheiere, mai subliniem încă o dată aportul important al clerului Episcopiei Aradului la realizarea năzuințelor românești.

³⁸ „Drapelul“, nr. 127/27 noiembrie — 10 decembrie 1918, p. 3.

³⁹ A.E.A., grupa IV dos. 35/1914, act. 1913/1919.

⁴⁰ Ibidem, Senatul școlar, nr. 1,2/1919.

BANAȚENI DIN DISTRICTUL MEHADIEI ÎN LUPȚA PENTRU MAREA UNIRE

de : prot. IEREMIA B. GHITA

Asemenea Unirii din 1859, Unirea cea Mare din 1918 este opera întregului popor român indiferent de spațiile noastre ancestrale pe care locuia și locuiește dintotdeauna.

Se știe că poporul român s-a plămădit unitar, iar despărțirea în principate feudale n-a afectat unitatea sa etnică, exprimată clar în unitatea limbii, a culturii și credinței ortodoxe, în similitudinile și sincronismul evoluției structurilor economice, sociale și politice.¹ Aceste realități au alimentat o permanentă conștiință a unității de neam, concretizată în lupta de veacuri a maselor populare, din toate provinciile românești, pentru libertate și unitate națională. Ori, printre cei care au contribuit la restituiră unității politice primordiale și a celei realizate în evul mediu de Mihai Viteazul s-au numărat și bănațenii din districtul Mehădiei.

Mehădia a avut dintotdeauna un rol important în viața bisericească și națională a Banatului. Spre ilustrare este suficient să ne referim la personalitatea protopopului cronicar Nicolae Stoica, după cum și la actul energetic al celor 300 români din jurul Mehădiei, conduși de Costa Stoica de Hațeg, care doreau să-l sprijine pe Horea, în marea lui acțiune revoluționară de dezrobire a Transilvaniei.²

Primul război mondial a accelerat pretutindeni în Imperiul habsburgic lupta popoarelor pentru eliberare socială și națională. Așa, bunăoară, în 27 iulie 1914, jandarmii austro-ungari din Mehădia consemnau persoanele din comună considerate periculoase în caz de mobilizare generală pentru război. Între acestea au fost preotul Coriolan Buracu și generalul Nicolae Cena.³

Anul 1918 a adus profunde transformări în configurația politică a Europei, iar pentru poporul român au sunat clopotele redeșteptării și împlinirii unui ideal : Unirea. Dezmembrarea Imperiului habsburgic a favorizat dezvoltarea impetuoasă a mișcării naționale a românilor de pretutindeni. În 30 octombrie se constituia Consiliul Național Central Român (C.N.R.),

¹ Dr. Mircea Mușat, *1 Decembrie 1918 — încununare a luptei poporului român pentru făurirea statului național unitar român*, în „Era socialistă”, nr. 17/1978, pp. 27—29.

² Prof. C. Brătescu, *Banatul în lupta pentru Marea Unire*, în „Flamura” nr. 355/1985, p. 2.

³ *Făurirea Statului Național Unitar Român. Contribuții documentare bănățene*, București, 1983, documentul nr. 5.

care a avut misiunea istorică de a conduce luptă națională pentru făurirea statului național unitar român.⁴

O dată cu constituirea C.N.R., preoții din cercul Mehădiei s-au adresat episcopului Miron Cristea al Caransebeșului, spre a depune jurământul de fidelitate, oferind „orice jertfă pe altarul națiunii române”.⁵

Consiliul Național Central Român a acționat prin consiliile naționale județene, care la rândul lor, au îndrumat în mod direct crearea consiliilor naționale locale în toate orașele și satele din Banat.⁶ Concomitent cu această acțiune au fost organizate și gărzile naționale, militare și civile.⁷

Consiliile naționale comunale răspundeau de toate acțiunile politice și administrative. Au ajuns efectiv să înlocuiască vechile organe și să instituie o administrație politică românească. Un raport al prim. pretorului din Orșova arăta că aceste consilii din Plugova, Iablanița, Petnic, Mehădia, Topleț, Eșelnița și altele exercită atribuțiile organelor administrative.⁸ În atenția lor au stat și problemele sociale, cum a fost cea agrară, în care se aștepta o adevărată reformă.

Preotul Nicolae Văleanu din Cornea anunța în 12 noiembrie pe protopopul din Caransebeș că dorea să înființeze un consiliu și o gardă națională, dar este oprit de „finanți înarmați” care „terorizează poporul” și de aceea solicită ajutorul C.N.R. din Caransebeș. În ciuda opoziției vechilor autorități, două zile mai târziu, la insistențele preotului s-a constituit consiliul și garda națională din Cornea.⁹ În aceeași zi, C.N.R. din Petnic anunța pe cel din Caransebeș, despre constituirea gărzii naționale, în frunte cu preotul Ioan Chendi, cerind puști și muniții.¹⁰

În 17 noiembrie, 1918, s-a constituit într-un cadru festiv Consiliul Național Român din Mehădia, sub președenția preotului Coriolan Buracu. La adunarea de la Mehădia participă și delegați ai naționalităților conlocuitoare.¹¹ Tot atunci, cu prilejul unei alte adunări populare entuziaste, prezidată de preotul Alexandru Dorobanțu din Petnic, s-a constituit și C.N.R. din Iablanița, cum și garda națională.¹²

În 18 noiembrie s-a constituit Consiliul Național Român al districtului Mehădia, cu cele 20 comune, sub președenția preotului C. Buracu. Au fost prezenți delegați din următoarele comune: Mehădia (preotul C. Buracu), Cornereva (preoții Ioan Grozăvescu și Gheorghe Belcotă), Cornea,

⁴ Acad. Stefan Pascu, *Făurirea Statului Național Unitar Român*, vol. 1—2, București, 1983.

⁵ Gh. Neamțu, *Activitatea C.N.R. din Caransebeș*, Caransebeș, 1929, p. 98.

⁶ St. Hurmuzache, I. Adam, *Consiliile naționale române*, în „Revista Arhivelor”, nr. 2/1968, p. 141 ș.u.

⁷ Ioan Clopoțel, *Mistunea istorică a gărzilor naționale*, București, 1973, p. 7 ș.u.

⁸ Ion Popescu-Puțuri, Augustin Deac, *Unirea Transilvaniei cu România*, București, 1972, p. 588.

⁹ *Făurirea statului național unitar român ... (o.c.)*, doc. nr. 91.

¹⁰ Ibidem, doc. nr. 92.

¹¹ Ibidem, doc. nr. 95.

¹² Ibidem, doc. nr. 96.

Bogoltin, Mehadica (preotul Ilie Imbrescu), Cuptoare-Crușovăț (preotul Nicolae Goanță), Iablanița-Petnic (preotul Alexandru Dorobanțu), Topleț, Plugova, Globurău (preotul Iosfi Drăgoi), Valea Bolvașnița (preotul Zaharia Grozăvescu) și Coramnic-Tufări (preotul Ilie Jurescu). Adunarea festivă s-a încheiat cu intonarea imnului național: „Deșteaptă-te române”,¹³ O festivitate asemănătoare s-a desfășurat la inițiativa preotului Zaharia Grozăvescu, și în adunarea națională din Valea Bolvașnița, unde s-au intonat diferite cîntări naționale.

Constituirea consiliilor și a gărzilor naționale a continuat și în zilele următoare. În 20 noiembrie, sub președinția preotului Ilie Jurescu, s-au înființat aceste organe în comuna Mehadica, iar în ziua următoare, sub îndrumarea preotului Iosif Drăgoi, în Globu-Rău.¹⁴

Consiliul Național Central Român s-a bucurat de autoritate supremă și în districtul Mehadiei. În 23 noiembrie, C.N.R. al districtului Mehadia își exprima adeziunea către C.N.R. din Arad, declarînd că se supune acestuia ca „for suprem al tuturor românilor din Ungaria și Transilvania”.¹⁵ Tot atunci apărea și circulara C.N.R. al acestui district, destinate celor din zonă, în care se dispunea arborarea drapelului tricolor în toate gările, folosirea limbii române în școală, menținerea ordinei publice de către gările naționale și organizarea de adunări populare în ziua de 1 Decembrie.¹⁶

Preotul C. Buracu a mobilizat și forțele naționale din Plugova. În 24 noiembrie s-a înființat consiliul național român local în frunte cu preotul Trifon Adamescu, precum și garda națională, compusă „din toți bărbații de la 18 pînă la 50 de ani, fără plată”.¹⁷ În aceeași zi se constituiau aceleași organisme și în comunele Lăpușnicel, sub conducerea preotului Felician Nemoianu, în Cornereva, în frunte cu preotul Ioan Grozăvescu, ca și Bogoltin, unde a activat preotul Grigorie Vasilescu.¹⁸

În timp ce la Alba Iulia se desăvîrșea actul Unirii, în Banat românii sărbătoreau marele eveniment istoric. În ziua de 1 Decembrie, la ora 10, clopotele tuturor bisericilor vesteau deschiderea Adunării istorice. „Proclamația Unirii nu s-a făcut numai la Alba Iulia, ci în toate bisericile s-a adus la cunoștința poporului împlinirea vremurilor, învierea neamului și unirea românilor”.¹⁹ Alte numeroase scrisori și telegrame de aprobare și adeziune au sosit pe adresa Adunării Naționale de la Alba Iulia, din toate părțile Ardealului și Banatului.²⁰

Adunarea de la Mehadia din 1 Decembrie s-a desfășurat într-o atmosferă de mare sărbătoare. „Publicul aproape cu ochii inundați în lacrimi

¹³ Ibidem, doc. nr. 100.

¹⁴ Ibidem, documentele nr. 105, 108.

¹⁵ Ibidem, doc. nr. 109.

¹⁶ Ibidem, doc. nr. 110.

¹⁷ Ibidem, doc. nr. 116.

¹⁸ Ibidem, documentele nr. 117-119.

¹⁹ Stefan Cicio Pop, *Zile istorice, zile de glorie*, în „Adevărul”, nr. 1379/1928.

²⁰ Al. Porțeanu, *Lupta revoluționară a maselor populare din jud. Caraș-Severin pentru unirea cu România*, în „Banatica”, 1977, pp. 318, 353—354.

cîntă împreună cu corul imnul mult persecutat, iar la cuvintele : „Iar noi pătrunși la suflet de sfînta libertate“ — toți ridică mîna dreaptă spre jurămînt, stînga la inimă, jură că vor da mîna să fie pururea frați“. ²¹ În satele din jurul Mehădiei s-au cîntat cu predilecție versurile dascălului poet Gheorghe Bălțeanu din Topleț : „Veniți voi plînșii de veacuri / Din sate și cătune / Veniți să dăm dovada / Virtuților străbune“. ²²

În 6 decembrie, consiliul național al districtului Mehădia a trimis o circulară către cele comunale, privind popularizarea hotărîrii luate la Alba Iulia. Deși s-au făcut încercări de a împiedica unirea Ardealului și Banatului cu România, ²³ românii din districtul Mehădiei, ca și cei din celelalte provincii au rămas neclintiți în hotărîrea lor, în credința că Adunarea de la Alba Iulia a hotărît pentru vecie unirea tuturor românilor într-un stat unic și indestructibil.

Din cele de mai sus, rezultă că în istoria luptelor pentru făurirea statului național unitar român s-au impus și acțiunile patriotice ale românilor din districtul Mehădia. Ei au creat o pagină de glorie nepieritoare ; în sufletul lor a ars cu vigoare flacăra întregirii neamului românesc, a reinvierii unității politice pe care au visat-o înaintașii.

²¹ Ștefan Pascu, o.c., p. 217.

²² Idem.

²³ Ion Popescu-Puțuri, Augustin Deac, o.c., p. 611.

LUGOJUL ÎN TIMPUL ȘI DUPĂ MAREA UNIRE

de : pr. BORIS TURCANU, pr. dr. VASILE V. MUNTEAN

Cu prilejul împlinirii a șapte decenii de la Unirea cea Mare din 1918, este bine să ne reamintim în primul rînd, două texte biblice. Cel dintîi : „Iată sîntem de un neam și avem o singură limbă“ (Facerea 11, 6), sugerează unitatea ființei naționale, iar cel de al doilea : „Mintuiește Doamne poporul Tău și binecuvîntează moștenirea Ta“ (Psalmul 27, 12), se constituie într-o invocare divină, pentru ocrotirea și binecuvîntarea neamului nostru. Ori, din cadrul aceluiași neam românesc de pe meleagurile carpato-danubiano-pontice, fac parte și lugojenii.

Lugojul, cel care a fost mereu un „loc foarte însemnat“, ¹ a constituit o adevărată citadelă rituală de unde a iradiat și ideea unității românești, prin cultivarea, activizarea și dezvoltarea sentimentelor patriotice, prin diferite mijloace. Aici au funcționat organe de presă, asociații, diferite societăți etc. Așa a fost bunăoară, ziarul „Desceptarea“ — prima gazetă românească, editată încă din anul 1879—1881, de către preotul-profesor Iosif Temoea. În primul număr al ziarului scria că „timpul a sosit, ca să arătăm, că existăm...“ Apoi, ziarul, „DRAPELUL“ (1901—1920), redactat de dr. Valeriu Braniște, cu concursul unor destoinici colaboratori (ca lugojeanul Casian R. Munteanu etc.), care a fost o adevărată tribună de luptă a românilor, care a polarizat în jurul său reputați intelectuali, slujitori ai Bisericii, oameni de litere și de știință, din toate provinciile românești. Ziarul „Meseriașul“ (1906—1908), cu redactorul său Constantin Liuba, de profesie învățător, a susținut interesele meseriașilor lugojeni, care s-au dovedit buni români, ducînd făclia idealului național din „tîrg în tîrg“. La Lugoj au funcționat „Societatea de lectură“, în colaborare cu Casina Română (1863), Societatea Despărțămîntului „Astra“ (1896), în care au activat Coriolan Tiberiu și dr. Caius Brediceanu, George Dobrin, George Gîrda, dr. Victor Bîrlea, Aurel Peteanu ș.a., „Societatea studenților (elevilor)“ (1879), în care au activat foștii elevi, Ioan Popovici Bănățeanul și Victor Vlad-Delamarina, „Reuniunea română de cîntări și muzică“ (1869), viitorul cor „Ion Vidu“, „Societatea pentru fond de teatru român“ (1908), „Masa Poganilor de la Concordia“ ș.a. Fiecare și-a adus contribuția la promovarea idealurilor de libertate și unitate națională.

În condițiile anilor 1914—1916, în Lugoj și-a avut sediul „Centrul comandamentului național al românilor“, aci s-a plămădit și politica de apărare și de unitate a românilor din Banat, în preajma Marii Uniri, prin acțiunile patrioților lugojeni cu refuzul soldaților de a lupta împotriva fraților

¹ Dimitrie Teodori, *Istoria bisericii celei mari*, broșură jubiliară din 4 august 1859, Timișoara, 1859.

lor, prin părăsirea armatei austro-ungare și înrolarea lor ca voluntari, în armata română, în care s-au încărcat de glorie nepieritoare. Sint elocvente cazurile lui Valeriu Braniște și Ion Vidu, care au suferit detenții în închisoarea de la Seghedin și în lagărul de la Sopron.²

În aceeași perioadă, autoritățile Imperiului dualist au accentuat și măsurile de înăbușire a mișcării naționale românești din Banat. Întrucât au publicat în ziarul „Epoca”, articole „unioniste”, tribunalul din Cluj, i-a condamnat la moarte, în contumacie, pe Octavian Goga și pe A. Imbroane (redactor la „Drapelul” lugojean).³

Către sfârșitul anului 1918, lupta pentru formarea statului național unitar român, intra într-o nouă etapă. La 31 octombrie 1918, s-a constituit Consiliul Național Român Central, „ca unicul for care reprezenta voința poporului român”, iar pe întreg teritoriul Transilvaniei, s-au format Consilii naționale regionale.

În aceeași dată (31 octombrie 1918), lugojenii aderă la Consiliul Național Român din Timișoara, iar la 3 noiembrie 1918, în Lugoj, capitala comitatului Caraș-Severin, are loc o mare adunare populară, la care s-a cerut „unirea fără condiții, cu Țara Mamă”, și s-a decis înființarea unui batalion românesc pentru păstrarea ordinei pînă la înfăptuirea marelui ideal, și înființarea unui fond național la care au subscris cu însuflețire mulți cetățeni. Tot la începutul lunii noiembrie 1918, preoțimea din protopopiatul Lugojului, în frunte cu „prota” dr. George Popovici în cadrul unei adunări desfășurate tot la Lugoj, aderă la Consiliul Național Român.

Toate acțiunile au culminat cu participarea delegației Lugojului, la Marea Adunare Națională de la Alba-Iulia de la 1 Decembrie 1918. Din delegație au făcut parte exponenții românilor lugojeni, personalități recunoscute pentru meritele lor culturale, politice, sociale, religioase precum și reprezentanți ai celorlalte categorii sociale. Conducătorul delegației, a fost protopopul dr. George Popovici membru al Academiei Române, iar printre membri s-au numărat: preotul dr. Dimitrie Nistor, paroh, arhitect Ioan Boroș, istoric dr. Avram Imbroane, dr. Iosif Popoviciu, prof. univ. dr. Caius Brediceanu, diplomat, Ion Vidu și Filaret Barbu, regretatul tenor Traian Grozăvescu, Virgil Simonescu, pictor, Aurel Ciupe, pictor, dr. Vasile Mircu medic, dr. Alexandru Birăescu medic, Constantin Tunei, judecător, dr. Victor Birlea, prof. Constantin Grozăvescu, Constantin Liuba, învățător, Iosif Hazi-Barbu, Gheorghe Rusalin, Alexandru C. Vasile, Ioan Bacău, Erzilia Popovici, Valeria Pintea, Virgil Luca, Virgil Boc, Nicolae Popescu, Ioan Tincu, Victor Ioviță, C-tin Bogdan, Vasile Iacob, Pera Pastila, Nicolae Ioanovici, Toma Sintescu și alții, care în ciuda restricțiilor, au plecat în număr mare la Alba Iulia, „Astăzi (17/30 noiembrie 1918), a plecat din Lugoj, un tren special de șase vagoane, — cam 300 persoane, — direct la Alba-Iulia” — informează „Drapelul” (nr. 123/1918, p. 32).

² Prof. I. Stratan, pr. V. Muntean, *Monumente istorice bisericești din Lugoj, Timișoara*, 1981, pp. 33, 39, 63 și 78.

³ Dr. I. Munteanu, *Făurirea Statului Național Unitar Român. Contribuții istorice bănățene (1914—1918)*, București, 1983, p. VII.

Lugojenii, împreună cu ceilalți bănățeni, încadrați în cei peste 100 000 oameni, au format la Alba-Iulia, pe Cîmpul lui Horea, Marele Sfat Național — „Adunarea de la 1 Decembrie 1918“, care a adoptat istorica „Declarație de la Alba-Iulia“, prin care Marea Adunare Națională, a proclamat solemn Unirea Transilvaniei și Banatului cu România „pentru toate veacurile“. ⁴

Dar pe lângă contribuția istorică a delegației Lugojuului, care „a votat și a subscris UNIREA BANATULUI, fără condiții, cu România !“, cuvine să amintim și faptul deosebit de relevant, că între secretarii Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia se afla diplomatul lugojean dr. Caius Brediceanu, care a făcut parte și din delegația ce a prezentat, la București, Hotărîrea Marii Adunări Naționale, împreună cu episcopul dr. Miron Cristea al Caransebeșului, dr. Cornel Corneanu și alții.

Același diplomat lugojean a participat și la Conferința de Pace, convocată la Paris în primăvara anului 1919, al cărei program întrecea ca importanță pentru popoare, toate congresele și conferințele din trecut.

Actul crucial de la 1 Decembrie 1918 a fost primit cu deosebită satisfacție de lugojeni, act pe care patriotul înflăcărat Cassian R. Munteanu l-a numit „visul nostru realizat“, „supremul scop pe care l-am avut în viață, unirea noastră a tuturor într-un singur stat“.

Intrarea armatei române și stabilirea administrației românești a fost întîmpinată cu un entuziasm de nedescris, transpus în piesa corală „Răsunet de la Crișana“ a nemuritorului Ion Vidu : „Bate vînt peste Carpați și-mi aduce dor de frați“. ⁵

După instalarea primului prefect român, dr. George Dobrin, în fostul județ Caraș-Severin, cu reședința în Lugoj, protopopul dr. George Popovici a prezidat Adunările populare de la Lugoj (24 mai 1919) și cea de la Timișoara (10 august 1919) în scopul consolidării actului istoric, susținînd cu tărie integritatea provinciei natale și preamărînd „Marea Unire“.

La Adunarea din Lugoj, pe cîmpul Libertății, într-un cadru solemn, a exprimat dorința generală a populației române și a celorlalte naționalități conlocuitoare din Banat, spunînd : „... Sintem conștienți de originea noastră latină, și de solidaritatea noastră cu frații din Dacia Traiană, pentru care voim și cerem, Unirea Banatului cu România“, invocînd argumente istorice „de dăruire a băștinașilor“, de relații continue între „frații“, de dincolo și dincoace de munți, și legăturile noastre intime și de luptă din vremuri apuse...“

Conferința de la Paris n-a făcut decît să consfințească o situație de fapt, creată de „coordonata fundamentală și permanentă a istoriei României — lupta pentru unitate și independența poporului român, act confirmat juridic și prin Tratatul de la Trianon (4 iunie 1920), la care au adus și lugojenii o valoroasă contribuție, pentru realizarea acestei legitime doleanțe.

⁴ Conf. dr. Mircea Mușat, *Lupta pentru unitate și independență națională. Coordonată fundamentală și permanentă a istoriei României*, Almanah 1977, pp. 10—12.

⁵ I. Stratan, *Dor de frați. Epistolar lugojean*, Timișoara, 1977, pp. 2, 14.

În amintirea, mărețului act istoric, Lugojul păstrează „Monumentul Unirii“, așezat în centrul orașului, executat de sculptorul Radu Moga, simbolizînd, „Unirea de la 1 Decembrie 1918“, a tuturor românilor, în granițele firești de formare a poporului român, care va aminti și generațiilor viitoare realizarea dezideratului de veacuri.

Din punct de vedere al vieții bisericești, Unirea de la 1 Decembrie 1918 a adus și pentru zona Lugojului o binevenită primenire, în condiții deosebite față de trecut. Prezența Lugojului s-a făcut simțită, cu o intensitate crescîndă, iar vizitele arhieresti⁶ au căpătat de la an la an o mereu mai vie expresie a acestei infuzii de prospețime, cu povățuirea și îndrumarea clerului și al credincioșilor în toate problemele vieții bisericești, generale și locale, ale vieții de obște în plenitudinea ei.

⁶ Pr. dr. Vasile V. Muntean, pr. B. Turcanu, *Vizite arhieresti la Lugoj. Privire istorică*, în „Mitropolia Banatului“, nr. 5/1986, p. 77.

ȘVABII BĂNĂȚENI ȘI MAREA UNIRE

de : dr. GERHARDT HOCHSTRASSER

Perioada între 1 Decembrie 1918 și 10—12 septembrie 1919, a fost perioada de maturizare supremă a șvabilor bănățeni, constituind cea mai importantă cotitură în existența lor, cu începere de la colonizarea în Banat.¹

În timpul dualismului austro-ungar (1867—1918), șvabii bănățeni au fost deosebit de dezavantajați din punct de vedere etnic. Asupra lor nu au apăsător nu numai cunoscutele legi șovine și de deznaționalizare ale guvernului de la Budapesta — ce planau și asupra celorlalte naționalități, în special asupra românilor din Ardeal și Banat — ci și-au pierdut treptat și intelectualitatea care în mare parte s-a maghiarizat, preluând limba maghiară și onomastica maghiară.² În afara liceelor sașilor transilvăneni — patronate de Biserica Evanghelică C.A. — în toată Ungaria n-au mai existat licee sau școli medii cu limba de predare germană, după aplicarea cunoscutele legi școlare șovine ale lui Trefort și Apponyi. În consecință, șvabilor le-a lipsit decenii de-a rândul o intelectualitate conducătoare, așa cum o aveau spre exemplu românii³ și de aceea și lupta șvabilor simpli, țărani și meseriași, a fost mult mai ineficace decât cea a românilor.⁴ De aceea și reacția statului dualist a putut fi deosebit de dură cu acei șvabi care îndrăzneau să protesteze împotriva maghiarizării. Cel mai dureros a fost faptul că tocmai acei funcționari maghiari, născuți din părinți șvabi, au fost și cei mai aprigi propovăduitori ai maghiarizării. Șvabii maghiarizați, așa ziii „maghiaroni“, au produs multe suferințe celorlalți șvabi și au înțărât guvernului maghiar încrederea în sine, ce mergea pînă acolo, încît a afirmat că numai limba maghiară este capabilă să exprime sentimente

¹ Aurel Țintă, *Colonizările habsburgice în Banat 1716—1740*, Timișoara, 1972; Johann Wolf, *Zur Geschichte der Besiedlung des Banats mit deutschen Bauern im 18. Jahrhundert*, în „Neuer Weg“, București 10 decembrie 1954—24 ianuarie 1955; Johann Wolf, *Wie kamen im 18. Jahrhundert die deutschen Kolonisten ins Banat?* în „Forschungen zur Volks- und Landeskunde“, vol. 16, nr. 2/1973, pp. 5—20.

² Viktor Orendi-Hommenau a publicat o broșură cu numele personalităților politice, ecleziastice, de artă etc. care și-au schimbat numele de familie germane în nume maghiare: *Madjarisches allzumadjarisches — Ein Beitrag zur Minderheitenfrage in Ungarn*, ediția a II-a, București 1941. Autorul nu a publicat, însă, și miile de nume ale unor funcționari de stat, care și l-au schimbat, în jurul anilor 1900, în special în orașele mari.

³ A se vedea V. Curticăpeanu, *Mișcarea românească pentru unirea din 1918*, București, 1968.

⁴ Petru Oalde, *Lupta pentru limba românească în Banat*, Timișoara, 1983.

nobile,⁵ ba chiar şi Dumnezeu nu ar înţelege rugăciunile romano-catolice în altă limbă decât cea maghiară.⁶ Aşa se face că şi rugăciunile în limba germană au fost interzise în multe dieceze ale vechii Ungarii.⁷ Guvernul dualist nu a acceptat niciodată alegerea unui şvab nemaghiarizat în parlamentul ungar. Abia în 30 decembrie 1906 s-a putut constitui, la Virşet, aşa numitul „Partid popular german din Ungaria“ (Ungarländische Deutsche Volkspartei), cu majoritatea membrilor la sate, dar reuşind să activeze în ciuda protestelor violente din presa maghiară care i-a calificat activitatea (orientată desigur împotriva maghiarizării) ca o „intoxicare morală a fin-tinilor“.⁸ Ori, programul acestui partid exprima şi hotărârea de a trăi în pace şi prietenie cu celelalte naţionalităţi, în spiritul respectului reciproc. Ca preşedinte al partidului a fost ales dr. Ludwig Kremling din Biserica Albă, iar ca vicepreşedinte ţăranul Johann Röser din Cărpiniş. Organul de presă al partidului a devenit ziarul „Deutsch-ungarischer Volksfreund“, redactat de Viktor Orendi-Hommenau.⁹ Activitatea acestui partid a fost subminată sistematic de către autorităţile ungare, dar mereu sprijinită de Partidul Naţional Român.¹⁰ La alegerile parlamentare din 1910, Partidul popular german din Ungaria a participat prin candidaţii săi — dr. Ludwig

⁵ În martie 1914, o delegaţie de ţărani şvabi din Liebling s-a adresat comitelui Alexander von Joanovich, cu următoarele cuvinte: „Copiii noştri părăsesc şcoala ca analfabeţi. Când ajung în armată, nu pot scrie acasă nici măcar o scrisoare în limba germană; noi nu sîntem împotriva limbii maghiare, dar copiii noştri se timpesc şi nu ajung mai departe“ (Walter Engel, *Von der Heide-Anthologie einer Zeitschrift*, Bucureşti, 1978, p. 16).

⁶ E. Eisenburger — M. Kroner, *Sächsisch-schwäbische Chronik. Beiträge zur Geschichte der Heimat*, Bucureşti, 1976, p. 136.

⁷ Un exemplu deosebit de trist este şi Lorenz Schlauch, născut din părinţi şvabi în Aradul nou, devenit episcop romano-catolic de Oradea şi apoi cardinal. El a interzis rugăciunile în limba germană în bisericile şvabilor sătmăreni (Din katholischen Donauschwaben in der Doppelmonarchie 1867—1918, vol. II, Stuttgart, 1977).

⁸ Martin Roos, *Die katholischen Donauschwaben im Banat und in der Diözese Tschanad (1867—1918)*, în: *Die katholischen Donauschwaben...* (o.c.), p. 252.

⁹ Viktor Orendi-Hommenau s-a născut în 1870 la Dumbrăveni, jud. Sibiu, şi a decedat în 26 aprilie 1954 la Bucureşti. Şi-a început cariera publicistică în 1891. A scris şi versuri cu pronunţat caracter de critică socială, fapt ce i-a atras ura cercurilor conservatoare. În 1902 a preluat redacţia ziarului „Deutsches Tageblatt für Ungarn“. Cea mai importantă revistă redactată de el a fost „Von der Heide“, apărută la Timişoara între anii 1909—1919, respectiv 1922—1927, şi apoi la Bucureşti în anul 1938. Viktor Orendi-Hommenau a fost unul dintre cei mai importanţi activişti pentru unirea Banatului cu România, fapt pentru care a fost supranumit „Romenau“.

¹⁰ Cf. William Marin, *Unirea din 1918 şi poziţia şvabilor bănăţeni*, Timişoara, 1978, p. 35. În 14 august 1919, dr. Aurel Vlad, ministru al finanţelor, declara următoarele în faţa delegaţiei şvabilor la Consiliul Dirigent: „Poporul şvăbesc a suferit sub dominaţia ungară, la fel ca cel românesc. Noi am luptat, împreună cu cei chemaţi ai şvabilor, împotriva guvernului ungar“ (în „Deutsche Wacht“, Timişoara, 21 august 1919).

Kremling, Reinold Heegn din Virșeț, Viktor Orendi-Hommenau din Timișoara și Edmund Steinacker — dar datorită samavolniciei autorităților, nici unul dintre ei nu a putut întruni voturi suficiente. Căutînd să intimideze mișcarea națională a șvabilor, guvernul maghiar a intentat activiștilor mișcării, în anii 1910—1919, un număr de 648 procese politice, dintre care 199 s-au soldat cu condamnări pe diferite termene. Presa reacționară ungară îi califica pe șvabii care doreau să-și apere identitatea drept „pangermani” și „trădători de țară”. Evoluția ulterioară a acestui partid a fost influențată pozitiv de către Rudolf Brandsch (1880—1953), politician sas din Sibiu,¹¹ care a apărut poziția șvabilor chiar în parlamentul maghiar și care după 1 Decembrie 1918 a devenit un activ sprijinitor al Unirii celei Mari. Mai mult, sprijinitorii șvabi ai unirii Banatului, în granițele sale naturale, cu România mamă, au fost chiar membrii acestui partid.

Numărul mic al locuitorilor maghiari, în comitatele de graniță,¹² era demult cunoscut, dar autoritățile au încercat remedii. Szathmári György, un înflăcărat maghiarizator și „reprezentant” al comitatului Deva în parlamentul ungar, a propus ca remediu înființarea de grădinițe cu limba de predare maghiară. Tot el arăta îngrijorat, în 1886, că în comitatele Brașov, Făgăraș, Sibiu, Hunedoara, Caraș-Severin, Timiș și Torontal nu există decît 153 345 maghiari, din totalul de 1 866 928 locuitori, adăugînd: „Neplăcut îmi primesc pe călătorul maghiar, după ce sosește din Panonia plină de maghiari, comitatele Timiș și Caraș-Severin, de parcă s-ar afla în altă țară”.¹³ În 1889, își exprima regretul, că „românii și sîrbii nici pe departe nu se arată așa de receptivi la primirea culturii și spiritului maghiar, ca germanii care se maghiarizează mai bine”.¹⁴ Aplicarea „remediilor” propuse de Szathmári pentru creșterea numărului maghiarilor în comitatele de graniță a lovit cu asprime în școlile tuturor șvabilor dunăreni și sătmăreni,¹⁵ din care aproape 500 000 au fost complet maghiarizați înainte de primul război mondial.¹⁶ Dar și cei nemaghiarizați nu știau nici cel puțin să scrie și să citească în limba lor maternă, deși nici pe cea maghiară nu o cunoșteau îndestulător.¹⁷

¹¹ Cf. Eduard Eisenburger, *Rudolf Brandsch*, București, 1983; Karl Kessler, *Rudolf Brandsch*, München, 1969.

¹² Cf. Szathmári György, *Nemzeti állam és népoktatás (Stat național și educația poporului)*, ed. I, Budapesta, 1890.

¹³ Ibidem, pp. 51—52.

¹⁴ Ibidem, p. 89.

¹⁵ A se vedea Sepp Pfeiffer, *Zur Geschichte der Madjarisierung des Sathmarer Deutschtums*, Sibiu, 1940.

¹⁶ Ingomar Senz, *Die nationale Bewegung der ungarländischen Deutschen vor dem Ersten Weltkrieg*, München, 1971; Ruprecht Steinacker, *Betrachtungen zur Nationalen Assimilation des deutschen Bürgertums in Ungarn*, în „Südostdeutsches Archiv”, vol. XXII—XXIII, München, 1979—1980, pp. 62—89.

¹⁷ Josef Riess, *Deutsches Volkswesen im Banat*, Timișoara, 1935.

Primul război mondial, care a pricinuit tuturor popoarelor atâtea suferințe, i-a maturizat însă pe șvabii bănățeni, aducând, prin dezintegrarea Imperiului dualist, libertatea popoarelor subjugate.

În seara zilei de 31 octombrie 1918, a avut loc în hotelul „Kronprinz“ din Timișoara, adunarea ofițerilor și soldaților români din garnizoana orașului și alegerea comitetului executiv al Comitetului militar național român.¹⁸ În tot Banatul, populația românească a luat atitudine de sprijinire activă al Consiliului Național Român Central (înființat la Budapesta în seara zilei de 30 octombrie 1918 și mutat la Arad în ziua de 2 noiembrie). Cîteva zile mai tîrziu, în 3 noiembrie 1918, a avut loc tot în sala hotelului „Kronprinz“ și adunarea șvabilor, care a culminat cu alegerea Consiliului național șvăbesc al Banatului. Printre delegații pentru „Sfatul popoarelor“ a fost ales, printre alții, și profesorul Josef Striegl. Adunarea a adoptat un apel adresat populației șvăbești de a se organiza adunări și la nivelul comunelor din Banat și din Bacica.¹⁹

În 13—14 noiembrie 1918 au avut loc la Arad consfătuirile eșuate între Consiliul Național Român Central și guvernul maghiar Karolyi. C.N.R.C. cerea recunoașterea suveranității sale asupra teritoriilor locuite preponderent de români (Transilvania și Banatul), după care conducătorii mișcării naționale românești au hotărît, în 15 noiembrie 1918, convocarea unei mari adunări naționale. Profesorul Josef Striegl din Timișoara, care a fost la Arad în acele zile, împreună cu o delegație șvăbească²⁰ a declarat ziarului „Temesvarer Zeitung“: „Noi ne considerăm legați de principiile wilsoniene și de aceea nimeni nu trebuie și nu are voie să decidă asupra soartei noastre sau chiar împotriva noastră, fără noi. Noi am făcut acest lucru cunoscut și ministrului Jászi... În ceea ce îi privește pe românii din Ungaria și din Transilvania, ei doresc să instituie suveranitatea lor asupra teritoriilor locuite de români... Ei vor face totul ca România să li se alăture și astfel va lua ființă o Românie Mare independentă, suverană și liberă... Nu trebuie decît să luăm în mină o hartă și să ținem cont de realitățile etnografice și geologice ale acestui teritoriu și nimeni nu va mai putea să se îndoiască de faptul că această Românie Mare va lua ființă în curînd“.²¹ În 20 noiembrie 1918, Marele Sfat Național din Transilvania a lansat manifestul cu privire la convocarea, la 1 Decembrie 1918, a Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia. Hotărîrea luată de cei 100 000 participanți este bine cunoscută, așa încît nu vom insista asupra ei.

În zilele de 3—4 decembrie 1918, ziarul „Temesvarer Zeitung“ și informa cititorii prin ample materiale asupra lucrărilor Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia, publicînd în întregime rezoluția adoptată. Dr.

¹⁸ W. Marin, *Unirea din 1918...* (o.c.), p. 64.

¹⁹ Ibidem, p. 69.

²⁰ Ibidem, p. 70. Sașii transilvăneni au fost reprezentați prin Emil Neugeboren, maghiarii prin Apáthy.

²¹ Cf. Michael Kausch, *Schicksalswende im Leben des Banater deutschen Volkes*, Timișoara, 1939, p. 26; William Marin, *Kurze Geschichte der Banater Deutschen*, Timișoara, 1980, p. 102.

Adolf Schullerus²² scria tot atunci : „Noi, sașii, avem toată încrederea că liderii poporului român, care au luptat și au suferit pentru drepturile naționale proprii, vor recunoaște în întregime și poporului sășesc drepturile lui naționale“.²³

Între timp, profesorul dr. Jakob Bleyer, împreună cu alți cîțiva adepți, au fondat la Budapesta o pseudoreprezentanță a germanilor din Ungaria, de orientare maghiarofilă. Atunci, Rudolf Brandsch, corifeu al muncitorilor socialiști, a întemeiat, tot la Budapesta, în 10 noiembrie 1918, „Consiliul popular al germanilor din Ungaria“ (Deutscher Volksrat für Ungarn), din care făceau parte însemnate personalități, ca Edmund Stainacker, Lutz Korodi, Viktor Orendi-Hommenau, Johann Röser, Wilhelm Kopony, Guido Gündisch ș.a. Președinte al acestui consiliu a fost numit Rudolf Brandsch, iar vicepreședinte Heinrich Kalmar, redactor șef al gazetei social-democrate „Volksstimme“.

În aceeași vreme, bărbați influenți dar retrograzi, precum dr. Kaspar Muth și prelatul Franz Blaskovits, continuau să influențeze în mod negativ populația șvăbească, în sensul menținerii teritoriului Ungariei dualiste. Așa bunăoară, în 16 noiembrie 1918, prelatul F. Blaskovits critica, în ziarul „Temesvarer Zeitung“, fosta Austrie, în sensul că ar fi ținut Ungaria în dependență, că „a exploatat-o ca pe o colonie și a atîșat naționalitățile împotriva maghiarimii“. Dimpotrivă, combătînd această atitudine, M. Kausch a arătat că cei doi au luat la un moment dat poziție chiar pentru menținerea și continuarea maghiarizării șvabilor.²⁴ Mult mai realști, alții, ca profesorul Josef Striegl, vicepreședinte al „Asociației țăranilor“, au cerut școli cu limba de predare germană.²⁵

Adepții orientării filomaghiare au convocat pentru 8 decembrie 1918, o adunare a șvabilor la Timișoara, adoptînd textul așa-zisului „Manifest șvălesc“,²⁶ care cerea ca Banatul să nu fie divizat și să obțină o autonomie suverană. Dimpotrivă, gruparea majoritară, ce nu dorea dependența Banatului de Ungaria, s-a întrunit, întemeind apoi primul club-germano-șvălesc : „Clubul germano-șvălesc al Iosefinului“, care l-a avut ca președinte pe Ernst Heim, iar ca vicepreședinte pe Viktor Orendi-Hommenau. El însuși descrie acele momente : „Într-o adunare a „consiliului șvălesc“, care mai plutea atunci în curentul maghiar, convocată pentru ziua de 7 decembrie 1918 în „Délvédéki Kaszino“, cîțiva bărbați germani conștienți au reușit să dejoace planurile convocatorilor ei și să se constituie în grupare indepen-

²² Cf. Carl Göllner, *Adolf Schullerus — sein Leben in Wort und Bild*, București 1986 (a se vedea și recenzia noastră în „Mitropolia Banatului nr. 6/1987, pp. 131—132).

²³ E. Eisenburger — M. Kroner o.c., p. 147.

²⁴ M. Kausch, *Schicksalswende... (o.c.)* p. 25. Sub aceeași influență s-a emis chiar și următoarea absurditate : „Șvabii sînt o naționalitate față de sîrbi și români, dar nu și față de maghiari“ (ibidem, p. 32).

²⁵ Ibidem, pp. 23, 30.

²⁶ Nikolaus Hans Hockl, *Das deutsche Banat*, Timișoara, 1940, p. 45 ; W. Maria, *Unirea... (o.c.)*, p. 34.

dentă, ocazie cu care scriitorul acestor rinduri a fost ales vicepreşedinte.²⁷ Numărul membrilor clubului a crescut vertiginos, desfăşurând o intensă activitate, sprijinită şi de conducătorii mişcării naţionale româneşti, deoarece s-a pronunţat clar pentru unirea Banatului cu România.²⁸

Rudolf Brandsch, care îşi exprimase deja certitudinea că partea estetică a Banatului se va uni cu România — cu precizarea că saşilor nu le-ar displace ca întregul Banat să revină României — a arătat că printre germanii fostei Ungarii dualiste stăpânea sentimentul că se păşeşte spre un nou viitor, mai bun.²⁹ Acum a sosit şi momentul când saşii transilvăneni au luat legătura în mod oficial cu „Consiliul Dirigent”. Despre întrunirea Consiliului Dirigent cu Consiliul naţional sâseesc, din 1 ianuarie 1919, scrie ziarul „Siebenbürgisch-Deutsches Tagesblatt” din ziua următoare: „Consiliul dirigent constată cu bucurie recunoaşterea de către populaţia sâsească a noii orînduiri politice, socotind-o ca veşnică”.³⁰ Marea adunare a saşilor, ce a avut loc la Mediaş în ziua de 8 ianuarie 1919, a adoptat o rezoluţie în care se exprima sprijinul deplin al populaţiei sâseşti pentru unirea Transilvaniei cu România. După această rezoluţie, grupările germane radicale din Banat, sub conducerea lui Johann Röser din Cărpiniş (linia lui Rudolf Brandsch), au militat ferm pentru unirea întregului Banat cu România mamă, împotriva celor „moderate”, maghiarofile.³¹ Ziarul aripiei radicale a şvabilor, „Deutsche Wacht” (apărut cu începere din 8 aprilie 1919, sub redacţia lui Andreas Dammang) era în contradicţie netă cu „Der Morgen” (condus de prelatul romano-catolic Géza Rech), aflat în slujba maghiarizării şvabilor, care i-a atacat violent pe şvabii radicali.³²

În 10 februarie 1919, la Timişoara, Partidul Naţional Român a publicat manifestul intitulat „Către poporul frate al germanilor bănăţeni”, în

²⁷ Viktor Orendi-Hommenau, *Die ersten Anfänge der deutschen Bewegung in der Nachkriegszeit*, în „Landsmann Kalender”, anul V, Arad 1930; pp. 37—43.

²⁸ Aurel Cosma, *Die Banater Schwaben und Alba Iulia*, în „Neue Banater Zeitung”, Timişoara, 25 noiembrie 1978; W. Marin, *Kurze Geschichte...* (o.c.), p. 111.

²⁹ Cf. Adolf Brandsch, *Briefe Adam Müller-Guttenbrunn aus der deutschen Bewegung im ehemaligen Ungarn*, Timişoara, 1939, p. 113.

³⁰ W. Marin, *Unirea din 1918...* (o.c.), p. 74.

³¹ Karl Kessler (o.c.), p. 55, scrie că începutul activităţii aripiei germane „radicale” a şvabilor, în opoziţie cu cei „moderaţi”, s-a produs imediat după declaraţia-rezoluţie a saşilor transilvăneni, din 8 ianuarie 1919. Este, însă, clar că rădăcinile „radicalilor” se află în „Clubul germano-şvăbesc al Iosefinului”, a cărui constituire a fost hotărâtă încă din 7 decembrie 1918, iar membrii acestui club au fost intitulaţi „radicali” în publicaţiile vremii.

³² Michael Kausch (o.c.), p. 105 notează cu privire la ziarul „Der Morgen”: „A fost o foale a diecezei romano-catolice, iar ca redactor semna preotul Geza Rech. Rareori un ziar, ce a apărut în limba germană, a putut urî firea germană, într-o asemenea măsură ca acesta. Rareori a existat un ziar, care la timpul cel mai nepotrivit să apere cu atîta înverşunare — cauză pierdută, ca „Der Morgen”, care dorea pe mai departe deznăţionalizarea germanilor bănăţeni” (decî : maghiarizarea, n.n.). În ziua de 22 iulie 1920 a fost sistată, în sfîrşit, apariţia acestui ziar.

care au fost subliniate următoarele adevăruri istorice: „Românii și șvabii germani din Banat au trăit întotdeauna în pace și cea mai bună înțelegere. Ei au purtat decenii de-a rândul aceeași grea luptă împotriva dușmanului comun, șovinismul maghiar. Cu mândrie și satisfacție ne putem referi la faptul că în bătăliile electorale din anii 1905, 1906 și 1910 conducătorii românilor s-au angajat pentru ideea națională germană a șvabilor bănățeni. Buna înțelegere din trecut este încă o cheazășie și o garanție pentru colaborearea noastră de viitor... Din numeroase afirmații și declarații ale membrilor marcanti ai populației germane din Banat, care ne-au parvenit oral și în scris, am văzut că această seminție dorește, și în totalitatea sa, alipirea la noua patrie, la nou înfăptuita Românie Mare și așteaptă să-și poată exprima liber și neinfluențat părerea sa...“

La mijlocul lunii februarie 1919, Rudolf Brandsch a efectuat o vizită la Lugoj, unde a pledat, în fața conducătorilor șvabi, în favoarea sprijinirii hotărârilor istorice de la Alba Iulia, la care au aderat deja și sașii transilvăneni. Vorbind despre prezența delegației sașilor la București, ziarul „Banatul“ din 18 februarie 1919 citează din declarația preotului sas dr. Adolf Schullerus: „Unirea noastră cu România este o acțiune spontană și izvorăște din voința noastră și nu este o acțiune forțată, precum susțin ungurii“. ³³

În a doua jumătate a aceleiași luni, Rudolf Brandsch a poposit în condiții destul de grele și la Timișoara, spre a-i preveni pe conducătorii șvabi să nu voteze pentru nici o altă variantă posibilă decât unirea cu România. În aceleași condiții dificile ale lunilor februarie—iulie 1919, maiorul Dumitru Oancea, ofițer de legătură între Comandamentul român al trupelor din Transilvania și trupele aliate de ocupație din Banat, numește ca „importante personaje șvabești“, pe Reinhold Heegen, „șeful șvabilor din Banat“ (pe atunci comite suprem al șvabilor) și pe Viktor Orendi-Hommenau, „care a cerut el însuși să-i vorbească“. ³⁴ La scurtă vreme, marea majoritate a șvabilor se pronunță hotărât pentru unirea lor cu România.

Astfel, grație activității lui Rudolf Brandsch în Banat, șvabii din Lugoj și Caransebeș s-au pronunțat cei dintâi pentru unirea cu România. În 2 iulie 1919, tipograful Heinrich Anwender din Lugoj îi scria lui Michael Kausch din Timișoara, propunând o adunare națională a șvabilor, în care să se ceară această unire. ³⁵ Două zile mai târziu, clubul șvabesc din Lugoj votează și el pentru chemarea la o adunare națională a șvabilor, la Timișoara. ³⁶

Propusa adunare națională a șvabilor a avut loc într-adevăr la Timișoara, în ziua de 10 august 1919. Rezoluția emisă „în numele tuturor șva-

³³ Michael Kausch, (o.c.), p. 138.

³⁴ Cf. dr. Pompiliu Ciobanu, *Unirea Banatului și Incorporarea Timișoarei la România Mare*, Timișoara, 1934, pp. 37—38.

³⁵ Michael Kausch, o.c., p. 139.

³⁶ Idem, „Deutsche Wacht“ din 10 august 1919.

bilor bănățeni“ a exprimat clar dorința acestora de unire cu România, cerînd ca ea să fie comunicată și conferinței de pace de la Paris.³⁷

În aceeași zi a avut loc la Timișoara și o grandioasă adunare a românilor din comitatele Timiș-Torontal și Caraș-Severin, prezidată de protopopul dr. George Popovici al Lugojului. Zecile de mii de participanți „au votat cu însofletire o rezoluție (avînd șapte puncte) prin care se declara unit pe vecie Banatul cu România“.³⁸

În 14 august 1919, o delegație șvăbească a prezentat această rezoluție istorică la Sibiu, la președinția Consiliului Dirigent. Delegația a fost primită de dr. Aurel Vlad, care a spus : „Vă salut în numele Consiliului Dirigent și vă zic : Bine ați venit ! Venirea d-voastră este de o însemnătate deosebită pentru noi . . . Poporul șvăbesc a suferit stăpînirea ungurească, ca și noi. Am luptat împreună cu cei chemați ai șvabilor contra acestei asupriri practicate de guvernul ungar și am învățat cum să nu ne purtăm noi“.³⁹

Adunarea națională a șvabilor bănățeni a însărcinat și o delegație alcătuită din patru fruntași (dr. Ștefan Frecot, Andreas Buschmann, Franz Timon și Franz Fernbacher), spre a prezenta această hotărîre la Conferința de pace de la Paris. În 19 august 1919, delegația a înmînat președintelui G. Clemenceau un memoriu, în care a fost accentuată unanimitatea hotărîrii luate.⁴⁰

Rezoluția șvabilor de a se uni cu România a fost urmărită și comentată cu viu interes și de sașii transilvăneni, în ziarele „Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt“ și respectiv „Bistritzer Deutsche Zeitung“ din 14 august 1919, care au reproduș și activitatea delegației șvăbești la Conferința de pace de la Paris.⁴¹

În concluzie, poziția șvabilor din Banat, afirmată atunci și cu claritate, o dată pentru totdeauna, a fost de unire a Banatului cu România, șvabii constituindu-se în cetățeni loiali, cu aceleași drepturi, în cadrul poporului român.

³⁷ Ibidem, p. 140 ; Ioan Munteanu, *Făurirea statului național unitar român. Contribuții documentare bănățene 1914—1919*, București, 1983, pp. 218—221.

³⁸ W. Marin, I. Munteanu, Gh. Radulovici, *Unirea Banatului cu România, Timișoara*, 1968, p. 198.

³⁹ I. Munteanu, o.c., p. 221, după „Drapelul“ (Lugoj) din 19 august 1919.

⁴⁰ I. Munteanu, o.c., pp. 222—223.

⁴¹ Cf. Vasile Cloban, *Die Haltung der Siebenbürger Sachsen zur Friedenskonferenz von Paris (1919—1920)*, în „Forschungen zur Volks- und landeskunde“, vol. 24, nr. 2, București, 1981, pp. 56—63.

ATOTPUTERNICIA LUI DUMNEZEU

Duminica a 24-a după Rusalii

„S-a atins de Mine cineva, căci am simţit puterea care a ieşit din Mine“ (Luca 8,46).

Textul Sfintei Evanghelii (Luca 8, 41—56) relatează o dublă minune săvârşită de Mintuitorul Iisus Hristos : învierea fiicei lui Iair, „mai marele sinagogii“ din Capernaum şi — în drum spre casa acestuia — vindecarea unei femei ce suferea de o boală grea.

Capernaumul este situat lângă lacul Galilei sau al Ghenizaretului. Este înconjurat de munţi, iar în preajma lui poate fi admirat peisajul fermecător de lămii, portocali, rodii, leandrii şi palmieri. Deoarece „nici un proroc nu este bine primit în patria sa“ (Luca 4, 24), Mintuitorul s-a îndreptat spre Capernaum, făcînd din acesta „oraşul Său“. De aici a început divinul Învăţător să predice „Evanghelia Împărăţiei, tămăduind toată boala şi suferinţa în popor“ (Matei 4, 23) şi tot aici a săvârşit multe minuni, menite să ateste puterea Sa dumnezeiască ce s-a vădit şi în cazul celor două minuni relatate în cuprinsul pericopei evanghelice.

Pe drumul din Pereia spre Capernaum, Mintuitorul a fost însoţit de sfinţii Săi apostoli şi de o mulţime de oameni. Sf. Evanghelist Marcu notează că „ori unde intra, în sate sau cetăţi, sau în ţarini, puneau la răspîntii pe cei bolnavi şi-L rugau să le îngăduie ca să se atingă măcar de poala hainei Sale. Şi cîţi se atingeau de El se vindecau“ (Marcu 6, 56). În acea mulţime, două personaje greu încercate căutau să-şi facă drum spre Iisus, să se apropie de El, cu credinţa că numai El îi poate ajuta : „mai marele sinagogii“, Iair, care avea o fiică ce se zbătea între viaţă şi moarte, precum şi o femeie care de 12 ani suferea de o cumplită hemoragie şi îşi cheltuise întreaga avere în încercarea de a se vindeca (Luca 8, 42—43). În ciuda poziţiei sale sociale, Iair nu s-a jenat să cadă la picioarele lui Iisus, rugîndu-L să intre în casa lui. Spre deosebire de fariseii şi saducheei perfizi şi mistuiţi de prizmă, la vederea mulţimilor care-L urmau pe Iisus şi-I ascultau cuvîntul, Iair îşi dă seama că Cel ce făcea atîtea minuni şi vorbea poporului cu atîta tărie, nu putea fi un om de rînd. Credinţa lui îl face să ceară vindecare de la „Doctorul sufletelor şi al trupurilor“ şi nu s-a

înșelat : „Nu te teme — îi spuse Iisus — crede numai și se va mîntui fiica ta“ (Luca 8, 50).

Comparativ cu Iair, femeia simplă, sfioasă și temătoare, dar cu sufletul candid, cugeta — după cum completează relatarea Sf. Apostol și Evanghelist Matei : „Numai să mă pot atinge de haina Lui și mă voi vindeca“ (Matei 9, 21). Într-adevăr, așa s-a și întîmplat, căci în clipa în care s-a atins de Mîntuitorul, a încetat hemoragia de care suferise de atîta vreme (Luca 8, 44). În smerenia ei, ar fi dorit ca atît boala cît și vindecarea să rămînă tănuită ; în schimb Mîntuitorul a voit ca credința ei să capete expresie, spre pilda tuturor, iar vindecarea să ateste puterea lui Dumnezeu. Dialogul lui Iisus cu ucenicii Săi este și în această privință deosebit de sugestiv, urmat de acea minunată mărturisire, pe cît de simplă pe atît de sublimă, a acelei femei anonime despre boala și vindecarea ei. În consecință, Cel născut mai înainte de veci s-a aplecat și asupra acelei femei anonime, îmbărbătind-o : „Îndrăznește fiică, credința ta te-a mîntuit. Mergi în pace“ (Luca 8, 48).

Puterea țîșnită din Mîntuitorul nostru Iisus Hristos — care a înviat-o pe fiica lui Iair și a vindecat-o pe femeia bolnavă — este harul lui Dumnezeu, prin Duhul Sfînt. El atestă atotputernicia lui Dumnezeu, una dintre însușirile Ființei divine în raport cu orice altă ființă. Atotputernicia lui Dumnezeu este exprimată în credința Bisericii noastre dreptmăritoare, prin cuvîntul „Atotțîitorul“, în sensul providenței divine, a puterii dumnezeiești infinite, orientată numai spre binele omului și al întregii naturi create, într-o relație de comuniune permanentă, similară celei dintre un tată și fii săi. Mîntuitorul Iisus Hristos ne-a redescoperit paternitatea divină, numindu-ne fii după har și aducînd reprimirea noastră ca fii ai lui Dumnezeu, ceea ce reprezintă esența mîntuirii (Galateni 4, 4—7). Iisus Hristos își comunică harul Său nu ca o forță fizică, ci ca o putere duhovnicească, cu efecte corespunzătoare și pe planul vieții trupesti, pe care o sfințește : „Deci, foarte bucuros mă voi lăuda mai ales întru slăbiciunile mele, ca să locuiască în mine puterea lui Hristos“ — scrie Sf. Apostol Pavel (II Corinteni 12, 9).

În funcție de puritatea credinței, Dumnezeu comunică oamenilor energii mereu mai înalte, spre folosul lumii și al înălțării ei pe treptele desăvîrșirii. Așa fiind, acestea se pogoară în permanență numai în Biserica noastră dreptmăritoare, prin mijlocirea Sfintelor Taine, ea prin șapte canale ce izvorăsc din unul și același izvor curat. Este o continuitate a harului acordat sfinților apostoli și prin intermediul lor urmașilor lor legitimi, credincioșii împărțîșindu-se de acea putere de sus, prin care Mîntuitorul îi asigură pe ucenicii Săi că va fi „cu ei, în Biserica Sa, pînă la sfîrșitul veacurilor“ (Matei, 28, 20). Credinciosul adevărat știe că puterea harului îl va întări în fața ispitelor și a talazurilor vieții, curățindu-i sufletul de pațimi și urmînd chemarea Sfîntului Apostol Pavel : „Pii puternic întru Domnul“, (Efeseni 6, 16—18), căci „toate le pot întru Hristos, Cel ce mă

întărește cu putere" (Filipeni 4, 13). Să ne rugăm ca Domnul să se aplece asupra noastră, cei ce ne atingem de El în Sfânta Euharistie, să ne lumineze ochii sufletului, să ne dăruiască pacea Sa și mîntuirea sufletelor noastre.

Pr. IACOB LUPEI

CAILE MÎNTUIRII SUFLETEȘTI

Duminica a 30-a după Rusalii

"... Bunule Învățător, ce să fac ca să moștenesc viața de veci?" (Luca 18,18)

Este o întrebare pe care ar fi bine să ne-o punem cu toții și dacă se poate cît mai devreme. Postul Nașterii Domnului este un binevenit prilej pentru a medita asupra idealului suprem spre care trebuie să tindă orice creștin adevărat. Dregătorul din pericopa evanghelică nu l-ar fi întrebât pe Iisus, care este prețul moștenirii vieții celei veșnice, dacă nu ar fi avut credința că această mîntuire există într-adevăr. Textul Sfintei Evanghelii ne pune în față nu numai întrebarea, ci și răspunsul cel mai autorizat, oferit de Însuși Mîntuitorul lumii.

În esență, răspunsul cuprinde două categorii fundamentale : credința și faptele bune, ce constituie căi ale mîntuirii sufletești.

Credința presupune atașamentul viu, complet, la Mîntuitorul nostru Iisus Hristos și opera Sa de mîntuire. Dar ea pretinde, în consecință, și un act de voință, cu renunțarea la plăcerile trecătoare și orientarea vieții personale în funcție de preceptele divinului Învățător. Prin urmare, credința este vie și activă numai dacă este dublată de fapte bune. Ea trebuie să fie rodnică în permanență, în faptele bune și de aceea ea cuprinde de fapt toate cele trei virtuți creștinești (I. Corinteni 13, 13), dintre care cea mai mare este dragostea.

Faptele bune, săvîrșite în folosul semenilor, constituie de fapt, singura cale bineplăcută lui Dumnezeu și oamenilor, ca o mărturisire elocventă a adevăratei credințe, căreia îi conferă un plus de vigoare și strălucire. Ea implică, însă, o mare iubire față de om, deoarece „și de aș avea credință încît să mut și munții, iar dragoste nu am, nimic nu sînt" (I Corinteni 13, 2). Și tot „dragostea îndelung rabdă... este binevoitoare, nu pizmuiește, nu se laudă, nu se trufește... nu se poartă cu necuviință, nu caută ale sale, nu se aprinde de minie, nu gîndește răul ; nu se bucură de nedreptate, ci se bucură de adevăr ; toate le suferă, toate le crede, toate le nădăjduiește, toate le rabdă. Dragostea nu cade niciodată..." (I. Corinteni 13, 4—8). Numai așa ne vom îndrepta sufletul pe verticala desăvîșirii, făcîndu-l capabil de viața cea veșnică.

Se pune întrebarea : cum ne vom prezenta în fața Mîntuitorului, spre a-L ruga să ne facă părtași vieții celei veșnice, rămînînd incapabili — ca

dregătorul din Sfînta Evanghelie — să oferim prețul cerut pentru o comoară atît de neprețuită? În fond, prețul nu este deloc mare, dar este nevoie să vrem să-l dăm. Nu bogățiile materiale ne vor răscumpăra sufletul, ci bogăția de fapte bune în folosul semenilor noștri, sacrificiul nostru pentru ei, din iubire, după pilda însăși a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos.

În viața pămîntească avem suficiente ocazii în care să oferim arvuna mîntuirii sufletelor noastre. Cel mai fertil loc de exprimare în faptă a credinței noastre este însăși minunata noastră țară care depune eforturi în continua ei înălțare, se primenește în permanență spre mai binele obștesc. Apoi, la fel ca locuitorii străvechiului nostru pămînt românesc, oamenii de bine de pretutindeni doresc pacea, sînt hotărîți să apere viața în fața stihiiilor ucigătoare care o amenință. Sîntem chemați, prin urmare, să ne numărăm printre cei dinții apărători ai vieții, pentru că Cel în care credem este „Domnul vieții” și dușmanul morții.

Munca cinstită a fiecăruia, împletită cu dragostea de țară și cu credința în Dumnezeu formează cununa moștenirii neprețuite, care este viața cea veșnică. Cei ce au făcut acest lucru înaintea noastră trăiesc de-a pururi lîngă Dumnezeu; ei sînt sfinții și eroii neamului nostru, sfinții și eroii omenirii. Ori, a unora ca acestora este Împărăția cerurilor, și nu a fiilor rătăciți și nici a fariseilor.

Mai trebuie să reținem că „mai dregabă va trece cămila prin urechile acului decît să intre bogatul în Împărăția lui Dumnezeu” (Luca 18, 25), conchide Mîntuitorul, subliniind: „Cele ce sînt cu neputință la oameni, sînt cu putință la Dumnezeu” (Luca 18, 27). Dumnezeu este Cel care ne mîntuiește, dar faptele noastre prefăteză și determină fericirea sau osînda veșnică.

„Așa a iubit Dumnezeu lumea, încît pe Fiul Său Cel Unul Născut L-a dat, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică” — scrie Sf. Apostol și Evanghelist Ioan (3, 16). De aceea, dorind cu adevărat să devenim moștenitori ai vieții celei veșnice, trebuie să împletim dreapta credință cu fapta cea bună, izvorîtă din dragostea de oameni, căci numai așa putem mărturisi pururea pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfîntul Duh Dumnezeu.

Pr. IOAN BRINZEI

CINSTIRE UNUI SFÎNT ROMÂN

Cuvînt de laudă la Cuviosul Nicodim de la Tismana (26 decembrie)

Biserica noastră dreptmăritoare cinstește, după cuviință, pe sfinții apostoli, ierarhi, mucenici, sfințe mironosițe, drepti, cuvioși, în imnuri și cîntări duhovnicești, în cult de „venerare”, deoarece sînt „prieteni” lui Dumnezeu, frații și părinții noștri spirituali care se roagă mereu pentru

noi, în fața Tronului Sfintei Treimi, și ne ajută în tot ce este de trebuință pentru viața și mîntuirea noastră. Sfinții sînt exemple permanente de credință, rugăciune, smerenie, blîndețe și pace: „Priviți cu luare aminte — scria Sf. Apostol Pavel — cum și-au încheiat viața și urmați-le credința“ (Evrei 13, 7). Ei sînt „lucrarea lui Dumnezeu, în lume, prin fețele umane accesibile nouă“ (pr. prof. D. Stăniloae) și această lucrare este și mai evidentă pentru noi, dacă sfinții sînt odrăsliți din viguroasa tulpină a neamului nostru. Un sfînt sihastru, mare pustnic, odrăslit din neamul nostru a fost și Cuviosul Nicodim „cel sfințit“ de la Tismana, pe care îl prăznuim în fiecare an în cea de a doua zi de Crăciun, în zilele „Praznicului cel luminos“ și cînd se sărbătorește și Soborul Maicii Domnului cea plină de har, care a născut trupește pe Fiul lui Dumnezeu.

Cuviosul Nicodim cel sfințit s-a născut în satul Prilep (din Sudul Dunării) în deceniul al treilea al veacului al XIV-lea, din părinți de bun neam și credincioși, care i-au dat o educație aleasă. De mic copil a învățat Sfintele Scripturi și s-a umplut de rivnă întru slujirea Mîntuitorului Iisus Hristos, lăsînd ranguri și desfătare lumească, spre a prefera calea cea strîmtă. A îmbrăcat de tînr haina monahală, într-o mănăstire din Sf. Munte Atos, unde, prin viața sa pilduitoare a atras atenția multor monahi mai tineri și mai vîrstnici, care se trudeau să-l imite în postire, în rugăciune, în bunătate, smerenie și ascultare — pîrghii de viață ale călugărilor. În curînd, pentru vredniciile și sfințenia vieții a ajuns diacon și apoi egumen al mănăstirii în care, cu cîțiva ani în urmă, fusese tuns în cînul monahal. În Sf. Munte Atos — culme de evlavie și trăire ortodoxă — cuviosul Nicodim a învățat, pe lingă smerita cugetare și jertfă de sine, rugăciunea minții, pe care nu a părăsit-o toată viața sa pilduitoare.

Culegînd mult nectar duhovnicesc din „Grădina Maicii Domnului“ (cum i se mai spune Sfîntului Munte Atos), s-a înapoiat, apoi, pe locurile sale natale, unde i s-au încredințat consecutiv spre păstorie, trei sfinte mănăstiri: Peci, Studinița și Milișeva, în care s-a dovedit un bun și harnic păstor și duhovnic. Ceva mai tîrziu, la rugămintea cneazului Lazăr, a călătorit la Constantinopol spre a împăca Biserica Serbiei cu Patriarhia ecumenică. Prin această misiune nobilă, el a devenit un adevărat ambasador al păcii în acele părți, consacrîndu-se strîngerii relațiilor interortodoxe. Patriarhul Eftimie de la Tîrnov l-a înălțat la rangul de arhimandrit, iar ca o aleasă distincție i s-a oferit o cirjă cu minier, lucrată artistic, și sfinte moaște din trupul Sfîntului Ignatie Teoforul, pe care el le-a dus, apoi, cu multă evlavie, la mănăstirea Tismana. Foarte smerit din fire, el nu a primit să fie patriarh, ci a căutat un loc de retragere pe care l-a găsit la frații săi de același singe.

A trecut Dunărea, cu unii dintre ucenicii săi credincioși, înălțînd mănăstirea Vodița, în timpul domniei lui Vlaicu Vodă (1364—1377), închinată Sfîntului Antonie cel Mare, mănăstire din care se păstrează pînă azi sfinte ruine. Acolo „a făcut chenovie de mulți părinți și frați întru Hristos și a viețuit în acea mănăstire multă vreme sfîntul“ (sinaxarul zilei). Apoi, Cuviosul Nicodim, „prin descoperire dumnezeiască, a mers la locul, ce se numește Tismana și cum a ajuns, prin multe trude și osteneli, pe loc taie

un copac mare, o tisă seculară și pe ea așează Sfintul Prestol și slujește sfânta liturghie, ca drept mulțumire adusă lui Dumnezeu că l-a ajutat „în misiunea sa sfântă”. Ajutat de ucenicii săi și de Vlaicu Vodă, a zidit o măreață biserică de piatră care s-a impus de timpuriu ca o mare valoare bisericească și artistică. De atunci, mulți vizitatori și închinători își îmbogățesc aici, în permanența vremii, comoara cunoștinței, adăpîndu-și sufletul cu hrană bogată și regăsindu-și sănătatea trupească și sufletească. Așa a înălțat, după aceea, și mănăstirea Prislop din Țara Hațegului, încărcată de profundă trăire ortodoxă, de istorie și legendă, unde a ucenicit Sf. Ioan de la Prislop.

În acest spirit de sobornicitate a lucrat Cuviosul Nicodim tot timpul vieții sale. Nici nu putea să realizeze singur acel „program” de viață și lucrare bisericească, cu ateliere de pictură și iconografie, de broderie, de cultivare a scrisului bisericesc, cu minunate miniaturi. În această disciplină a excelat „Evangheliarul” — opera Cuviosului Nicodim din anul 1405, lucrată la mănăstirea Prislop, în care este transpusă și credința și spiritul său artistic, sirguința, răbdarea și evlavia sa — un viu exemplu demn de urmat.

Cuviosul Nicodim a stat mereu în mijlocul celor ce l-au urmat, sfătuirându-i și povățuindu-i, ca și Sf. Antonie cel Mare sau alți dascăli ai Bisericii, fiindu-le lumină și pildă. El primise de la Dumnezeu, pentru viața lui plină de sfințenie, și darul facerii de minuni: unele săvîrșite în timpul vieții, iar altele după ce s-a strămutat la Domnul. Știind mai multe limbi, a tradus și popularizat numeroase opere ale dascălilor Bisericii și a purtat o vie corespondență cu episcopi și stareți din Sf. Munte, cu un conținut foarte variat, din care se observă erudiția Sfintului. A corespondat și cu voievozii țării Vladislav, Radu, Dan și Mircea cel Mare, care de multe ori îi cerea sfaturile sale înțelepte.

Cuviosul Nicodim era lumină pentru toți și pretutindeni. Triumful de mănăstiri întemiate de el — Vodița, Tismana și Prislop — au fost și rămîn adevărate stindarde de biruință ale Ortodoxiei noastre strămoșești în aceste părți, schițînd, pe linie bisericească, un plan de unire a celor trei mari provincii românești. Și gîndul lui s-a împlinit, după veacuri, prin Marea Unire de la Alba Iulia.

În viața sa atît de pilduitoare, Cuviosul Nicodim a întărit la noi și venerarea sfintei cruci, purtînd mereu la gît o cruce mare de plumb, care se vede și astăzi la racla sa, pe care mulți creștini o sărută primind vindecare de suferințe. A prevăzut, poate, și apariția ereticilor din vremea din urmă care nu cîntesc nici crucea și nici sfintele moaște și de aceea el, ca un adevărat păstor de suflete, ne-a întărit și prevenit. Exemplul credinței sale vii și dreptmăritoare a fost dat și în fața regelui Sigismund al Ungariei, cînd a stat în mijlocul focului oficiînd sfînta slujbă, fără să i se atingă focul de nici un fir de veșmînt, după cum se poate vedea și astăzi epitrahilul cu care a slujit.

Cuviosul Nicodim „cel Sfințit”, „orînduitorul” vieții mănăstirești în țara noastră, care a unit spiritualitatea întregii Peninsule balcanice, erudit om al scrisului bisericesc și trăitor ca un adevărat înger, a trecut la

Domnul în 26 decembrie 1406, regretat de toți monahii și mulțimea credincioșilor, care au fost mereu mângiați și ajutați de el. Mormîntul lui se află în pridvorul bisericii mănăstirii Tismana, la care străjuiește mereu o candelă aprinsă și multe, multe flori de recunoștință din partea credincioșilor care au primit vindecări la sfînta sa raclă. Ne-au rămas rugăciunile lui permanente, în fața lui Dumnezeu, darul și harurile sale cele bogate pe care le revarsă, cu prisosință, celor care-l preamăresc pe Dumnezeu prin sfînții Săi. Din moaștele sale ne-a lăsat ca dar de mare preț, degetul mic de la mîna dreaptă, crucea pectorală și un clondir cu mir.

La prăznuirea Cuviosului Nicodim „cel sfînt”, se cade, prin urmare, să facem popas duhovnicesc și să ne luăm un angajament sfînt de a-l urma întocmai pe acest mare părinte; adică să ne fie și nouă rugăciunea hrană de fiecare zi, ca și smerenia, bunătatea, iubirea oamenilor, blîndețea, pacea, spiritul de jertfă, munca asiduă în orice îndeletnicire, iubirea Bisericii noastre strămoșești și dreptmăritoare. Așa vom putea sta cu vrednicie în acest triptic de sărbători, preamărind pe Dumnezeu, iar Sfîntului zicîndu-i: „Bucură-te al Ortodoxiei apărător; bucură-te al nostru învățător, bucură-te făcătorule de minuni, Părinte Nicodim”.

Arhim. prof. IOASAF GANEA

CUVÎNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ DESPRE SFÎNTA TREIME

I. *Introducerea* (Pregătirea apercceptivă). La baza religiei creștine stă credința și legătura omului cu Dumnezeu. Cînd le mărturisim? (Rostind Crezul, Sau Simbolul de credință). Ce anume mărturisim cu privire la Dumnezeu? Mărturisindu-ne credința în Dumnezeu, facem pomenire de Dumnezeu Tatăl, Dumnezeu Fiul și Dumnezeu Duhul Sfînt.

II. *Anunțarea temei*. Mărturisind credința în Dumnezeu, recunoaștem și cinstim un singur Dumnezeu în trei Persoane: Tatăl, Fiul și Duhul Sfînt, adică Sfînta Treime, la care ne vom referi în cele ce urmează.

III. *Tratarea*. Cînd spunem Dumnezeu, înțelegem Tatăl, Fiul și Duhul Sfînt, fără a fi vorba de trei dumnezei, ci de un singur Dumnezeu, unul în Ființă și întreit în Persoane, sau Ipostasuri. Aceasta înseamnă că în fiecare Persoană este o singură fire, o singură voință, o singură lucrare, o singură putere, o singură autoritate — după cum arată Sf. Ioan Damaschin. Această realitate conține un adevăr de credință, o taină ce nu poate fi înțeleasă nici cu mintea omenească, nici explicată prin cuvînt, oricît de meșteșugit ar fi el. S-a încercat, totuși, să i se dea o explicație folosindu-se asemănările din lumea materială. Astfel s-a făcut asemănarea cu compoziția unei cărămizi formată din pămînt, apă și foc, într-o singură unitate; sau cu arborele format din rădăcină, trunchi și coroană; sau cu soarele format din disc, raze și căldură; sau cu sufletul format din rațiune, voință și simțire. S-a făcut, apoi, asemănarea cu timpul format din trecut,

prezent și viitor, sau cu spațiul format din lungime, lățime și înălțime. Aceste asemănări, însă, oricât de interesante ar fi, nu reușesc, totuși, să redea adîncimea tainei Sfintei Treimi.

Putem să ne formăm credința despre Sfinta Treime urmînd descoperirea pe care Însuși Dumnezeu-Fiul o face, pe care o găsim în paginile Noului Testament. Astfel, încă de la zămislirea Sa în pîntecele Prea Curatei Fecioare, ne apare imaginea Sfintei Treimi, în prezentarea Sfintei Evanghelii. Aflăm că îngerul îi spune Fecioarei, care nu putea înțelege taina : „Duhul Sfînt se va coborî peste tine și puterea celui Preaînalt te va umbri ; pentru aceasta și Sfîntul care se va naște din tine, se va chema Fiul lui Dumnezeu“ (Luca 1, 35). Apoi la Botezul Domnului, înainte de începerea activității Sale mesianice în lume, Dumnezeu-Fiul primește botezul, iar glasul Tatălui îl recunoaște și îl recomandă lumii, în timp ce Duhul Sfînt apare în chip de porumbel (Matei 3, 16—17). La despărțirea Mîntuitorului de sfinții apostoli, cu prilejul Înălțării Sale la cer, le dă porunca de a boteza pe cei ce aveau să formeze Biserica Sa, „în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh“ (Matei 28, 19). Această poruncă a Domnului rămîne pentru apostoli și ucenicii lor, de la o generație la alta — deci pentru Biserica noastră de continuitate apostolică — o învățătură de credință și de viață. Astfel, cu prilejul Pogorîrii Sfîntului Duh, Sf. Apostol Petru, în cuvîntul său, arată că „pe acest Iisus L-a înviat Dumnezeu, Căruia noi toți sîntem martori. Înălțîndu-se deci de-a dreapta lui Dumnezeu și luînd de la Tatăl făgăduința Sfîntului Duh, L-a revărsat pe Acesta cum vedeți și auziți voi acum“ (Faptele Apostolilor 2, 32—33). La fel, precizează și Sf. Apostol și Evanghelist Ioan cu privire la Sfinta Treime : „Căci Trei sînt care mărturisesc în cer : Tatăl, Cuvîntul și Duhul Sfînt, și Acești Trei Una sînt“ (I Ioan 5, 7). Sf. Apostol Pavel binecuvîntează pe credincioși tot în numele Sfintei Treimi. Această binecuvîntare ne este cunoscută tuturor de la sfînta liturghie, fiind rostită de preot înainte de prefacerea darurilor în Trupul și Sîngele Domnului : „Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Sfîntului Duh să fie cu noi cu toți“ (II Corinteni 13, 13).

Referindu-ne la Persoanele Sfintei Treimi, spunem că Dumnezeu Tatăl este nenăscut și fără cauză : Dumnezeu Fiul este născut din veci din Tatăl, după cum ne arată Sfînta Evanghelie : „... care nu din sînge, nici din poftă trupească, ci de la Dumnezeu s-a născut“ (Ioan 1, 13) ; „Pe Dumnezeu nimeni niciodată nu L-a văzut. Cel Unul născut, Fiul, care este în sînul Tatălui, Acela a spus...“ (Ioan 1, 18). Fiul este de aceeași ființă cu Tatăl : „Eu și Tatăl una sîntem“ (Ioan 10, 30) ; „... ca să cunoașteți și să credeți că Tatăl este în Mine și Eu în El“ (Ioan 10, 38).

Duhul Sfînt este numit de viață „Făcătorul“ și „Mîngăietorul“, „Duhul Adevărului, care de la Tatăl purcede“ (Ioan 15, 26) și desăvîrșește lucrarea Tatălui și Fiului.

Privind activitatea distinctă în lume a Persoanelor Sfintei Treimi, după cum ne spune Cartea Sfîntă, Tatăl este Creatorul și Proniatorul lumii, Fiul este Mîntuitorul și Judecătorul, iar Sfîntul Duh este Sfințitorul ; El face vie lucrarea harului necreat al Sfintei Treimi în Biserică și în lume.

Aceasta este numai o distincție formală, fiindcă în fond acțiunea Sfintei Treimi este unitară. Este vorba de un singur Dumnezeu în Trei Persoane, care activează în comuniunea unității și armoniei desăvârșite a aceleiași Ființe. „Dumnezeu este iubire“ (I Ioan 4, 16) și ca urmare, așa cum spun dascălii Bisericii, „toate le lucrează Tatăl, prin Fiul, în Duhul Sfânt“. Pentru a înțelege mai bine acest fapt, dăm un singur exemplu: deși Tatăl este Creatorul și Proniatorul lumii, în actul creației apare și lucrarea Duhului, care „se purta deasupra apelor“ (Facerea 1, 2), precum și a Fiului, „prin care toate s-au făcut și fără de El nimic nu s-a făcut din tot ce s-a făcut“ (Ioan 1, 3).

IV. *Recapitularea — Aprecierea.* Vorbind despre Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, putem cumva să considerăm că ar fi vorba de trei dumnezei. (Nu putem vorbi de trei dumnezei, ci de trei Persoane ale uneia și aceleiași Ființe). Cum s-ar putea explica aceasta? (Aceasta este o taină ce nu poate fi înțeleasă și explicată. Noi o mărturisim pe baza descoperirii lui Dumnezeu, făcută de El Însuși prin cuvântul Scripturii). Atunci cum putem noi cunoaște pe Dumnezeu? (Noi nu putem cunoaște pe Dumnezeu după Ființă, ci numai după lucrarea Sa, unde ni se arată însușirile, perfecțiunile Sale, ca izvor al frumuseții și adevărului). Cum sînt Persoanele Sfintei Treimi în unitatea aceleiași Ființe? (Sînt într-o comuniune de iubire, care în limba teologică este cunoscută sub numele de „Perihoreză Treimică“).

Nepuținîm fi înțeleasă deplina unitate a Celor trei Persoane în unitatea aceleiași Persoane, s-au comis de-a lungul vremii erezii dintre care două au atras convocarea primelor două sinoade ecumenice. Primul Sinod ecumenic s-a întrunit la Nicea în 325 pentru a combate erezia lui Arie, care susținea că Fiul este prima creație a Tatălui, înainte de timp, dar nu din eternitate și nu din Ființa Tatălui, ci din voința Lui. Stabilind primele 7 articole ale Simbolului de credință, Biserica noastră dreptmăritoare mărturisește identitatea de ființă dintre Tatăl și Fiul. Cel de al doilea Sinod ecumenic, ținut la Constantinopol în 381, avea să combată erezia lui Macedoniu, care susținea că Duhul Sfânt nu este de o ființă și egal cu Tatăl și cu Fiul. Cu acest prilej sînt fixate celelalte cinci articole ale Simbolului de credință, motiv pentru care Crezul se numește „Simbolul de credință Niceo-Constantinopolitan“. Din descoperirea pe care Însuși Fiul o face, noi credem și mărturisim că „Duhul... de la Tatăl porcede“ (Ioan 15, 26), fără nici un alt adaos („și de la...“).

V. *Asocierea.* Adevărul despre Sfînta Treime a fost intuit și de religiile păgîne, dinaintea întrupării Mîntuitorului. Egiptenii adorau un grup de trei zei — Osiris — tatăl ; Isis — mama și Horus — fiul ; indienii adorau teitatea numită Trimurti, compusă din zeii : Brahma, Vishnu și Shiva, iar în religia vechilor greci, la Knossos în insula Creta au fost descoperite în „labirintul lui Minos“, legendarul rege-zeu, trei mici coroane de argilă împreunate prin pedestalul lor. Pe fiecare din ele este așezat un porumbel ce închipuia coborîrea celor trei (a se vedea *Învățătura creștină ortodoxă*, în revista „Mitropolia Banatului“, nr. 1—3/1971, p. 43).

Preînchipuirea Sfintei Treimi este mai clar exprimată în religia mozaică. Astfel în Vechiul Testament putem citi : „Să facem om după chipul

și asemănarea noastră" (Facerea 1, 26). Din exprimarea la plural, vedem că este vorba de mai multe persoane. Aceeași expresie o putem găsi și cu prilejul creării primului om : „Și a zis Domnul Dumnezeu: iată Adam s-a făcut ca unul dintre noi" (Facerea 3, 22), sau cu prilejul amestecării limbilor la zidirea Turnului Babel : „Haidem dar să ne pogorim și să amestecăm limbile lor, ca să nu se mai înțeleagă unul cu altul" (Facerea 11, 7). Avraam întâmpinând pe cei trei oameni de la stejarul Mamvri, le spune ca unuia singur : „Doamne, de am aflat har înaintea Ta, nu ocoli pe robul Tău" (Facerea 17, 19). Tot Sfinta Treime este prezentă și în vedenia „Domnului Savaot" de către proorocul Isaia, care ne spune că „Serafimii stăteau înaintea Lui... și grăiau unii către alții : Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul Savaot, plin este tot cerul și pământul de mărirea Lui" (Isaia 6, 3). Cuvîntul „Sfânt", repetat de trei ori, se referă tocmai la Cele trei Persoane ale Sfintei Treimi. Totuși, în Vechiul Testament, Dumnezeu nu s-a descoperit atît de des sub forma Sfintei Treimi, datorită tendinței poporului ales de a cădea în politeism și deci spre a nu confunda, la un moment dat, Sfinta Treime cu trei zei.

VI. *Generalizarea.* Mărturisind credința în Dumnezeu, unul în Ființă și întreit în Persoane, spunem că Tatăl este nenăscut, Fiul este născut din Tatăl „înainte de toți vecii", iar Duhul Sfînt purcede de la Tatăl. În unitatea desăvîrșită a Ființei, „toate le lucrează Tatăl, prin Fiul, în Duhul Sfînt".

VII. *Aplicarea.* Credincioșii mărturisesc credința în Sfinta Treime și se împărtășesc din harul necreat și sfințitor, izvorît din Sfinta Treime, ori de cîte ori primesc Sfintele Taine. De aceea, slujba fiecărei Sfinte Taine începe cu binecuvîntarea : „Binecuvîntată este împărăția Tatălui, a Fiului și a Sfîntului Duh". Fiecare dintre noi am devenit creștini, fiii lui Dumnezeu și membrii Bisericii, prin Taina Sfîntului Botez săvîrșită în numele Sfintei Treimi.

Participînd cu toții la sfînta liturghie, după porunca Bisericii, preamărim și ne rugăm Sfintei Treimi și tot în prezența Sfintei Treimi participăm și primim Jertfa nesîngeroasă a Domnului. Numele Sfintei Treimi îl întîlnim repetat adeseori în cuprinsul sfintei liturghii și în imnurile Bisericii noastre dreptmăritoare.

Importanța pe care Biserica o acordă preamăririi Sfintei Treimi rezultă și din faptul că I-a rînduit în mod deosebit sărbătoarea din ziua a doua a Rusaliilor, sau după Pogorîrea Sfîntului Duh, cînd Sfinta Treime intră în lume spre a sfinți și desăvîrși creația.

Pe lîngă acestea, reținem și însemnarea creștinilor adevărați cu semnul sfintei cruci, făcut tot în numele Sfintei Treimi, precum și rugăciunile în care este pomenită Sfinta Treime, ca „Lumină lină" și „Troparul de la Botezul Domnului". Una dintre ele se adresează în mod direct Sfîntei Treimi : „Prea Sfîntă Treime miluiește-ne pe noi, Doamne, curățește păcatele noastre ; Stăpîne iartă fărădelegile noastre, Sfinte cercetează și vindecă neputințele noastre, pentru numele Tău".

**UN PRECURSOR AL MARI UNIRI:
GEORGE NOVACOVICIU (1879—1908)**

Readucerea, în contemporaneitatea noastră, a personalității juristului George Novacovicu — a cărei viață scurtă de numai 29 ani a constituit un exemplu de lepădare de sine și altruism — reprezintă un adevărat act de restituire a memoriei acestui ilustru fiu al Almăjului.

Încă din copilărie și anii studenției, George Novacovicu a luat contact cu durerile neamului românesc din provinciile subjugate Austro-Ungariei,

Juristul George Novacovicu (1879—1908).

cu nedreptățile suferite din partea autorităților maghiare în fața cărora n-a putut rămâne pasiv. A sîngerat cu demnitate și stoicism, pentru izbînda adevărului și a dreptății, deși avea o sănătate șubredă, contribuind cu puterile sale la lupta tuturor românilor din monarhia bicefală.

Ideea fundamentală, predominantă la sfîrșitul secolului XIX și începutul celui următor, era dezvoltarea conștiinței naționale, tendința de eli-

berare a tuturor popoarelor subjugate care formau mozaicul de naționalități din monarhia austro-ungară, și apoi realizarea unității lor statale. În acest cadru general, flancat de condițiile existente în Imperiul dualist, cu legislația șovină elaborată și adoptată, cu procesele politice și de presă, condamnate de opinia publică, și-a derulat scurta viață și George Novacoviciu. Era vremea cînd națiunea română desconsiderată și recunoscută doar ca o „misera plebs contribuens”¹ a știut să riposteze cu demnitate în fața opresorilor, aplicînd cu consecvență principiul „mai bine să mori în picioare decît să trăiești în genunchi”.²

S-a născut la 14 ianuarie 1879, într-o familie preotească dar numeroasă, din comuna Girbovăț din Valea Almăjului, jud. Caraș-Severin. Tatăl său, preotul Nicolae Novacoviciu (1854—1939), l-a inițiat încă de la vîrsta de 4 ani în tainele scrisului românesc. După absolvirea școlii din comuna natală, a urmat școala de la Bozovici, apoi pe cea germană de la Steierdorf (azi Anina) și gimnaziul din Oravița. Dotat cu o inteligență scripitoare și spre a se putea întreține, a dat între timp ore particulare unor colegi mai înstăriți dar mai slabi la învățătură. Cursul superior de liceu l-a urmat succesiv la Biserica Albă (azi Bela Crkva din Iugoslavia), Blaj, Brașov și Năsăud, unde în 23 iunie 1898 a promovat și examenul de maturitate.³

În toamna anului 1898 s-a înscris la Academia de drept de la Oradea Mare, unde l-a avut coleg și pe Coriolan Șteer. Curînd, în al doilea semestru (ianuarie 1898) a fost exmatriculat, împreună cu alți 17 studenți români, deoarece se solidarizaseră cu colegul lor Lucian Bolcaș, aspru pedepsit de conducerea Academiei pentru publicarea unui protest apărut în ziarul „Tribuna” din Sibiu (nr. 104 din 13/25 mai 1898, p. 418). Cei exmatriculați s-au înscris atunci la Facultatea de drept din Cluj.⁴ Intervenind în favoarea studenților avocatul dr. Aurel Lazăr din Oradea Mare, a fost și el pedepsit cu o amendă de 50 florini, datorită apelului alcătuit în ajutorul celor exmatriculați.⁵

Încă din timpul studenției, G. Novacoviciu, s-a familiarizat cu efervescența ce domnea în sinul intelectualității românești din Banat și Ardeal, dar mai ales a tinerimii universitare, vizînd eliberarea de sub jugul stăpînirii austro-ungare și în final unirea cu „Țara”. În acea vreme, intelectualitatea românească a luat hotărîrea de a eterniza în chip vizibil memoria eroului național Avram Iancu, prin ridicarea unei statui. S-au adunat în acest scop, încă din 1895, fondurile necesare, dar Ministerul de interne austro-ungar, în 21 aprilie 1895, a ordonat jandarmeriei: „Se vor lua de

¹ Simion Retegan, *Eforturi și realizări politice ale românilor din Transilvania în anii premergători dualismului*, în „Românii din Transilvania împotriva dualismului austro-ungar (1865—1900)”, Cluj-Napoca, 1978, p. 82.

² T. Cipariu, *Discursuri*, col. „Restituiri”, Cluj-Napoca, 1984, p. 12.

³ E. Novacoviciu, *Genealogia familiei Novacoviciu*, Oravița, 1930, pp. 49—50; Virgil Șotropa-N. Drăgan, *Istoria școalelor năsădene*, Năsăud, 1913, p. 391.

⁴ „Familia” (Oradea Mare), nr. 5 din 31 ianuarie/12 februarie, 1899, p. 59.

⁵ Ibidem.

urgență măsuri și se va veghea să nu se strângă fonduri pentru ridicarea unui monument lui Avram Iancu.⁶ În ciuda interdicției, a fost colectată suma de 9 402 coroane, dar care a fost confiscată de guvernul străin națiunii noastre. Abia mult mai târziu, în 1904, suma confiscată a fost restituită și pusă la dispoziția „Astrei”, spre a o folosi pentru Școala civilă de fete. Asociațiunii din Sibiu.⁷

Un fapt ieșit din comun s-a produs în cadrul dezbaterii unui proces, judecat în 30 noiembrie — 1 decembrie 1899, la tribunalul din Alba Iulia. Procurorul conte Lazăr Miklos afirmase atunci cu cinism, în prezența asistentului, că Avram Iancu a fost „conducător de bandiți și ucigași”.⁸ Studenții români de la Cluj și Oradea Mare au și ripostat imediat. S-a convocat o adunare de protest la Cluj cu inițiativa avocatului dr. Amos Frincu (1866—1933) la care a luat parte și George Novacoviciu pe atunci student în anul II la Facultatea de drept din Cluj. După cuvântările ținute, s-a decis, să se formeze o delegație de studenți, care să depună o coroană de flori pe mormîntul lui Avram Iancu de la Tebea. Din delegația studențească, a făcut parte George Novacoviciu, Coriolan Șteer și Ioan Scurtu, student la litere și filosofie de la Universitatea din Cluj. În după amiaza zilei de 31 decembrie 1899, delegația a sosit la Tebea și a depus coroane de flori, avînd o panglică cu tricolorul românesc pe care era scris: „Tinerimea română universitară, Eroului Național Avram Iancu, 1848. Dormi în pace, noi veghem”. Tot atunci, George Novacoviciu a recitat o poezie, compusă ad-hoc, în care glorifica memoria lui Avram Iancu. Auzind de sosirea delegației studențești, moșii s-au adunat și ei la mormînt, s-au solidarizat cu delegația studențească și au început să intoneze cîntece naționale românești, la scurtă vreme, jandarmii unguri au confiscat coroana, iar cei trei studenți au fost puși sub urmărire penală. Procurorul austro-ungar din Deva, a deschis acțiune publică împotriva lor, iar prin rechizitor au fost trimiși în fața Judecătoriei din Baia de Criș, pe raza căreia s-a produs „infracțiunea”. Dezbaterile au avut loc însă, în absența celor trei inculpați. Apărătorul studenților a fost avocatul Francisc Hossu-Longin (1847—1935) din Deva, ginerele lui Gheorghe Pop de Băsești. Procesul a luat sfîrșit cu condamnarea celor trei studenți la închisoare pe diferite termene și respectiv cu obligația de a plăti 150 coroane cheltuieli de judecată.⁹ În urma apelului, procesul s-a rejudecat la tribunalul din Deva, unde apărarea studenților condamnați de prima instanță a fost efectuată de doi avocați: Francisc Hossu-Longin și Stefan Cicio Pop din Arad. Reconsiderînd actele de la dosarul cauzei și în urma pledoariilor temeinice ale celor doi apărători, tribunalul

⁶ Dan Popescu, *Lupta românilor și sîrbilor pentru libertate oglindite în periodicele bănețene din pragul veacului al XX-lea*, în „Studii și articole de istorie” (KLV—XLVI), București, 1982, p. 178.

⁷ „Familia”, nr. 49 din 4/18 decembrie 1904, p. 587.

⁸ „Tribuna” (Sibiu), nr. 59 din 30 martie/12 aprilie 1902, p. 176.

⁹ Prot. Coriolan Burașu, *Cronica istorică a Almăjului*, în „Revista Institutului Social Banat-Crișana, anul X, ianuarie-februarie, 1952, p. 78; „Foaia Diecezană”, Caransebeș, nr. 7/13 februarie 1900, p. 6.

a anulat sentința judecătoreiei din Baia de Criș și a hotărât achitarea inculpaților. La proces a asistat un numeros public românesc, care a manifestat călduros pentru cei trei studenți, creindu-se și cu acest prilej o atmosferă de mare însuflețire ¹⁰.

Cununa de flori cu panglica purtând tricolorul românesc, confiscată de jandarmi, a fost scoasă de la Camera de corpuri delictive și readusă la Tebea, în 5 iulie 1902 ¹¹, tot de George Novacoviciu, împreună cu dr. Iustin Pop și alții. Au străbătut drumul cu trăsurile pînă la Tebea și au așezat-o din nou pe mormîntul eroului, dar poporul a început să taie bucăți din panglică, drept amintire. Atunci și preotul localnic a luat-o și a așezat-o în incinta bisericii într-o cutie cu capac de sticlă, unde se află pînă în zilele noastre. ¹²

La rîndul său, Senatul universitar din Cluj, analizînd faptele celor trei studenți, a decis exmatricularea lor din toate școlile superioare din Ungaria, hotărîre asupra căreia a revenit ulterior, dar numai în cazul C. Steer și I. Scurtu.

Caracter dirz și hotărît, G. Novacoviciu nu a acceptat compromisul cu autoritățile austro-ungare, rămînînd singurul exmatriculat. A plecat apoi la Graz în Austria, unde a urmat Academia comercială (care pe atunci avea cursuri numai de un an), după care pentru scurtă vreme s-a angajat contabil la banca „Albina” din Sibiu. ¹³

Nemulțumit de hotărîrea abuzivă a rectorului Universității din Cluj, cu privire la exmatriculare, tatăl său, preotul Nicolae Novacoviciu a încercat să se adreseze împăratului, nutrînd convingerea naivă că acesta îi va face dreptate. S-a înșelat și el ca atîția alții, înapoiindu-se de la Viena încărcat de amărăciune și cu banii cheltuiți ¹⁴. Totuși prin intermediul unor prieteni, a reușit să obțină ordinul Ministerului instrucțiunii de la Budapesta de anulare a deciziei de exmatriculare, iar fiul său a fost reprimit la Facultatea de drept din Cluj. A promovat celelalte examene, „riguroasele”, apoi a efectuat practica la avocații Petru Țepeneag din Virșeț și Vasile Meșter din Sasca Montană, după care îmbolnăvindu-se grav, n-a mai putut depune cenzura de avocat. ¹⁵

Revenind asupra anilor 1899—1902, mai trebuie să subliniem că destinul a fost vitreg și cu George Novacoviciu, căruia i-a fost scris să nu scape nici de închisoarea austro-ungară. Astfel, în anul 1899, în lupta sa dusă cu condeii, a publicat un articol în ziarul „Tribuna” din Sibiu (nr. 262 din 27 noiembrie/9 decembrie 1899, p. 1047) intitulat *Apel la tinerime* — o adevărată invitație la luptă hotărîtă împotriva oligarhiei austro-ungare, în care se spunea :

¹⁰ Alexandru Achim, Francisc Hossu-Longin, în „Gazeta Ilustrată”, Cluj, nr. 5/mai 1934, p. 82.

¹¹ „Libertatea” (Orăștie), nr. 28/5 iulie 1902, p. 3.

¹² Francisc Hossu Longin, *Amintiri din viața mea*, Cluj-Napoca, 1975, p. 246.

¹³ E. Novacoviciu, o.c., p. 50.

¹⁴ Informație primită de la preotul Nicolae Novacoviciu și respectiv preoteasa Lăcreția Popescu, sora juristului.

¹⁵ E. Novacoviciu, o.c., p. 50.

„Cînd șovinismul unguresc din nou și-a îndreptat ascuțișul contra românismului ; cînd în așa porecliza era „lege, drept și dreptate“, încă o pagină neagră se umple în cartea suferințelor poporului român de sub regimul unguresc ; cînd am ajuns acel timp la sfîrșitul veacului al XIX-lea, ca să vedem idealul tinerimei pîngărit în cel mai infam mod — pîngărit chiar de pe băncile unui tribunal, unde ar trebui legea, dreptul și dreptatea să se respecte ; cînd figura cea mai măreată a românilor subjugată — Iancu, „Craiu munților“ este numit „cap de bandiți“, atunci, noi tinerii români, fiii poporului românesc, să tăcem ? Nu ! N-a fost de-ajuns că ne-a oprit a ridica măcar o piatră (statuie n.n.) în amintirea celui erou, care inspirat de sfînta libertate și fidel „înalțului tron“, intrat-a în luptă ; ne-au oprit, atunci pe cînd ei cheltuiesc milioane pentru monumentele eroilor lor, pentru Kosuth care îndrăznit-a să lupte contra aceluiași „tron“. N-a fost de-ajuns ! Eu vreau totul. Ne confiscă pînă și crucerașii noștri — meniți pentru a ridica o piatră în amintirea eroului care s-a jertfit pentru libertate. Și de comit crima aceasta, comit în numele „legii“. Nu se poate ! Așa sună dreptatea ? !

„În numele dreptății, tineri români, uniți-vă glasurile voastre, protestați în fața lumii contra noului atac. Nu stați nepăsători ! Nu vă zguduți voi în tot sufletul vostru, voi care ajunsați să auziți cum Iancu — bravul erou al moșilor — este numit bandit ? Cînd Iancu jertfitu-s-a pentru noi, cînd pînă și amintirea lui este hulită — noi să tăcem ? Jertfa — jertfa pretinde. Înainte, să protestăm ! George Novacoviciu, stud. în drept“.

Pentru acest articol deosebit de virulent, autoritățile austro-ungare i-au intentat un proces care s-a judecat la Curtea cu jurați din Cluj, în 8 aprilie 1902, unde el a avut apărător pe avocatul dr. Casiu Maniu. Sentința de condamnare la două luni închisoare ¹⁶ a fost ispășită de G. Novacoviciu în închisoarea din Seghedin, de unde în 17 iulie 1902, îi scria unchiului său, învățătorul Emilian Novacoviciu din Răcășdia, solicitîndu-i un ajutor spre a-și putea ameliora viața din temniță. ¹⁷ Cert este că acea condamnare i-a grăbit sfîrșitul, declanșînd o boală, pe atunci incurabilă, în trupul său firav.

După o scurtă și zbuciumată viață, juristul George Novacoviciu, măcinat de acea boală necruțătoare, s-a stins în ziua de 20 august 1908, regretat de familie, rude și prieteni și în general de toți cei ce l-au cunoscut și apreciat. Și presa românească a vremii a înregistrat acest trist eveniment, deplîngînd moartea sa prematură. ¹⁸ A fost înmormîntat în cimitirul din comuna natală, pe ultimul drum fiind condus de o imensă mulțime de al-măjeni și foști colegi, veniți să-și ia adio de la iubitul lor prieten.

¹⁶ „Libertatea“ (Orăștie), nr. 16 din 30 martie/12 aprilie 1902, p. 3 ; și nr. 28 din 22 iunie/5 iulie 1902, p. 3.

¹⁷ E. Novacoviciu, *Amintiri din viața mea*, Oravița, 1931, pp. 110—111.

¹⁸ „Tribuna“ (Arad), nr. 187 din 23 august/5 septembrie 1908, p. 4 ; nr. 188 din 24 august/6 septembrie, 1908, p. 6 ; „Drapelul“ (Lugoj) nr. 96, din 26 august/8 septembrie 1908, p. 3.

Juristul George Novacoviciu s-a înscris pe linia celor mai nobile tradiții și aspirații spre unitate și independență, ale poporului român de pe meleagurile Banatului, ca un precursor al Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918.

IOSIF D. SURULESCU

PREOTUL DR. PETRU FLEȘERIU (1884—1940), PARTICIPANT LA MAREA UNIRE DE LA ALBA IULIA

Printre intelectualii din confiniile de apus ale patriei noastre care — sub impulsul voinței nestrămutate a românilor de a se uni cu toții într-un singur stat, unic, independent și indivizibil — au reprezentat acest colț de țară la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918, se numără și preotul dr. Petru Fleșeriu, un adevărat pion al ideilor naționale și unul dintre înflăcărații patrioți de pe aceste meleaguri.

Născut la data de 3/15 mai 1884, în comuna Comloșu Mic (sau Comloșel, cum i se mai spunea pe atunci), comitatul Torontal, din părinți agricultori, tânărul Petru Fleșeriu a urmat școala primară în comuna natală și în cea învecinată Nerău, după care a frecventat un timp gimnaziul din Sinnicolau Mare. În continuare, și-a efectuat primii doi ani de studii liceale la Mako, între anii 1897—1898 iar apoi la Liceul ortodox din Brașov, ca bursier al fundației Schiffman din Comloș,¹ unde a urmat clasele III—VIII, promovînd examenul de bacalaureat în ziua de 11 iunie 1905, ca elev „eminent“.

Chemarea preoțească i-a îndreptat pașii spre Institutul teologic din Arad, ale cărui cursuri le-a frecventat între anii 1905—1908, cînd și-a luat „absolutoriuul teologic“. Din „testimoniul de cvalificațiune preoțească“ nr. 594 din 2/15 octombrie 1908, rezultă că „supunîndu-se examenului riguros, a prestat acest examen cu succes... se declară apt și cvalificat pentru parohiile de clasă primă...“

După terminarea studiilor teologice, s-a înscris la Facultatea juridică din Budapesta (1908—1911) ale cărei cursuri le-a urmat fără frecvență, în aceeași perioadă numărîndu-se printre ostenitorii cancelariei eparhiale din Arad și respectiv ca educator al copiilor familiei Mocioni, unde a lăsat frumoase amintiri grație mulțimii cunoștințelor de care dispunea. Încheierea cu succes a acestor studii la Budapesta i-a fost recunoscută ulterior de Facultatea de drept din Cluj, prin ședința Consiliului profesoral din 29 martie 1920 (prodecan fiind Camil Negrea), cînd a primit și dreptul de a se înscrie la doctorat. Astfel, în 28 mai 1921 a promovat și examenul de doctorat la Facultatea de drept din Cluj.

¹ Tiberiu Gh. Farca, *Moartea preotului dr. Petru Fleșeriu*, în „Biserica și Școala“ (Arad), nr. 6/4 februarie 1940, pp. 49—50.

Preotul Petru Fleșeriu (1884—1940)

De pregătirea superioară nu avea să se bucure de unul singur : convins că numai luminarea poporului putea duce la prosperitate și progres, s-a ocupat ulterior de luminarea întregii suflări românești, încă de la începutul activității sale, prin ținerea cursurilor de alfabetizare cu toți neștiutorii de carte. A fost deopotrivă un vrednic și apreciat colaborator al organelor de presă „Românul” și „Tribuna” Aradului, în anii din preajma primului război mondial,² înainte de interzicerea celui dintâi de către autoritățile austro-ungare.³ A desfășurat concomitent și o bogată activitate cultural-patriotică la ASTRA — motive suficiente pentru ca autoritățile Imperiului dualist să-l interneze în lagărul de la Seghedin.

După ce s-a căsătorit cu Maria Fumor din Nerău, în 9 octombrie 1912 a fost hirotonit preot de către episcopul de pioasă amintire Ioan I. Papp al Aradului, pe seama „capelaniei” din Belinț, unde a rămas doar câteva luni, transferându-se în februarie 1913 la Sinnicolau Mare. În cronica parohiei Sinnicolau Mare se precizează cu acest prilej : „Comuna bisericească de aici, prin vrednicia și munca asiduă a preotului Ioan Popovici, se dezvoltă și se înmulțește în așa mod, încât a fost o necesitate de a se înființa a doua parohie...”⁴ Astfel, preotul Petru Fleșeriu a fost ales ca paroh al celei de a doua parohii din Sinnicolau Mare, pe care a păstorit-o timp de 27 ani, până în clipa morții survenită destul de prematur, la 25 ianuarie 1940.

Atât ca student, cât și ulterior ca preot, Petru Fleșeriu a făcut parte din pleiada patrioților adevărați, luptând cu îndârjire și tenacitate, prin toate mijloacele ce îi stăteau la îndemână, pentru întreținerea conștiinței naționale în sinul maselor românești de pe aceste meleaguri ale Torontalului, ca un însuflețit propagator al iubirii de neam, de limbă și cultură românească. A fost membru al Partidului Național Român încă din 1910, secondându-l pe Vasile Goldiș în inspiratele sale acțiuni din preajma primului război mondial, destinate să ducă, pas cu pas, spre Marea Unire ce trebuia să sosească. În această calitate, a participat și la impresionanta „adunare populară românească” din 3/16 februarie 1911, convocată de P.N.R. la Arad, spre a condamna cu toată fermitatea politica de deznaționalizare și abuzurile premierului Istvan Tisza.⁵ Doi ani mai târziu, ajuns preot la Sinnicolau Mare, păstoriții săi l-au putut vedea, în fiecare duminică și zi de sărbătoare, slujind, alături de alți doi clerici, în ornatele ce simbolizau tricolorul românesc, în ciuda tuturor interdicțiilor și opreliștilor puse de autoritățile locale austro-ungare.

Bun cunoscător al limbii maghiare, de la preotul Petru Fleșeriu ne-a rămas tradusă în românește⁶ și sentința autorităților imperiale din anul

² Pr. Gheorghe Cotoșman, *Din trecutul Banatului — comuna și bisericile din Sinnicolau Mare (monografie istorică)*, Timișoara, 1934, p. 229.

³ Dr. Alexandru Roz, *Consiliul Național Român Central și acțiunea sa pentru unirea Transilvaniei cu România*, în „Magazin istoric”, nr. 12/1988, pp. 17—18.

⁴ Mss. în Arhiva parohiei ort. rom. Sinnicolau Mare.

⁵ „Românul” (Arad), nr. 22 din 28 ianuarie/10 februarie 1911, p. 1.

⁶ Arhiva parohiei ort. rom. Sinnicolau Mare.

1903, de condamnare a unor români luminați, iubitori ai neamului și Bisericii noastre strămoșești, așa cum au fost dr. Nistor Oprean, preotul Ioan Popovici și profesorul Atanasie Lipovan. Sentința prevedea închisoare și amendă bănească pentru aceștia trei, precum și amendarea tuturor flăcăilor îmbrăcați în falnicul costum de călușeri, respectiv cu cocarde și brîuri tricolore, cu ocazia sfințirii bisericii „Nașterea Maicii Domnului” din Sînnicolau Mare, în 8 septembrie 1903. Întreaga suflare românească a făcut atunci episcopului Ioan I. Papp al Aradului o primire cu adevărat românească,⁷ acțiune privită ca „instigare împotriva ideii de stat maghiar”. Ori, același preot Petru Fleșeriu s-a ridicat vehement împotriva acestor procedee arbitrare din punct de vedere juridic, nu o dată însuflind în predicile sale adevărul că „nu este putere pe lume care să poată stîrpi dragostea inimii românului pentru acest tricolor al său”.⁸

Grație întregii sale ținute, românii acestor locuri l-au încredințat să le reprezinte păsurile și dorința de veacuri de a fi și ei una cu toți frații lor de același sînge și aceeași credință, preotul lor răspunzînd la înflăcăratul apel făcut în ziarul la care colaborase și el: „Români din patru unghiuri, bărbați și femei, bătrîni și tineri, învățători, preoți și țărani, grăbiți la Alba Iulia, la marele praznic național, unde se pecetluiește soarta neamului.”⁹

Înfruntînd dificultățile drumului, santinelele străine ce străjuiau la Aradul Nou și în alte locuri, a reușit să ajungă la timp la Alba Iulia, pentru ca la 1 Decembrie 1918 să voteze, în numele celor ce l-au încredințat unirea cu Țara mamă — visul multiseclar, cu dorul împlinirii căruia au murit și moșii și părinții. Dumnezeu l-a învrednicit cu fericirea de a participa direct și personal la acest act măreț ce pecetluisese odată pentru totdeauna unirea tuturor românilor într-un stat unic, independent și indivizibil, la frumusețea acelei zile contribuind însăși natura înconjurătoare, acoperită cu un strat gros de zăpadă, ca de o hlamidă pură și imaculată.¹⁰ La Alba Iulia nu a fost vorba „numai de dezrobirea națională, ci și de ridicarea asupritului popor român la o treaptă socială mai înaltă și omenească”, acolo proclamîndu-se „toate legile și reformele mari și însemnate care vor alcătui temelia fericirii poporului român în viitor”.¹¹

După prăbușirea monarhiei bicefale și respectiv imediat după Unirea cea Mare — cînd în cadrul serviciilor divine se pomenea „Marele Consiliu și Mare Sfat al națiunii române”¹² — Banatul cunoscînd vremelnice

⁷ Pr. Ioan Farca, *Compozitorul și cîntărețul Atanasie Lipovan (1874—1947)*, în „Mitropolia Banatului”, nr. 10—12/1979, pp. 713—714; Vasile Stanciu, *Profesorul, dirijorul și cîntărețul Atanasie Lipovan*, în „Mitropolia Banatului”, nr. 1—2/1985, p. 46.

⁸ Cf. pr. Gh. Cotoșman, o.c., p. 182.

⁹ Dr. Al. Roz, art. cit., p. 21.

¹⁰ Teodor Bucureșcu, *Comoara din Sînnicolau Mare*, Timișoara, 1941, p. 52.

¹¹ Dr. Al. Roz, art. cit., p. 22.

¹² I. D. Suciu, R. Constantinescu, *Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului*, vol. II, Timișoara, 1978, p. 1004.

o altă ocupație, primpretorul plasei ordonase, în 3 februarie 1919, ca în toate bisericile să se aplice o hotărîre străină sufletului românesc. S-a impus atunci, din nou, atitudinea plină de demnitate și înflăcărat patriotism a preotului Petru Fleșeriu, care nu s-a putut împăca cu ideea ca această parte a țării să rămînă supusă unui nefiresc regim de uzurpație. În pofida tuturor amenințărilor, în sensul că „se joacă cu viața”¹³, a refuzat să dea atenție unui astfel de ordin anticanonic și antinațional, preferînd să-și dea demisia din funcție, care a fost ținută în suspensie de către președintele consiliului parohial de atunci, dr. Nistor Oprean (participant deopotrivă la Unirea cea Mare de la Alba Iulia), acesta socotind să-i dea curs „numai în caz de forță majoră”.¹⁴

Înzestrat cu o vastă cultură, preotul dr. Petru Fleșeriu s-a bucurat de stima și aprecierea tuturor locuitorilor, chiar dacă aceștia nu se numărau printre păstoriții săi. După 1920, a fost ani de-a rîndul membru în consiliul județean al fostului județ Timiș-Torontal și în consiliul de administrație al societății „Aranca”, pentru reglarea cursului acestei ape.¹⁵ În toți anii de pastorație, a cultivat cele mai bune și fructuoase relații între clericii și credincioșii tuturor confesiunilor religioase existente în localitate, ca un adevărat precursor al ecumenismului local din zilele noastre.

Petru Fleșeriu a fost un preot insolit, unic în felul său prin tot ceea ce făcea, de un farmec aparte prin erudiția, cunoștințele și predicile sale cu adevărat fascinante, care stîrneau atenția și admirația ascultătorilor. Așa a rămas în memoria contemporanilor și a urmașilor, care-l amintesc adeseori cu deosebită simpatie și duioșie, în multe împrejurări. Se spune, bunăoară, că la o înmormîntare oficiată împreună cu alți preoți — dintre care unii încă în viață (M. Belențan) — a vorbit doar cîteva minute, dar a pus atîta patos, încît a impresionat pînă la lacrimi chiar și soborul slujitor. Cu o altă împrejurare, a prezentat unui grup de vizitatori străini, istoricul parohiei și în general a orașului de pe Aranca, cu atîta erudiție și lux de amănunte, încît întreaga asistență a izbucnit în aplauze furtunoase.

Suflet bun și candid, preotul Petru Fleșeriu a fost iubit de toți parohienii săi, dar în mod deosebit de cei nevoiași, motiv pentru care a fost și supranumit „preotul săracilor”, cărora nu o dată le-a venit în ajutor cu tot ceea ce îi stătea în putință, dincolo de gratuitatea serviciilor religioase particulare.

Numai așa se poate înțelege de ce atunci cînd, în urma unei scurte suferințe, a trecut la cele veșnice, în vîrstă de numai 56 ani, „la căpătiul său a fost un adevărat pelerinaj, mii de credincioși din oraș și din jur, ortodocși ca și de alte confesiuni, ținînd să fie prezenți, spre a-i aduce ultimul lor omagiu”.¹⁶ A fost înhumat în cimitirul parohiei pe care a păstoriț-o cu zel și abnegație, întru nădejdea învierii celei de obște.

¹³ Cronica parohiei ort. rom. Sînnicolau Mare (mss. cit.), p. 48.

¹⁴ Cf. pr. Gh. Cotoșman, o.c., p. 183.

¹⁵ Ibidem, p. 229.

¹⁶ Tiberiu Gh. Farca, art. cit., p. 50.

Sînt edificatoare în acest sens și cuvintele de pioasă recunoștință, rămase în registrul de procese verbale al consiliului parohial din Sinnicolau Mare, care la 12 februarie 1940 consemna : „Amintirea preotului dr. Petru Fleșeriu, care a fost un preot cu suflet bun de român și părinte, iubitor al parohienilor săi, nu va pieri în veci. Cu adîncă pietate ne aducem aminte de el și ca unuia care și-a îndeplinit chemarea sa cu vrednicie, fiind un om al datoriei, îi vom păstra neștersă amintirea, dorind ca activitatea lui mare să fie cunoscută și de generațiile viitoare”.¹⁷

Ceea ce am și urmărit, prin aceste rînduri, spre a-i păstra veșnică memoria.

Pr. GHEORGHE SUTAC

¹⁷ Arhiva parohiei ort. rom. Sinnicolau Mare, registru de procese verbale.

MĂRTURII MEMORIALISTICE PRIVIND LUPTA POPORULUI ROMÂN PENTRU DESĂVÎRȘIREA UNITĂȚII NAȚIONALE

În ultimele luni ale anului 1918, lupta pentru desăvîrșirea unității naționale a poporului român — o dorință de veacuri — a angajat în mod vizibil întreaga națiune. În condițiile complexe ale acelei vremi de răscruce, românii din așezările urbane și rurale ardelenice și bănățene — alături de fiii lor aflați pe cîmpurile de bătălie și împreună cu frații de peste Carpați și cu reprezentanții lor care activau în diferite alte țări ale lumii — și-au intensificat eforturile pentru îndeplinirea idealului național al poporului nostru de pretutindeni.

În fondurile arhivistice a numeroase instituții, ca și în colecții particulare, se află o serie de documente de epocă — rapoarte, dări de seamă, memorii etc. — referitoare la pregătirea și desfășurarea evenimentelor din toamna anului 1918, cu înlăturarea vechii oligarhii străine asupra noastră și făurirea unui aparat de stat nou, românesc : consiliile și gărzile naționale, alegerea delegaților pentru Marea Adunare Națională de la Alba Iulia și participarea largă a maselor pentru a susține și a o face incontestabilă pentru vechile autorități austro-ungare, bucuria și entuziasmul general românesc în realizarea dezideratului fundamental al poporului nostru.

Din mulțimea documentelor, am selecționat șase asemenea mărturii memorialistice ale participanților la evenimente, de pe meleagurile județelor Timiș, Arad și Hunedoara pe care le prezentăm sumar în cele ce urmează. Am omis părțile nesemnificative, cînd a fost cazul, spre a ușura lectura și a nu o îngreuna cu detalii inutile, marcînd întreruperile de text prin trei puncte.

La Deva, în zilele luptei pentru Unire

„... La 2 noiembrie a luat ființă garda civilă, compusă din locuitorii orașului, care trebuia să concure la menținerea ordinii și liniștii publice... În ziua de 7 noiembrie 1918 s-a înființat Consiliul național român, sub conducerea lui dr. Virgil Olariu, dr. Petru Groza, dr. Iustin Pop și Moise Savu. Tot atunci a luat naștere și garda națională română, în curtea bisericii ortodoxe din oraș. Conducătorii acestei gărzi au fost locotenenții : Jancelevits, Eugen Herbay, Sever Chila, Ioan Roman, Savu, sît. dr. Ulpiu Almășescu, stegarul Virgil Albescu, elevul-plutonier Victor Savu și, ca medic, dr. Eugen Hossu. Administrația a fost încredințată plutonierului-major Iosif Roman, sergentului A. Greavu și plutonierului Augustin Gherendi“.

„În ultima decadă a lui noiembrie 1918, românii din Deva s-au întrunit la biserica ortodoxă, unde au semnat documentul intitulat „Hotărîrea noastră“, prin care își exprimau adeziunea de a se uni cu frații de dincolo de Carpați. Cu acea ocazie s-a ales o delegație care să reprezinte orașul Deva la Marea Adunare Națională. În acele zile s-au organizat alegeri de delegați pe circumscripții electorale, pentru alcătuirea forului național ce urma să se întrunească la Bălgrad (Alba Iulia, n.n.)“.

„Pe lângă delegații oficiali, la Adunarea Națională ce s-a ținut la 1 Decembrie 1918, pe Cîmpul lui Horea de lângă cetatea Alba Iulia, au participat 200 cetățeni români din Deva, printre care m-am numărat și eu, sub conducerea lui dr. Petru Groza, dr. Virgil Olariu și Vasile Ianza. Spre marea noastră bucurie, împreună cu zecile de mii de români adunați în acea zi istorică la Alba Iulia, am votat unirea tuturor românilor într-un singur stat, înfăptuind idealul național.

„Deva, 18 martie 1921. Locotenent Eugen Herbay“.¹

Puterea a trecut în miinile noastre

„În comuna Hălmagiu, județul Arad... În ziua de 4 noiembrie a avut loc adunarea generală a locuitorilor. Cu acea ocazie s-a înființat garda națională română, la comanda căreia am fost numit eu. Tot atunci a luat naștere Consiliul național român. Cu ajutorul gărzii naționale, au fost alungate autoritățile ungurești și puterea a trecut în miinile noastre... În ultima parte a lunii noiembrie, am organizat ținerea unei noi adunări generale, unde toți cei prezenți au scris actul prin care își exprimau dorința nestrămutată de a se uni cu România.

„La Adunarea Națională de la Alba Iulia, de la 1 decembrie 1918, din Hălmagiu a luat parte o delegație formată din 7 persoane, printre care mă număram și eu. Nespuse de mare ne-a fost bucuria, cînd, după osteneala unui drum lung ne-am întrunit pe cîmpul de lângă cetatea Albei Iulii, cu mulțimea celorlalți delegați ardeleni și bănățeni, unde am aprobat cu tot entuziasmul unirea Transilvaniei cu România.

„Hălmagiu, 10 septembrie 1920, Traian Mager“.²

Am comandat garda națională din Nădab

„La cîteva zile după declanșarea primului război mondial, am fost mobilizat în armata austro-ungară și trimis pe frontul din Galiția. Aveam

¹ Arhivele Statului Sibiu, fond Astra, cota: jud. Hunedoara, nr. 1897/1922, f. 31—32.

² Eugen Herbay, ofițer de carieră din Deva. A activat în garda națională din Deva în toamna anului 1918, numărîndu-se printre militanții pentru înfăptuirea idealului național.

³ Arhivele Statului, Sibiu, fond Astra, cota: jud. Arad, nr. 322/1921, f. 38.

⁴ Traian Mager, învățător din comuna Hălmagiu, jud. Arad, a activat în mișcarea națională, militînd pentru unirea Transilvaniei cu România.

gradul de sergent-major și mi s-a încredințat comanda unui pluton. Pe la sfârșitul anului 1914, fiind rănit, am fost evacuat la spital și apoi trimis acasă pentru refacere. Revenit la unitate, în vara lui 1917 am plecat pe frontul italian, unde am stat până la începutul lui octombrie 1918. Atunci, împreună cu alți militari români, am părăsit frontul și m-am reîntors acasă, în comuna Nădab, județul Arad, cu armamentul și muniția asupra mea.

„Ajuns în localitatea natală, am luat legătura cu ceilalți militari români reînforși de pe front, cu preotul și învățătorul din comună, și am început să ne organizăm. În adunarea generală a locuitorilor, pe la mijlocul lunii noiembrie 1918 s-a înființat Consiliul național și garda națională română din Nădab, alcătuită din 22 oameni, toți foști militari în armata austro-ungară. Comanda gărzii naționale mi-a fost încredințată mie.

„Imediat după constituire, ne-am deplasat la sediul postului de jandarmi. La somația noastră, jandarmii au predat armele și muniția, după care i-am lăsat să plece în Ungaria. Între timp, funcționarii de la primărie au fugit, părăsindu-și posturile. După preluarea puterii pe plan local, am arborat drapelul național pe clădirea primăriei și am înlăturat însemnele ungurești de pe clădirile instituțiilor și localurilor publice din comună. În zilele următoare, garda națională, printr-un serviciu de patrulare, a asigurat ordinea și liniștea publică în localitate.

„În ultima decadă a lunii noiembrie au avut loc alegeri de delegați în cercul electoral Chișineu, pentru a lua parte la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia. Cu acel prilej au fost aleși : dr. George Popovici și dr. Adrian Popescu din Chișineu, dr. Iustin Marșieu din Arad, Dumitru Muscan din Socodor și Ignat Bogdan din Zerind.

„O dată cu delegații oficiali, în cursul nopții de 29/30 noiembrie 1918, au pornit cu trenul spre Alba Iulia și patru delegați neoficiali, stabiliți de adunarea generală a locuitorilor din Nădab, între care m-am numărat și eu. Primiți sărbătorește în străvechiul Apulum, în dimineața zilei de 1 decembrie 1918, ne-am îndreptat spre Platoul Romanilor, unde am participat la Adunarea Populară a celor peste o sută de mii de români, veniți din toate colțurile Transilvaniei și Banatului. Pe la orele 12,30 acolo au sosit delegații stabiliți de Marea Adunare Națională, care, după ce ne-au vorbit despre necesitatea unirii cu Patria-Mamă, ne-au citit hotărîrea adoptată de forul oficial privind unirea Transilvaniei, Banatului, Crișanei, Sătmăru-lui și Maramureșului cu România. Cu sufletul plin de bucurie și prin urale nesfîrșite, am susținut această hotărîre, răspunzînd atît propriilor simțăminte, cît și ale consătenilor mei.

„Reîntors acasă, am împărtășit conținutul hotărîrii de la Alba Iulia locuitorilor din Nădab, după care am continuat să activez în garda națională.

„Pe la mijlocul lunii decembrie, înaintînd dinspre vest, trupele ungurești au pus stăpînire pe zona noastră, pînă la Munții Apuseni. De îndată autoritățile maghiare i-au arestat pe românii care au făcut parte din consiliul și garda națională, precum și pe cei care au luat parte la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia. Aceștia au fost duși și întemnițați, aplicîndu-li-se un regim deosebit de sever.

„Fratele meu mai mic, împreună cu alți consăteni, a reușit să se refugieze în teritoriul neocupat de unguri. Eu m-am ascuns în podul casei, într-o încăpere mică, făcută din nuiiele și lipită de horn, unde am stat aproape patru luni, până la 17 aprilie 1919, când trupele române au eliberat Nădabul. În timpul acesta, surorile mele au fost anchetate și amenințate de autorități, care încercau să afle unde mă găsesc eu, dar fără nici un rezultat.

„La 17 aprilie 1919, după alungarea trupelor maghiare, am ieșit din ascunzătoare la lumina zilei, fapt care m-a bucurat nespus de mult. La consătenii mei, care se aflau în temnițele ungurești, au scăpat de acolo de-abia în toamna anului 1919, când au venit acasă.

Nădab, 4 aprilie 1921, Petre Mladin⁶

În zile de furtună

„În toamna anului 1918, militarii din comuna Cendaul Mare, județul Torontal, venind cu armele acasă și auzind că în Seghedin s-a început revoluția, așteptau și ei momentul să treacă la acțiune... Deși oamenilor nevoiași li s-a promis că vor primi griu, sare și petrol — articole de care era mare lipsă —, luni dimineața, în 4 noiembrie, sătenii s-au adunat în piață... Am reușit să-i adunăm aproape pe toți în piață, unde le-am ținut o scurtă vorbire în legătură cu vremurile pe care le trăim și hotărîrea tuturor românilor de înfăptuire a unității naționale, îndemnându-i la ordine și liniște. Tot atunci a luat ființă garda națională, sub comanda învățătorului Dumitru Bozianu, care avea menirea să apere ordinea publică, viața și gospodăriile tuturor locuitorilor...

„În ziua următoare, la cererea comandantului gărzii naționale au fost aduse 40 de puști, cu care au fost dotați membrii gărzii. Odată înarmată garda a trecut la urmărirea celor ce tulburau ordinea și liniștea publică...

„Marți dimineața, în 5 noiembrie, subsemnatul, împreună cu Victor Deciu, învățătorii Dumitru Bozianu și Gheorghe Perianu, am convocat poporul, cu care ocazie s-a format consiliul național, constător din 10 români, 10 sîrbi și 10 nemți. După înființarea consiliului național, membrii români ai gărzii au fost chemați și au depus jurămintul de credință în fața noului organ local al puterii. Începînd de atunci s-au abordat drapele tricolor la instituțiile publice și pe la casele sătenilor, și s-au serbat cu mare însuflețire, zorile redeșteptării noastre naționale.

„Spre sfîrșitul lunii noiembrie s-a ținut adunarea generală a locuitorilor, unde cu toții au semnat documentul prin care se exprima dorința neclintită de unire a Transilvaniei cu România. În continuare, adunarea a ales pe Mita Blagoe, învățătorul Dumitru Bozianu și preotul Ioan Terzan,

³ Colecția general Leonte Comșa, Sibiu.

⁶ Petre Mladin s-a născut în 1885, în comuna Nădab, jud. Arad, și a luat parte la lupta pentru unirea Transilvaniei și Banatului cu România. A încetat din viață în 1969, la Arad.

ca delegați din partea poporului român din comună, care să-l reprezinte la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia. Îmbolnăvind-mă de gripă spaniolă, eu n-am putut lua parte direct la istorica adunare, care a hotărât unirea Transilvaniei cu Țara-Mamă.

Cenadul Mare, 7 martie 1922. Ștefan Oprean⁴

Am făcut parte din garda națională din Arad

„La terminarea studiilor superioare, în vara anului 1915 am fost încorporat și trimis la Școala de ofițeri de rezervă din Oradea. Din cauza nevoilor frontului, la 1 decembrie același an, mi s-a acordat gradul de plutonier și am fost trimis pe cîmpul de luptă din Muntenegru. După două luni, suferind grave degerături, am fost evacuat la spital. Avansat sublocotenent în august 1916, deși bolnav, mi s-a încredințat comanda unei companii la Centrul de instrucție al cavaleriei, dislocat în Italia, lângă Gemona, unde am stat pînă în toamna anului 1918, cînd aveam gradul de locotenent.

„În ultimele zile ale lunii octombrie 1918 m-am reîntors la Arad, punîndu-mă la dispoziția consiliului național român județean. Aici ne-am întîlnit mai mulți ofițeri, subofițeri și soldați români, sosiți de pe diferite fronturi, și la 1 noiembrie am început să organizăm garda națională română din oraș și Comandamentul gărzilor naționale românești din județ. S-au format subunitățile și serviciile; am mai făcut rost de armament și muniție; a intrat în funcțiune serviciul de pază a instituțiilor publice și de patrulare pe străzile orașului. În zilele următoare s-au creat gărzi naționale românești în localitățile urbane și rurale din județ. Concomitent au luat naștere gărzi naționale ungurești în așezările cu populație maghiară, cu care am colaborat pentru menținerea ordinii și liniștei publice.

„Numit comandant de companie, am primit misiunea de a asigura paza sediului Consiliului Național Român Central, a gării și poștei. În zilele de 12—15 noiembrie, cînd s-au desfășurat la Arad tratativele dintre delegațiile C.N.R.C. și guvernului maghiar, am concurat cu un pluton la paza clădirii prefecturii, unde au avut loc lucrările. Acționînd cu pricepere și hotărîre, garda națională română din orașul și județul Arad și-a adus prețioasa-i contribuție la lupta generală a poporului român pentru împlinirea dezideratului multiseclar — unirea Transilvaniei cu România.

„Sibiu, 5 decembrie 1946. General Virgil Rusu⁵.

⁴ Arh. St. Sibiu, fond Astra, cota: jud. Torontal, nr. 931/1921, f. 5—6.

⁴ Ștefan Oprean, preot în comuna Cenadul Mare, jud. Timiș, a luat parte activă la lupta pentru unirea Transilvaniei cu România.

⁵ Colecția general Virgil Rusu, Sibiu.

⁵ Virgil Rusu s-a născut la 26 septembrie 1895, în Ilteu, jud. Arad în familia luptătorului memorandist Nicolae Rusu. Îmbrățișînd cariera militară, a ajuns ulterior general (+1980).

De la Curtici la Alba Iulia

„La scurt timp după declanșarea primului război mondial, tatăl meu Ioan Stan, deși om în vîrstă, a fost mobilizat în armata austro-ungară și trimis pe frontul din Galiția, unde a căzut pe timpul unui atac.

„În ultimele luni ale anului 1914, au primit ordine de chemare frații mei Ilie, Teodor și Florea, iar la începutul anului 1915, am fost încorporat și eu. Acasă a rămas doar mama singură, să aibă grijă de gospodărie. Frațele mai mare, Ilie, care urmasse și trei clase gimnaziale, a fost avansat pînă la gradul de plutonier-major.

„Pe la mijlocul lunii octombrie 1918, cînd nemulțumirile maselor populare din imperiu deveniseră tot mai generale, iar lupta popoarelor negermane și nemaghiare pentru drepturi și libertăți sociale și naționale se ridica spre cote maxime, am părăsit frontul, îndreptîndu-mă spre casă. Ajuns la Curtici, l-am găsit pe fratele Ilie. El sosise cu cîteva zile mai devreme. . . Peste trei zile au sosit și ceilalți frați.

„În dimineața zilei de 31 octombrie, românii din Curtici s-au adunat la casa parohială în cadrul unei adunări generale. După ce s-a discutat despre situația de pe front și din țară, precum și despre dorința noastră de unire cu România, adunarea a constituit consiliul național, sub președinția preotului Colceriu, și garda națională română, în fruntea căreia a fost desemnat plutonierul-major Ilie Stan, fratele meu. A doua zi, femeile din comună au confecționat un steag tricolor, pe care l-au înmînat gărzii naționale. Tot atunci noile organe au depus jurămint de credință față de națiunea română și reprezentantul ei, Consiliul Național Român Central.

„Apoi ne-am deplasat la primărie, unde am înlăturat vechile autorități și am instaurat noile organe ale puterii locale: Consiliul național. Cînd am ajuns la postul de jandarmi, șeful acestuia, plutonierul Dudaș, văzînd că n-are altă cale de ales, ne-a predat armamentul și muniția. Peste cîteva ore, jandarmii au părăsit comuna. Încercînd să se opună înlăturării dorinței **românilor ardeleni și bănățeni** de a se uni cu frații de peste Carpați, în cursul nopții de 3 noiembrie, plutonierul Dudás, însoțit de grozii Purdly din Macea și Fribeis din Curtici, a pătruns în comună și l-au împușcat mortal pe Ilie Stan, comandantul gărzii naționale, iar pe Teodor Stan l-au bătut crunt, lovindu-l în cap și piept, producîndu-i răni grave. Apoi făptașii au dispărut.

„În perioada următoare, am întărit paza localității și ne-am pregătit pentru Marea Adunare Națională ce urma să se țină la Alba Iulia. În cadrul unei adunări generale, toți locuitorii comunei au subscris actul de adeziune privind unirea Transilvaniei și Banatului cu România. Spre sfîrșitul lunii, cînd din nou s-au întrunit românii din Curtici, aceștia, pe lângă delegații oficiali, au ales o solie alcătuită din 5 persoane, care să-i reprezinte la adunarea populară de la Bălgrad, organ care să susțină împlinirea idealului național. Din rîndurile acestei delegații am făcut și eu parte.

„De la Arad am plecat cu trenul în dimineața de 29 noiembrie, ajun gînd la Alba Iulia în ziua următoare. Prin toate gările am fost întîmpinați de

o mulțime de români cu steaguri tricolor și cintece naționale. În gara din Alba Iulia am fost primiți cu mare fast. Orașul era gătit de sărbătoare. Acolo am văzut delegați din toate părțile Transilvaniei și Banatului.

„La 1 decembrie ne-am adunat pe Cimpul lui Horea de la Marginea cetății, unde, din timp, s-au construit mai multe tribune. Pe la amiază, în mijlocul nostru au sosit delegații Marii Adunări Naționale. Aceștia ne-au vorbit despre necesitatea imperioasă a unirii tuturor românilor într-un singur stat, apoi s-a dat citire Rezoluției adoptate de forul oficial, referitoare la unirea Transilvaniei, Banatului, Crișanei, Sătmăruului și Maramureșului cu România.

„Îndeplinind voința nestrămutată a locuitorilor români din Curtici, împreună cu ceilalți delegați, am primit actul unirii cu nespusă bucurie și entuziasm.

„Curtici, 15 ianuarie 1921. Gheorghe Stan“. ⁶

Prof. PAUL ABRUDAN

⁶ Arh. St. Sibiu, fond Astra, cota : jud. Arad, nr. 2354/1922, f. 23.

⁶ Gheorghe Stan s-a născut în 1895, în comuna Curtici. Încadrându-se în garda națională română din localitate, împreună cu alți delegați, a participat la Adunarea Națională de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918.

TREPT E ALE DEZVOLTĂRII PATRIEI

REALIZĂRI TEHNICO-ȘTIINȚIFICE

Urmind indicațiilor și orientărilor stabilite de cel mai iubit fiu al poporului român, Președintele Nicolae Ceaușescu, un colectiv de cadre didactice și cercetători din cadrul catedrei de tehnologie mecanică a Institutului politehnic „Traian Vuia” din Timișoara (colectiv condus de conf. dr. ing. Vasile Popovici) a proiectat, realizat și testat o *instalație de realizare a filtrelor de foraj* pentru aplicarea procedurii de prelucrare prin eroziune complexă la tăierea fantelor longitudinale înguste. Cercetările au fost orientate spre realizarea unui sistem de avans automat, care să echipeze capul de lucru al mașinii și stabilirea tehnologiei optime de prelucrare a fantelor. Instalația poate tăia simultan 8—12 fante într-un ritm de 4—6 fante pe minut, față de numai una singură la 3—4 minute cît se reușea cu vechiul procedeu, reducînd timpul de prelucrare concomitent cu îmbunătățirea calității execuției.

Turometrul de bord este un aparat de măsură magnetoelectric, cu circuit electronic, conceput și realizat de specialiștii întreprinderii de aparate electrice de măsurat din Timișoara, destinat indicării turației motoarelor cu ardere internă, în special la autoturismele cu 4 cilindri și 4 timpi. Turometrul indică în orice moment turația axului principal al motorului și ajută în exploatarea corectă a mașinii. El permite efectuarea corectă a unor verificări în funcționarea motorului: turația relantiului, egalitatea compresiei cilindrilor, iar alimentarea se face de la acumulatorul vehiculului.

În cadrul Facultății de electrotehnică din Timișoara a fost realizată o *instalație pentru extinderea posibilităților de interpretare a imaginilor* obținute de la un microscop electronic cu baleiaj, prin care achiziția numerică a imaginii se face direct de la microscop, printr-un semnal electric de baleiaj, eliminîndu-se fotografia cu memorie intermediară și reținîndu-se imaginea într-o memorie-cadru. Aceasta permite vizualizarea și după încetarea explorării microscopului, pe monitoare TV în alb-negru sau pseudocolor și asigură schimbul bidirecțional de date, cu un calculator care execută programe complexe de prelucrare numerică a imaginii microscopice. Ansamblul întreg se află în exploatare la Institutul Pasteur din București.

TEHNICA DE CALCUL ÎN SPRIJINUL PRODUCȚIEI

În cadrul acțiunii de perfecționare și modernizare a producției, la Centrul de calcul al Combinatului siderurgic din Reșița s-au realizat o serie de programe de aplicare a tehnicii informatice, în sprijinul măsurilor de creștere a eficienței producției. Unele dintre ele vizează optimizarea rețelelor de încărcare a cuptoarelor și furnalelor, consumurile de materii prime, de feroalaje, combustibil și energie, fiind urmărirea cu ajutorul terminalelor existente în secțiile oțelărie, furnale, laminor degrosor și semifabricate. Alte aplicații ale tehnicii de calcul au dus și ele în mod constant la îmbunătățirea calității producției.

AUTOMACARA DE 40 TONE

La întreprinderea mecanică din Timișoara a fost realizată automacara de 40 tone forță pe pneu. Recenta realizare este destinată șantierelor de construcții, lucrărilor portuare și în alte sectoare de activitate, ea distingându-se prin calități tehnico-funcționale comparative cu cele înregistrate pe plan mondial.

Colectivul întreprinderii a asimilat de asemenea în fabricație noi produse complexe cu sporită tehnicitate, executate în premieră națională, după proiecte aparținând specialiștilor Institutului de profil de pe platforma industrială de la „Pădurea Verde” și destinate înlăptuirii programelor prioritare ale economiei naționale. Între acestea sînt mașina combinată de depunere și prelucrare pe șine pentru lignit, cu un debit de 1200—2400 tone pe oră. Această realizare este concepută pentru a asigura importante sporuri de productivitate în unitățile miniere.

RANDAMENTE SPORITE ÎN ABATAJE

La întreprinderile miniere Petrila și Lonea din Valea Jiului, mai multe formații de lucru au reușit să obțină randamente pe post superioare celor planificate. Prin aplicarea unor metode și tehnologii noi, inclusiv „tavanul artificial de rezistență”, brigada de la Lonea a depășit planul la zi cu mii de tone cărbune și ocupă un loc fruntaș în întrecerea de pe întreprinderea respectivă. O realizare de excepție, care se concretizează într-un nou record propriu, au înregistrat minerii de la întreprinderea din Petrila care au extras suplimentar zece de mii de tone de cărbune.

Hotărîți să realizeze integral sarcinile ce le revin, colectivul de la sectorul de exploatare minieră Sasca Montană, jud. Caraș-Severin, a pregătit și dat în exploatare trei noi abataje, dotate cu mașini de încărcat, echipate cu conducte de aer, apă

și burlane de aeraj. Astfel, numărul abatajelor de la Sasca Montană a fost majorat considerabil, crescînd deopotrivă și producția extractivă.

SUCESE ALE SIDERURGIȘTILOR REȘITENI

Siderurgiștii din Reșița înregistrează rezultate bune pe linia realizării unor produse care să răspundă pe deplin cerințelor economiei naționale. Recent ei au asimilat și elaborat șase noi mărci de oțeluri și 28 de sortotipodimensiuni de laminate. Specialiștii au conceput și aplicat 15 tehnologii noi, fapt care a dus la creșterea valorii produselor, față de prevederi, precum și modernizarea producției marfă.

O NOUĂ STRĂLUCIRE A METALULUI

Perfecționarea activității economice, întărirea autoconducerii și autogestunii economico-financiare constituie preocupări majore și pentru colectivul întreprinderii de mașini unelte din Arad. Expresia sintetică a eficienței acțiunilor întreprinse este reducerea considerabilă a cheltuielilor materiale la producția marfă. Ținînd seama de faptul că, prin specificul fabricației, metalul deține o importantă pondere în totalul consumurilor materiale, atenția colectivului s-a îndreptat cu precădere spre economisirea acestei materii prime deosebit de importantă pentru economia națională, urmărindu-se și creșterea gradului de valorificare a metalului. Hotărîtoare s-au dovedit măsurile de ordin tehnic și tehnologic care au fost luate în majoritate pornind de la idei și propuneri făcute de specialiști și numeroși muncitori. Toate produsele realizate de întreprindere au fost reproiectate în acest cîcinal. Reducerea consumurilor a devenit posibilă și prin revizuirea și îmbunătățirea tehnologiilor de fabricație, prin extinderea reperelor turnate în modele ușor fu-

zibile, înlocuirea laminatelor finite pline din oțel cu țevi, iar prin modernizarea turnătoriei au fost reduse adausurile de prelucrare. S-a extins metoda de realizare a reperelor în construcție sudată și a fost redus consumul de materiale deficitare, în special de metale neferoase. Deopotrivă au fost introduse alte 19 tehnologii de producție, dintre care procedeul de realizare a axului principal de la strungurile S.N. 402 și S.N. 502 din țeavă este deosebit de important, înlocuindu-se laminatele finite pline din oțel și asigurându-se o mare economie de metal pe întregul an.

MATERIALE DE CONSTRUCȚII CU ÎNLOCUITORI

Colectivul Întreprinderii de materiale de construcții din Timișoara a obținut importante economii de metal, ciment, energie electrică și combustibil, prin modernizarea tehnologiilor de fabricație și valorificarea superioară a materiilor prime secundare rezultate din propriile procese de fabricație sau provenite de la alte unități industriale. Astfel, prin utilizarea deșeurilor ce rezultă de la fabricarea cablurilor de teracotă și reintroducerea lor în circuitul productiv au fost obținute peste 700 tone de șamotă. Un material prețios s-a dovedit și sterilul carbonifer din Valea Jiului, care se introduce în fața cărămizilor ca degresant combustibil, înlocuind milioane de metri cubi de gaz metan. La rîndul lor, zgura de furnal și cenușa se folosesc cu bune rezultate la fabricarea blocurilor cu agregate ușoare, economisindu-se astfel mii de tone de ciment.

CIMP LARG DE AFIRMARE MODERNIZĂRII PRODUCȚIEI

Colectivul Întreprinderii de produse ceramice din Lugoj acordă mereu o atenție deosebită modernizării producției. În pro-

gramul special adoptat au fost incluse numeroase măsuri, printre care modificarea căii de rulare a macaralei din depozitul de cărămizi, înlocuirea modelelor de lucru din ipsos la unele produse uzuale cu modele din rășini, turnarea anumitor obiecte sanitare în baterie, aplicarea glazurării electrostatice în obiectele sanitare, introducerea unor modele noi de plăci de finisaj pentru pereți și altele.

ASIMILĂRI

Hotărîți să-și lărgescă gama de produse oferite deopotrivă beneficiarilor interni ca și partenerilor de peste hotare, specialiștii din secția motoare diesel a Întreprinderii de construcții de mașini din Reșița au reușit să asimileze în fabricație o serie de noi utilaje. Între acestea sînt: grupul diesel generator de patru cilindri prototip, grupul diesel generator de șase cilindri, după licența ALCO. În paralel au mai fost asimilate o serie de alte repere necesare fabricației de motoare, cum ar fi: tacheți, capace de chiuloase etc. — repere care odinioară se importau.

UN SEMNIFICATIV SALT PENTRU PRODUCȚIA AGRICOLĂ

Cooperatorii de la C.A.P. „Lumea nouă” din Curtici, jud. Arad, depășiți odinioară de omologii lor de la alte unități agricole, au ajuns la cele mai mari producții din cadrul consiliului local agroindustrial, la unele culturi — ca sfecla de zahăr și porumbul — situîndu-se pe primele locuri la nivel județean.

Astfel, constatînd că pentru unele culturi s-au folosit odinioară semințe din soluri mai puțin adecvate condițiilor climatice locale, ei au introdus altele noi: „Precoce” la orz, „Fundulea 4” la grâu; hibrizii cu potențial biologic ridicat; din grupele „3509”, „3901”, „3747” la porumb. De asemenea, la pregătirea terenului s-a

lucrat „grădinărește”, aplicind pretutindeni densități optime, așa încît toate culturile au răsărit uniform și au asigurat un nivel ridicat al producției. Pentru creșterea potențialului solului, s-au efectuat scarificări, afinări, fertilizări. Creșterile calitative și cantitative au avut la bază și lucrările de întreținere, efectuate la timp și de bună calitate, aplicarea corectă a tratamentelor, a fertilizărilor și erbicidărilor. Producțiile mari, au asigurat și furaje de calitate pentru sectorul zootehnic, unde cooperativa a înregistrat, de asemenea, un salt calitativ în producția de lapte.

Producind mai mult și mai ieftin, cooperatorii de la „Lumea nouă”, au devenit un exemplu pe această ramură de activitate.

MODERNĂ UNITATE SPITALICEASCĂ

În orașul siderurgistilor de pe malurile Bistrei, la Oțelul Roșu, a fost dat în folosință un spital modern, cuplat cu policlinică, fiind cel de al patrulea edificiu de acest gen din jud. Caraș-Severin, după cele din Reșița, Caransebeș și Moldova Nouă. Avînd șase nivele și o capacitate de 200 paturi, spitalul dispune de secții de interne, chirurgie, obstetrică-ginecologie, pediatrie, terapie intensivă, de patru săli

de operații dotate cu aparatura necesară. La rîndul său, policlinica are un mare număr de cabinete de specialitate. Această modernă unitate spitalicească, în care își desfășoară activitatea 150 cadre medico-sanitare, acordă asistență medicală atît locuitorilor orașului muncitoresc Oțelul Roșu, cît și celor din așezările situate pe Valea Bistrei.

ZILE ALE CULTURII

Bocșa, orașul minerilor și al constructorilor de mașini, a găzduit în cursul lunii noiembrie 1988 numeroase acțiuni culturale-educative inedite. Din șirul manifestărilor se numără colocviul „mineritul și metalurgia, străvechi ocupații la români”, organizat de Muzeul județean de istorie din Reșița, spectacolul folcloric dedicat memoriei cîntăreței Aurelia Fătu Răduțu, originară din această localitate, precum și concursul „Marea Unire reflectată în literatură”. De un interes aparte s-a bucurat și un film documentar realizat de studioul „Al. Sahia”, dedicat „florilor de mină” din zonă, rod al preocupărilor și activității pasionatului tehnician miner Constantin Gruescu din localitate, care a realizat de-a lungul anilor una dintre cele mai valoroase colecții minerale din patria noastră.

TRICENTENARUL „BIBLIEI DE LA BUCUREȘTI“

S-au împlinit de curînd trei veacuri de la prima apariție editorială a întregii Biblii în limba română, tipărită în 1688, în ultimul an al domniei lui Șerban Cantacuzino și respectiv în primele două luni ale domniei neuitatului martir Constantin Brîncoveanu. În istoria Bisericii și a culturii românești, ea este cunoscută sub numele de „Biblia de la București“ — cei mai importanți monumente de limbă românească din evul mediu, care a colectat și unificat limba tuturor provinciilor românești, fiind destinată întregului nostru neam de pe meleagurile carpato-dunăreano-pontice. Prefațată de vechile manuscrise românești cu conținut biblic, de edițiile anterioare, separate, ale cărților Sfintei Scripturi, „Biblia de la București“ este fructul gestației spirituale românești în ansamblul ei, sintetizînd contribuția tuturor provinciilor ce ne-au aparținut dintotdeauna și ne definesc un popor.

În preajma împlinirii acestui jubileu, o comisie de specialiști prezidată de Prea Fericitul Patriarh Teoctist al Bisericii Ortodoxe Române — căruia îi revine în întregime meritul de a fi condus realizarea acestui mare act de cultură — a procedat la reeditarea „Bibliei de la București“, în facsimil și transliterare — un adevărat act de cinstire a înaintașilor, de restituire a memoriei celor ce au ostentit odinioară la elaborarea acestui maiestuos monument ce constituie o adevărată piatră de hotar pentru cultura românească.

Retipărirea „Bibliei de la București“ într-o minunată ediție jubiliară — a prilejuit un serial de simpozioane și comunicări științifice, organizate în țară și străinătate, grație căruia a fost rememorată prestigioasa prezență românească în cultura și spiritualitatea europeană a evului mediu, dincolo de rezonanța locală a acestui eveniment încărcat de profunde semnificații.

Cum era firesc, cel dintîi simpozion a avut loc în Capitală în ziua de 17 noiembrie 1988, găzduit de aula Institutului teologic universitar din București, sub patronajul și conducerea directă a Prea Fericitului Patriarh Teoctist, care a rostit un vibrant cuvînt de deschidere și omagiere a înaintașilor.

În continuarea aniversării, un număr de cercetători, teologi și oameni de cultură au prezentat comunicări științifice, ascultate cu deosebit interes de mulțimea celor prezenți, după cum urmează: prof. dr. I. C. Chițimia, *Importanța Bibliei de la București pentru spiritualitatea, unitatea și cultura poporului român*; P. Cuv. Arhim. Bartolomeu Anania — *Biblia de la București, monument de limbă teologică și literară românească*; pr. prof. dr. Dumitru Popescu, rectorul Institutului teologic universitar din București — *Dimensiunea ecumenică a Bibliei de la București* (citită de pr. prof. dr. Dumitru Radu, prorectorul Institutului); prof. dr. Al. Elian — *Cultura teologică în epoca domnitorului Constantin Brîncoveanu*; Mihai Moraru — *Prezentarea ediției jubiliare a Bibliei de la București (1988)*. Am mai luat cuvîntul prof. dr. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, I.P.S. Mitropolit Nestor al

Olteniei, prof. dr. Savva Aguridis de la Facultatea de Teologie din Atena, prof. dr. Pandele Olteanu și P.S. Episcop Emilian al Alba Iuliei.

Simpozionul aniversar a fost o prestigioasă manifestare culturală, ce rămîne întipărită pentru totdeauna în memoria participanților, fericiți să vadă și „relansarea” Bibliei de la București.

*

Centrul ortodox al Patriarhiei ecumenice de la Geneva a fost apoi gazda unui simpozion similar, desfășurat în ziua de 20 noiembrie 1988, cu participarea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Antonie al Ardealului, a numeroase personalități ale vieții bisericești și religioase internaționale, ale vieții culturale și obștești din țară și de peste hotare, însumînd cca 250 persoane. Au fost reprezentate marile organizații bisericești internaționale: Consiliul Ecumenic al Bisericilor, Conferința Bisericilor Europene, Federația Luterană Mondială, foruri religioase internaționale și locale.

În cadrul simpozionului ce s-a desfășurat în marea biserică a Centrului Patriarhiei ecumenice, s-a dat citire unui mesaj trimis de Prea Fericitul Patriarh Teoctist.

Manifestarea culturală de la Geneva s-a desfășurat sub conducerea I.P.S. Mitropolit Damaskinos al Elveției care a fost și primul vorbitor, dovedind o cunoaștere temeinică a istoriei Bisericii noastre și situînd Biblia de la București în contextul traducerilor efectuate în acea vreme, inclusiv a celor din greaca veche în cea modernă vorbită de popor. I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, a vorbit despre „Biblia în Ortodoxie și Biblia de la București ca monument de cultură, spiritualitate și unitate românească”. I.P.S. Sa a vorbit de asemenea și despre marea aniversare a celor șapte decenii de la desăvîrșirea statului național unitar român. Prof. dr. Virgil Cândea a vorbit, apoi, despre „Biblia de la București în context european”, iar pr. prof. dr. Dumitru Popescu, rectorul Institutului teologic universitar din București, despre „Dimensiunea ecumenică a Bibliei de la București”.

La sfîrșitul simpozionului, I.P.S. Mitropolit Antonie a oferit unor personalități prezente cîte un exemplar din „Biblia de la București”, în noua ediție jubiliară, participanții putînd vizita și o reușită expoziție de carte bisericească românească, cu peste 70 titluri de tipăriți imprimare în ultimii ani sub egida editurilor eparhiale din România.

În aceeași zi, I.P.S. Mitropolit Antonie a prezentat „Biblia de la București” și la televiziunea elvețiană, în cadrul unei emisiuni speciale care a polarizat atenția telespectatorilor.

*

Un alt simpozion consacrat aceleiași aniversări, precum și noii ediții jubiliare a „Bibliei de la București”, a avut loc la Viena în duminica din 27 noiembrie 1988, cu participarea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului, a numeroase oficialități bisericești și laice locale, precum și a unui mare număr de credincioși români și prieteni ai comunității parohiale românești din capitala Austriei.

După oficierea sfintei liturghii de către I.P.S. Arhiepiscopul Adrian de la Paris, împreună cu un sobor de clerici, la sediul cultural al parohiei ortodoxe, române din Viena au avut loc lucrările simpozionului, deschise de P.C. Părinte dr. Marin Braniște, printr-un scurt cuvânt introductiv. Apoi, după ce a transmis tuturor celor prezenți binecuvîntarea Prea Fericitului Patriarh Teoctist și asigurarea dragostei ce le-o poartă clerul și credincioșii din țara de baștină, I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului, a prezentat expunerea principală, în care a subliniat importanța „Bibliei de la București” din 1688 și reeditarea ei într-o ediție jubiliară. Deopotrivă a evocat și importanța actului Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918 a tuturor românilor într-un stat unic și indivizibil.

Au mai luat cuvîntul prof. dr. Ernst Suttner de la Facultatea de Teologie romano-catolică din Viena, care a vorbit despre colaboratorii „Bibliei de la București” din 1688, precum și arhitect C. Marinescu care s-a referit la epoca apariției „Bibliei de la București” și respectiv la monumentele din acea vreme, păstrate pînă în contemporaneitatea noastră.

Programul simpozionului a cuprins și vizitarea unei bogate expoziții de carte religioasă și bisericească, organizată de P.C. Arhidiacon prof. dr. Constantin Voicu, rectorul Institutului teologic universitar din Sibiu.

În încheierea lucrărilor, I.P.S. Mitropolit Nicolae a distribuit personalităților prezente la festivitate un număr de exemplare din ediția jubiliară a „Bibliei de la București”, oferite ca dar din partea Prea Fericitului Patriarh Teoctist.

Mulțumind pentru darul primit, Em. Sa Cardinalul dr. Hermann Groer a reamintit vizita efectuată anul trecut în Austria de P.F. Patriarh Teoctist și a subliniat bunele relații dintre Biserica Romano-Catolică din Austria și Biserica Ortodoxă Română, precum și contribuția lor la promovarea unității creștine.

Festivitatea de la Viena a luat sfîrșit într-o caldă atmosferă de prietenie și dragoste creștinească.

Retipărirea „Bibliei de la București” și aniversarea a șapte decenii de la Marea Unire de la 1 Decembrie 1918, ca evenimente de importanță epocală, au fost evidențiate și în cadrul întrunirii găzduite de Societatea „Brüder Henn” din Viena, cu participarea unor reprezentanți ai unor firme partenere străine.

Ambele simpozioane internaționale — de la Geneva și Viena — organizate din inițiativă și purtarea de grijă a Prea Fericitului Patriarh Teoctist, s-au bucurat și de atenția Departamentului Cultelor, care a sprijinit în mod efectiv pregătirea și desfășurarea lor, exprimate și prin prezența prof. Leon Toader, director în Departamentul Cultelor.

O NOUĂ INTRUNIRE ÎNTRE C.B.E. — C.C.E.E.

În perioada 28 septembrie—2 octombrie 1988, a avut loc la Erfurt (R.D.G.) cea de a patra întîlnire dintre Conferința Bisericilor Europene (C.B.E.) și Consiliul Conferințelor Episcopale Europene romano-catolice (C.C.E.E.). Au luat parte toți președinții C.B.E. și membrii Comitetului consultativ al C.B.E. din țările europene. Întrunirea a fost coprezidată de I.P.S. Mitropolit Alexie al Leningradului (din partea C.B.E.) și respectiv de Em. Sa Cardinalul Carlo Maria Martini, Arhiepiscop al Milanului (din partea C.C.E.E.). La întîlnire au participat peste 1.000 persoane și s-a desfășurat la mănăstirea augustiniană din Erfurt, unde și-a început viața monahală

Martin Luther în anul 1505. Ea a intrat în tradiție, ca un prilej de reunire periodică a tuturor celor trei mari familii creștine din Europa, care, altfel, nu au o organizație prin care să-și exprime puncte de vedere comune. Cele trei întâlniri anterioare au avut loc la Chantilly în 1978, Lögumkster în 1981 și Riva del Garda, în 1984.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române a participat la lucrări, luînd de mai multe ori cuvîntul, I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, deopotrivă în calitate de Președinte al C.B.E.

Tema de la Erfurt a fost „Vie Împărăția Ta“, tratată în cîteva referate, printre care cel prezentat de pr. prof. dr. Dumitru Popescu, rectorul Institutului teologic universitar din București, care s-a bucurat de mare audiență.

Cardinalul Martini a citit o lungă scrisoare adresată de S. Sa Papa Ioan-Paul II. În care a subliniat că tema „este centrul speranței, rugăciunilor și acțiunilor fiecărei conștiințe creștine“, iar Bisericile trebuie „să lupte pentru a depăși trecutul dureros de separație, să lupte pentru pace, să fie în slujba lumii și să fie o mărturie despre preamărirea lui Dumnezeu“.

I.P.S. Mitropolit Alexei a făcut istoricul întâlnirilor de pînă acum, cea mai importantă fiind cea de la Riva del Garda din 1984 cînd în catedrala istorică din Trento, toți participanții au recitat Crezul Niceo-Constantinopolitan fără „Filioque“. Crezul a fost rostit la fel și la Erfurt.

În afara lucrărilor din ședințele plenare, ele au avut loc și pe cinci grupe de lucru, în care s-au făcut analize și exegeze ale conceptului de Împărăție a lui Dumnezeu în Sfînta Scriptură și tradiția creștină. I.P.S. Mitropolit Antonie a arătat că semnele Împărăției trebuie să fie în primul rînd interioare deoarece „Împărăția este în voi“. Nu se poate vorbi de Împărăția lui Dumnezeu fără oameni buni, iubitori și pașnici, fără „oameni noi“, așa cum cerea Sf. Apostol Pavel. Numai așa ei vor proiecta în afară o societate nouă, bazată pe dreptate, pe adevăr, pe pace și bună înțelegere.

Întîlnirea de la Erfurt a dat o mărturie creștină europeană comună despre dorința Bisericilor de a fi prezente în tot lucrul bun și de folos oamenilor. Una dintre hotărîrile luate a fost organizarea în 1989 la Basel (Elveția) a unei conferințe europene cu tema „Pace prin dreptate“, cu o largă participare a tuturor Bisericilor. De asemenea s-a alcătuit un mesaj adresat Bisericilor din Europa, în care s-au sintetizat concluziile lucrărilor, apelîndu-se la o apropiere mereu mai mare între Est și Vest, spre a corespunde aspirațiilor tuturor popoarelor de pace și dezarmare. S-a recomandat tuturor creștinilor să lucreze pentru binele unității și să favorizeze toate acțiunile care pot duce la îmbunătățirea calității vieții, spre împlinirea cuvintelor: „Nici viața, nici moartea, nici puterile, nici o altă creatură nu ne poate separa de dragostea lui Dumnezeu“. (După „Telegraful Român“, nr. 43—44/15 noiembrie 1988, p. 2).

DIN ACTIVITATEA CONFERINȚEI CREȘTINE PENTRU PACE

Comitetul de continuare a muncii din cadrul Conferinței Creștine pentru Pace de la Praga (C.C.P.) s-a întrunit la Görlitz (R.D.G.) între 17—22 octombrie 1988, cu participarea majorității membrilor. Au asistat observatori din partea a 17 organizații internaționale, oaspeți din 11 țări și corespondenți de presă.

Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de I.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei și P.S. Episcop Timotei al Aradului, Ienopolei și Hălmagiului.

Intrunirea a debutat în dimineața zilei de 17 octombrie, cu ședința Comitetului de lucru a C.C.P., din care face parte și I.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei.

Tema conferinței — avînd la bază textul de la Osea 10, 12; „Deșteleniți pămîntul nou” — a fost pusă sub genericul „Întoarcere spre viitor”, cu următoarele trei subîmpărțiri: „O nouă gîndire”, „O nouă etică”, „O nouă responsabilitate”. Ea a fost tratată în cadrul ședințelor plenare și a cinci grupe de lucru, care s-au referit la: 1. Cooperarea Bisericilor în procesul conciliar — Evanghelia și analiza globală; 2. Întoarcerea pe calea dezarmării, dezvoltării și securității comune; 3. O dreptate în lumea întii, a doua și a treia creștinii în lupta pentru eliberare și o nouă ordine economică mondială; 4. Distrugerea universală a principiilor naturale ale vieții și responsabilitatea creștinilor pentru conservarea creației; 5. Misiunile ce revin Conferinței Creștine pentru Pace în cadrul mișcărilor pentru pace mondială.

În tratarea temei, s-a plecat de la studiul biblic, prezentat de prof. dr. Gerhardt Bassarak, cu referiri de actualitate privind înlăturarea pericolului unui război nuclear și promovarea vieții tuturor, plină de realizări pașnice. Darea de seamă a secretarului general Ljubomir Mirejovski a făcut, apoi, un bilanț al muncii depuse și perspectivelor viitoare, la împlinirea a treizeci de ani de la crearea Conferinței Creștine pentru Pace. Cu acest prilej s-a înmînat fiecărui participant un document aniversar. Referatul orientativ pentru dezbaterile temei a fost alcătuit de I.P.S. Mitropolit Filaret al Kievului, care a dezvoltat subiectul sub toate aspectele lui. După expunerile mai multor delegați au urmat lucrările pe grupele arătate mai sus.

Delegația Bisericii Ortodoxe Române și-a adus contribuția în cadrul lucrărilor desfășurate pe grupe. Astfel, I.P.S. Mitropolit Nestor a tratat tema păcii și a dezarmării la grupa a doua, iar P.S. Episcop Timotei a vorbit în cadrul primei grupe despre numeroasele acțiuni consacrate păcii, prezentînd și „cîteva reflexii teologice cu privire la ecologie”, la grupa a patra. În aceeași grupă, semnatarul acestor rînduri, a explicat, la cultul de dimineață, legătura dintre liniștea aerului, roadele pămîntului și vremile de pace, pe baza Psalmului 103 și a ecteniei Bisericii Ortodoxe.

În cadrul ședințelor plenare de încheiere au fost prezentate documentele conferinței, împreună cu proiectul noului statut ce urmează să fie supus aprobării viitoare Adunări generale. La împlinirea a trei decenii de la crearea Conferinței Creștine pentru Pace, aceasta face o evaluare a întregii sale activități. Voind să țină pas cu vremea și cu noul, luptînd împotriva oricărei împietririi, Mișcarea creștină închinată păcii și progresului înțelege să lucreze cu efort sporit, spre a dovedi însăși misiunea Bisericii în lume. Sintetizînd referatele și dezbaterile, s-a precizat că dezarmarea reprezintă răspunderea tuturor țărilor, o importanță deosebită avînd dezarmarea nucleară, rezolvarea problemei în context mondial, continuarea reducerii armamentelor, a fabricării și a stocării lor.

După sesiunea propriu-zisă, a urmat o nouă ședință a Comitetului de lucru, ai cărui membri au plecat apoi la Praga, pentru sărbătorirea într-un cadru deosebit a celor trei decenii de existență a Conferinței Creștine pentru Pace (dr. TIMOTEI SEVICIU, Episcopul Aradului).

FESTIVITĂȚILE CONSACRATE CELEI DE A 30-A ANIVERSĂRI
A C.C.P.

Între 23—25 octombrie 1988, s-au desfășurat la Praga festivitățile prilejuite de cea de-a 30-a aniversare a Conferinței Creștine pentru Pace.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române a participat I.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei, vicepreședinte al C.C.P. Aniversarea a debutat cu un serviciu divin oficiat în biserica „Sf. Nicolae” din Praga, în cadrul căruia pastorul Ljubomir Mirejovsky, secretarul general al C.C.P., a rostit o predică festivă. A doua zi a avut loc sedința festivă, în cadrul căreia I.P.S. Mitropolit Nestor a prezentat mesajul Prea Fericitului Patriarh Teotist al Bisericii Ortodoxe Române, în care se spune :

„Împreună cu întreaga creștinătate dornică de împlinirea mesajului divin : „Pe pământ pace, între oameni bunăvoie” (Luca 2, 14) luăm parte, cu frățească însuflețire, la jubileul aniversării a trei decenii de la întemeierea Conferinței Creștine pentru Pace, important moment aniversar, menit să afirme stăruitoarea activitate depusă de acest for creștin internațional în slujba apărării păcii pe pământ, a sporirii încrederii, a apropierii și înțelegerii între oameni și popoare.

„Ca slujitoare permanentă a sălășluirii păcii în lume, Biserica Ortodoxă Română s-a simțit datoră să fie prezentă activ în C.C.P., încă de la înființarea acesteia, înscriindu-se ca una din fondatoarele Conferinței, găsind temel și imbold pentru desfășurarea lucrării sale în cuvintele nemuritoare ale Mântuitorului nostru Iisus Hristos : „Feriți-vă făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema” (Matei 5, 9). Călăuzindu-se după învățătura creștină, potrivit căreia toate popoarele sînt egale între ele și trebuie să se bucure în aceeași măsură de dreptul lor la viață, la libertate, la folosirea bunurilor materiale, de dreptul la independență și suveranitate, la pace, Biserica noastră a hotărît să rămînă o permanentă slujitoare a păcii în lume și să-și aducă, în continuare, contribuția ei la desfășurarea activităților Conferinței Creștine pentru Pace.

„Legat de aceasta, am dori să amintim că în țara noastră toți fiii Bisericii Ortodoxe Române, ca și credincioșii celorlalte culte, se află, împreună cu întregul popor român, uniți în aceeași dorință stăruitoare de pace și în lupta comună pentru înfăptuirea ei, într-o deplină identitate de aspirații, cultivînd raporturi de bună colaborare, în spirit de frățietate și solidaritate, fără nici un fel de deosebire de ordin confesional sau național, căutînd în chip statornic a păstra „unitatea Duhului întru legătura păcii” (Efeseni 4, 3).

„Credincioasă învățăturii sale tradiționale, Biserica noastră s-a dăruit cu jertfelnicie — așa cum a făcut în cursul întregii sale dăinuiri de-a lungul veacurilor — în slujba propășirii poporului, cu care împreună a viețuit neînterupt pe aceeași vatră străbună și a statornicirii păcii pe pământ. Împreună cu celelalte culte din România, ea a organizat în ultimii ani o serie de adunări pentru dezarmare și pace, care au lansat vibrante apeluri pentru încetarea cursei înarmărilor, pace și bună înțelegere între oameni și popoare.

„Biserica Ortodoxă Română a urmărit cu atenție și interes activitatea Conferinței Creștine pentru Pace, apreciind contribuțiile valoroase pe care aceasta le-a adus la realizarea dezideratelor păcii și apropierii dintre popoarele Europei și la aprofundarea problematicii păcii în lumea de astăzi din perspectiva mesajului evanghelic

și cu mijloace teologice creștine. Ea poartă convingerea că pașii noi și importanți în problema dezarmării și a păcii nu pot veni de la sine și nu pot reprezenta decizii singulare. Numai forța opiniei mondiale și lupta unită a popoarelor poate determina noi progrese reale pe calea spre înfăptuirea dezarmării generale și a instaurării păcii pe întreaga planetă.

„Acest crez, susținut prin fapte, îl mărturisim astăzi la binecuvântatul popas aniversar al Conferinței Creștine pentru Pace, dorind acesteia, în numele Bisericii Ortodoxe Române și al nostru personal, noi realizări încununale cu bogate roade în programul activităților ei, în unitatea de voință și faptă a tuturor Bisericilor membre, cu încredințarea că bunul Dumnezeu va desăvârși aceste strădanii, pentru ca omenirea să prefacă săbiile în fiare de pluguri, popoarele să nu se mai ridice unele împotriva altora, oamenii să nu mai învețe războiul (Isaia 2, 4), iar lumea „viață să albă din belșug să aibă” (Ioan 10, 10).”

În încheierea festivităților participanții au adoptat o Declarație cu prilejul celei de-a 30-a aniversări a C.C.P. (pr. Ștefan Buchiu).

INTRUNIREA INTERNAȚIONALĂ „OAMENI ȘI RELIGII”

Între 25—30 octombrie 1988, a avut loc la Roma o întrunire mondială pentru pace, organizată de asociația „Întîlnirile internaționale: Oameni și religii”. A fost cea de a treia întâlnire a religiilor lumii, organizată în Occident, după cele din Assisi (1986) și Roma (1987).

La întrunire au participat reprezentanți ai religiilor din diferite țări ale lumii. Din partea Bisericii Ortodoxe Române a luat parte I.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei.

Programul întâlnirii a cuprins rugăciuni pentru pace, cu comentarii de texte sacre, contacte cu autoritățile din Roma, conferințe. În cadrul întrunirii, delegatul român a comentat textul biblic „Trăiți în pace unii cu alții” (Marcu 9, 50) și a oferit participanților un număr de exemplare din lucrarea sa intitulată „Pace pe pământ”.

La încheierea întrunirii s-a dat publicității un „Apel pentru pace”. Cu prilejul întrunirii, participanții au fost primiți de autoritățile din Roma și de S. Sa Papa Ioan-Paul II. (Pr. Ștefan Buchiu).

CONFERINȚA SYNDESMOS — C.E.B.

Între zilele de 1—7 iunie 1988, la Sofia a avut loc o conferință organizată de Syndesmos și Consiliul ecumenic al tineretului creștin din Europa. Tema reuniunii a fost intitulată „Creați după chipul și asemănarea lui Dumnezeu”. Au participat reprezentanți din 16 țări ale Europei, precum și din S.U.A.

Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de P. Cuv. Arhim. Casian Crăciun, inspector pentru învățămîntul teologic.

Participanții la conferință au fost primiți în audiență de S.S. Patriarhul Maxim al Bisericii Ortodoxe Bulgare și au vizitat mănăstiri din cuprinsul Bulgariei (pr. Ștefan Buchiu).

170 RĂSPUNSURI LA „B.E.M.”

De la publicarea în 1982, au fost date aproximativ 170 răspunsuri oficiale la textul ecumenic în legătură cu „Botezul, Euharistia și Ministeriul” (B.E.M.) — scrie „SOEPI” (nr. 26/22 iulie 1988, p. 3). Judecînd după răspunsuri și dezbateri, cel puțin trei puncte fundamentale necesită o gîndire aprofundată: legătura dintre Biblie și tradiția religioasă, natura și rolul Bisericii și chestiunile privind definiția și rolul Tainelor. Dezvoltarea perspectivelor ecumenice privind eclesiologia „rămîne — pentru directorul Comisiei „Credință și Constituție”, Günther Gassmann — una dintre cele mai importante sarcini ale acestuia. El a mai arătat că „Tainele nu-și au rolul și eficiența în ele însele, independent de acțiunea lui Dumnezeu, iar cuvîntul și Taina sînt în mod indisolubil legate în comunicarea acțiunii mîntuitoare și în prezența lui Dumnezeu în Iisus Hristos.” De asemenea, a cerut să se facă un studiu privind dimensiunile cosmologice și sociale ale Tainelor și implicațiile lor în diferitele domenii sociale.

Tot în cadrul „B.E.M.”-ului, Alianța Mondială Reformată a organizat un colocviu la Geneva, în perioada 11—15 iulie 1988, pentru a evalua răspunsurile Bisericilor reformatate și stadiul dialogurilor bilaterale dintre reformati și celelalte tradiții creștine. În sarcina colocviului a intrat și pregătirea Adunării generale a Alianței, care va avea loc în august 1989 la Seul, stabilind deopotrivă „principalele puncte de vedere ce trebuie menținute de Bisericile reformatate în cadrul Mișcării ecumenice și, în același timp, ce anume trebuie să învețe ele de la partenerele lor de dialog” (SOEPI, nr. 26/22 iulie 1988, p. 3).

BIBLIA : CARTEA CEA MAI TRADUSĂ DIN LUME

Biblia a fost tradusă pînă acum în 1884 limbi, de cînd Guttemberg a tipărit celebra sa Biblie în secolul XV — a anunțat „Casa Bibliei” de la Stuttgart (R.F.G.). Conform acestui organism care studiază difuzarea Bibliei în lume, Noul Testament a fost tradus anul trecut, pentru prima oară, în 38 limbi rare, ca de exemplu „tuvalu”, vorbită în anumite insule din Pacificul de sud, sau „ayacucho”, vorbită în Peru. Lingviștii de la „Casa Bibliei” din Stuttgart au repertoriat 6760 limbi, fără a mai socoti și dialectele, așa încît traducătorii Bibliei au încă mult de lucru. („La Croix”, 12 iulie 1988, p. 5).

„MODERNITATE ȘI SPECIFIC ROMÂNESC“

Sub titlul de mai sus, „Tribuna României“ (nr. 375/1 noiembrie 1988, p. 1) a publicat un deosebit de interesant și instructiv articol, sub semnătura redactorului șef Petre Ghelmez, în care sînt evocate grandioasele mutații apărute în peisajul așezărilor patriei noastre, mai ales în ultimele două decenii, sub auspiciile României socialiste contemporane. Din conținutul articolului rezultă că ele au fost cerute, intuite și chiar „trăite“ în avans, cu multe decenii înainte, de adevărați vizionari, deși n-au ajuns să le poată vedea în mod efectiv.

Cum se știe, revista noastră s-a făcut și se face în permanență ecoul transformărilor înnoitoare, al tuturor realizărilor ce schimbă de la o zi la alta configurația a tot ceea ce ne înconjoară, spre mai binele și fericirea tuturor fiilor țării. O facem și de această dată, reproducînd articolul menționat, cu convingerea că lectura lui este utilă tuturor cititorilor.

„Ca și oamenii, localitățile își au fizionomiile lor inconfundabile. Rar om care să semene cu un altul, pînă la confundarea identității. Și cînd seamănă foarte tare între ei, oamenii își păstrează trăsături specifice proprii, care le dau adevărata personalitate. Se spune chiar că între cele aproape șase miliarde de ființe umane ale planetei, nu ar exista două identice. Miracolul vieții ! La fel și cu localitățile. La o privire mai atentă nu există localitate care să semene perfect cu o alta. Satele, orașele românești, mai ales, au această caracteristică. De ce mai ales ele ? Pentru că multă vreme, care înseamnă secole, milenii chiar, avînd în vedere mărturiile arheologice ce se scot de sub talpa acestor localități, dezvoltarea lor s-a făcut în mod natural. Acolo unde a socotit omul că trebuie să-și pună locuința, acolo a pus-o. Ținînd seama în primul rînd de interesele sale, firește. De cerințele sale de hrană, de aprovizionare, de materialele de construcție, de moștenirea căpătată. O dezvoltare haotică, nu lipsită de un anume farmec, de un anume pitoresc, a guvernat dezvoltarea localităților noastre pînă tîrziu, la sfîrșitul secolului trecut și începutul acestuia, cînd, vorba unui mare scriitor român contemporan, Marin Preda, „timpul era răbdător cu oamenii“. Răbdător timpul cu oamenii, dar și oamenii răbdători cu timpul, adăugăm noi. Fîlindă exista, orice s-ar spune, în aceste localități, pe lingă multe lucruri temeinice, verificate de ani, de succesiunea generațiilor, și o anume stare de improvizație și precaritate, cu atît mai evidentă cu cît, în mersul implacabil al istoriei, și aceste localități se vedeau cuprinse de ritmurile moderne, cu totul noi, ale civilizației. Atmosfera pașnică, patriarhală a localităților noastre se vedea dintr-o dată luată cu asalt, din toate părțile, de noile cerințe ale oamenilor, care nu mai aveau răbdare.

„Nu întîmplător unul din marii noștri arhitecți și gînditori ai urbanismului, G. M. Cantacuzino, scria la 1 decembrie 1934, în Revista Fundațiilor Regale, referîndu-se la planurile de atunci privind sistematizarea Bucureștilor : „Astăzi complexitatea vieții sociale și mai ales progresele tehnice agravează problemele urbanistice.

Niciodată orașele n-au fost mai populate, niciodată cerințele populației n-au fost mai mari în ceea ce privește confortul și igiena. Nu e vorba deci, cum au crezut-o mulți, de a face numai alinieri, sau de a reduce alinierea la problema Căii Victoriei veșnic dezbătută. Problema se pune în toată complexitatea ei socială și practică. Estetica nu va fi decât rezultatul acestei organizări. Căci în urbanism, mai mult decât oriunde, se adevărește principiul : a organiza înseamnă a armoniza".

"Asta o scria G. M. Cantacuzino în 1934. Prea puțin s-a ales din planurile de organizare și sistematizare de atunci. Peste câțiva ani numai avea să înceapă războiul. Un război nimicitor, în care România, se știe, fără voința sa de a participa la el, ba, din contră, opunându-se până în ultima clipă forțelor oarbe, care l-au declanșat, a plătit cu sînge, cu vieți omenești și valori materiale incomensurabile. Cine se mai putea gîndi în acei ani de dezastre la „organizare și armonizare" ?

"Apoi au venit anii de reconstrucție, de după război, cînd totul trebuia refăcut cît mai repede, repus pe picioare : industrie, agricultură, cultură și învățămînt, structuri sociale și politice. Ca abia mai tîrziu, cînd țara a prins noi puteri, să pornească cu o viziune amplă și generoasă la acea „organizare și armonizare" atît de mult visată de înaintași.

"De mai bine de două decenii încoace, acest efort de modernizare a întregii societăți românești se înfăptuiește la dimensiuni nemaîntîlnite pînă acum în întreaga noastră istorie. Programul de dezvoltare armonioasă și echilibrată a tuturor județelor României stă la baza acestui efort uriaș, și nu există localitate, fie ea oraș de primă importanță pe harta țării, ori sat, pierdut în cîmpiile ori munții românești, care să nu fi simțit acest suflu binefăcător al înnoirilor, determinat tocmai de acea complexitate a vieții sociale și mai ales de progresele tehnice, și desigur, nu în ultimul rînd de cerințele de confort și civilizație ale oamenilor. Pentru că o fi fost ea plină de farmec căsuța cu șindrilă și stuf de odinioară, cu mușcate la fereastră și cuib de barză pe coșul grajdului făcut din chirpici, prezentă încă și în perioada celor două războaie mondiale în satele românești, dar nimeni, în afară de amatorii de fotografii exotice, nu mai poate dori acest pitoresc. Țăranul de mult nu mai e țăranul de odinioară : el dorește școală modernă la care să-și trimită copiii ; centru de mașini agricole, care să-i înlesnească munca pe ogoare ; dispensar și farmacie în sat ; asfalt, automobil și bibliotecă și atîtea alte atribute ale vieții moderne. Și nimeni n-are dreptul să i le refuze !

"Va pieri prin aceasta specificul românesc al orașelor și satelor noastre ? În mod sigur nu ! Cel ce știe să privească atent va simți o anume dimensiune a omeneșului, a căldurii și luminii umane, trăind tot mai viu în personalitatea fiecărui sat sau oraș, care îmbracă straiile noi ale modernității. Piere zidul vechi de paianță și chirpici, în locul lui apare casa tip vilă, din cărămidă și beton, cu asfaltul la poartă, dar la fereastra nouă, mirosind a vopsea proaspătă, mușcata a și prins să înflorească : dragostea de frumos și încredere în viață, dintotdeauna, ale românului !"

ÎNTRU PIETATE, MINCIUNĂ ȘI ADEVĂR

De la vechii latini a rămas zicerea, întemeiată pe un text din poetul Ovidiu (*Metamorfoze*, IX, 711) : „Pia fraus", care indica o „minciună pioasă" ce se întrebuița atunci cînd se dorea ocolită realitatea neplăcută ori cînd se intenționa atenuarea sau amînarea unei dureri morale (cf. Barbu Marian, *Dicționar de citate și*

locuțiuni străine, ediție nouă, București, 1973, p. 113). Creștinii antici au folosit și el zicerea menționată atunci când, spre a menaja pietatea unor credincioși, acceptau afirmarea unui neadevăr. O atare „pia fraud” s-a dovedit recent a fi istoria giulgiului păstrat la Torino — Italia.

E vorba de giulgiul cu care ar fi fost învelit trupul Domnului nostru Iisus Hristos atunci când a fost așezat în mormint și pe care Sfinții Apostoli Petru și Ioan l-au văzut imediat după înviere (Ioan 20, 5—7). Deși în secolul al IV-lea avea o mărturie scrisă despre existența giulgiului sfânt în biserica Sfintului Mormint din Ierusalim, ulterior i se pierde urma spre a reapare la Constantinopol unde este expus în biserica Sfinta Maria. Dispare însă și de aici prin 1204 spre a fi semnalat în Franța prin secolul al XIII-lea, întâi în catedrala din Besançon, apoi în castelul Casei de Savoia. Atins de un incendiu în 1532, este dus în același an la Torino unde se mută Casa de Savoia care sfârși prin a-l depune în 1578 într-o capelă special construită în incinta catedralei din Torino și a-l ceda Vaticanului.

Curiozitatea stîrnită de giulgiul din Torino a fost mărită nu numai de faptul că era expus foarte rar vederii vizitatorilor, ci și pentru că fotografiat cu mijloacele tehnice moderne a lăsat să se vadă imprimat pe el urmele trupului unui răstignit, cu toate rănile provocate de patimile pe care le-a îndurat (cuiele înfipite în mîini, lancea din coastă, coroana de spini așezată pe frunte etc.), indicii de natură să-l identifice fără putință de tăgadă cu giulgiul Mintuitorului. Și totuși, în ciuda argumentelor pe care le-au adus pînă în ultimul moment susținătorii autenticității giulgiului care a devenit obiectul unei cinstiri deosebite din partea credincioșilor pioși (vezi preot Emanuel Copăcianu, *Giulgiul de la Turin*, în rev. Mitropolia Banatului, an. XXI, nr. 4—6, aprilie—iunie 1971, pp. 247—251), oficialitatea romano-catolică și numeroși teologi au manifestat permanent serioase reticențe care au dus la cercetări din cele mai variate, neocolindu-se nici una din posibilitățile oferite de știință. Ultima investigație s-a făcut cu ajutorul așa-numitului „carbon 14”, analiză care, situează vechimea giulgiului între 1260 și 1390. Cardinalul Anastasio Ballestrero, arhiepiscopul din Torino, a publicat la 13 octombrie 1988 concluziile cercetărilor a trei laboratoare specializate (rev. *L'actualité religieuse dans le monde*, Paris, nr. 61 din 15 noiembrie 1988, p. 5). Iată textul comunicatului oficial al cardinalului Ballestrero :

„Prin intermediul doctorului Tit de la British Museum, coordonatorul proiectului, laboratoarele Universității din Arizona, Universității din Oxford și Institutului Politehnic din Zürich, care au efectuat măsurătorile pentru datarea pînzei Sfintului Giulgiu cu ajutorul carbonului radioactiv, s-au comunicat în final la 28 septembrie 1988 paznicului pontifical al Sfintului Giulgiu rezultatele operațiilor lor.

„Acest document precizează că intervalul datării pînzei Giulgiului, determinat cu o rată de probabilitate de 95%, se situează între anii 1260 și 1390 ai erei noastre. Informații mai precise și mai amănunțite asupra acestui rezultat vor fi publicate de laboratoarele amintite și de doctorul Tit într-o revistă științifică; textul este în curs de elaborare.

„Din partea sa, profesorul Max de la Institutul de metalurgie „G. Cobonnetti” din Torino, însărcinat cu revizuirea ansamblului raportului prezentat de doctorul Tit, a confirmat compatibilitatea rezultatelor obținute de cele trei laboratoare, a căror certitudine se încadrează în limitele prevăzute de metoda întrebuințată.

„După ce am informat Sfântul Scaun, proprietarul Sfântului Giulgiu, dau publicității ceea ce ni s-a comunicat.”

„Lăsînd pe seama științei evaluarea acestor rezultate, Biserica își reafirmă respectul și venerația pentru această venerabilă icoană a lui Hristos, care rămîne obiectul cinstirii credincioșilor, în concordanță cu atitudinea exprimată dintotdeauna față de Sfântul Giulgiu și potrivit căreia valoarea chipului depășește eventuala sa valoare de document istoric, atitudine care anulează calculele gratuite cu caracter teologic lansate în cadrul unei cercetări care se voia unic și riguros științifică.

„În același timp problemele legate de originea chipului și păstrării lui rămîn încă în mare măsură nerezolvate și vor impune cercetări și studii ulterioare, pentru care Biserica va păstra aceeași deschidere, inspirată de aceeași dragoste față de adevăr, pe care a dovedit-o îngăduind datarea Giulgiului după metoda carbonului radioactiv, de ndată ce îi va fi fost supus cu privire la aceasta un program de lucru acceptabil”.

„Personal regret faptul neplăcut că destule informații referitoare la această cercetare științifică au fost anticipate în presă, mai ales în cea de limbă engleză, căci aceasta a favorizat de asemenea, insinuarea — care desigur nu este gratuită — că Biserica se teme de știință și că a încercat să ascundă rezultatele, acuză în clară contradicție cu atitudinea pe care Biserica a adoptat-o ferm în această împrejurare” (*Osservatore romano* din 14 octombrie 1988 și rev. *La documentation catholique*, Paris, nr. 20 (1972) din 20 noiembrie 1988, pp. 1110—1111)“.

După cum rezultă din comunicatul cardinalului Ballestrero, problema originii și tehnicii întrebuintată pentru realizarea giulgiului din Torino rămîne deocamdată neelucidată. Sînt și alte aspecte încă obscure. Aceasta nu trebuie totuși să atingă pietatea credincioșilor. La drept vorbind ea n-a depins și nu depinde de atari forme și împrejurări exterioare. Evident ne-am fi bucurat ca giulgiul de la Torino să fi fost autentic și astfel să fi avut chipul fizic al lui Iisus. Adevăratul Său chip însă, așa cum ni-l transmit Evangheliile, este mai viu și mai complet, și astfel a intrat și dăinuie în conștiința noastră a creștinilor.

MARIA MAGDALENA (CONTINUARE)

de : pr. EMANUEL COPĂCIANU

9

Nazarineanu tocmai părăsise lacul Ghenizaretului. Oamenii continuau încă să vorbească despre întîmplarea aceea cînd Nazarineanu săturase atîta lume cu numai cîteva pîini și cîțiva pești.

— Greu de crezut, frate Timeu, spusese cineva prins de îndoială, dar și de ură.

— Dacă nu aș fi fost de față și dacă eu însumi nu aș fi mîncat din plinile astea, poate că și eu tot așa aș zice. Dar am mîncat și o dată cu mine au mîncat cîteva mii de oameni. Și ceea ce vîd o mie de oameni, nu poate tîgădui unul, se apără Timon cum socoti.

— Și totuși, greu de crezut, măi omule, stăruie acela în îndoiala sa.

— Greu sau nu, acesta este adevărul. Și apoi, eu nu înțeleg de ce omul trebuie ca mai întîi să vadă și după aceea să creadă. Iată, nu pot să nu mă întreb : dacă și tu, din întîmplare, ai fi fost atunci acolo, ce ai fi zis acum ?

— Cred că tot așa aș fi zis : nu se poate. Și aș mai zice ceva, frate Timeu... zic că și tu ești unul din cei ce-și spun uceniciei Lui și atunci te înțeleg și înțeleg de ce susții cu atîta înverșunare că prorocul tău este Mesia cel așteptat și că este îndreptățit să se socotească pe sine însuși Fiul lui Dumnezeu.

— Oh ! frate Matia, se apără acesta, să nu mergem mai departe cu bănuielile noastre, căci și eu, asemenea ție sînt tot un iudeu care ascult de legea lui Moise. Mă auzi tu și mă înțelegi ? Eu nu știu cine este acest Iisus și de unde a venit. Dar eu nu pot să nu spun ceea ce am văzut. Crede-mă, acest lucru așa s-a întîmplat, cum îți l-am spus ; și așa este. Ceea ce îți-am spus eu îți poate spune aidoma cîteva mii de oameni care au fost acolo. A fost un copilăndru care avea la el cîteva pîini și cîțiva pești și el le-a dat Nazarineanului... cum s-au putut sătura cîțiva mii de oameni numai cu atîta, eu nu mai știu și nici nu-mi bat capul să știu. Dacă El e Fiul lui Dumnezeu, atunci eu, după legea mea sînt dator să cred și să nu pun întrebări, ca să nu ispitesc puterea Sa.

A intervenit atunci Bartimeu, omul cunoscut cu numele „orbul din naștere“. Intr-adevăr, Bartimeu fusese orb ; acum nu mai era. Om între două vîrste, Bartimeu era o fire tăcută. Îi plăcea să asculte, dar mai ales să i se vorbească despre acel Iisus care-i dăduse vederea. Și asta se întîmplase destul de simplu. Omul se născuse orb. Asta însemna că el avusese o copilărie tristă, sau, mai curînd, nici nu avusese copilărie. Cei de vîrsta lui, cînd nu-și băteau joc de el, îl ocoleau, căci n-aveau nici ce să-i spună și nici cum să se joace împreună. Poate că în sufletul lor nu era nici bucurie și nici răutate, dar așa înțelegeau ei să se poarte cu semenul lor.

— Ce faci, orbule ? îi spunea câteodată unul din ei. Ia seama să nu cazi în șanț... dar nu-l ajuta nimeni.

Neputincios, tăcut, liniștit și fără nici o împotrivire, Bartimeu primea vorbele lor grele și răutăcioase, căci n-avea nici cui să se plîngă și nici de ce să se împotri-vească. Își întreba, cu sfială, uneori părinții, cu o mîhnire ce căuta să și-o ascundă sub vorbe nevinovate :

— De ce m-am născut așa ?

Dar nu găsea nici un răspuns care să-i aducă vederea și nici ca să-l împace cu soarta sa. Numai tatăl, într-o seară, găsi nimerit să-i vorbească despre Nazarinean. Auzise vorbindu-se prea multe lucruri despre El, așa că sfîrși prin a-și îndemna fiul să-L caute pe acest Iisus :

— S-ar putea să-ți dea vederea, căci doar a tămăduit atîția bolnavi.

— Crezi tu că e cu putință așa ceva ?

— De ce nu ? Dacă i-a scăpat pe atîția de necaz, nu văd de ce nu te-ar scăpa și pe tine... caută-L pe Nazarinean și tu vei vedea, fiul meu.

— Dacă e așa cum zici, atunci ajută-mă să-L descopăr.

— Nu, Bartimeu, nu ar fi un lucru cuminte să ne amestecăm noi, părinții tăi, într-un bucluc ca ăsta. Tu știi că nu toți se împacă cu vorbele și cu faptele acestui prooroc și asta ar însemna să ne alegem cu cine știe ce necazuri.

— Se poate să fie cum zici, dar atunci înseamnă că se vor năpusti asupra mea.

— A, nu, cu tine este altceva ; tu, fiind infirm, nu ai nici o răspundere în fața legii.

Așa a făcut : a plecat cum a putut și L-a căutat pe Iisus pe unde a socotit și a știut : L-a găsit în fața sinagogii, unde L-a auzit vorbind și L-a ascultat cu luare aminte, căci îi plăceau vorbele Lui. Apoi, și-a făcut loc printre mulțimea aceea de oameni și îngenunchind înaintea Lui, I-a spus :

— Doamne, fă ca să văd și eu.

— Crezi tu, Bartimeu, că pot face eu asta ?

— Cred, Doamne, căci tot tu l-ai făcut pe schiopul Ionatan să meargă și Ionatan e vărul meu...

Și Bartimeu a văzut. Și fericit, cum nu a fost niciodată, a spus :

— Iată, Doamne, acesta e soarele ; și el este lumina noastră de toate zilele. Și iată, aceasta este piinea pe care eu o mîncam și nu știam cum arată. Acum știu și înțeleg toate.

— E bine ce spui tu, Bartimeu și e drept, a zis Iisus, mîngîindu-i creștetul capului.

Iar el a continuat cu aceeași înflăcărare :

— Și mai știu ceva, Doamne. Știu să-ți rămîn recunoscător și în recunoștința mea nu mă tem să vorbesc despre împlinirea asta în templul nostru de față cu toți cărturarii noștri și învățătorii de lege.

— Să nu faci asta, Bartimeu, căci ar însemna să ridici pe mulți și împotriva ta și împotriva mea. Pe Mine Mă vor urî, dar nu Mă vor înfrînge, dar pe tine te vor zdrobi.

— De vor cuteza, nu eu am greșit, Doamne, ci ei.

— Ei vor greși, Bartimeu, dar nu vor avea conștiința păcatului.

Am auzit mai marii sinagogii că Bartimeu vede, dar nu s-au bucurat pentru vederea lui. S-au răzvrătit și au început a tuna și fulgera. Mai întâi, împotriva Nazarineanului.

— El e vinovat... calcă ziua sîmbetei, zi pe care Moise ne-a cerut s-o cinstim. Apoi, s-au răzvrătit și împotriva lui Bartimeu, iar el s-a apărut cum a crezut și cum a putut. Abia acum a înțeles că tatăl avusese dreptate să nu se amestece într-o treabă ca asta.

— Ești un păcătos, Bartimeu, au zis ei. Iar proorocul tău un șarlatan de rînd. Ce, am ajuns să ne înveți tu pe noi ?

— Nu, nu eu vreau să vă învăț, ci vreau numai să vă spun atît : cel ce m-a făcut să văd, se numește Iisus. Și dacă El spune că este Fiul lui Dumnezeu, eu cred că așa este. Ce socotiți voi : am stat între voi, orb fiind și nu m-ați făcut să văd. Spuneți-mi, deci : mi se cade să cred vouă, sau să cred Lui ?

— Noi spunem că ești un prost și un păcătos, iar proorocul tău un șarlatan care vrea să amăgească poporul. A amăgit El pe mulți, dar nu și pe noi.

— Iată o treabă care vă privește pe voi, nu și pe mine, a socotit Bartimeu. Avea dreptate, căci nu-l privea pe el ce se va întîmpla cu învățătorii de lege care se răzvrătiseră și împotriva lui, ca și împotriva Nazarineanului. Atunci cînd își căpătase vederea, el spusese că va vorbi despre aceasta oriunde și oricui și făcuse aceasta cu o înflăcărare ce uimea pe mulți.

Acum oamenii vorbeau despre înmulțirea pîinilor, a acelor pîini pe care le avusese Levi, copilul lui Iosua, Auzind că oamenii vorbesc tocmai de această întîmplare socoti că era de datoria lui să nu tacă, mai ales față de acest Matia, poreclit și Sperie Moarte, care părea a fi cel mai îndărătnic.

— Oameni buni, începu el cu voce domoală, păstrați-vă firea și nu ziceți nu pot să cred, pentru că n-am văzut și n-am fost eu acolo. Iată, nici noi n-am fost pe muntele Sinai cînd Dumnezeu i-a dat lui Moise tablele legii și noi credem și în ele și în Moise și în întîlnirea lui cu Iehova. Dacă aș fi un ticălos aș tăcea și puțin mi-ar păsa de ce crede și nu crede Matia, dar pentru că nu sînt, nu vreau să vă amăgesc cu vorbe fără rost. Chiar dacă aș vrea, nu aș putea, căci voi nu sînteți copii care iubesc basmele și poveștile bune de adormit pruncii în leagăn.

— Vorbește, Bartimeu, vorbește, cerură cîțiva. Nouă ne place să te auzim vorbind.

— Nu, Bartimeu, ar fi mai bine să taci, zise Matia, căci s-ar putea să ai cine știe ce necazuri de care nu mai scapi și tragi și pe alții după tine.

— Nu, Matia, nu. Eu nu văd ce ar putea pătimi cineva care ar mărturisi că și el a mîncat din pîine lui Levi al lui Iosua cu care Nazarineanul a săturat cîteva mii de oameni. Timon, aici de față și atîția alții ar putea mărturisi cum și ce a fost acolo la Tiberiada, în seara aceea. Iată, eu nu pot să vă ascund că acest Iisus mi-a dat vederea, căci mă cunoașteți și mă știți că m-am născut orb.

— Asta așa e, Bartimeu, încuviințară oamenii.

— Ei bine, oameni buni, care din noi L-ar putea defăima pe acest prooroc și L-ar vădi cu vreo vorbă rea ? Unde ați auzit voi că Iehova îi ascultă pe păcătoși ? Iar dacă El se numește Fiul lui Dumnezeu, înseamnă că așa este și noi nu-l putem pune vorbele la îndoială, numai pentru că așa vrem noi. Ați auzit că nu de mult a înviat și pe fiul mort al unei văduve din Nain.

— Da, așa e, răspunseră cîțiva din jurul său.

— Ei bine, eu socotesc că n-ar fi rău să vă duceți voi înșivă pînă acolo și să vedeți cu ochii voștri cele întîmplate în casa văduvei. Tînărul acela, care s-a întors de pe tărîmul celălalt, v-ar putea spune multe lucruri despre viața de după moarte.

Firește, niște vorbe ca acestea nu-i puteau fi pe plac lui Matia, ca unul care nu credea în învierea morților, căci, contrariat de ceea ce auzise, îl întrerupse pe Bartimeu :

— Unde ai mai auzit tu cum că ar mai învia omul de îndată ce a murit ?

— Matia, eu nu vreau să te înșel cu vorbele mele. Eu știu că tu nu crezi în învierea omului și că întîmplarea din Nain te tulbură și te incurcă. Dar dacă tu te-ai osteni și te-ai duce pînă acolo, poate că atunci înțelegi cu adevărat ce s-a întîmplat acolo. De ce nu vrei să vezi ce a fost la Nain ? De ce te temi tu, Matia, de adevăr ?

— Nu, Bartimeu, nu mă tem, răspunse acesta liniștit. Tu poți spune acestor oameni ce vrei, dar asta nu înseamnă că ai să mă convingi și pe mine de ceea ce crezi tu.

— Matia, continuă el cu un zîmbet nou pe buze, eu cred că o gîlceavă între noi nu are rost. Ea nu-ți folosește nici ție și nici mie. Ar fi mai înțelept să mergem noi amîndoi la Nain și să stăm de vorbă cu cel înviat din morți.

— Se înțelege, interveni cineva, un drum pînă acolo e mai de folos decît o țearță aici. Un om singur poate afirma orice ar putea chiar să înșele buna credință a mai multora din noi.

Matia, firește, nu era de aceeași părere, așa că tăgăduind și una și alta renunță, sub un pretext oarecare, să meargă la Nain, unde ar fi găsit un tînăr în viață, care nu murise de-a binelea și acum se lăuda că l-a înviat Nazarineanu.

Atunci se apropie un om cam de aceeași vîrstă cu el și, fără să se rușineze sau să se teamă de ceilalți, îl întrebă ceva despre acel profet.

— Dar, Tobie, crezi tu cu adevărat în El ? Întrebă Bartimeu bucurat.

— Desigur, cred, Bartimeu, căci eu însumi am fost de față cînd El a tămăduit niște leproși și niște ciungi. Eu zic că poporul nostru nicicînd nu a avut un prooroc mai mare ca El. Unde crezi tu că l-am putea găsi ? Bartimeu se codi să răspundă și ocolind adevăratul răspuns ce-l aștepta Tobie, zise :

— Poate că acum nu mai e acolo, dar dacă mergi cu mine, poate că-L vom găsi.

— Merg, Bartimeu, merg, zise el voios.

— Mergem și noi cu voi, i se alăturară cîțiva și asta îl înverșună din nou pe Matia, care zise cu ciudă :

— Ce oameni fără minte ! Sînt sigur, nici unul nu veți sfîrși bine, îi amenință el.

Un ceas mai tîrziu erau în casa lui Andrei. Binevoitor și cu vorbă blîndă, fiind vremea cînei, pescarul îi pofti în casă. Cîină e numai un fel de a vorbi, căci acesta era obiceiul pescarului : cel care-i călca pragul casei trebuia să se înfrupte cu mult-puținul pe care-l avea. Oamenii gustară cu voie bună și după ce mulțumiră vorbiră și despre pricina pentru care veniseră la el. Andrei îi ascultase tăcut, căutînd parcă o taină nouă în vorbele lor. Bartimeu îi era cunoscut și nu venea acum înțîia oară în casa lui. Avea încredere și în ceilalți, căci doar erau cunoscuții lui Bartimeu. Cumpănise fel și chip vorbele acestora și încredințat de buna lor credință, le ceru să se așeze și să-l asculte cu luare aminte, căci vorbele sale nu însemnau numai liniștea lui, ci și a lor.

Aşa aflară ei cum L-a cunoscut Andrei pe Nazarinean şi le arătă pricina pentru care îl îndrăgise şi rămăsese lângă El. Şi el şi alţii. Învăţătura Lui place şi ea pătrunde în toate inimile oamenilor. Toţi oamenii sînt fiii aceluiaşi Dumnezeu şi ei îşi sînt datori unii altora cu dragoste. Ura îl înjoseşte pe om, naşte ură şi aduce ură. A rămîne în dragoste pentru om şi a trăi în credinţă pentru Dumnezeu este a dobindi împărăţia aceea pe care El ne-o făgăduieşte tuturor. Ba, ceva mai mult, El este acel Mesia de care ne-au vorbit toţi proorocii noştri şi de aceea se şi numeşte pe sine Fiul lui Dumnezeu. E drept, la început nu ştiam cum vine asta, dar acum, ne-am încredinţat că aşa este. Învăţătura Lui, faptele Lui nu pot fi decît ale lui Dumnezeu. Noi înşine am fost martorii atîtor întîmplări minunate de care nu te mai poţi îndoi. Ionatan, Caius, Parmena şi atîţia alţii au scăpat de beteşugurile lor. Iar învierea fiului acelei văduve din Nain a adus şi pe mai mulţi de partea lui Iisus pe care noi îl numim Învăţătorul nostru şi al multora.

Bartimeu asculta fericit. Cuvintele lui Andrei îi plăceau şi-i trezeau în inimă o bucurie fără margini, inundîndu-i chipul într-o adevărată euforie şi asta vedeau şi cei din jurul său. Aşa ceva i se întîmpla ori de cîte ori auzea pe cineva vorbind despre Nazarinean, dar mai ales cînd îl auzea pe acest pescar care era mai toată vremea în preajma proorocului.

Dar Bartimeu mai ştia ceva : ştia anume că nici vorbele şi nici faptele Nazarineanului nu erau pe placul unora din semenii lui. Printre aceştia era şi Sadoc Ben Nafturi, rabinul sinagogii. Sadoc era un om aspru, crud şi dispreţuitor cu toţi, dar mai ales cu cei mici. Mulţi se temeau de el, dar nu şi Bartimeu, deşi el încă nu avusese prilejul să stea vreodată de vorbă cu rabinul.

S-a plîns, mai întîi, comunităţii din Ierusalim de cei doi. Plîngerile lui se sfîrşeau mai totdeauna cu aceleaşi cuvinte :... „Din pricina pescarului Andrei şi a lui Bartimeu, care a fost orb şi acum vede, comunitatea noastră a ajuns în primejdie. Dacă voiţi ca rătăcirea de pe urmă să nu fie mai grea decît cea dintîi, cereţi arestarea orbului şi să fie dat judecăţii de către luminatul nostru sinedriu“... Au citit sinedriştii şi plini de minie, au zis unii către alţii :

- Nu este numai plîngerea lui Sadoc Ben Nafturi...
- Prea multă zarvă din pricina acestui Nazarinean...
- O să vină vremea cînd or să rămînă sinagogile goale...
- Cred că a venit vremea să sfîrşim cu acest răzvrătit care ne răstoarnă legea...

— Ar trebui înştiinţat şi procuratorul roman ; romanii sînt stăpîinii noştri şi nu e bine să ne punem rău cu ei...

A vorbit apoi, Aviator, mai marele lor care a cumpănit toate cu luare aminte şi a zis :

— Ar trebui, mai întîi, să sfîrşim cu orbul Bartimeu de care se plînge prietenul nostru Sadoc.

Au încuviinţat şi ceilalţi şi au hotărît să se facă aşa cum a cerut Aviator. Apoi au dat imputernicire şi înscris la mină lui Saul care să întocmească arestarea şi judecarea lui Bartimeu.

Aşa au început necazurile în casa orbului Bartimeu, cum îi ziceau toţi. Prudent şi cu luare aminte, ca unul care se pricepea la astfel de treburi, Saul zisese :

- Să nu se facă tulburare între oameni.

Saul era un bărbat îndeauns de scund, puțin cam gras, iar faptul că purta o barbă mare, neîngrijită făcea ca pleșuvia ce avea, să pară și mai mare. Vorbea mult, cu judecată și era neînduplecat în hotărârile ce lua. Din cauza inteligenței și a culturii ce-și însușise la marii învățați ai vremii, Hilel și Gamaliel, era greu de înfruntat. Ceea ce nu izbutea un sinediu întreg, izbutea Saul din Tars de unul singur.

— Să fie chemați și judecătorii, a cerut el.

— Au fost înștiințați pînă la unul, a răspuns Sadoc, mulțumit.

— Și să se ia aminte, cînd vom pune mîna pe el, să caute să fie singur.

Bărbat cu pricepere în astfel de treburile și cu înalt simț judecătoresc, Saul prevăzuse și orînduise toate cu un calcul ce nu putea da greș. Un singur lucru nu prevăzuse și asta avea să-l descumpănească puțin și să-l tulbure: nu prevăzuse că Bartimeu nu avea să se opună arestării. Nu încercase să se opună, căci știa că vorbele piezișe ce i se tot aruncau de unii și de alții își aveau rostul și ele, oarecum, îl pregătiseră pentru un necaz ca ăsta. Cînd l-au încolțit și i-au cerut să meargă cu ei, — căci trebuie să se înfățișeze înaintea marelui judecător, — Bartimeu a zis cu glas domol:

— Păi dacă ziceți, oameni buni, că este vorba numai de atît, să mergem. La ce bun să lăsăm pe cinstiții judecători să se frămînte, așteptîndu-ne pe noi?

Cînd Bartimeu se înfățișă lui Saul, acesta rămase năucit. Gîndise, ba se temuse chiar, că Bartimeu era un adversar care să-l înfricoșeze și să-i încurce treburile. Nu-și închipuise că avea să i se înfățișeze un om puțintel la fire și cu un chip atît de blînd. Părea mai degrabă un om necăjit avînd înfățișarea unui copil. Singurul lucru — de o vioiciune cu totul surprinzătoare — era privirea ochilor: avea atîta candoare și atîta curaj în același timp, că te uimea.

Se vedea cît de colo că Bartimeu era pentru Saul, marele judecător de instrucție al marelui sanhedriu, un adversar care nu-l convenea: prea era amărit și pîrpiriu. Dar el venise cu o misiune certă și ca atare nu-l mai interesa înfățișarea lui jalnică decît în măsura în care trebuia să-l înfrunte. Cu atît mai bine, își zisese el sigur de izbîndă mîngîindu-și fuiorul bărbii, voi sfîrși mai repede. Tușînd ușor pentru a-și drege frumosul său glas, Saul începu:

— Bărbați evrei, aveți în fața voastră un om care a nesocotit legea pe care înțeleptul nostru Moise ne-a dat-o. L-am prins mărturisind pe acel Nazarinean care a scos sabia împotriva rînduirii noastre și care a răzvrătit și a tulburat norodul cu vorba lui, ba chiar și cu faptele lui. Păcătos fiind, vrea ca acum el să învețe pe alții, uitînd că voi l-ați scos afară din sinagogă din pricina păcatelor în care s-a născut. Iată, noi îți cerem să te lepezi de Nazarineanul tău și să mărturisești că îți este de ajuns credința în Moise și Avram.

Saul se silea din toate puterile să-i arate adversarului său puțină bunăvoință, dar glasul său clocotea cu destulă minie și asta nu-l înfricoșă cu nimic pe vinovat.

— Oameni buni, răspunse Bartimeu cu glas domol, eu nu am spus decît ceea ce eu însumi știu și am văzut.

— Mărturisește, Bartimeu, L-ai văzut tu pe acest răzvrătit și hulitor de lege.

— L-am văzut, firește, căci doar El e cel ce m-a făcut să văd, dar dacă El este hulitor de lege eu nu știu.

— Cum arată acest om?

— E cel mai frumos și cel mai bun între fiii oamenilor; și asta, pentru că El este Fiul lui Dumnezeu.

— De la tine spui asta, Bartimeu ? întrebă Saul gata să-și piardă cumpătul și firea ; înfruntarea i se păruse prea-prea. Dar el căută un alt ton spre a putea continua pînă la capăt :

— Ascultă, Bartimeu, în păcate te-ai născut și în păcate ai trăit pînă acum. Tu vrei să ne înveți pe noi ce trebuie să facem spre a rămîne fiii lui Avraam ? Cum poți numi Fiul al lui Dumnezeu pe cineva care nesocotește legea lui Moise ? Nu socotești că te înșeli ? Crezi că dacă și-ar fi văzut de treburile Lui și nu ar fi nesocotit legea noastră, nu L-am fi lăsat în pace ? Dar El a nesocotit legea noastră și arhieriei noastre Il au ca un dușman al poporului iudeu.

— Apăi, cinstiți judecători, dacă mai marii noștri au socotit așa, eu zic că s-au înșelat. Nu poți numi pe cineva rău dacă nu a făcut rău. Cercetați printre oameni și veți vedea ce lucruri bune a săvîrșit El și aici și în alte părți. Dacă Nazarineanu a făcut și face numai bine, nu înțeleg de ce tocmai eu ar trebui să-L vorbesc de rău.

— Iată pînă unde merge răzvrătirea acestui om, frați evrei, reluă Saul prins de minie. Am ajuns să ne învețe copiii și păcătoșii ce să credem și ce să nu credem. Iată cum se tulbură mințile oamenilor și asta tocmai acum în preajma praznicului Paștelor. Eu zic că a sosit vremea să terminăm cu oameni păcătoși ca acesta.

— De ce te-ai miniat, cinstite Saul ? rosti Bartimeu cu același glas. Ce numești tu răzvrătire aici ? Judecați și hotărîți dacă e drept ca eu să fiu socotit un răzvrătit și un hulitor cum ziceți, căci eu zic că nu am rostit nici un cuvînt de ocară nici împotriva voastră și nici împotriva lui Dumnezeu.

— De ajuns, om păcătos ce ești. Cum îndrăznești să ne dai povețe și să ne înfrunți, tu care te-ai născut în păcat și trăiești în păcat ?

— Că sînt păcătos sau nu, e mai bine ca aceasta s-o lăsăm pe seama lui Dumnezeu. Dar eu nu pot să nu spun că m-am născut orb și că Nazarineanu mi-a dat vederea și că El e Fiul lui Dumnezeu, așa cum mărturisește singur El însuși. Și bine v-a numit pe voi Nazarineanul orbi căci orbi sînteți, deși aveți ochi și surzi, deși auziți zborul șoimului de pe înălțimea muntelui. Căci vi s-a împietrit inima și nu credeți că Nazarineanul m-a făcut să văd. M-ați prigonit din ziua aceea și acum, iată, m-ați adus în fața judecății. Ei bine, cinstiți judecători, aflați că împotriva unui om puteți lupta și-l puteți distruge, dar împotriva adevărului și a lui Dumnezeu nu...

Bartimeu nu mai putu continua. Ultimele cuvinte abia fuseseră auzite căci slujitorii se năpustiră asupra lui cu pumnii și-l doborîră, strivindu-l în picioare. Vreme ca să se apere, n-a mai fost. Apărarea i-a venit de la Saul, dacă apărare putea fi aceea.

— Nu-l ucideți la locul de judecată, căci nu se cuvine. Luați-l și duceți-l în curtea mică ; acolo îl puteți ucide cu pietre, căci aceasta este hotărîrea noastră. Și acum, să se întocmească raportul către marele arhieru Caiafa că porunca i-a fost împlinită.

A doua zi, cîțiva prieteni izbutiră cu greu să-i ridice trupul scîlcit în bătaie și să-i caute un loc potrivit pentru înmormîntare. Cînd i-au privit chipul au rămas împietriți de mirare : fața lui continua să suridă într-o candoare copilărească, pîrînd de o nevinovăție sfîntă. Nu încercase să se apere și nu se împotrivise nici măcar cu o vorbă de s-au înfricoșat și ucigașii. Dar moartea lui i-a supărat pe mulți și i-a infuriat, încît judecătorul de instrucție Saul din Tars a trebuit să se strecoare prin-

tre oameni purtînd haine de femeie. Înfățișîndu-se marelui arhiereu al sinedrului rosti cu glas rece și indiferent :

— S-a făcut lumină în dosarul orbului de la lacul Siloamului.

Apoi, se întoarse liniștit la treburile sale.

Cînd Ursula aduse vestea morții lui Bartimeu, Veronica suspină ușor și prinsă de o teamă nelămurită, spuse cu îngrijorare :

— Mă tem pentru viața lui Ionatan, Ursula ; ar trebui să te duci să-i spui să se ferească de minia lor.

— Îl voi căuta chiar astăzi, stăpînă, răspunse ea cu glas scăzut, prinsă de aceeași emoție și teamă...

10

Ierihonul — datorită așezării sale, dar mai ales acelor întîmplări ce se petreceau în el — era, poate, cel mai cunoscut orașel dintre cele ce se aflau între Marea Galileii și Marea Moartă. Nu mică era primejdia, mai ales pentru străini să treacă prin el, căci oricînd ar fi putut să rămînă fără marfa trasă de nelipsitul măgăruș, dacă avusese norocul să scape cu zile. Guvernatorul imperial încercase prin toate mijloacele să curme asemenea neajunsuri și primejdii, dar supușii săi nu prea găsiseră cu cale să dea ascultare măsurilor luate. De altfel, nici mica garnizoană romană nu era mai de ispravă, căci, la urma urmei, și ea își avea socotelile și grijile ei.

Casele orașelului, în bună parte, erau dărăpănate, urite la vedere, dar așa ceva nu se putea spune despre toate. Într-un fel, Ierihonul ducea o viață înfloritoare, căci aici își daseră mina cei mai pricepuți negustori din Iudeea molatecului tetrarh Irod, așa că oamenii nu s-ar fi putut plînge că nu au bani și nici posibilitatea să alunge obositoarea plictiseală pe care o au unele așezări provinciale. Legionarii romani — știindu-se stăpîni și în siguranță — ca să mai uite puțin de asprimă vieții militare — aveau grijă să se mai îmbete, din cînd în cînd, de nu se mai puteau ține pe picioare și nu de puține ori găseau pricini să se mai încaiere cu cineva.

Cert, Ierihonul își avea păcatele lui și toată lumea știa asta, dar nu se supăra nimeni. Negustori și oameni cumsecade, tineri fără căpătii și bătrîni uitați sau părăsiți, cerșetori și vagabonzi, femei fără nici un rost — sau cu un anumit rost în viața fiecărui oraș — și mai ales tîlhari bine pricepuți în meseria lor era tot ceea ce mica localitate îți putea oferi, chiar dacă ai fi rămas aici un veac de om.

La această priveliște — dezgustătoare pentru unii și neluată în seamă de cei mai mulți — se mai adăugase o întîmplare nouă pe care proorocul din Nazaret o adusese de curînd. Nu era o poveste și nici o născocire, ci o întîmplare tristă de care oamenii continuau să vorbească. Drumul ce trecea pe aici șerpuia printre stînci și păduri de sicomori, așa că el era o ascunzătoare bună pentru cei certați cu legea și puși pe jaf și omor.

Ca oamenii să înțeleagă mai ușor ce este iubirea de aproapele lor Nazarineanu le spusese o parabolă despre un semn de-al lor care, trecînd pe drumul Ierihanului, a fost bătut și jefuit de tîlhari și lăsat într-o margine de șanț. Au trecut pe lîngă el niște oameni de ispravă, au luat seama la cel căzut și s-au dus în treburile lor. Mai apoi a trecut și un samaritean — și acesta era de alt neam și de

altă lege — și el, cuprins de milă, a sărit în ajutorul nefericitului drumeț cu toată grija și rîvna, deschizîndu-și larg punga.

— Așadar, întrebuse Nazarineanu, cine este aproapele celui ce căzuse între filhări ?

— Cel ce a avut milă de dînsul, a fost răspunsul.

Și așa întîmplarea rostită pe seama Ierihonului se răspîndise ca fulgerul că nu era om care să nu știe de ea. Ierihonul, ca oricare alt oraș, își avea și el oamenii lui de văză la ale căror păcate ceilalți nu prea aveau de ce lua seama, căci aceștia erau guvernatorul imperial, comandantul garnizoanei, cîteva duzini de slușbași și demnitari, cărturari, farisei și vameși. Printre aceștia, la loc de cinste, se găsea și micul Zaccai căruia, de la o vreme, îi plăcea să i se spună Zacheu vameșul. Omul se bucura de o oarecare trecere între ceilalți, nu pentru că ar fi fost mai bun sau mai drept decît aceștia, ci pentru că era unul din marii bogătași din Ierihon. Palatul său era tot atîta de frumos și de strălucitor ca palatele marilor demnitari iudei sau romani. E drept, lumea îl respecta, dar din pricina meseriei pe care o avea, îl ura și se temea de el. Pe cît era de servil și de lingușitor cu cei mari, pe atît era de aspru și de necruțător cu cei mici, mai ales cînd era vorba de dările pe care aceștia trebuiau să le plătească stăpînirii romane. Dacă slușbașii ca Zacheu ar fi fost altfel de oameni, ei n-ar fi făcut altceva decît ca stăpînirea străină să se ducă de ripă. Ca să nu se întîmple așa ceva, nu de puține ori ei erau nevoiți să rămînă neînduplecați în fața acestor supuși, iar la nevoie să-i acuze și de trădare. Iată dar pricina pentru care oameni ca Zacheu nu puteau trezi decît ură și teamă în sufletele iudeilor. Că vameșul era mic de statură, puțin cam ghebos și peltic asta era cu totul altceva, numai că aceste neajunsuri nu-i scădeau cu nimic autoritatea ce avea.

Cum, Veronica auzise de curînd de întîlnirea vameșului cu Nazarineanu, nu întîrzie să vorbească despre ea și cu prietena sa. Privind-o cu un nou interes și în același timp cu o nouă dragoste, rosti cu glas blînd :

— Magdalena, tu îți mai amintești de Zaheu ?

— Care Zaheu ? Neguțătorul de podoabe ? Ce e cu el ? Nu cumva l-au prădat beduinii și pe el ? răspunse aceasta, neștiind de ce putea fi vorba.

— Nu de acel Zaheu al lui Ionă vreau să-ți vorbesc... ci de Zacheu vameșul.

— Vameșul ? rosti Magdalena, cătînd spre ea... îl știu... cine nu-l știe pe Zacheu din Ierihon ?... Ei, ce e cu el ?

— Inchipuiește-ți... zilele astea Nazarineanu a fost în casa lui.

— Și ?... După cîte spuneai tu, Marele Prooroc a mai intrat și în casele altor vameși.

— Să vezi, continuă Veronica pe același ton. Zacheu auzise că Iisus se afla în Ierihon și voia să-l vadă și, poate, să-l întrebe ceva. Cum știi, Zacheu nu e mai înalt ca un copil de opt-zece ani. Ca să-l poată vedea pe Nazarinean a trebuit să se urce într-un sicomor, din pricina acelei mulțimi de oameni ce se ținea de El.

— Firește, trebuia să facă asta ; altminteri...

— ...altminteri, s-ar fi ostenit fără folos și cine știe dacă ar mai fi avut prielejul să-L vadă pe prooroc... sau să stea la masă cu El. Apoi, rămasă din nou puțin pe gînduri, Veronica continuă cu un glas puțin schimbat :

— Magdalena, mă gîndesc la fericirea pe care Zacheu a avut-o de a se fi găsit în preajma Marelui Prooroc. E adevărat, și El tot om este, numai că eu soco-

tesc că El nu este ca toți ceilalți oameni... Se află ceva în El, ceva ce nu întâlnești în nici unul din ceilalți, oricât ar fi de buni. Este... este Magdalena... cum să-ți spun, ca o lumină în marginea unui întuneric fără sfârșit. Și se pare că lumina asta s-a revărsat și peste Zacheu și i-a atins inima, căci, se spune, că după aceea vameșul a hotărât să-și împartă jumătate din avere cu cei săraci.

— Nimic grozav în toate astea, Veronica. Fii liniștită, vameșul n-a sărăcit; și așa are mult mai mult decât îi trebuie, chiar dacă ar fi să trăiască o mie de ani.

— Nu despre cât mai are și ce i-ar lipsi, e vorba, Magdalena, ci despre ceea ce a făcut el, întâlnindu-l pe Nazarinean. Să mărturisim cinstit, fapta lui e mai mult decât sublimă. Doar știi bine, în lume sînt prea mulți săraci; prea mulți zac ca lov în gunoaie și prea multe mîini întinse care așteaptă milă și îndurare de la cei care au de toate.

— Cine știe cu ce-l va fi avut la mînă Nazarineanu sau cu ce vorbe îl va fi amenințat pe vameș, de a făcut bietul om așa ceva... nimeni nu se desparte de ce este al său cu atîta ușurință.

— Amenințare ai zis, Magdalena? a întrebat Veronica surprinsă. Oh! Maria, Maria! Cum poți rosti tu asemenea vorbe? Se vede că nu L-ai cunoscut pe Marele Prooroc. Tu n-ai avut această fericire. Eu da; eu L-am văzut, îl știu și-L cunosc. Cine vrea ca adevărat să ajungă la El, va izbuti. Dacă L-ai fi cunoscut, n-ai mai fi vorbit astfel.

Veronica mai zăbovi preț de cîteva clipe asupra acestui gînd apoi reveni la întîmplarea lor, continuînd cu același glas:

— Îl cunosc bine, Magdalena, căci doar știi că eu m-am plîns de hainele lui. Cînd El te privește în lumina ochilor tăi devii alt om și eu am simțit asta. Privirea lui...

Privirea lui parcă te fulgeră în adîncul sufletului și simți că ai devenit alt om... un om trezit ca din moarte și întors la o altă viață. Poate că mi-ar trebui alte vorbe cu care să-ți explic toate astea și iată, eu nu am aceste cuvinte la îndemînă. Iisus e fără asemănare în rîndul oamenilor. Într-o bună zi, tu însăși vei vedea cu ochii tăi asta. Fii liniștită, Iisus nu l-a amenințat cu nimic pe vameș. Iar ceea ce a făcut Zacheu, a făcut din convingere și din respect pentru Marele nostru Prooroc. Atît și nimic mai mult, sfîrși ea cu un tremur în glas, nemulțumită de acele vorbe pe care le rostise Maria. Aceasta socoti că era mai potrivit să bată în retragere decît să continue cu ceea ce socotea ea și, făcîndu-și de lucru cu un șal pe care prinse a-l despături, răspunse:

— Adevărul e că îmi vine greu să vorbesc despre o întîmplare la care nu am fost de față și despre care fiecare poate spune ce crede. Crede-mă, Veronica, și eu aș vrea să-L cunosc pe Marele Prooroc despre care se vorbește atît de mult... poate că într-o bună zi îl voi întîlni și eu, căci acum știu bine unde îl pot descoperi.

Surprinsă, dar și bucuroasă de ceea ce îi fusese dat să audă, Veronica o privi lung și apropiindu-se de ea rosti:

— Într-adevăr, vrei să-L vezi?

— Da, șopti ea. Cum?

— Cum știi, Nazarineanu obișnuiește să vină la sinagogă. El nu ia seama că ai noștri îi caută totdeauna nod în papură și-L atacă, neavîndu-L la inimă... n-avem decît să-L căutăm acolo.

— S-ar putea și acolo, deși sinagoga și slujitorii ei nu mi-au fost niciodată pe plac. Totuși... Vreau să-L văd, sfârși ea tulburată de imaginea Proorocului despre care lumea vorbea tot mai mult... Fără doar și poate, Nazarineanu nu putea fi un om de rînd : a vindecat prea mulți bolnavi, iar învățătura Lui prea i-a răzvrătit pe cărturari și pe mai marii poporului.

Prinsă de o bucurie lăuntrică, bine stăpînită, privi spre Veronica și întîlnind chipul acesteia prins de fiorii unei neașteptate fericiri rosti cu glas moale :

— Da, Veronica, vreau să-L cunosc și eu pe acest Nazarinean.

Apoi, Maria Magdalena — pe al cărei chip se putea citi o liniște desăvîrșită — se așeză pe marginea divanului cu scoarțe bogate. Cu mișcări încete și delicate își scoase sandalele din picioare și nelipsitul ei peplum de culoare albastră și, dîndu-se odihnei, încercă să adoarmă, gîndind la împlinirea aceea prin care trecuse vașul din Ierihon.

11

În ziua aceea, Antonio, însoțit de servitori și carele purtate de asini puternici, aștepta nerăbdător în marginea orașului cu înfățișare urîtă, bogat în praf și sărac în împliniri de seamă. Drumul pînă la Colonich era și lung și primejdios și noul comandant era nerăbdător să pornească știind că astfel Maria Magdalena rămînea numai a lui. Iar ea primise să-l însoțească, grăbindu-se chiar să facă asta. E drept, el îi promisese prea multe lucruri și acum, cînd se gîndea mai serios, se temea că nu i le-ar mai putea oferi : ținutul era sărac și izolat, dar un roman știa să se descurce ; la nevoie s-ar fi folosit și de beduini, care, pentru cîțiva zechini de aur sînt gata să omoare un om, dacă este nevoie...

Maria Magdalena trebuia să sosească de mai bine de un ceas. Întîrzierea ei îi neliniștea și nerăbdarea creștea văzînd cu ochii. Unul din slujitorii cutează să-și dea o părere :

— Trimite pe cineva în calea stăpînei.

— N-ar fi bine, Gallo, Pandera ar putea prinde de veste și totul e pierdut.

— Atunci ce hotărâști ?

— Să așteptăm pînă la asfințitul soarelui.

Fiind siliți să mai aștepte, slujitorii sloboziră dobitoacele, lăsîndu-le să pască prin apropiere iarba măruntă și murdară. Apoi, se așezară tăcuți la umbra stufoasă a măslinilor. Antonio însuși se așeză ceva mai departe, privind neliniștit și îmbufnat cerul aprins de o căldură moleșitoare.

O femeie, avînd chipul ascuns sub un voal de pînză albă urca grăbită pe poteca șerpuită din apropierea drumului colbăit. Alta venea în spatele ei, ducînd în spate o trăsă sau o legătură în care se bănuiau niște boarfe.

— Vine, zise cineva.

Antonio se ridică în capul oaselor, privind țintă punctul acela care aluneca printre rodii și migdali orînduiți parcă de o mînă de om. Femeia își desprindea, din cînd în cînd, crengile care-i agățau poalele veșmintelor lungi, strecurîndu-se cu grijă.

Văzînd-o, noul comandant al Colonichului socoti, la rîndul său, că ea este, iar ajunse la o răspîntie, cele două femei se pierdură, intrînd într-o pădure de măslini care aparținea sinagogii din Capernaum. Mai înainte de a coborî pe cărarea

îngustă, femeia se opri o clipă privind spre locul acela unde se găsea Antonio și ducându-și mina streășină la ochi, ca și cum ar fi căutat pe cineva, zise :

— Bietul Antonio !

Văzînd-o că se îndreaptă spre oraș, comandantul garnizoanei din Colonich, înșelat de așteptare, zise :

— Nu e Maria mea... și se întinse întristat în același loc.

Turlele sinagogii luminau alb în fața ochilor femeii și ele se vedeau pînă departe ca un punct al unei călăuze sigure. Merse așa o vreme ; acum pășea cu aceeași grabă pe strada îngustă, liniștită și plină de praf a orașului. O luă spre dreapta și după cîțiva pași se opri în fața unei case de piatră cu o înfățișare plăcută și atrăgătoare. Se opri, prinsă de îndoieli, neștiind dacă trebuie să mai intre sau nu. Dar, mai înainte de a lua o hotărîre sau alta, auzi glasul Ursulei care o saluta de departe :

— Fii binevenită, stăpînă.

— Pace nouă, Ursula, răspunse ea și intră simțind un fior ce parcă o prinse într-o lume nouă, necunoscută. Abia acum își dete seama că venise aici minată, sau chemată de un glas tainic căruia-i dase ascultare fără să știe cum și fără să știe cînd. Plecase cu gîndul să-l însoțească pe Antonio și-n drumul ei a înviat chipul acestei case în care i se părea că găsește atîta liniște și-i dă atîta încredere în ea însăși, înăît pașii au adus-o aici.

— Pace nouă, o întîmpină și Veronica, prinsă de bucurie. Și, zîmbindu-i adăugă :

— Cum vezi, Maria, am înviat mai înainte de a muri.

— Și nu vei mai muri nici tu, nici eu, spuse Maria cu un aer grav.

— Ce vrei să spui ? Ce s-a întîmplat și eu nu știu ? ... , ce e ?

— Veronica, știi, zise ea tărăgănînd și aminînd ... nu ... nu mai plec ...

— Doar nu vrei să spui că Antonio e mort ? Întrebă îngrijorată ea.

— Nu... Antonio mă așteaptă la locul acela pe care noi îl numim „trei măsli”.

— Atunci, ce s-a întîmplat ?

— Nu știu... poate din pricina acestui Nazarinean... sau din pricina lui Ioan pe care l-a ucis Antipa... sau poate din pricina celui vis care mă urmărește ca o umbră...

— Despre ce vis vrei să spui ? Întrebă ea curioasă.

— Oh ! Veronica, nu mă întreba... l-am visat pe Ioan, proorocul pustiului care, mai înainte de a muri, mi-a cerut să-l caut pe Nazarinean. N-a fost un îndemn, o vorbă ca oricare alta, ci o poruncă, o vorbă ca un tunet. I-am spus că nu-mi trebuie, că nu am nevoie de El și am vrut să fug. Dar el a venit după mine și privindu-mă cu niște ochi ce parcă mă ardeau, mi-a zis : „Caută-L și vei trăi prin El”. Ce zici ?

— De ! Maria, visurile sînt visuri, deși nu văd nimic rău în ceea ce ți-a cerut proorocul, zise ea, neștiind dacă trebuia să caute o tălmăcire visului. Ce vezi tu rău în asta ? Întrebă ea liniștită.

— Nu văd nimic rău, firește. Rău este că eu mă gîndesc mereu la acest vis și nu știu ce să cred. Rău este că privirea aceea parcă mă urmărește și nu-mi dă liniște. Zău, nu știu ce să cred, se plînsese ea încurcată. Tu știi atîtea despre acest Nazarinean. L-ai văzut și te-ai bucurat de ajutorul Lui. Iată de ce am renunțat la

Antonio și am venit la tine. Eu socotesc că visul are un semn și că, deci, numai tu mă poți ajuta. Ajută-mă, Veronica, ajută-mă... spune-mi tot ce știi despre El, o întâmplare din viața lui, o vorbă, ce crezi, dar vorbește-mi despre El...

Aceasta o privea cu luare aminte, dar parcă și cu îngrijorare: nicidecum Maria nu arătase așa. Se schimbaseră ceva în ea și nu-și da prea bine seama dacă era vorba de o schimbare numai a chipului ei — puțin palid, obosit parcă, — sau și de una în inima ei. Și, îndejuns de nehotărîtă, rosti cu duiosia ei de totdeauna:

— De, Maria, poate că e numai un vis, sau poate că proorocul are dreptate, căci și pe Irod și pe romanca i-au judecat pentru o viață care se aseamănă atât de mult cu viața ta.

— Oh! Veronica nu-mi mai aminti de asta, căci lucrul ăsta eu, femeia tuturor și a nimănui, o văd și o simt mai bine. Tu nu știi ce înseamnă a fi o astfel de femeie, să fii a tuturor și să înduri toate umilințele. Să treci pe stradă și femeile cinstite să te ocolească, să stea în loc pînă treci tu sau să-ți zvîrle în față disprețul lor. Am făcut, toate astea și acum mă simt umilită, rușinată, obosită, sfîrșită. A fost o vreme cînd am crezut că pot rămîne lîngă Pandera, dar Stihus cu pasiunea lui Antonio cu darurile lui, Marcellius cu dragostea lui puțin obișnuită a trezit noi poftă, făcînd din mine și călău și victimă în același timp. Fratele procuratorului roman mi-a jurat că dacă îl părăsesc pe Pandera mă va lua de soție și mă va duce la Roma. Dar nu m-am putut hotărî, căci nu eram femeia care să se mulțumească cu un singur bărbat. A fi rămas numai cu unul din ei, oricare ar fi fost el, ar fi însemnat o adevărată sinucidere, o moarte vie și eu cred că se poate muri și din dragoste, mai ales la vîrsta asta.

Maria Magdalena se opri preț de cîteva clipe, spre a se aduna parcă, apoi, continuă pe același ton:

— Știi bine, Veronica, eu nu mai am nimic și la Magdalena nu m-aș mai putea întoarce. Dacă m-aș duce acolo, Papia, fostul meu soț, ar plăti cîteva vîlajani să mă ucidă cu pietre pentru rușinea pe care i-am făcut-o. Nu mai pot îndura atîta umilință și atîta rușine, crede-mă. E drept, bietul Antonio a încercat să facă din mine o femeie cinstită care să rămînă lîngă el, și iată eu sînt aici, iar el speră încă să vin sau să-l ajung din urmă. Dar nu-l voi urma niciodată nici la Colonich și nici la Roma dacă mi-ar fîgădui.

Veronica asculta tăcută, prinsă de gînduri noi, dar deloc surprinsă de sinceritatea vorbelor ei. E drept, mai vorbiseră și altă dată despre așa ceva, dar Maria nu era femeia care să primească sfaturi. În definitiv în toate acestea nu era numai vina bărbaților — cum credea Maria — ci și a ei. Ori greutatea tocmai aici era: ea nu se împăca cu ideea că o parte din vină îi aparține. Veronica vedea acest neajuns și-și da seama că tulburarea ei tumultuoasă îi trezea o stare de vis sau îi da, mai curînd, o tristețe visătoare. Drept vorbind, stările acestea erau de scurtă durată. Erau simple treceri, dar care în sufletul ei gîngăș cu temperament viu și imaginație bogată, lăsa urme adînci care ieșeau la suprafață, cînd și cînd. Iar lor li se adăuga acum și visul acela care, într-un fel, o tulbura sau poate chiar o înspăimînta.

Asemenea firi, la cea dintîi tulburare a imaginației creează mai totdeauna o stare nouă capabilă de orice. Veronica o cunoștea bine și înțelegea că era de datoria ei s-o ajute, dar nu știa cum. Maria, prin regretul ei pentru moartea lui Ioan și prin interesul pe care-l arăta acum pentru Nazarinean, o ajuta și acum căuta o cale

cit mai potrivită să facă ceva pentru ea. Firește, ea cumpănea toate acestea, continuând să se bucure, să se extazieze chiar de frumusețea ei strălucitoare și de hainele ei atât de fine și de scumpe. Îi plăceau cerceii ei mari cu pietre albastre care cădeau așa frumos pe umerii ei mici, rotunzi. Părul negru ca smoala și bogat asemenea cîmپیilor din Liban radia parcă, o umbră ușoară peste chipul măslinului, din care ochii negri și nespus de frumoși zvîrleau flăcări nevăzute în taina inimii, dar mai ales în cele ale trupului cu o înfățișare sculpturală. Cu piciorul gol, abil ascuns sub faldurile lungi ale mantiei de purpură violetă, Maria era, într-adevăr, frumoasă, nespus de frumoasă. Înțelegea de ce bărbații și-o disputau și se urau și înțelegea de ce Pandera îl ucisese pe Stihus. Dar în același timp înțelegea și cumînțenia lui Antonio, dragostea lui potolită pentru ea, ca unul care spusese: „Iubind-o pe Magdalena, risc mult; lăsînd-o să iubească și pe alții, riscul devine mai mare“. Vrînd să înlăture și acest risc, preferase acel Colonich spre care el era gata să plece, dar la care ea renunțase dintr-o pricină dreaptă sau numai dintr-un capriciu.

Acum, femeia aceea, — iubită, adorată și părăsită și iarăși iubită de bărbați care reveneau pocăiți spre a-i primi iertătoare și mai ales triumfătoare — femeia aceea de o farmec deosebit și o grație desăvîrșită, stătea umilită și tulburată de un vis în care proorocul ucis de Irod îi ceruse să-l caute pe Nazarinean. Nu mai avea nici liniște, nici astîmpăr și nici poftă de viață. Avea nevoie de Veronica, de ajutorul ei și știa bine că nu o va lăsa pradă propriilor ei neliniști și îndoieli. Ridicîndu-se de la locul ei spre a se așeza mai aproape de Veronica, luîndu-i mîinile într-ale ei, și prinsă de o nouă emoție, zise:

— Vorbește-mi de El, Veronica; spune-mi tot ce știi și-ți jur că nu voi muri pînă nu-l voi întîlni și eu.

Aceasta își trecu ușor mîna prin părul ei bogat, cu o duioșie maternă, răsăvîndu-i-l. Încercă să-și aducă aminte de o întîmplare oarecare din viața Nazarineanului pe care să i-o spună, căci doar auzise atîtea, știa atîtea. Și, găsind, zise:

— Maria, într-adevăr dorești tu asta din toată inima?

— Oh! Veronica dacă ai fi tu acum în locul meu, ai vedea ce se întîmplă cu mine. Inima mea, mintea mea îmi spune că Nazarineanu este de o măreție covîrșitoare; El este măreț în tot ce spune și în tot ce face și eu cred că El e mai mult decît un prooroc. Spune-mi orice, spune-mi ce vrei tu, numai să-mi vorbești de El, ceru ea cu o voce scăzută și parcă puțin răgușită.

— Ei bine, ascultă-mă, Maria, începu ea cu același ton domol, liniștit. L-am auzit de curînd rostind o parabolă, o poveste pe care, dacă ai fi fost și tu acolo, nimic nu m-ar fi împiedicat să cred că a spus-o pentru tine.

— Și de unde știi tu, că n-a spus-o și pentru mine?

— La urma urmei e pentru noi toți și tu vei vedea că așa este. E o poveste pe care, nu mă înșel, o s-o mai auzi și de la alții.

— Te ascult, șopti eu, cuibărindu-se alături de Veronica.

— Un om avea doi feciori, începu aceasta cu glas blînd. Și casa lor era îndestulată cu de toate, căci el avea mulți argați zi și noapte, care lucrau alături de tată și de fiul cel mare.

— Dar fiul cel mic ce făcea, întrebă ea surprinsă.

— O să vedem numaldecît, căci va fi vorba mai mult de el, decît de celălalt. Era o casă fericită și dragostea tatălui era deopotrivă pentru amîndoi... dar toate, numai pînă într-o zi.

— Asta înseamnă că fericirea nu e veșnică, o întrerupse Maria, vădind că povestea începuse să-i placă.

— E greu să susții că fericirea e veșnică. Nici în viață, nici cu noi și nici în această poveste nu stă scris că fericirea trebuie să fie veșnică. Așa că, toate au fost bune numai pînă într-o zi, cînd cel mic strică totul. El luă seama că în viață mai sînt și niște lucruri pe care noi oamenii le socotim lucruri plăcute, frumoase.

— Femeia, vinul și cîntecul, le alesese Epicur, cel care spunea că după moarte nu mai este nimic, luă seama Maria.

— Cam așa și cam astea ar fi, așa că fiul cel mic tocmai pe acestea le căutase și le găsisese și cum avea mulți prieteni începu să petreacă cu ei și să-și uite de grijile casei părintești. Fiul cel mare era mai tăcut, mai cuminte și, mai ales, veșnic prins cu treburile gospodăriei. El vede ce face fratele său și tace și, firește, tăcerea e un lucru înțelept. Numai că el știe să urască și ura e ceva rău, mai ales că era îndreptată împotriva fratelui său.

— Rău lucru, Veronica, să-ți urăști fratele, luă ea seama.

— Firește, că e rău. Dar n-ar trebui să uităm nici pe ceilalți frați de care ne vorbește legea lui Moise.

— De care vrei să zici ?

— Cain îl urăște pe Abel și-l ucide. Iacob îl înșală pe Esau cu blidul de linte... Iosif e vîndut egiptenilor de către frații lui, iar Absalom îl omoară pe Amnon. Asemenea lor, fratele cel mare îl urăște pe cel mic...

— Și pînă la urmă îl omoară ? întrebă Maria îngrijorată.

— Nu... nu-l omoară, dar mă gîndesc la acest tată nefericit. Are doi fii : unul, pradă desfrînărilor, celălalt, pradă urii, ne iubirii de frate.

— Greu, Veronica, oftă ea gîndind la supărarea tatălui.

— Și, ca și cum nu ar fi fost de ajuns atîta, într-o zi, fiul cel mic își ceru partea lui de moștenire ce i se cuvenea. A încercat tatăl să-i arate că nu face bine, că ar mai putea amîna dorul de ducă, dar n-a izbutit, așa, că i-a dat ce i se cuvenea și mezinul a plecat.

— Unde s-a dus ?

— Unde au văzut ochii și unde l-au dus prietenii. Firește, departe, cît mai departe, ca să scape de ura fratelui și de dojana tatălui. Ca să uite, a petrecut în desfătări și desmăț, zi de zi, noapte de noapte, ca să-și împlinească poftele inimii și nebunia tinereții ; a lui și a prietenilor. Numai că și acestea au un sfîrșit.

— Solomon avea dreptate cînd spunea că tot lucrul are și un început dar și un sfîrșit, luă seama Maria.

— Și tot petrecînd așa, într-o zi se sfîrșiră toate : femeile îl părăsiră, prietenii îl uitară și el se trezi singur și necunoscut și, pe deasupra, fără o lescale în buzunar. Și, ca și cum nu i-ar fi fost deajuns, se mai întîmplă să apară o foamete cum nu s-a mai pomenit.

— Grea întîmplare, oftă Maria.

— Nici că s-ar fi putut ceva mai greu cînd te gîndești ce viață dusese pînă acum. Și tot căutînd să facă ceva pentru o bucată de pline, a nimerit la curtea unui bogat și se tocni să-i pască turmele de porci.

— Oh ! făcu Magdalena scuturîndu-se toată.

— Dacă n-ar fi primit, ar fi însemnat să moară de foame, continuă Veronica. Numai că mîncarea pe care o primea nu era de ajuns, așa că pentru a-și potoli foamea, trebuia să mînce roșcovele porcilor...

— Oh! Veronica, nenorocită situație, zise ea prinsă de milă pentru el.

— Sigur că da; ceva mai urît, nici că putea. Și iată, așa fiind, nemîncat, obosit, muncit și umilit își aduce aminte de casa părintească și de belșugul de altădată și se gîndește să se întoarcă, să-și ceară iertare pentru nesocotința lui și să-l roage pe tatăl său să-l primească. Să-l primească, da, dar nu ca pe fiul său, ci ca pe unul din argații casei.

— Ce tristă este întîmplarea ta, Veronica!

— Tristă, dar acesta este adevărul. Iată-l acum pe tînărul nostru, căit, umilit și cu gînd de îndreptare, făcînd calea întoarsă spre casa părintească.

— Și tatăl l-a primit?

Da... pentru el întoarcerea asta a stîrnit o nespusă bucurie, că uită totul și-i iertă toate. Il sărută, fericit că-l vede, și ceru să i se dea haina cea mai frumoasă, inelul cel mai de preț și încălțămîntea cea mai aleasă.

— Cum, Veronica, nu l-a mustrat, nu l-a certat pentru supărarea ce-i făcuse? zise ea frîmțită de un gînd lăuntric.

— De ce să-l mustru? Tatăl știe totdeauna să ierte și inima lui e mai plecată spre dragoste decît spre dojană. Nu l-a certat, ba, mai mult, Maria el făcu din întoarcerea fiului o zi de sărbătoare, cerînd să se taie vițelul cel mai gras și să se aducă vinul cel mai bun, ca să se poată veseli toți pentru fiul său care fusese pierdut și s-a întors, pe care-l crezuse mort, și acum înviașe și sta alături de el.

— Da, într-adevăr, se poate zice, a fost mort și că acum a înviat, rosti cu glas moale și trist Maria Magdalena. Vezi tu, părinții știu totdeauna să-și iubească copiii, dar aceștia nu totdeauna știu să întoarcă cum se cuvine această dragoste.

— Se întîmplă și asta, căci în viață sînt oameni și oameni. Dar povestea nu s-a sfîrșit, pentru că, vezi tu, bucuria întoarcerii trebuia împărtășită de toți. Din păcate, întoarcerea asta nu bucură și pe fiul cel mare. Vechea ură izbucni. Nici curiozitatea și nici dragostea de frate nu-l fac să vină să-l vadă măcar. Iar cînd îl cheamă tatăl său, știi ce zice?

— Imi dau seama... frații din cartea lui Moise își au urmași peste tot na-i așa?

— Da, din păcate așa e, Maria, căci vorbele lui sînt afară din cale de nedrepte și de urîte. De ani de zile muncesc în casa asta, dar mie nu mi-ai dat măcar un ied să mă veselesc și eu cu prietenii mei. Dar pe fiul tău — cum vezi, nu-i zice frate — care ți-a irosit averea în petreceri și desfriuri îl primești cu atîta cinste fără o vorbă de dojană.

— Și tu, ce zici, nu crezi că avea dreptate? luă seama Maria.

— Poate că da, dar nu trebuia nici s-o gîndească și nici s-o spună așa cum a spus-o.

— Crezi?

— Da, Maria, pentru că nu trebuie să uităm un amănunt de preț: cel întors era fratele lui și există o lege morală a dragostei frățești. Iar cel care a făcut asta era tatăl său și aici există o altă datorie: aceea de a-ți cinsti părinții. Și, cum vezi, el a nesocotit și una și alta și deci nu trebuia să-și judece nici fratele

și nici tatăl. Și, ia aminte Maria, cum vezi, nici nu se amintește măcar un cuvânt de partea cuvenită celui mare, așa că supărarea lui e nedreaptă și de prisos și aceasta este greșeala lui.

— Se vede că, în viață, sînt împrejurări cînd tăcerea e mai de preț decît vorba... s-ar pare că, pînă la urmă, fiul cel mare n-a mai venit la ospăț...

— Dacă a venit sau nu, poate că nu mai are rost să știm noi. Ceea ce interesează aici, e dragostea tatălui care-și ceartă fiul, în ciuda atîtor necazuri ce-i făcuse.

— Veronica, răspunse Maria, eu nu văd nimic deosebit în toată întimplarea asta. Era dator să-l ierte și să-l primească, căci doar era fiul său. Ai uitat ce spune înțeleptul în proverbele sale: „Care tată, cerindu-i fiul său pîine îi va da piatră sau cerindu-i pește îi va da șarpe?”

— Intocmai... fiul cel mic a cerut și pîine și pește și i s-a dat mai mult: i s-a dat toată partea lui de moștenire. Și ce-a făcut cu ea?

— A risipit-o, a pierdut-o.

— Și ce zici, se cădea?

— Știu eu? era doar a lui.

— Desigur, a lui, dar cum a folosit-o?

— Așa cum a socotit.

— Oh! Și ce bine și-a făcut el socotetile, de îndată ce a rămas fără ea... și unde a ajuns?

— La porci...

— Crezi că trebuie să ajungă aici, dacă și-ar fi făcut altfel socotelile? Tu știi că legea noastră nu ne îngăduie să mîncăm carne de porc. Și pe deasupra, porcul nu e un animal de turmă, ci foarte răzleț și încăpățînat și din această pricină paza și hrînirea lui devin anevoioase.

— Eu cred că a făcut ceea ce ar fi făcut oricare altul în locul lui, socoti Maria Magdalena.

— De aceea s-a întors la casa părintească. Și asta, pentru că oricît am greși noi față de părinți, în ei tot mai rămîne o fărîmă de dragoste gata să ierte, gata să uite. Și tatăl din povestea Nazarineanului a știut să ierte și să se bucure pentru întoarcerea fiului pe care-l crezuse pierdut.

— Da, Veronica, da, să recunoaștem și să mărturisim, Nazarineanu știe să vorbească oamenilor și cunoaște oamenii. Acum înțeleg de ce îl urmează atîția, îl caută atîția și de ce vorbește așa de frumos despre El. Mă întreb de ce sînt și din aceea care îl pismuiesc și-l caută tot felul de pricini și-l stau de-a curmezișul. Pandera îmi spunea că romanii îl urmăresc pentru că ar fi îndemnat pe iudei să nu mai plătească dajdie Cezarului. Asta înseamnă îndemn la răscoală și nu e bine pentru nimeni.

— A spus așa ceva Nazarineanu? întrebă surprinsă Veronica.

— Nu, n-a spus El ci unul dintr-ai noștri a venit și l-a pîrît romanilor. Firește, o vorbă ca asta nu putea să le fie pe plac și au cercetat cum stau lucrurile chiar printre oamenii Nazarineanului. Așa s-au încredințat că fusese o minciună și un neadevăr și s-au mirat pentru ce atîtea scorniri și pîre împotriva Lui cînd ei socotesc că El este un om drept și bun. Tu ce zici? Pentru ce caută acești oameni să se pună bine cu romanii, învinuindu-L pe Nazarinean de toate relele din lume.

— De ce? Pentru că ei au nevoie de romani să-i facă părtași alături de ei în lupta împotriva Nazarineanului. Și dacă au de gând să-L omoare, n-ar putea să facă asta fără încuviințarea stăpînitorilor noștri, romani.

— Să-L omoare? dar ce rău le-a făcut? întrebă ea neliniștită.

— Dar Ioan ce rău i-a făcut lui Antipa? Stăpînirea e stăpînire și ea dispune de noi cum vrea și nimeni nu i se poate împotrivi.

— Nu cumva pentru că El se numește Fiul lui Dumnezeu și asta nu e pe placul mai marilor noștri? Eu nu știu cum arată Dumnezeu și nici dacă El are un Fiu și cum arată El. Dar eu cred că El este de o măreție fără seamă și că este cel mai mare dintre proorocii de la Moise pînă acum. Iar pricină ca să urăști pe un om, nimic mai ușor, vorba rea fiind la îndemîna oricui.

Chipul Mariei era acum așa de liniștit și de blind, stăpînit parcă de o lumină ce venea din ascunsele taine ale sufletului în care parcă se năștea o lume nouă. O lume care nu știai de unde o va lua și o va duce pe această femeie ce continua să rămînă tot atît de frumoasă, tot atît de tulburătoare. Veronica își trecu o mînă prin părul ei atît de negru și de bogat, răsfirîndu-i-l pînă jos, pe umeri și privind-o cu o nouă duiosie în ochi, o întrebă cu glas domol:

— Spune-mi, Maria, vrei să-L cunoști pe acest Nazarinean?

— Să-L cunosc? repetă ea cuvîntul, cufundîndu-se în propriile ei gînduri. Și după cîteva clipe de tăcere, cu glas domol, de parcă ar fi răspuns unui gînd ce venea din lăuntru inimii, zise:

— Nu știu... nu știu încă.

Și rămase așa, tulburată în toată ființa, neștiind ce avea să hotărască și ce era rînduit să se întîmple. Alături, Veronica, păstra aceeași atitudine, demnă și grațioasă, cuprinsă de așteptare. Ursula se afla printre rosturile ei, grijind de ale gurii, căci doar avea oaspeți la masă.

Afară seara cobora blîndă peste casă și peste orașul bogat în praf și sărac în întîmplări și frumusețe.

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI BANATULUI

ARHIEPISCOPIA TIMIȘOAREI ȘI CARANSEBEȘULUI

PAZNICUL LUMINOS AL CRĂCIUNULUI

După solstițiul de iarnă — ce sugerează, pe plan spiritual, sfârșitul lumii vechi testamentare — creșterea zilei anunță în fiecare an și intrarea în lume a lui Dumnezeu-Fiul, prin Nașterea miraculoasă din ieslea Betleemului, ca început al mântuirii întregului neam omenesc. Este praznicul luminos al Crăciunului, anunțat în ziua Ajunului de una dintre minunatele colinde românești, ca și de cântările Bisericii noastre dreptmăritoare.

Clerul și credincioșii de pe meleagurile eparhiei au întâmpinat și în acest an luminosul praznic al Nașterii Domnului, prin pregătirea spirituală aferentă de pe durata postului, prin intensificarea participării credincioșilor la serviciile divine, în cadrul cărora preoții au acordat și asistența religioasă particulară solicitată de păstoriții lor. În duminicile premergătoare, numeroasele coruri parohiale, bărbătești și mixte, au anticipat atmosfera sărbătorească prin intonarea cântecelor omofonă de colinde, cărora s-au asociat și credincioșii prezenți, prin frumoasa lor cântare omofonă, generalizată în cele mai multe parohii din cuprinsul eparhiei. Pregătirea duhovnicească a întregii noastre pămînturi a fost apoi, aureolată în zilele Crăciunului, în atmosfera de profundă pietate în care au fost oficiate serviciile divine în toate bisericile de enorie, credincioșii ascultînd cu atenție și pastorală trimisă cu această ocazie de Întîistătorul eparhiei, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae.

În ajunul Nașterii Domnului, la reședința mitropolitană din Timișoara, I.P.S. Mitropolit Nicolae, înconjurat de colaboratori apropiați, a primit numeroasele grupuri de colindători din municipiu, ca și din alte localități ale eparhiei, însoțiți de preoții lor, cărora s-a adăugat în acest an și corul profesorilor de la Seminarul teologic din Caransebeș. Ascultînd colindele intonate, Înaltul ierarh a adresat tuturor calde urări de Crăciun.

La catedrala mitropolitană din Timișoara, în cea dintîi zi a praznicului, I.P.S. Mitropolit Nicolae, înconjurat de un impunător sobor de preoți și diaconi, a oficiat sfînta liturghie arhierescă, în prezența mulțimii credincioșilor din municipiu care au umplut naosul celui dintîi lăcaș de închinare al eparhiei, urmărind cu profundă pietate desfășurarea serviciului divin la care și-au adus contribuția prin cântarea omofonă a numeroase imnuri ale Bisericii noastre dreptmăritoare și respectiv prin împărtășirea cu Sfintele Taine.

La timpul potrivit, Întîistătorul eparhiei a rostit un ziditor și emoționant cuvînt de învățătură privind semnificația întrupării lui Dumnezeu-Fiul, ce reamintește mereu un adevăr fundamental exprimat de proorocii Vechiului Testament: „Cu noi este Dumnezeu“.

După otpust, incinta catedralei a răsunat de colinde intonate de mulțimea credincioșilor, iar corul mixt dirijat de Aurel Ciobanu a oferit apoi un concert de colinde și imnuri religioase, în timpul împărțirii anaferei de către I.P.S. Mitropolit Nicolae.

Sărbătoarea Crăciunului a continuat la reședința mitropolitană, unde Întii-stătătorul eparhiei a oferit tradiționala recepție, cu participarea clerului din raza municipiului, a reprezentanților celorlalte culte religioase, a coralei de la catedrala mitropolitană și a numeroși credincioși invitați. În cadrul recepției au rostit toasturi preotul Ioan Durac de la parohia Timișoara III, pastorul evanghelic Feyer Șandor și P.C. Părinte dr. Nicolae Neaga, fost profesor la Institutul teologic universitar din Sibiu, adresînd Chiriarhului calde felicitări cu ocazia praznicului. În cuvîntul de răspuns, I.P.S. Mitropolit Nicolae a mulțumit cordial pentru urările transmise, subliniind că sărbătoarea Nașterii Domnului rămîne expresia armoniei și înfrățirii tuturor credincioșilor din municipiu.

SESIUNEA ADUNĂRII EPARHIALE

În duminica din 20 noiembrie 1988, sala de festivități a Centrului eparhial a găzduit lucrările Adunării Eparhiale, convocată în sesiunea sa anuală de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae, în conformitate cu Statutul Bisericii Ortodoxe Române, spre a evalua întreaga activitate bisericească desfășurată pe meleagurile eparhiei în cursul ultimului an și a stabilit principalele sarcini de viitor. Au fost prezenți majoritatea absolută a membrilor celui mai înalt for deliberativ al eparhiei, personalul cu atribuții de răspundere la Centrul eparhial, toți protopopii și numeroși alți invitați.

În conformitate cu tradiția Bisericii noastre dreptmăritoare, lucrările sesiunii au început cu oficierea serviciului religios al doxologiei la paraclisul reședinței, după care I.P.S. Mitropolit Nicolae a deschis prima ședință plenară rostind o cuvîntare inaugurală în care a sintetizat principalele coordonate care au jalonat activitatea eparhiei de la sesiunea precedentă a Adunării. „Tot ceea ce ne-am străduit să realizăm; s-a înfăptuit într-o desăvîrșită unitate între cler și credincioși, conștienți că Biserica nu este numai cler, că ea nu este formată numai din credincioși, ci potrivit tradiției ortodoxe, Biserica noastră este a clerului și credincioșilor în egală măsură. Urmînd aceeași tradiție străbună, nu am desprins activitatea noastră bisericească de realitățile în mijlocul cărora trăim și asemenea înaintașilor noștri ne-am străduit și noi să împletim cele ce țin de slujirea lui Dumnezeu cu cele ce țin de slujirea oamenilor vremii noastre și nu un om abstract, ci pe omul poporului nostru, al societății din țara și patria noastră. Sub acest aspect, nici eparhia noastră n-a rămas desprinsă de realitățile ce ne înconjoară și întocmai celorlalte eparhii, ne-am străduit și noi să ținem seama de tot ce s-a înfățișat ca necesitate, sprijinind tot ce este în folosul poporului și a societății noastre românești... În tot ce am reușit să înfăptuim, ne-am bucurat de sprijinul pe care ni l-au dat forurile noastre superioare bisericești, în mod special Prea Fericitul Patriarh Teoctist, pentru care acum ne simțim îndatorați să-i exprimăm întreaga noastră recunoștință și mulțumire. Nu mai puțin ne-am împărtășit de sprijinul permanent și eficient din partea autorităților de stat,

superioare și locale, în mod deosebit al On. Departament al Cultelor" — a spus I.P.S. Sa.

După desemnarea celor trei secretari ai sesiunii și apelul nominal, în aplauzele și ovațiile tuturor celor prezenți, I.P.S. Mitropolit Nicolae a prezentat textul unei telegrame omagiale adresată ilustrului Conducător al patriei noastre, Președintele Nicolae Ceaușescu, ca expresie a atașamentului profund exprimat de Adunarea Eparhială, în numele tuturor clericilor și credincioșilor de pe aceste meleaguri, față de cel mai iubit fiu al poporului român, înțeleptul Cîrmaci al destinului României socialiste contemporane. După ce a fost evocată apropiata împlinire a șapte decenii de la Marea Unire de la 1 Decembrie 1918, în încheierea telegramei omagiale se spune: „În aceste momente de bilanț a întregii activități desfășurate în anul 1988 pe plan bisericesc și patriotic-cetățenesc, mulțumim Înaltei ocîrmuirii a țării, Dumneavoastră personal, pentru deosebita sollicitudine și largă înțelegere arătată Bisericii Ortodoxe Române, tuturor cultelor religioase, binefăcător răsrînte și asupra eparhiei noastre. Totodată, Vă asigurăm că vom răspunde printr-un devotament mereu sporit și printr-o contribuție nicicînd drămuț la ridicarea României pe noi trepte de progres și bunăstare, de înflorire și prestigiu în lume“.

La propunerea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae, din plenul Adunării Eparhiale a fost expediată, apoi, o altă telegramă, adresată Prea Fericitului Patriarh Teoctist, Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, în care a fost exprimat „prinosul de recunoștință pentru călăuzirea părintească în desăvîrșita unire a strădaniilor proprii cu cele ale întregii obști ortodoxe române, în scopul propășirii Bisericii noastre strămoșești“.

Alte telegrame cu conținut adecvat au fost adresate: Prea Sfințitului Episcop Timotei al Aradului — din partea căruia se primise în dimineața zilei o telegramă similară — Consiliului Național al F.D.U.S., Consiliului Național pentru Apărarea Păcii din R.S.R., precum organelor locale ale administrației de stat din județele Timiș și Caraș-Severin.

Cea dintîi ședință plenară a Adunării Eparhiale a continuat cu raportul general de activitate al Consiliului Arhiepiscopesc, pe anul 1988, prezentat de P. On. Părinte Ilie Maier, vicar administrativ, în care au fost expuse și analizate în detaliu toate aspectele activității desfășurate în cele trei compartimente ale vieții bisericești. În partea incipientă, vorbitorul nu a uitat să sublinieze că și în acest an Biserica Ortodoxă Română a continuat, la fel ca întotdeauna, să-și împletească viața cu cea a poporului, desfășurîndu-și activitatea în contextul general al eforturilor pentru propășirea multilaterală a țării, pentru pace și progres, după care a evocat aniversările jubiliare ale unor importante evenimente istorice, ca: împlinirea a 140 ani de la revoluția din 1848, a șapte decenii de la Unirea cea Mare de la 1 Decembrie 1918 și respectiv a trei veacuri de la tipărirea „Bibliei de la București“, apărută recent într-o nouă și minunată reeditare.

Raportul analitico-sintetic a evidențiat că pe plan *administrativ-bisericesc* s-a stăruit pentru continua prosperare a vieții bisericești din eparhie, prin împlinirea și respectarea rînduieilor bisericești, a îndrumărilor Sfințitului Sinod și respectiv a hotărîrilor Adunării Eparhiale luate în sesiunea precedentă, Consiliul Eparhial analizînd în ședințe lunare diferitele aspecte ale acestei activități și

adoptînd măsurile necesare. Activitatea liturgică, pastorală și învățătoarească desfășurată de preoți în mediul credincioșilor lor, cu participarea cît mai activă la serviciile religioase, prin cîntarea omofonă existentă în aproape toate parohiile din cuprinsul eparhiei, a constituit o preocupare mereu mai insistentă a tuturor factorilor de răspundere. Contactele directe ale Întîistătorului eparhiei și Centrului eparhial cu clericii și credincioșii de pe meleagurile Banatului sînt ilustrate în cele peste 680 audiențe, 247 inspecții ale personalului cu atribuții de răspundere, nouă sfințiri și binecuvîntări de biserici, 12 vizite canonice și 32 inspecții inopinate ale Chiriarhului. La rîndul lor, protopopii și misionarii protopopești, prin cele 145 inspecții și 280 vizite efectuate, i-au îndrumat pe preoți și credincioși — cu toate urmîrind progresul continuu al activității în ansamblul ei, îmbunătățirea pastorației individuale, a cunoașterii credincioșilor, împlinirea nevoilor duhovnicești și consolidarea permanentă a atașamentului lor față de Biserica noastră dreptmăritoare. Activitatea misionară a fost impulsionată prin analizarea ei în numeroase consfătuiri de lucru, în întrunirile pe grupe de preoți, prin organizarea a două serii de cursuri cu cîntăreții bisericești, prin trimiterea a 40 preoți la cursurile de îndrumare misionară și pastorală, organizate de cele două institute teologice și respectiv prin acordarea unui sprijin aparte tuturor preoților confrunțați cu situații mai deosebite.

În ceea ce privește activitatea desfășurată pe plan cultural-social, s-au depus eforturi constante pentru îndrumarea și instruirea credincioșilor în dreapta învățatură a Bisericii, la nivelul tuturor parohiilor din cuprinsul eparhiei. Delegații Consiliului Eparhial au verificat modul în care preoții își împlinesc această îndatorire fundamentală, în cadrul expunerilor lor omiletice, prin deplasările efectuate la cîteva zeci de parohii. În același scop, au fost trimise bibliotecilor parohiale peste 9.000 cărți și periodice, puse la dispoziția credincioșilor, ce contribuie la edificarea lor spirituală, ferindu-i de înstrăinare religioasă, de prozelitismul sectar. Activitatea editorială și tipografică desfășurată în cadrul eparhiei a înregistrat și ea noi reușite, prin apariția recentă a două cărți — „Învățăături ale Bisericii Ortodoxe” și „Patristica mirabilia” — care, alături de „Îndrumătorul bisericesc” pe anul 1988 și revista „Mitropolia Banatului” se bucură de largă audiență în mediul clericilor și credincioșilor. În curs de apariție se mai află și lucrarea intitulată „Frumusețile iubirii de oameni în spiritualitatea patristică”, precum și două cărți de rugăciuni și învățatură de credință, una dintre ele destinată Episcopiei Aradului. Preoții și cîntăreții bisericești au beneficiat deopotrivă și de îndrumarea corespunzătoare, prin intermediul conferințelor, în cadrul cărora peste 300 dintre ei și-au făcut auzit cuvîntul pe marginea temelor dezbătute. Corurile parohiale și-au făcut simțită prezența mereu mai vie în viața bisericească locală, iar înmulțirea lor și diversificarea repertoriului pe mai multe voci reflectă păstrarea și cultivarea zestrei spirituale lăsată de înaintași. Grijă Consiliului Eparhial pentru pregătirea viitorilor slujitori ai altarelor se reflectă în îndrumarea atentă, asistența spirituală și materială acordată Seminarului teologic din Caransebeș, în care procesul instructiv educativ se desfășoară cu rezultate mereu mai bune. O sporită preocupare s-a manifestat și în ceea ce privește monumentele istorice și bunurile aparținînd patrimoniului cultural național. Astfel, au fost încheiate recent lucrările de consolidare, conservare și restaurare a bisericii străvechii mănăstiri „Saraca”; a fost recepționat la fel de recent și noul sediu din Reșița destinat con-

centrării bunurilor bisericești cu valoare de patrimoniu din jud. Caraș-Severin, iar vechile icoane și cărți degradate au fost redată specialiștilor în vederea restaurării. Din punct de vedere social, la fel ca în anii precedenți, preoții și credincioșii eparhiei s-au integrat în procesul de înălțare continuă a patriei noastre pe noi culmi ale civilizației și progresului, dovedind receptivitate și angajare hotărâtă în toate acțiunile la care au fost solicitați.

Sub aspect *economic*, s-au depus strădanii sporite pentru a păstra și asigura la un nivel corespunzător, baza economică a Centrului eparhial și tuturor unităților subordonate printr-o înțeleaptă împlinire a nevoilor gospodărești și în optica unui echilibru constant între venituri și cheltuieli. Cu sprijinul și înțelegerea permanentă a autorităților de stat, au putut fi realizate și în acest an mai multe lucrări de investiții, de reparații capitale și curente, lucrări de pictură, achiziții și amenajări de case parohiale — toate desfășurate sub asistența Serviciului tehnic din cadrul Centrului eparhial. Astfel, a fost finalizată construirea atelierelor productive și a chililor de la mănăstirea Timișeni-Șag, ca și cea a noului sediu al colecției muzeale de la Reșița. Deopotrivă, au fost începute lucrările de reconstrucție a chililor de la paraclisul „Călugăra”, cele desfășurate pentru un nou sediu al protopopiatului Făget, precum și cele de extindere a căminului Seminarului teologic din Caransebeș. La Berini și Pișchia au început lucrările de reconstrucție a bisericilor; alte 42 lăcașuri de închinare și 24 case parohiale au fost supuse unor vaste lucrări de reparații; 18 biserici au fost repictate, iar șase cimitire au fost împrejmuite. Tot prin sectorul economic al eparhiei au fost acordate mai multe ajutoare unor preoți bolnavi, văduve de preoți și credincioși avizați la acestea. De asemenea, eparhia a contribuit cu importante sume la Fondul Solidarității Internaționale și la Fondul Păcii, ca expresie a receptivității și integrării ei în ansamblul problematicei existente în contemporaneitatea noastră.

„Raportul general al Consiliului Eparhial a reliefat deopotrivă activitatea prestigioasă desfășurată de numeroși preoți de enorie, în toate compartimentele vieții bisericești, de această manieră bucurându-se de aprecierea și prețuirea Adunării Eparhiale, ca exemple vii de urmat pentru toți ceilalți clerici și credincioși ai eparhiei. Din numărul lor vrednic de luat în seamă, reținem spre ilustrare, pe următorii: Ioan Sucineanțu-Birda (protopopiatul Deta), Dumitru Vana-Prigor (protopopiatul Oravița), Gheorghe Cucu-Checea (protopopiatul Timișoara), Gheorghe Ștefan-Doclin (protopopiatul Reșița), Ioan Smaia-Bucoșnița (protopopiatul Caransebeș), Iosif David-Leucuşești (protopopiatul Făget) și Petru Petrescu-Lugojei (protopopiatul Lugoj).

După prezentarea raportului general, lucrările Adunării Eparhiale au continuat pe cele patru comisii care au analizat în detaliu rapoartele de activitate ale sectoarelor, elaborând proiecte de hotărâri spre a fi supuse plenului Adunării Eparhiale.

În cea de a doua ședință plenară au fost dezbătute pe larg toate proiectele propuse, stabilite în cadrul comisiilor, cărora li s-au adus completări și îmbunătățiri din partea membrilor Adunării Eparhiale. Rapoartele secțiilor — administrativ-bisericească, cultural-socială, economică și de organizare-validare — au fost prezentate de pr. Ioan Brânzei, ing. Florian Goga, av. Traian Vinchici și prof. Ilie Popescu. Pe marginea lor au luat cuvântul următorii membri ai Adunării Eparhiale: pr. Ioan Brânzei, pr. Ioan Olariu, ing. Florian Goga, prof. Gheorghe

Dobreanu, prof. Liviu Smeu, prof. Vasile Vărădean, arh. Sorin Moldovan, pr. Ioan Găvădină și av. Traian Vinchici. În această vie dezbateri, la precizarea unor aspecte, cu binevenite sublinieri, și-au adus contribuția deopotrivă și o parte dintre invitații prezenți — conducători ai oficiilor protopopești, directorul Seminarului teologic din Caransebeș, etc. Luările de cuvânt au accentuat necesitatea primenirii continue a vieții bisericești, întărirea dreptei credințe în mediul enoriașilor, înființarea și reclasificarea unor parohii, în funcție de mutațiile intervenite în viața bisericească și cea obștească, a credincioșilor, utilizarea mereu mai vie a bibliotecilor parohiale, o atenție sporită acordată picturii bisericești precum și a caselor parohiale spre a corespunde nivelului vieții contemporane.

La sfârșitul dezbaterilor, Adunarea Eparhială a adoptat hotărâri corespunzătoare, aprobate în unanimitate și devenind astfel decizii ale forului deliberativ suprem al eparhiei.

I.P.S. Mitropolit Nicolae, președintele Adunării Eparhiale, a rostit apoi alocuțiunea de încheiere a sesiunii, mulțumind tuturor membrilor și invitaților prezenți pentru contribuția adusă la reușita lucrărilor. Dejunul oficial, oferit de Întâistătătorul eparhiei, în cadrul căruia s-a toastat pentru conducerea țării și a Bisericii noastre, a încheiat o frumoasă zi de bilanț și perspective, de angajamente luate pentru continua înălțare a vieții sub toate aspectele ei, în patria noastră atât de scumpă tuturor fiilor ce o compun.

VIZITĂ CANONICĂ

La fel ca în anii precedenți, în cea de a doua zi a praznicului Nașterii Domnului, Întâistătătorul eparhiei, însoțit de P. On. Părinte Petru Dorobanțu, consilier eparhial, a descins în mijlocul credincioșilor orașului Caransebeș, unde a fost așteptat cu aceleași sentimente de afecțiune și aleasă bucurie duhovnicească.

Inconjurat de soborul de preoți și diaconi — din care nu au lipsit P. On. Părinte Dimitrie Grama, protopopul locului și cadre didactice ale Seminarului teologic — I.P.S. Mitropolit Nicolae a oficiat sfânta liturghie arhierescă în biserica închinată „Sfântului Mare Mucenic Gheorghe”, la frumusețea căreia au contribuit deopotrivă corul mixt al parohiei dirijat de prof. Gheorghe Dobreanu, membru al Adunării Eparhiale și Consiliului Eparhial, precum și mulțimea credincioșilor prin cântarea omofonă. La timpul potrivit, numeroși dintre ei au fost împărtășiți cu Sfintele Taine de însuși Întâistătătorul eparhiei.

În cuvântul de învățătură, care a umplut sufletul celor prezenți cu bogată merinde duhovnicească, I.P.S. Mitropolit Nicolae a insistat asupra intrării în lume a lui Dumnezeu-Fiul, ca început al mântuirii întregului neam omenesc.

Solemnitatea bisericească a continuat la reședința mitropolitană din Caransebeș, unde Chiriarhul eparhiei a oferit o recepție cu participarea soborului slujitor, a reprezentanților celorlalte culte, a coralei parohiale și a numeroși credincioși și invitați. S-au rostit toasturi, iar corul parohiei și cel al cadrelor didactice de la Seminarul teologic au intonat cîte un mănunchi de tradiționale colinde românești.

HIROTONIE

În cursul lunii noiembrie 1988, un alt tânăr licențiat al Institutului teologic universitar din Sibiu a intrat în ogorul Domnului: *Nicolae Rădulescu*. În zilele de 15 și 16 noiembrie a. c., I.P.S. Mitropolit Nicolae l-a hirotonit întru diacon și apoi preot, pe seama parohiei Glimboca din protopopiatul Caransebeș.

Conform procedeeului îndătinat, după efectuarea practicii liturgice și administrative la catedrala mitropolitană și Centrul eparhial, tânărul preot, primind îndrumările necesare din partea Consiliului Eparhial, a fost instalat în parohia pe seama căreia a fost numit și hirotonit.

BINECUVÎNTAREA UNOR AMPLE LUCRĂRI DE REPARAȚII

Deteriorată de vreme, vechea biserică parohială din *Surdcul Mare*, protopopiatul Oravița, închinată „Nașterii Maicii Domnului” a fost supusă recent unor ample lucrări de reparații capitale, care i-au imprimat o nouă infuzie de strălucire și prospețime. Grație atașamentului exemplar al credincioșilor locali față de Biserica noastră dreptmăritoare, mărinimiei și spiritului lor de jertfelnicie, lăcașul de închinare a fost împodobit și cu un nou mobilier, confecționat în întregime prin priceperea și purtarea lor de grijă.

Binecuvîntarea acestor ample lucrări de reparații și înnoire, care fac cinste întregii comunități parohiale, a avut loc în duminica din 4 decembrie 1988, în prezența tuturor credincioșilor locali, fericiți să-și vadă lăcașul de închinare îmbrăcat într-o adevărată haină sărbătorească. Ritualul binecuvîntării și sfînta liturghie au fost oficiate de un sobor de preoți, în frunte cu P. Părinte Vasile Sechereș, inspector eparhial, delegat al Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae, care, rostind cuvîntul de învățătură, a transmis tuturor binecuvîntarea și felicitările Întîistătătorului eparhiei pentru reușita lucrărilor efectuate.

La sfîrșitul sfînteii liturghii, vrednicul preot Petru Stan, parohul local, a prezentat o succintă dare de seamă asupra acestor lucrări, iar P. On. Părinte Ioța Berbentea, protopopul locului, a mulțumit conducerii eparhiale și tuturor celor ce au contribuit moral și material la încheierea lor în cele mai bune condiții.

Festivitatea bisericească locală s-a încheiat cu agapa comună oferită de Consiliul parohial. (prot. *Ioța Berbentea*).

DISTINCȚII BISERICEȘTI

Cu prilejul sărbătorii Nașterii Domnului, Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae a acordat distincția bisericească de „sachelar” unui număr de șase preoți de pe meleagurile eparhiei, pentru activitatea lor pilduitoare în ogorul Domnului și pentru ca aceasta să fie încununată în viitor cu roade cît mai bogate. În ordine alfabetică, cei șase preoți sînt: *Petru Achim* — Semlacul Mic (protopopiatul Deta), *Ioan Budulan* — Jimbolia (protopopiatul Timișoara), *Petru Gărau* — Jebel (protopopiatul Deta), *Nicolae Mircia* — Timișoara Ronaț, *Mircea Savulov* — Timișoara II și *Gheorghe Sutac* — Sînnicolau Mare (protopopiatul Timișoara).

CONCERTE DE COLINDE ȘI IMNURI RELIGIOASE

În duminică din 18 decembrie 1988 și în ziua praznicului Nașterii Domnului, toate corurile parohiale existente în cuprinsul eparhiei au oferit ascultătorilor concerte de colinde și bucăți religioase, intonate la sfârșitul sfintei liturghii și respectiv în cadrul slujbei vecerniei. Asemenea concerte, cu un bogat repertoriu de bucăți armonizate de compozitori români și străini, au avut loc, spre exemplu, în bisericile parohiale din Lugoj, Caransebeș, Reșița, Sinnicolau Mare și alte localități. Pretutindeni, preoții parohi au făcut prezentarea bucăților intonate, în cadrul cuvintelor de învățătură rostite cu prilejul respectiv.

Catedrala mitropolitană din Timișoara a găzduit un serial de concerte, prezentate succesiv de corala preoților eparhiei, corul mixt al catedralei și respectiv formația bărbătească a aceluiași cor. Astfel, corala preoților, sub conducerea P. On. Arhidiacon Ioan Botău, administratorul catedralei, a oferit credincioșilor municipiului și tuturor ascultătorilor două concerte, pregătite cu deosebită atenție, ce au avut loc în ziua de 30 noiembrie și respectiv în seara duminicii de 18 decembrie 1988. Cel dintâi a fost oferit cu prilejul comemorării mitropolitului de piosă amintire Andrei Șaguna, în cadrul parastasului oficiat de un sobor de clerici în frunte cu P. On. Părinte Ilie Maier, vicar administrativ, iar cel de al doilea în cadrul vecerniei duminicii respective, prezentarea bucăților fiind făcută de P. On. Părinte Vasile Petru de la parohia Timișoara I. La rîndul său, corul catedralei mitropolitane, dirijat de Aurel Ciobanu, a concertat în seara celei dintâi zile a praznicului, iar formația bărbătească în seara următoare, prezentarea bucăților aparținînd preoților Vasile Sechereș, inspector eparhial și Jivoin Forga de la catedrala mitropolitană.

Un alt concert de colinde a avut loc în ziua de 17 decembrie 1988 în sala de festivități a Seminarului teologic din Caransebeș, oferit de corul elevilor pregătit și dirijat de P. On. Părinte prof. Nicolae Belean, bucățile fiind prezentate de P. On. Părinte Trăilă Gherga, directorul școlii. Au participat clerici și credincioși din oraș și numeroși invitați. La sfârșitul concertului P. On. Părinte Petru Dorobanțu, consilier eparhial, transmițînd elevilor binecuvîntarea și felicitările Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae, Întîistătătorul eparhiei.

CONFERINȚE PREOTEȘTI LA NIVEL JUDEȚEAN

În conformitate cu hotărîrea Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în zilele de 2 și 3 noiembrie 1988, sala de festivități a Centrului eparhial din Timișoara și sediul protopopiatului din Reșița au găzduit lucrările celei de-a patra conferințe preotești trimestriale, desfășurate la nivel județean, respectiv al județelor Timiș și Caraș-Severin, pe aria cărora se întinde Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului. Sfîntul Sinod a supus dezbaterei clerului, în cadrul acestor conferințe cu caracter lărgit, o temă de actualitate permanentă, ce se înscrie pe coordonatele activității preotești de zi cu zi în mediul credincioșilor păstoriți și în general al vieții obștești din patria noastră: „Participarea cultelor religioase la opera de dezvoltare economico-socială a țării noastre, la înfăptuirea acțiunilor sale de dezarmare și pace”.

Prezidate de Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae, cele două conferințe preotești au reunit pe toți clericii din cuprinsul eparhiei într-o vie și antrenantă dezbatere, elocventă pentru contribuția Bisericii noastre dreptmăritoare la marea noastră

operă de înălțare continuă a României socialiste pe cele mai înalte trepte ale civilizației și culturii, de cititorire a unei vieți noi, sub auspiciile conducerii sale înțelepte în frunte cu Președintele Nicolae Ceaușescu, ilustră personalitate a lumii contemporane.

În cuvîntul de deschidere a conferințelor, I.P.S. Mitropolit Nicolae a subliniat importanța subiectului, Biserica Ortodoxă Română fiind dintotdeauna alături de popor și de năzuințele sale legitime. Întîistătătorul eparhiei a insistat deopotrivă și asupra aniversărilor jubiliare ale anului 1988 — ca împlinirea a trei veacuri de la apariția „Bibliei de la București”, a 340 ani de la apariția „Noului Testament de la Bălgrad” și respectiv a șapte decenii de la desăvîrșirea statului național unitar român — „evenimente în care se reflectă contribuția Bisericii noastre la exprimarea identității noastre ca neam, ca popor, la adîncirea unității noastre naționale” — a spus I.P.S. Sa.

Sub îndrumarea personalului cu atribuții de răspundere de la Centrul eparhial, toți preoții au tratat din timp subiectul conferinței, două dintre cele mai bune elaborate fiind selecționate spre a fi prezentate în cadrul dezbaterilor: cele aparținînd preoților Gheorghe Sutac — Sinnicolau Mare, la conferința de la Timișoara și respectiv Eugen Jurca — Reșița II, la cea din municipiul de pe riul Bîrzava. Ambele expuneri, alcătuite cu minuție și competență, au fost urmate, în limitele timpului disponibil, de zeci de luări de cuvînt din partea preoților care au evocat aspecte generale și locale din diferite sectoare ale activității obștești, ce reflectă dezvoltarea armonioasă a patriei noastre și contribuția Bisericii Ortodoxe Române, a tuturor cultelor religioase din țară, la această vastă lucrare de edificare multilaterală, sprijinind cu mijloacele lor proprii toate inițiativele destinate înălțării vieții și stabilizării unei păci trainice pe întreaga planetă. Așa, bunăoară, preotul Vasile Bica — Sudriaș a elogiat marile prefaceri și transformări revoluționare din patria noastră, ce au avut loc în ultimele mai bine de două decenii, care s-au concretizat și în ridicarea bunăstării materiale și spirituale a poporului, deopotrivă cu dezvoltarea plenară a personalității umane și valorificarea tuturor energilor creatoare ale fiilor țării, iar preotul Ioan Brînzei — Lovrin a accentuat tripla slujire preoțească, în contextul vocației păcii, existente dintotdeauna în sînul poporului nostru. În cadrul conferinței de la Reșița, preotul Ioan Dumitrașcu — Tîncova a subliniat rolul „apostolatului social” în viața credincioșilor, îndatoririle Bisericii decurgînd din porunca evanghelică a iubirii aproapelui, iar preotul Ioan Cimponeru — Rainna a expus acțiunile întreprinse de țara noastră, în frunte cu genialul nostru Conducător, Președintele Nicolae Ceaușescu, destinate unei lumi mai bune și mai drepte, acțiuni sprijinite de reprezentanții Bisericii noastre în toate întrunirile internaționale.

După numeroasele luări de cuvînt, I.P.S. Mitropolit Nicolae a sintetizat învățămintele ce se desprind din dezbaterile temei, îndemnîndu-i pe toți clericii eparhiei la o activitate cît mai spornică pe plan obștesc și patriotic, ce trebuie să se desfășoare paralel misiunii preoțești. „În ultimele două decenii, țara și societatea românească au făcut mari pași înainte. Aproape toate localitățile, toate zonele țării și-au schimbat în mod îmbucurător profilul și înfățișarea, pe care le primim astăzi cu admirație. Viața oamenilor este astăzi dinamică, plină de inițiative în toate domeniile, cu schimbări structurale. Ceea ce s-a înfăptuit pe plan economic, social și în celelalte domenii conține și o contribuție a noastră, a Bisericii Ortodoxe Române, prin slujitorii și credincioșii ei. De aceea ne recunoaștem și noi în tot ce s-a înfăptuit și

ținem cu tărie la rezultatele obținute de poporul nostru, căci și noi sintem ai țării și ai poporului nostru. Alături de dezvoltarea economică și socială, s-a dezvoltat și viața bisericească, așa cum s-a dezvoltat și viața celorlalte culte religioase, în climatul de pace și armonie între toți cetățenii. Toate acestea formează conținutul vieții noastre de fiecare zi, reflectând convingerile noastre, ce nu se pot desprinde de atașamentul nostru ființial față de glia, țara, poporul nostru, cu înțeleapta sa conducere" — a spus I.P.S. Mitropolit Nicolae la conferința desfășurată la Timișoara.

În partea a doua a ambelor conferințe preoțești, Întistătătorul eparhiei a făcut câteva considerații pe marginea aniversării tricentenarului „Bibliei de la București” și respectiv împlinirea a 340 ani de la apariția Noului Testament editat de Mitropolitul Simion Ștefan al Ardealului, după care a prezentat textul Sfintului Sinod legat de cele două evenimente culturale și bisericești, deopotrivă cu retipărirea acestor monumente ale limbii în noi ediții jubiliare.

Ambele conferințe preoțești au luat sfârșit într-o adevărată atmosferă sărbătorească în hotărîrea unanimă a clericilor eparhiei de a fi mereu mai devotați Bisericii și patriei noastre scumpe.

MOMENTE ANIVERSARE LA SEMINARUL TEOLOGIC DIN CARANSEBEȘ

Recenta împlinire a trei veacuri de la începutul domniei voievodului martir Constantin Brîncoveanu (28 octombrie 1688—27 martie 1714), respectiv de la apariția „Bibliei de la București”, precum și a șapte decenii de la Marea Unire de la Alba Iulia, au constituit și pentru cadrele didactice și elevii Seminarului teologic din Caransebeș adevărate momente de popas sărbătorec, ce contribuie deopotrivă la formarea profilului spiritual și patriotic al viitorilor slujitori ai altarelor noastre străbune.

Sala de festivități a școlii a găzduit, în zilele de 28 octombrie, 30 noiembrie și 1 decembrie 1988, un serial de trei festivități închinat acestor momente jubiliare din istoria noastră bisericească și națională. Preoții profesori Constantin Rus, Nicolae Morar și Sorin Cosma au prezentat consecutiv semnificația aniversărilor, expunerile fiind însoțite de proiecții de diapozitive, cu imagini din istoria Bisericii și a poporului nostru. La aniversarea tricentenarului „Bibliei de la București” a fost prezentată și noua ediție jubiliară, în facsimil și transliterare, apărută prin purtarea de grijă a Prea Fericitului Patriarh Teoctist al Bisericii Ortodoxe Române, iar elevul Dumitru Popa din anul III al Seminarului a închinat momentului un număr de versuri ascultate cu satisfacție de toți cei prezenți.

La reușita celor trei festivități a contribuit un bogat repertoriu de bucăți muzicale, bisericești și patriotice, intonate de corul elevilor dirijat de preotul prof. Nicolae Belean, precum și versurile recitate de elevi, cu conținut adecvat. (Pr. prof. TRAILĂ GHERGA).

INTRUNIRI PREOȚEȘTI PE TEME MISIONARE

În cursul lunilor octombrie și noiembrie 1988, sub îndrumarea conducătorilor oficiilor protopopești, au fost organizate mai multe întruniri pe grupe de cîte 7—10 preoți, prilej cu care au fost analizate diferite aspecte ale activității pastoral-misionare desfășurate la parohii.

Asemenea întruniri au avut loc la parohiile: Oțelu Roșu I, Obreja, Caransebeș, Buceșnița și Petnic, din protopopiatul Caransebeș; Bănia, Ciclova Română și Ciuchici, din protopopiatul Oravița; Cilnic și Biniș din protopopiatul Reșița; Sculea și Jebel din protopopiatul Deta; Nevrincea și Firdea din protopopiatul Făget; Nădrag și Topolovățu Mare din protopopiatul Lugoj; Timișoara V, Jimbolia, Sinnicolau Mare și Remetea Mare din protopopiatul Timișoara.

La fiecare dintre aceste întruniri, pe lângă protopopul locului și misionarul protopopesc, a participat și delegatul chiriarhal.

Pe baza datelor și situațiilor concrete prezentate de fiecare preot în parte, au fost date și îndrumările corespunzătoare, pentru primenirea activității pastoral-misionare. În mod deosebit s-a insistat pentru instruirea credincioșilor în dreapta învățătură a Bisericii, participarea activă la serviciile religioase, angajarea membrilor organelor parohiale în sprijinirea activității pastorale și ferirea enoriașilor de influențe prozelitiste centrifugale.

Desfășurate într-o atmosferă de lucru și în spirit de înaltă responsabilitate, prin modul cum au fost tratate problemele dezbătute, întrunirile respective s-au dovedit utile pentru activitatea pastorală a preoților.

IMPLICAREA VIITORILOR PREOȚI ÎN VIAȚA BISERICESCA

Cu binecuvîntarea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae, spre a se familiariza cu exigențele vieții bisericești, înainte de a intra în ogorul Domnului, elevii din ultimul an de studiu al Seminarului teologic din Caransebeș, împărțiți pe grupe, și-au continuat în cursul lunilor octombrie-decembrie 1988 deplasările duminicale la un număr de patru parohii din cuprinsul eparhiei. Însoțiți de cadre didactice ale școlii, elevii au descins în parohiile Ilova, Gruni, Firlug și Bocșa Montană, unde au participat activ la desfășurarea serviciilor divine și au rostit predici tematice și cateheze — toate pregătite din timp sub îndrumarea profesorului de specialitate. La rîndul lor, profesorii însoțitori au rostit cuvinte de zidire sufletească, întărind dreapta credință în mediul comunităților bisericești locale. La parohia Ilova, corul elevilor sub conducerea preotului prof. Nicolae Belean a oferit și un concert de colinde, bucățile respective, ascultate cu deosebită satisfacție, fiind prezentate de pr. prof. Trăilă Gherga, directorul școlii.

În toate parohiile vizitate, elevii au primit îndrumări practice, familiarizîndu-se cu viața bisericească locală și exigențele ei. (pr. prof. Vasile Itineanțu).

EXPOZIȚIE COMEMORATIVĂ DEDICATĂ MARII UNIRI

Cu prilejul sărbătoririi a șapte decenii de la înfăptuirea Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918, în cadrul colecției de artă veche bisericească de la catedrala mitropolitană din Timișoara a fost organizată o expoziție comemorativă, sub genericul „70 de ani de la Marea Unire. Contribuții ale Bisericii la Marea Unire”.

Vernisajul expoziției — organizată din încredințarea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae — a avut loc în duminică din 27 noiembrie 1988, după oficierea sfintei liturghii, în prezența P. On. Părinte Petru Dorobanțu, consilier eparhial, și a unei numeroase asistențe alcătuită din clerici și credincioși. Muzeograful Constantin Gurău a făcut celor prezenți o succintă prezentare a expoziției.

La intrarea în expoziție, vizitatorul este întâmpinat de harta României, încadrată în culorile naționale, având înscrise în centrul ei datele marcând evenimentul comemorat. Expoziția conține o seamă de documente de arhivă, publicații religioase ale vremii, măturii ale participanților la Marea Adunare de la Alba Iulia, fotografii ale preoților și ale altor delegați, însemnări pe vechi cărți de cult referitoare la momentul de la 1 Decembrie 1918, credenționale medalii comemorative, articole din presa religioasă, cărți dedicate evenimentului care pun în lumină contribuția Bisericii noastre din această parte a țării la înfăptuirea Marii Uniri, rolul preoțimii în pregătirea și realizarea idealului de veacuri al poporului nostru. Este prezentată, apoi corespondența dintre episcopii Ioan I. Papp al Aradului și Miron Cristea al Caransebeșului, referitoare la aderarea Bisericii la Consiliul Național Român Central, a cărui activitate a început la Arad în 20 octombrie 1918. În revistele „Foaia Diecezană”, „Lumina” și altele au fost publicate „Convocarea Adunării Naționale de către Marele Sfat al Națiunii Române”, precum și „Hotărârea” luată la Alba Iulia.

Greutățile biruite, opreliștele înlăturate pentru a ajunge la Alba Iulia, miile de steaguri tricolore, coloanele fără de sfârșit ale delegaților sînt evocate în decorațiile preoților participanți la Adunarea Națională de la 1 Decembrie 1918. O veche Cazanie, tipărită la București în 1765, și două Mineie pe luna decembrie, tipărite în 1805, au consemnat pe vechile lor file, marele eveniment, făcîndu-și drum către generațiile viitoare. Printre exponate se mai numără o trusă de preot militar din primul război mondial și steagul tricolor al participanților din Jadani la Adunarea de la Alba Iulia — unul dintre nenumăratele drapele naționale sfințite și purtate cu mîndrie de delegați.

La loc de cinste au fost expuse, de asemenea, „Noul Testament de la Bălgrad (1648)” și „Biblia de la București (1688)”, iar alături de ele și edițiile jubiliare, scoase recent din teascuri, în condiții grafice de înaltă ținută, sub înalta purtare de grijă a Prea Fericitului Patriarh Teoctist al Bisericii Ortodoxe Române.

Din documentele și exponatele care alcătuiesc expoziția străbate patriotismul fierbinte al tuturor celor care în urmă cu șapte decenii au avut bucuria unică de a se afla la Alba Iulia și a scanda într-un glas cu ceilalți: „Trăiască România Mare!” (C. Gurău).

ACOLO UNDE SFÎRȘESC TOATE CELE PĂMÎNTEȘTI

În ziua de 15 decembrie 1988, au trecut la cele veșnice preotul pensionar *Patriciu Lugojan*, în vîrstă de 86 ani, cu ultimul domiciliu în Lugoj.

A văzut lumina zilei la 28 iulie 1902, în com. Fîrdea, jud. Timiș, într-o familie de preoți. A urmat cursurile învățămîntului elementar în comuna natală, iar pe

cele medii la liceul „Coriolan Brediceanu” din Lugoj. Vocația preoțească i-a îndreptat pașii spre Institutul teologic diecezan din Caransebeș, ale cărui cursuri le-a absolvit în anul 1925.

După ce a activat un timp ca învățător, în anul 1927 a fost hirotonit preot pe seama parohiei Dognecea din protopopiatul Reșița, pe care a păstorit-o timp de 47 ani, până la pensionarea sa intervenită în primăvara anului 1974. Pentru meritele sale pe tărîm pastoral, conducerea bisericească eparhială l-a distins cu rangul de „iconom”.

Slujba înmormîntării a fost oficiată în ziua de 17 decembrie a.c. în biserica „Adormirii Maicii Domnului” din Lugoj, de către un sobor de cinci preoți și un diacon, în frunte cu P. On. Părinte Ioan Țigriș, protopopul locului, care a rostit și cuvîntarea funebră. Corul parohial din Lugoj a dat răspunsurile liturgice, în prezența membrilor familiei și a numeroși credincioși îndoliați. După oficierea serviciului religios, sicriul cu osemintele regretatului preot au fost apoi înhumate în cimitirul parohial din str. Făgetului, spre veșnică odihnă.

La 20 decembrie 1988 s-a strămutat la Domnul preotul pensionar *Iancu Berlogea*, în vîrstă de 85 ani, fost preot la Răcășdia din protopopiatul Oravița.

Născut la 6 noiembrie 1903 în com. Broșteni, jud. Caraș-Severin, din părinți agricultori, a urmat școala elementară în comuna natală, iar cursurile învățămîntului mediu la liceul din Oravița. Între anii 1922—1925 și-a efectuat pregătirea teologică la Institutul teologic diecezan din Caransebeș, iar un an mai târziu a fost hirotonit preot pe seama parohiei Răcășdia, pe care a păstorit-o timp de aproape cinci decenii, pînă în toamna anului 1975 cînd s-a pensionat. A continuat să slujească la aceeași biserică, venind în ajutorul preoților ce i-au succedat la parohie.

Prohodul a avut loc în ziua de 22 decembrie a.c., oficiat de un sobor compus din opt preoți, în frunte cu P. On. Părinte Ioța Berbentea, protopopul Oraviței, care a rostit și necrologul evidențînd meritele defunctului în activitatea depusă în ogrorul Domnului. Au fost prezenți numeroși credincioși din localitate și din comanele limitrofe, corul parohial întonînd răspunsurile funebre.

În dangățul clopotelor, rămășițele sale pămîntești au fost apoi înhumate în cimitirul parohial, întru nădejdea învierii și a vieții celei veșnice.

În ziua de 23 decembrie 1988 și-a sfîrșit cursul vieții pămîntești preotul *Vasile Matei Băilă*, de la parohia Sînmihaiul Român, protopopiatul Timișoara, în vîrstă de 66 ani.

S-a născut la 5 mai 1922, în com. Armeniș, jud. Caraș-Severin, într-o familie de agricultori. După cursurile învățămîntului elementar, efectuate în comuna natală, și-a continuat pregătirea la liceul „Traian Doda” din Caransebeș.

Cel de al doilea război mondial i-a găsit ca sublocotenent la școala de ofițeri de rezervă de lîngă Păuliș, unde a luptat alături de superiori și subordonați, făcînd față cu succes asaltului trupelor hitleriste și horthyste, în retragerea lor furi-bundă, în bătălia eroică desfășurată în toamna anului 1944.

În anii postbelici, a urmat cursurile Facultății de Teologie din Cluj, apoi pe cele ale Institutului teologic universitar din Sibiu, devenind licențiat în Teolo-

gie în anul 1958. În același an a fost hirotonit preot pe seama parohiei Ilova din protopopiatul Caransebeș, pe care a păstrorit-o pînă în 1971, cînd s-a transferat la parohia Sînmihaiul Român din protopopiatul Timișoara, unde a funcționat pînă în clipa decesului.

Slujba înmormîntării a fost oficiată în ziua de 25 decembrie a.c., în capela cimitirului din Timișoara — Calea Lipovei, de către un sobor format din șapte preoți, în frunte cu P. On. Părinte Cornel Pleșu, protopopul Timișoarei, care a rostit și cuvîntarea funebră. Au participat, pe lîngă membrii familiei, un impresionant număr de credincioși din Ilova și Sînmihaiul Român.

După oficierea serviciului religios, sicriul cu osemintele sale a fost înhumat în același cimitir, spre veșnică odihnă.

EPISCOPIA ARADULUI, IENOPOLEI ȘI HĂLMAGIULUI

PAZNICUL CRĂCIUNULUI

Potrivit strămoșeștilor noastre tradiții creștinești și românești, praznicul Nașterii Domnului a fost întâmpinat și anul acesta prin colindele cântate cu multă simțire de preoți și credincioși.

În duminica din 18 decembrie 1988, Prea Sfințitul Episcop Timotei, după slujba vecerniei, a asistat la concertul de colinde, susținut în fața unui mare număr de credincioși, de corul catedralei episcopale din Arad, dirijat de preotul Ioan Șerb. Prezentarea colindelor a fost făcută de preotul dr. Ioan Tulcan.

În seara ajunului Nașterii Domnului, ostenitorii Centrului eparhial, membrii din Consiliul Eparhial, preoții din Arad și parohiile limitrofe, împreună cu credincioșii, au venit la reședința episcopală, spre a exprima Prea Sfințitului Episcop Timotei, gânduri și sentimente de aleasă prețuire, de dragoste filiacă, însoțite de cele mai bune urări. Corurile bisericești din parohiile Arad, Micălașa Veche, Aradul Nou și Arad-Șega I au intonat un mănunchi de colinde, din bogatul tezaur al folclorului nostru religios.

În prima zi de Crăciun, Întâistătorul eparhiei a oficiat sfânta liturghie în catedrala episcopală din Arad, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi. La momentul potrivit, P. S. Sa a predicat despre darurile Crăciunului.

P. S. Episcop Timotei a săvârșit și slujba vecerniei în cel dintâi lăcaș al eparhiei, în cadrul căreia corul catedralei a prezentat un concert de colinde, cu prilejul Nașterii Domnului.

Urmind tradiției îndătinată, în cea de a doua zi a praznicului, P. S. Sa, însoțit de P. C. Părinte Traian Micoroi, consilier eparhial și P. C. Arhidiacon Teodor Babuția, a slujit sfânta liturghie în biserica avînd hramul „Sf. Ierarh Nicolae” din municipiul Deva. La priceasnă, P. S. Sa a predicat Nașterea Domnului și chipul desăvîrșit al familiei creștine, precum și despre unitatea marii familii umane.

După otpust, Chiriarhul a împărtășit preoților și credincioșilor arhieresti, binecuvîntări, urări de pace, sănătate și bucurii duhovnicești, cu prilejul acestui mare praznic.

La ora vecerniei, P. S. Episcop Timotei, împreună cu un sobor de preoți, a oficiat slujba în biserica parohială „Bunavestire” din Deva și a rostit un cuvînt de învățătură despre rostul Sfintei Tradiții în înțelegerea Sfintei Scripturi, cu aplicare directă la relatările Sfintei Evanghelii despre Nașterea Domnului.

În ziua de 27 decembrie 1988, de sărbătoarea închinată Sfințitului Arhidiacon Ștefan, P. S. Episcop Timotei a continuat vizitarea parohiilor de pe meleagurile hunedorene, slujind sfânta liturghie în biserica parohială „Schimbarea la Față” din municipiul Hunedoara, unde în contextul pericopei evanghelice a zilei a vorbit despre pregătirea venirii în lume a Mîntuitorului Iisus Hristos.

După amiază aceleiași zile, Chiriarhul a oficiat slujba vecerniei în biserica parohială „Sf. Nicolae” din municipiul Hunedoara. La sfârșitul ei, P. S. Sa a rostit un cuvânt de învățătură despre modul în care Biserica noastră dreptmăritoare conține întruparea Domnului, prin lucrarea ce o împlinește în lume.

LUCRĂRILE ADUNĂRII EPARHIALE

În duminica din 27 noiembrie 1988 a avut loc sesiunea anuală a Adunării Eparhiale. După îndătinatul Te-Deum, săvârșit de un sobor de preoți și diaconi, s-a trecut în sala de ședințe, unde Prea Sfințitul Episcop Timotei, în calitate de președinte, a deschis lucrările sesiunii. Constatându-se prezența majorității membrilor, P.S. Sa a rostit un amplu cuvânt introductiv, în care s-a referit la importanța sesiunii în viața eparhiei, ca moment de bilanț și hotărâri. Pe plan național, a evocat aniversarea a 70 ani de la Marea Unire de la Alba Iulia și respectiv făurirea statului național unitar român, iar pe plan bisericesc, aniversarea a 300 ani de la tipărirea „Bibliei de la București” (1688), precum și a 340 ani de la apariția Noului Testament de la Alba Iulia (1648). P.S. Sa a făcut apoi referiri la cele mai însemnate realizări ale eparhiei, cu sublinierea legăturii cu toate celelalte făuriri pe care Biserica Ortodoxă Română le-a înscris, în anul în curs, ținând pas cu mersul continuu propășitor al patriei și cu tot ceea ce oamenii de bine de pretutindeni năzulesc pentru fericirea generală și pacea lumii.

După desemnarea celor trei secretari ai Adunării, P.S. Episcop Timotei a repartizat comisiilor rapoartele de activitate ale Consiliului Eparhial pe anul 1988 și proiectul de buget pe anul 1989, spre a le studia și a elabora proiecte de hotărâri.

În urma dezbaterilor pe secții, ședința s-a reluat în plen. P.C. Părinte Alexandru Hotăran, protopopul Devei, raportorul *comisiei bisericești*, a prezentat activitatea rodnică desfășurată de această secție, continuând cu planul de măsuri preconizat pentru anul 1989.

Dl. Viorel Cugorean, raportorul *comisiei culturale*, a prezentat roadele secției, obținute în cursul acestui an, asigurând Adunarea de noi realizări în viitor.

Proiectele de hotărâri ale *Comisiei economice* au fost prezentate de dl. Cornel Panțuru, care a arătat înfăptuirile din cursul anului pe latura economică și gospodărească. În continuare, au fost menționate propunerile pentru noul an bugetar.

La rîndul său, dl. Mircea Ardelean a prezentat proiectul de hotărâre a *comisiei de organizare și validare*.

Pe marginea proiectelor de hotărâri au luat cuvîntul numeroși membri ai Adunării Eparhiale și invitați prezenți la sesiune. Astfel, dl. Viorel Cugorean a făcut o succintă retrospectivă a ideii de unitate națională în momentele ei mai importante, culminînd cu făurirea statului național unitar român la 1 Decembrie 1918, la care preoții și credincioșii din părțile Aradului au adus o contribuție de mare însemnătate. P.C. Părinte Vitalie Pereteatcu, protopopul Lipovei, a scos în evidență *citeva aspecte și realizări* ce au marcat activitatea depusă în cadrul eparhiei: reparații și restaurări de biserici, de case parohiale și monumente istorice, lucrări la Centrul eparhial și la mănăstirile din eparhie, apariții editoriale; contribuția clerului eparhiei la întărirea economiei naționale, prin contractările și respectiv produsele livrate fondului de stat. Dintre invitații la lucrări au luat de asemenea

cuvîntul P.C. Părinte Emil Roman-Arad, jurist Silviu Suciu, P.C. Părinte Ioan Jorza, protopopul Bradului și P.C. Părinte Liviu Boldura.

Pentru a exprima grațitudinea și devotamentul datorate conducerii Bisericii și statului nostru, din plenul Adunării s-au adresat telegrame omagiale: Întîistătătorului Bisericii, Prea Fericitului Patriarh Teoctist și autorităților centrale și locale de stat.

După epuizarea ordinii de zi, P.S. Episcop Timotei a rostit cuvîntul de încheiere a sesiunii Adunării Eparhiale, asigurînd că hotărîrile adoptate urmează să fie duse la îndeplinire, ca unele ce sînt expresia voinței întregului cler și a tuturor credincioșilor din eparhie.

Aducînd mulțumiri tuturor celor ce au contribuit la buna desfășurare a Adunării Eparhiale, la realizările prezentate și la proiectele de viitor, Întîistătătorul eparhiei a oferit tuturor participanților un dejun oficial, în cadrul căruia s-au rostit toasturi, s-au intonat colinde și cîntece patriotice și s-a evocat marea aniversare de la 1 Decembrie. Legat de aceasta, s-a arătat, între altele, că în cele șapte decenii de la făurirea statului unitar român, Biserica Ortodoxă Română și-a adus aportul ei la cultivarea sufletului românesc, în unitatea întregului nostru popor, pentru propășirea patriei dragi.

S-a hotărît totodată, ca în numele întregii eparhii, Prea Sfințitul Episcop Timotei, împreună cu membri ai Consiliului Eparhial, să depună, în semn de omagiu, la mormintele din Arad ale luptătorilor pentru unitatea națională — între care Vasile Goldiș, Ștefan Cicio Pop și Ioan Suciu — coroane de flori, ceea ce s-a împlinit cu pietate în ajunul zilei de 1 Decembrie.

SLUJIRI ARHIEREȘTI ȘI BINECUVÎNTĂRI DE LUCRĂRI

În duminica din 6 noiembrie 1988, Prea Sfințitul Episcop Timotei a descins la mănăstirea „Sf. Simeon Stîlpnicul” din Arad-Gai, săvîrșind sfînta liturghie. La vremea potrivită, în cuvîntul de învățătură, Întîistătătorul eparhiei a vorbit despre „rugăciunile Bisericii pentru cei adormiți”. Prea Sfinția Sa a făcut deopotrivă obștii Sfintei mănăstiri, precum și credincioșilor prezenți, cuvenitele îndemnuri întru păstrarea și întărirea unității de credință, precum și împlinirea îndatoririlor cetățenești și patriotice.

Din dorința cunoașterii nemijlocite a vieții religios-morale a credincioșilor, Întîistătătorul eparhiei a efectuat, în cursul lunii noiembrie, alte vizite unor parohii de pe raza municipiului Arad. În ziua de 8 noiembrie, a.c., de sărbătoarea „Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril”, P.S. Episcop Timotei a asistat la sfînta liturghie, oficiată cu prilejul hramului parohiei *Micalaca Nouă*, unde, în fața preoților și a unui mare număr de credincioși a rostit un cuvînt de învățătură cu tema „Sfinții îngeri ca păzitori ai vieții noastre”.

În după amiaza aceleiași zile, P.S. Sa a asistat la slujba acatistului Sfinților Arhangheli, în biserica parohiei Arad-Centrul.

Duminică din 13 noiembrie 1988 a constituit pentru credincioșii parohiei *Petroșani II* un prilej de aleasă bucurie duhovnicească, primindu-l în mijlocul lor

pe Prea Sfințitul Episcop Timotei, cu prilejul binecuvântării lucrărilor, de reparații capitale și zugrăveli interioare la biserica „Pogoririi Sfintului Duh” din acest important centru minier.

La sosire, P.S. Sa, însoțit de P.C. Părinte Iacob Bupte, consilier eparhial și P.C. Arhidiacon Teodor Babuția, a fost întâmpinat de un sobor de preoți și un mare număr de credincioși din parohie ca și din cele învecinate, în frunte cu P.C. Părinte Octavian Pătrașcu, protopopul locului, care a rostit și cuvîntul de bun venit. După împlinirea rînduielilor tipiconale, Chiriarhul eparhiei a oficiat sfînta liturghie, corul parohiei dînd răspunsurile liturgice. La priceasnă, P.S. Episcop Timotei a rostit un cuvînt de învățătură cu tema „De la cuvînt la faptă”, îndemnînd pe cei prezenți la statornicie în dreapta credință și îndeplinirea tuturor îndatoririlor creștinești și patriotice.

La momentul potrivit, în semn de apreciere, preotul dr. Dorel Pogan, parohul local, a fost hirotosit întru iconom stavrofor.

În seara aceleiași duminici, Întîlștătorul eparhiei a oficiat slujba vecerniei în cea de a doua biserică parohială din Petroșani, cu hramul „Sfînta Treime”, slujbă precedată de binecuvîntarea unor importante lucrări executate aici în ultimii ani. Cu acel prilej, înaltul ierarh a predicat despre „rugăciune, felul și foloasele ei”.

Duminică 20 noiembrie 1988, Prea Sfințitul Episcop Timotei, însoțit de P.C. Părinte Iacob Bupte, consilier eparhial și P.C. Arhidiacon Teodor Babuția, a poposit în biserica cu hramul „Cuvioasa Paraschiva” din Tauf, protopopiatul Ineu.

La sosire, P.S. Sa a fost întâmpinat de un sobor de preoți și un mare număr de credincioși, în frunte cu P.C. Părinte Moise Nica, protopopul Ineului. După ce a mulțumit pentru emoționanta primire ce i s-a făcut, Întîlștătorul eparhiei a procedat la ritualul binecuvîntării lucrărilor de reparații, după care s-a trecut la oficierea sfîntei liturghii. Răspunsurile liturgice au fost date de toți credincioșii, care, prin strădania preotului și cîntărețului locului, au deprins cîntarea în comun. În cuvîntul de învățătură, rostit pe marginea pericopei evanghelice duminicale, P.S. Episcop Timotei s-a referit la „păcatul lăcomiei”, adresînd celor prezenți îndemnuri părintești întru trăirea evalviei ortodoxe și împlinirea cu devotament a îndatoririlor creștinești. Preotului paroh i s-a acordat rangul bisericesc de sachelar.

La sfîrșitul sfîntei liturghii, P.S. Sa a săvîrșit slujba parastasului întru pomenirea ctitorilor.

În după amiaza aceleiași zile, P.S. Episcop Timotei a făcut un popas duhovnicesc în parohia Dud, protopopiatul Ineu, săvîrșind slujba vecerniei. La sfîrșitul acesteia, P.S. Sa a vorbit celor prezenți despre „virtutea milosteniei”, încheind cu indemnul pe care l-a adresat tuturor credincioșilor de a rămîne fideli învățăturii Bisericii noastre dreptmăritoare și buni fii ai patriei.

În duminica din 4 decembrie a.c., P.S. Episcop Timotei a asistat la slujba utreniei, oficiată în biserica parohială din Sebiș, protopopiatul omonim. Cu aceea ocazie, P.S. Sa a împărtășit credincioșilor învățătura ce se desprinde din pericopa evanghelică a utreniei. Apoi, în parohia Cil, din protopopiatul Sebiș, P.S. Sa a asis-

tat la sfînta liturghie vorbind credincioşilor despre unitatea în cadrul Bisericii şi a ţării, iar în seara zilei a slujit vecernia la parohia *Hălmagiu*, unde a rostit un cuvînt de învăţătură despre fapta cea bună ilustrată în viaţa Sfîntului Ierarh Nicolae.

CONFERINŢA PREOTEASCĂ DIN LUNA NOIEMBRIE 1988

Conform îndrumărilor Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în luna noiembrie 1988, au avut loc conferinţele preoţeşti cu tema: „Participarea cultelor la opera de dezvoltare economică şi socială a ţării, la înfăptuirea acţiunilor sale de dezarmare şi pace”, căreia i s-a adăugat, în partea a doua, expunerea temei: „Aniversarea a 300 de ani de la apariţia Bibliei de la Bucureşti (1688—1988)”.

Lucrările conferinţei amintite au avut loc la nivel judeţean, în zilele de 3 şi 10 noiembrie 1988, la Arad şi Deva. Ele s-au desfăşurat cu participarea întregului cler din protopopiatele eparhiei — Arad, Ineu, Sebiş şi Lipova, Deva, Brad, Orăştie şi Petroşani — şi au fost prezidate de Prea Sfinţitul Episcop Timotei.

După oficierea serviciului divin al Te-Deumului, cu rugăciuni speciale pentru pace, P.C. Părinte Traian Gavrilă, protopopul Aradului şi respectiv P.C. Părinte Alexandru Hotăran, protopopul Devei, au rostit cuvîntul de bun venit.

Preluînd conducerea lucrărilor, P.S. Episcop Timotei a procedat la prezentarea temei, scoţînd în evidenţă contribuţia cultelor din ţara noastră şi în special a Bisericii Ortodoxe Române la dezvoltarea economică şi socială a patriei noastre, la realizarea imperativelor păcii. În continuare, P.S. Sa s-a referit la importanţa şi actualitatea temei, accentuînd că marile realizări ale epocii în care trăim sînt fără precedent în istoria poporului nostru, prin care România şi ilustrul ei Conducător, Preşedintele Nicolae Ceauşescu, s-au impus lumii întregi.

În legătură cu partea a doua a conferinţei, Întîistătătorul eparhiei s-a oprit asupra evenimentelor aniversare din acest an: 70 ani de la Marea Unire, 340 ani de la apariţia Noului Testament de la Alba Iulia şi 300 ani de la tipărirea „Bibliei de la Bucureşti”, — lucrări fundamentale pentru istoria Bisericii, a limbii şi culturii româneşti, care la vremea lor au constituit importanţi factori de unitate pentru toţi românii din cele trei provincii româneşti.

Referatele principale au fost prezentate de preoţii: dr. Ioan Tulcan — Arad — Centru, la conferinţa de la Arad şi Cornel Ilica-Lăzău, la conferinţa de la protopopiatul Deva. Pe marginea lor au luat cuvîntul — alături de cei 18 preoţi coredferenţi — cîteva zeci de preoţi care au scos în evidenţă că dezvoltarea economică şi socială a ţării noastre este indisolubil legată de activitatea ilustră şi orientările teoretice şi practice imprimate de cel mai iubit fiu al naţiunii noastre, Preşedintele Nicolae Ceauşescu.

Participanţii la dezbateri au mai subliniat că Biserica Ortodoxă Română a avut un rol de mare importanţă în formarea şi păstrarea unităţii naţionale a poporului român, precum şi aportul slujitorilor ei la opera de dezvoltare economică şi socială a ţării, ce s-a manifestat prin participarea la acţiunile de înfrumuseţare a localităţilor şi satelor patriei, la muncile din campaniile agricole şi în sprijinirea

tuturor eforturilor depuse în lupta pentru pace și dezarmare. Rezultatele obținute în agricultura județului Arad și cele în industria județului Hunedoara reprezintă, de asemenea, o contribuție importantă în ceea ce privește dezvoltarea economică și nivelul de trai din țara noastră.

La sfârșitul conferințelor, P.S. Episcop Timotei a sintetizat cele expuse, dînd și indemnurile necesare pentru o muncă mereu mai spornică pe viitor.

Întreaga desfășurare a conferințelor a arătat că de pe poziții proprii și cu mijloace specifice, în unitate cu întregul nostru popor, clerul din Eparhia Aradului și-a adus și își va aduce și în viitor aportul la dezvoltarea economică și socială a patriei noastre, precum și la realizarea marilor deziderate ale dezarmării și păcii de care depinde însăși viața omenirii.

ADUNAREA O.D.U.S. DIN CADRUL CENTRULUI EPARHIAL

În ziua de 17 decembrie 1988, la Centrul eparhial din Arad s-au desfășurat lucrările Adunării generale a membrilor Organizației Democrației și Unității Socialiste existente în cadrul Centrului eparhial, din care fac parte și preoții și angajații de la parohiile din cuprinsul municipiului Arad.

Din prezidiu, pe lângă membrii din biroul comitetului, a făcut parte Prea Sfințitul Episcop Timotei, membru în Consiliul Județean Arad al Frontului Democrației și Unității Socialiste.

Președintele organizației, preotul Zaharia Gh. Iova, secretar eparhial, a făcut o succintă prezentare a aniversărilor ce au avut loc pe plan național în cursul anului curent, insistînd în mod deosebit asupra împlinirii a 70 ani de la făurirea statului național român, prin unirea Transilvaniei cu România și subliniind aportul substanțial al militanților arădeni Vasile Goldiș, dr. Ioan Suciu, Ștefan Cicio Pop și alții. Vorbitorul a evocat și aniversarea a 41 ani de la proclamarea Republicii.

Au luat apoi cuvîntul mai mulți participanți care au subliniat importanța celor două evenimente de seamă pentru viața patriei și a poporului nostru. Au fost evidențiate, de asemenea, vizitele marelui nostru tribun național, Președintele Nicolae Ceaușescu, în diferite state ale lumii, unde s-a făcut mesagerul de pace al țării noastre.

În cuvîntul său, P.S. Episcop Timotei a arătat că în ziua de 30 noiembrie a.c. a avut loc Plenara Consiliului Național al F.D.U.S. și Plenara Comitetului Central al O.D.U.S. la care au luat parte și reprezentanți ai cultelor religioase și respectiv ai Bisericii Ortodoxe Române, cu care prilej s-a adoptat o hotărîre-apel de o deosebită importanță politică și națională. P.S. Sa s-a referit apoi la faptul că membrii acestei organizații trebuie să se întrunească, cu prilejul aniversării unor evenimente din viața patriei, tocmai pentru a le sublinia printr-un moment festiv. Așa este, spre exemplu și anul viitor 1989, care poartă pecetea celei de a 45-a aniversări a Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, ce trebuie întîmpinată cu noi împliniri în activitatea ce o desfășurăm. P.S. Sa a evocat, în acest context, numeroase aspecte ale implicării constructive a Bisericii noastre dreptmăritoare în marea operă de temeluire a unei vieți noi în patria

noastră, aflată într-o impresionantă ascensiune spre culmile civilizației și progresului. De aceea și membrii acestei organizații își aduc aportul la mersul înainte al țării.

În partea finală a ședinței au fost soluționate probleme organizatorice interne.

GRIJA FAȚĂ DE VALORILE PATRIMONIULUI CULTURAL NAȚIONAL APARTINÎND EPARHIEI

Grija față de valorile istorice documentare și de artă aparținând patrimoniului cultural național, aflate în custodia Eparhiei Aradului, constituie o preocupare constantă a conducerii eparhiale. Ea se manifestă prin supravegherea și vizitarea periodică a acestor valori — colecții de documente și de artă — de către delegații chiriarhali sau de către Întâistătătorul eparhiei.

În aria acestor preocupări se înscriu și ședințele de lucru care au avut loc la 14 și 26 noiembrie 1988, cu personalul competent, în orașele Orăștie și Lipova, în legătură cu cercetarea, păstrarea și conservarea în cele mai bune condiții a colecțiilor de artă veche bisericească din respectivele localități.

Ședințele similare au avut loc și la mănăstirea „Sf. Simeon Stîlpnicul” din Arad—Gai și la biserica voievodală din Halmagiu.

TRECUȚI LA CELE VEȘNICE

Ziua de 19 noiembrie 1988 a constituit, pentru Eparhia Aradului, o zi de doliu prin trecerea la cele veșnice celui ce a fost dr. *Tiberiu Iacob*, medic, membru al Adunării Eparhiale și Consiliului Eparhial.

Adormitul în Domnul s-a născut în ziua de 6 august 1911, în localitatea Cerbia, jud. Hunedoara, într-o familie de preoți. A urmat școala primară în satul natal. După absolvirea studiilor medii efectuate la Arad, tânărul Tiberiu s-a înscris, timp de un an, la cursurile Facultății de Medicină din Cluj, după absolvirea căroră și-a continuat pregătirea superioară, frecventînd timp de cinci ani cursuri de specializare la Facultatea de Medicină din Padova.

Credința sa nestrămutată în Dumnezeu, dragostea de oameni și de neamul nostru românesc — virtuți pe care le-a dobîndit din fragedă copilărie — l-au ținut și la vîrsta împlinirii strîns legat de Biserica noastră dreptmăritoare. De aceea, alături de activitatea depusă pe linie profesională, în calitatea sa de medic chirurg primar, în slujba căreia și-a pus toată știința și experiența, dr. Tiberiu Iacob, a făcut parte ani de-a rîndul din consiliul parohial al parohiei Arad—Centru, precum și din Adunarea Eparhială și Consiliul Eparhial. În calitate de membru al acestor foruri de conducere bisericească, dr. Tiberiu Iacob l-a reprezentat pe credincioșii Eparhiei Aradului și în Adunarea Națională Bisericească.

Slujba prohodului a fost oficiată în ziua de 21 noiembrie a.c., în biserica parohială Arad—Centru, de către un mare sobor de preoți și diaconi. Necrologul a fost rostit de preotul Coriolan Mureșan.

Cu acest prilej, Prea Sfințitul Episcop Timotei, prezent la ceremonie, a prezentat personal și din partea Prea Fericitului Patriarh Teoctist și a Înalt Prea Sfinți-

tului Mitropolit Nicolae al Banatului, cuvintele condoleanțe, aducând familiei îndoliate un ales cuvânt de mîngiere.

După oficierea prohodului, rămășițele sale pămîntești au fost depuse spre veșnică odihnă, în cavoul familiei din cimitirul „Pomenirea” din Arad.

În zorii zilei de 24 decembrie 1938, într-un spital din municipiul Arad, a încetat din viață, după o scurtă dar grea suferință, preotul iconom stavrofor *Dimitrie Cuzman*, de la parohia Arad—Șega II, în vîrstă de 68 ani.

Născut în 17 august 1920 în comuna frunțasă Șemlac, jud. Arad, din părinți buni gospodari și enoriași ai Bisericii noastre, a urmat cursurile învățămîntului elementar în comuna natală, iar apoi pe cele medii la liceul „Moise Nicoară” din Arad. Vocația preotească i-a orientat pașii spre Academia teologică din Arad, unde a frecventat trei ani, apoi la Institutul teologic din Sibiu al cărui licențiat a devenit.

În anul 1945 a fost hirotonit preot pe seama parohiei Chisindia din protopopiatul Sebiș, după care a păstorit în parohiile Vărșand și Chișineu-Criș, unde a împlinit vreme de peste 20 de ani și atribuțiile de protopop.

Cu începere din anul 1975 s-a transferat la parohia Arad—Șega II, în ultimii ani funcționînd și ca preot misionar al protopopiatului Arad.

Preotul *Dimitrie Cuzman* a fost un foarte bun omilet, a scris predici și articole cu bogat conținut biblic, patristic și patriotic, publicate în diferite reviste bisericești al căror colaborator era. După cum a tilcuit P. S. Episcop Timotei în preziua înmormîntării sale, cu prilejul asistării la slujba stîlpului, „părintele *Dimitrie* a plecat dintre noi la vremea colindelor, simbol al activității desfășurate cu atîta patos pe tărîm mai ales misionar, fiind un vestitor al învățăturii Mintuitorului nostru Iisus Hristos și considerat ca unul dintre preoții de elită ai eparhiei”.

În ziua de 26 decembrie, a.c., cu prilejul slujbei înmormîntării, biserica parohială Arad—Șega II, unde regretatul preot a slujit ultimii 13 ani, a devenit neîncăpătoare. Alături de familia îndoliată, de cei 25 preoți și 4 diaconi, au luat parte un număr impresionant de credincioși care au venit să-și ia rămas bun de la preotul pe care l-au îndrăgit.

Despre activitatea vrednicului preot defunct a vorbit P. C. Părinte Iacob Bupte, consilier eparhial, care a transmis totodată familiei îndoliate condoleanțe și cuvinte de mîngiere din partea Prea Fericitului Patriarh Teoctist, a Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului și Prea Sfințitul Episcop Timotei al cărui delegat a fost. Personalitatea celui dispărut a fost evocată și în cuvîntările rostite de preoții *Aurel Moise* și *Zaharia Gh. Iova* de la aceeași parohie.

Deplîns de toți cei prezenți, sicriul cu trupul neînsuflețit al regretatului preot a fost înhumat în cavoul familiei din cimitirul „Eternitatea” din Arad, spre veșnică pomenire.

În ziua de 27 decembrie 1988 a încetat din viață, în satul Bățalar, preotul pensionar *Silviu Guga*, fost paroh la Vilcele.

S-a născut în 10 noiembrie 1919 în satul Bățalar din părinți agricultori.

A urmat școala primară în satul natal, iar liceul la Deva, după absolvirea căruia, în anul 1939, s-a înscris la Academia teologică din Sibiu, pe care a absolvit-o în anul 1943. În același an a fost hirotonit preot pe seama parohiei Vilcele, pe care

a păstorit-o timp de patru decenii. Datorită stării sănătății și în urma decesului soției, care l-a afectat în mod deosebit, în anul 1983 s-a pensionat. Pentru îndelungata și bogata sa activitate pastorală, a fost distins cu rangul de iconom stavrofor.

Slujba înmormintării a avut loc în ziua de 29 decembrie 1988, în biserica parohială din Bățălar. A fost săvârșită de un sobor de preoți, în frunte cu misionarul protopopesc, preotul Romulus Cindea, care a evocat viața și activitatea decedatului, transmițând totodată familiei îndoliatăe, din partea Prea Sfințitului Episcop Timotei, condoleanțe și cuvinte de mângâiere. Au mai vorbit preoții Ioan Hămăruș, Anton Rudeanu și Ioan Săbău.

În dangăt duios de clopot, preoți și credincioși cu ochii înlăcrimați au așezat sieriul preotului Silviu Guga la locul de veșnică odihnă.

PREZENTĂRI BIBLIOGRAFICE

Mitropolit dr. Nestor Vornicescu, *Desăvârșirea unității noastre naționale — fundament al unității Bisericii străbune*, Craiova, 1988, 668 pp.

„După cum s-au alipit de bunăvoie și pentru veșnicie Țările surori, tot astfel, această Unire a națiunii române să se extindă și asupra Sfintei noastre Biserici strămoșești“. (Hotărîrea Sfintului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române din 31 decembrie 1919). Aceste cuvinte, sinteză de gînd și simțire românească, prefațează cele peste 600 pagini de istorie, explicînd și titlul masei lucrări pe care o prezentăm. Înmănunchind 23 studii, autorul folosește criteriul cronologiei evenimentelor istorice, nu succesiunea publicării lor inițiale în diferite reviste. Sînt adunate aici studii temeinice, decutate și ordonate științific într-o expunere unitară, începînd cu perioada în care se plămădeau începuturile istoriei noastre și pînă la marile împliniri din veacul nostru.

„Statornica speranță și credința în izbînda deplină a eforturilor pentru înfăptuirea idealurilor naționale și sociale, pentru apărarea drepturilor istorice legitime și a ființei neamului, au unit toate forțele poporului român în momentele hotărîtoare ale istoriei. „Cele trei Țări românești din Dacia lui Traian, arăta Vasile Părvan, Ardealul, Moldova și Țara Românească, s-au sprijinit una pe alta, trimițîndu-și oameni, oști, bogății, cărți de învățătură, și au fost așa un trup și un suflet“.

„Biserica noastră a îndeplinit de-a lungul secolelor un rol cultural major și a înlesnit comunicarea culturală între provinciile românești în împrejurări vitrege, prin tipărirea și vehicularea cărților de cult folosite sufletului creștin, dar și

vieții sociale, prin organizarea și întreprinderea școlilor în limba română...“ În 1879, mitropolitul primat Calinic Miculescu scria patriarhului ecumenic din Constantinopol: „Principiul cum că cele relative la organizarea Bisericii se schimbă odată cu schimbările politice este recunoscut în modul cel mai evident de Sinoadele ecumenice și Istoria bisericească ne dă numeroase dovezi despre respectarea sa“. Momentele cruciale din viața poporului nostru au prilejuit și crearea condițiilor pentru înfăptuirea bisericești de însemnătate deosebită. Biserica noastră prin slujitorii și credincioșii ei, a contribuit la înfăptuirea idealurilor poporului român, atîngîndu-și în același timp, propriile idealuri: unitatea organizatorică, autocefalia și recunoașterea rangului de Patriarhie.

Cititorii revistei noastre cunosc metoda de lucru, gîndirea și exprimarea istoricului a cărui carte o prezentăm. De aceea nu încercăm aprecieri personale, limitîndu-ne la o succintă prezentare a conținutului ei, citind unele din judicioasele formulări ale autorului.

Dacii au fost biruiți de romani, dar n-au fost exterminați. Ei și-au însușit treptat cultura materială, limba și obiceiurile cuceritorilor. Dacii liberi și-au dezvoltat cultura proprie de caracter „Latene“. Din creația autohtonă și aportul cuceritorilor a rezultat civilizația daco-romană. Unitatea etno-culturală asigură procesul continuității, după părăsirea oficială de către romani a Daciei (271). Dezvoltarea poporului român continuă și în perioada de migrație a popoarelor. Populația autohtonă, după retragerea autorității statale, rămasă în Dacia, se organizează în obști sătești, devenite apoi confederații autohtone, situate pe unități geografice („țări“).

Aici, în secolele III—V, ia naștere cultura timpurie românească.

În vremea anexării Daciei, creștinismul s-a răspândit și mai mult, după mărturiile literare, epigrafice, arheologice. Procesul de creștinare nu poate fi despărțit de cel al transformărilor structurale petrecute în ființa etnică a poporului de-a lungul mileniului întâi, parcurgând fazele de trecere de la antichitatea târzie la etapa pre-medievală și apoi la evul mediu timpuriu. Creștinismul s-a răspândit în Dacia din Răsărit și din provinciile romane sud-ducene și a devenit un element de conservare a etnosului românesc, factor activ în structurarea culturii, în cristalizarea limbii literare, a conștiinței de neam și mai târziu a conștiinței naționale. În pragul evului mediu timpuriu, se încheie procesul etnogenezei românești în spațiul carpato-danubiano-pontic. Torii literaturii noastre s-au ivit în secolele IV—VI. Acum apar scrieri care exprimă spiritualitatea locului și a epocii. Despre aceste scrieri de început, I. P. S. Mitropolit Nestor a dat literaturii noastre lucrări temeinice, integrându-le și încadrându-le acum într-un alt context.

În continuare, autorul expune dificultățile sub valurile popoarelor migratoare. Procesul creștinării a continuat în pas cu romanizarea Daciei, într-o condiționare reciprocă. Autorul citează câteva „centre creștine” din Oltenia de azi. Materialul documentar este foarte bogat.

Istorie și legendă, în viziune sileptică, găsim în studiul de vibrație patriotică: „Ștefan cel Mare și Daniil Sihastru”. Din relațiile lor duhovnicești au rezultat așezăminte mănăstirești și multe fapte obștești, păstrate cu sfințenie în tradiția poporului. Legenda a inspirat poeți și scriitori. Istoria a confirmat legenda în bună parte, acordându-i valoare de document (Ion Neulce, Nicolae Bălcescu...).

În aceeași notă de pioasă rememorare și vibrație patriotică sint prezentați,

într-un studiu amplu, ctitorii mănăstirii Bucovăț (Oltenia): viteji, diplomați, evlavioși și buni gospodari.

Cine ar putea conferi strălucire chipului Viteazului Mihai, pe măsura împlinirilor sale? Numai erudiția istoricii nu ajunge. Ea are nevoie de un suport: fiorul dragostei care a îndreptat pașii voievodului spre temerare fapte. Istoricul Nestor Vornicescu le are pe amândouă: erudiția și dragostea de neam. Cu acestea I. P. S. Sa ne prezintă aspecte din vremea lui Mihai Viteazul.

„La realizarea strălucitului ideal național, Mihai Viteazul s-a sprijinit și pe Biserica Ortodoxă Română”. Raporturile Mitropoliei Ungrovlahiei cu Mitropolia Transilvaniei au folosit politicii marelui voievod român. După unirea Transilvaniei cu Țara Românească și cu Moldova, Mihai Viteazul a pus capăt nedreptății făcute românilor ortodocși a căror credință nu era recunoscută, ci doar „toleratată”. Mihai Viteazul a trimis preoți ortodocși în toate satele pînă la marginea țării... Marele voievod lucra pentru independența Bisericii Ortodoxe, pentru a consolida unitatea „unirii” pe care o înfăptuise. Regele Henric IV al Franței scria că și alți credincioși ortodocși sârbi, bulgari, greci — așteptau să fie dezrobiți de voievodul român. După unirea politică urma să se producă și desăvîrșirea unității bisericești.

Iubitor de carte veche și talmăcitor al fiilelor grăitoare de multă înțelepciune, autorul nu putea trece peste opera lui Șerban Cantacuzino, care a patronat editarea în limba română a „Bibliei” de la 1638, monument al culturii vechi românești. Faptele de cultură pot dobîndi însemnătate prin dimensiunea lor, dar sint totdeauna hotărîtoare prin esența și semnificațiile pe care le implică.

Unul din moldovenii care a trăit și s-a străduit pentru multe lucruri de folos obștesc, a fost protopopul Lazăr Asachi,

devenit arhimandrit cu numele de Leon, vrednic părinte al marelui Gheorghe Asachi. Biografia și faptele acestei personalități oferă autorului prilejul pentru numeroase reconstituiri de epocă — sociale, culturale, politice.

Apropiindu-se de veacul XIX, autorul abordează tematici legate mai strâns de pregătirea unității noastre naționale și a unității Bisericii străbune. Astfel aflăm, în acest volum, gândurile și ostenele mitropolitului Sofronie Miclescu, pentru realizarea Unirii, încadrat în contextul istoriei.

De la timpurile de strădanie pentru afirmare și înfăptuire, la timpurile de stăruință cu neabătută fermitate pentru recunoașterea acelor înfăptuiri, pentru recunoașterea drepturilor legitime, istorice, firul de aur al sfintelor evocări jalonează asemenea momente cruciale, dar el este și expresia-simbol a lucrării statornice prin care Biserica noastră străbună s-a identificat totdeauna cu poporul, expresia vieții neîntrerupte în comuniune deplină cu națiunea, rămânând aceeași statornică fiică a Ortodoxiei din timpurile apostolice...

De la astfel de constatări, autorul închină gânduri de mărire momentelor aniversare: centenarul recunoașterii oficiale a autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române și împlinirea a șase decenii de la ridicarea sa la rangul de Patriarhie și apoi aniversarea a șase secole de la prima atestare documentară a existenței Mitropoliei Moldovei și Sucevei.

Se pune apoi în lumină etapele mai importante ale contribuției Bisericii la înfăptuirea idealurilor naționale și sociale ale poporului nostru.

Un moment deosebit de însemnat în istoria vieții religioase a românilor a fost înființarea unei eparhii în părțile oltene, în anul 1370. Din spațiul acestei eparhii și din mănăstirile ei s-au ridicat personalități marcante, în frunte cu Cuviosul Nicodim cel Sfințit de la Tismana. Desfășurându-și ostenele și în alte părți decât

Oltenia, ucenicii cuviosului Nicodim aveau sentimentul că se află în „patria lor”, în Moldova, în Transilvania sau în Banat.

O contribuție importantă la literatura juridică a Bisericii noastre a avut „Pravila de la Govora” (1640—1641). În secolul al XIX este prezentat Sf. ierarh Calinic al Rîmnicului — Noul Severin, exponent al spiritualității românești.

În 1877, poate cel mai „popular” război alături de cel din 1944—1945, odată cu declanșarea Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, slujitorii Bisericii noastre și-au îndeplinit cu cinste rolul ce le revenea.

Duioase amintiri sînt închinete smeritului monah Gherontie de la mănăstirea Cocos (Dobrogea), venit din Săcelul Sibului.

O etapă în drumul spre desrobire socială o reprezintă răscoala jărănească din 1907. I. P. S. Nestor abordează și această problemă la împlinirea a 70 ani de la desfășurarea răscoalei, insistînd mai ales asupra stărilor din Oltenia.

Un articol special este închinat arhierului Narcis Crețulescu-Botoșăneanu (1835—1913), cu prilejul împlinirii a 125 ani de la nașterea sa.

Urmează un studiu dens privind propuneri simultane pentru înființarea Patriarhatului la București și a unei mitropolii la Craiova. O dată cu dobîndirea independenței de stat s-a încheiat prima etapă din istoria renașterii naționale. O orientare nouă se produce în politica internă și externă. Zori noi se ivesc și pentru Biserica noastră. Sînt evocate numele militanților pentru aceste deziderate, oferind un bogat material pentru eventuale studii monografice. Condițiile istorice, cum se știe, au împiedicat înfăptuirea frumoaselor proiecte. S-a realizat doar sfințirea „Sfîntului și Marelui Mir”. Înființarea sau, de fapt, reînființarea mitropoliei oltene întîrzie încă.

În 1918, pe ruinele Imperiului austro-ungar, apar state naționale și independente, printre care se numără și România. Acum se realizează (1925) și Patriarhia Română. În această perioadă se intensifică și cererea bănașenilor pentru reînființarea mitropoliei lor.

Un nou studiu este dedicat rolului Bisericii Ortodoxe Române în păstrarea și afirmarea culturii poporului român. I.P.S. Nestor a demonstrat această realitate în numeroase studii de reală valoare științifică. Și un alt studiu închinat relațiilor bisericești și culturale între mănăstirea Neamțu și Transilvania, din secolul XV pînă în preajma anului 1918.

Trecînd prin etapele succint amintite m-am apropiat de încununarea unui lung și glorios proces istoric: făurirea statului național unitar român, la 1 Decembrie 1918. Unitatea noastră națională se bazează pe moștenirea comună de la străbuni, a acelui spațiu geografic carpato-dunăreano-pontic, pe unitatea de origine, de limbă, credință și datini. Pînă la ceasul marii împliniri, străbătînd și învingînd timpul, această nobilă năzuință a unirii fraților de același singe și de aceeași lege a fost mereu întărită cu pecețile jertfei, ce adevărate toate antecedentele istorice epocale — înveșnicite trepte către făurirea unirii de la 1 Decembrie 1918.

Un comentariu la „Cazaniile noastre”, oferă autorului prilejul de a face și un istoric al vechilor colecții de predici, care au circulat la noi în limba greacă și slavonă.

În penultimul capitol sînt abordate probleme de drept bisericesc sub genericul „Principiul sinodalității în viața Bisericii Ortodoxe Române”. În Biserica noastră, cea mai înaltă autoritate pentru toate chestiunile spirituale, canonice și de cult este Sfîntul Sinod.

Și un ultim studiu, care împodobește volumul: „Statornicirea păcii în întreaga

lume — năzuință permanentă și un obiectiv prioritar în lucrarea noastră de slujire”.

31 planșe și un indice de nume încheie masivul volum, recent scos din tipar.

Cum se vede și din această scurtă prezentare, volumul este foarte bogat și variat, folositor preoților și credincioșilor.

Subliniem utilitatea notelor subliniare, multe și variate, care întregesc textul studiilor — instituții, persoane, relații sociale și culturale, evenimente istorice...

Prof. dr. MARCU BĂNESCU

Mărturie privind lupta românilor din părțile Aradului pentru păstrarea ființei naționale prin educație și cultură (1784—1918). Documente referitoare la Episcopia Ortodoxă a Aradului, Arad, 1986, 412 pp. + 32 planșe.

Episcopia Aradului, a dat la lumină un important corp de documente, cu un studiu introductiv, note și comentarii, de prof. dr. Vasile Popeangă. Aparținînd bogatului fond arhivistic al Episcopiei Aradului, P. S. Episcop Timotei, le definește valoarea în prefață: „Mulțimea informațiilor inedite cu privire la evenimentele importante, mari probleme, instituții și personalități dintr-un răstimp de cumpănă, și care au determinat înclinarea talgerelor acestuia spre cauza dreaptă, pentru care totdeauna au luptat românii, (...) reflectă contribuția bisericească, rolul eparhiei Aradului în momente cruciale de referință”. P. S. Sa încheie: „Toate dau răspunsurile așteptate la întrebările esențiale privind existența noastră ca neam și evoluția vieții sociale românești, contribuția bisericească în acest cadru” (pp. 3—5).

Lucrarea este munca plină de migală și exigență a profesorului dr. Vasile Popeangă, bine cunoscut din numeroase studii, cărți și articole de specialitate, care, s-a aplecat cu multă competență și deosebită

hărnicie asupra documentelor arhivei eparhiale ani de-a rândul“.

Studiul introductiv, intitulat „Activitatea cultural-națională a românilor din eparhia Aradului între 1784—1918“ (pp. 6—37); cu șapte capitole, înfățișează sintetic pentru prima oară, această activitate. Cel dintâi „Unitatea axiologică a culturii române“, evidențiază ponderea activității din cuprinsul eparhiei. În evoluția ei, a dat noi sensuri aspirațiilor naționale, a operat mutații în mentalitatea maselor, iar prin complexitatea relațiilor permanente cu toate provinciile noastre istorice, a consolidat conștiința națională unitară și a dat noi dimensiuni luptei pentru libertate și unificare statală. Cartea în limba maternă circulă de la începuturile ei pe tot pământul românesc, precum copiii și colportorii. De peste munți, vin preoți, alții, de aci, sint hirotonisiți la Rîmnic. Intelectualii din părțile Aradului ajung în principate, aducându-și aportul la progresele fraților și la împlinirea aspirațiilor comune. E reliefat rolul școlii pedagogice și a Institutului teologic de la Arad, înființate în 1812 și respectiv 1822, fac apostolat cultural în lumea satelor cărora se alătură circulația presei, activitatea cultural-națională a corurilor sătești, organizațiile de masă etc.

În următoarele trei capitole se expune concret aportul deosebit al școlii populare românești, ca instituție organizată și susținută de Biserică, în lupta pentru apărarea ființei naționale românești și a culturii în limba maternă, împotriva tendințelor de maghiarizare. Din 1812, școala pedagogică arădeană, prin profesorii D. Tichindeal, C. Diaconovici-Loga, I. Mihuț, P. Pipos, a contribuit la constituirea și dezvoltarea pedagogiei românești, la buna pregătire a cadrelor didactice, îndeplinind o înaltă misiune națională. A fost subliniată și însemnătatea educației adulților, prin cursuri în cadrul școlii, inițiate în

1870 de consilierul școlar al Episcopiei Aradului, Gheorghe Crăciunescu (1837—1894), originar din Satchinez, și ajuns mai târziu protopop al Belințului, căruia îi revin mai multe acțiuni cu caracter de pionierat.

Celelalte trei capitole atestă voința cărturarilor din eparhia Aradului — care includea Crișana, și șase protopopiate din Banat (între 1865—1939) — de a amplua cultura națională unitară. Alexandru Gavra, profesor la școala pedagogică, adună manuscrise, redactează „planul“ întemeierii unei societăți „a neamului românesc“ pentru tipărirea cărților destinate poporului, pe care în 1834 îl difuzează în toate ținuturile românești și chiar printre aromânii din Macedonia. În 1852, se cere aprobarea înființării asociației culturale, realizată un deceniu mai târziu, sub denumirea „Asociația națională arădeană pentru cultura și conservarea poporului român“ și prezidată de episcopul Procopie Ivacicovici, cu participarea multor bănățeni. Este semnificativ — adăugăm noi — că la a doua ședință, din 1864, Mocioneștii oferă „o sută de galbeni împărățești“ pentru elaborarea unei istorii „a destinului sau a începutului decăderii și renașterii românismului în Orient, scrisă într-o limbă cât mai ușor de priceput“, considerind că „ar fi foarte la timp și de un folos și importanță enormă“.

În 1867, se organizează „Societatea de lectură a studenților teologi“ din Arad, extinzându-și legăturile cu societățile culturale din întreaga arie românească.

După un deceniu, în 1872, ia ființă, sub asistența episcopiei „Reuniunea învățătorilor confesionali arădeni“, ce se înscrie cu alte înfăptuiri majore, precum și corurile bisericești ale plugarilor, după exemplul oferit de corul de la Chizătău, existent din 1853. Se organizează reuniuni ale preoților, ale meseriașilor, biblioteci sătești, iar în 1879, „Tipografia diecezană“,

care va tipări valoroase lucrări. Au fost acțiuni bine definite prin împreună lucrarea intelectualității cu masele, care a dat noi dimensiuni activismului politic promovat de Partidul Național Român, sub scutul și cu sprijinul conducerii eparhiale.

Încercările din 1814, 1835 și 1849, de a tipări la Arad un periodic românesc, nu au găsit înțelegerea cuvenită. Studenții teologi și elevii claselor superioare de la gimnaziul din Arad, editează, în 1859, un volum de versuri și proză intitulat „Muguri”, iar în 1869, Societatea de lectură a studenților teologi, publică revista „Speranța” — expresie a sentimentelor și gândirii românești, printre colaboratori remarcându-se Ion Slavici. Conducerea episcopiei editează din 1872 „Lumina”, urmată de „Biserica și școala” — reviste care, prin ideile difuzate, mobilizează în lupta de emancipare națională, contribuind la îndeplinirea rolului educativ, organizatoric și de îndrumare.

Mai reținem lucrările viitorului episcop al Aradului, dr. Iosif Goldiș și cea a preotului, respectiv avocatului Dionisie Păscuțiu publicate în 1880 și 1881, ce apără energic latinitatea poporului român, atacată de istoricul maghiar Rethy. Ierarhii români ai Aradului au activat cu toate posibilitățile pentru apărarea cauzei naționale și pentru realizarea aspirațiilor neamului.

Ziarele „Tribuna” și „Românul”, din a căror redacții au făcut parte și personalități din conducerea eparhiei, și-au îndeplinit misiunea istorică înăptuită la 1 decembrie 1918. Cel din urmă capitol, expune concis activitatea de stimulare a forțelor creatoare ale națiunii, în mersul lor spre marile împliniri.

Cele 217 documente (pp. 41—383), cuprind mărturii cultural-naționale din anii 1784—1918, de inestimabilă valoare. Ele redau viața unei perioade de 14 decenii din lupta dusă pentru marea cauză

a neamului, în cele mai agitate vremi, atestând conținutul studiului introductiv.

Ultima parte a cărții (pp. 384—405), cuprinde un glosar, rezumatul în limbile engleză și germană, un indice geografic și de persoane, precum și 32 planșe.

Prot. ION B. MUREȘIANU

Dr. Ioan Opriș, *Protejarea mărturiilor cultural-artistice din Transilvania și Banat, după Marea Unire*, București, 1988, 291 pp.

Istoriograf și neobosit cercetător, profund cunoscător al problemelor privind tezaurul cultural și artistic din țara noastră, autorul volumului, mărturisește, în „Cuvînt înainte”, că el constituie rezultatul mai multor ani de investigații în fondul arhivistic, muzee, la monumente, încheindu-se, în linii mari, cu datele ce se referă la anii 1918—1950. Intenția autorului este de a-l continua, adăugîndu-i în viitor un al doilea, care să prezinte însemnata operă de cercetare, conservare-restaurare, a patrimoniului cultural din Transilvania și Banat, după anii 1950.

Posedînd un bogat material, munca depusă pentru realizarea acestui volum a contribuit la prezentarea bogățiilor istorice, artistice și culturale de pe pămîntul Transilvaniei și Banatului, cu numeroase documente și ilustrații.

În capitolul intitulat „Scurt istoric”, autorul prezintă o sumedenie de aspecte privind strădaniile depuse pentru cercetarea patrimoniului cultural, din cele mai vechi timpuri pînă în zilele noastre. Se evidențiază contribuția instituțiilor de odinioară, ca și conștiința națională a românilor, pentru cauza patrimoniului cultural-artistic. În contextul acestor îndatoriri, autorul scoate în evidență mărturisirea lui Al. Sterea Suluțu, unul dintre promotorii noilor concepții, care spune

printre altele: „Priviți cimpurile plăcute ale patriei noastre, luați aminte la prețioasele și glorioasele ruine împrăștiate ale monumentelor ridicate cu mare artă, cu multă știință și cheltuială, pe care toate le-au înălțat marea lor cultură și brațul lor puternic, nimicind barbaria, priviți temeliile orașelor, ale templelor mărețe și ale amfiteatrelor acoperite acum cu mușchi și pământ”.

Sînt menționate apoi o seamă de măsuri luate pentru grija și ocrotirea acestor valori. O contribuție de seamă a avut-o ASTRA (Asociațiunea transilvăneană pentru literatură și cultura poporului român), cu toate sucursalele ei, ca și muzeele și așezăminte culturale de pe teritoriul Transilvaniei și Banatului. Un rol de seamă l-au avut Comisiunea Monumentelor Istorice, Academia Română, Liga Culturală, împreună cu alte instituții și personalități de seamă cărora li se datorează însemnate realizări în acest domeniu. Sînt menționați erudiți cercetători, istorici, cărturari de seamă, care s-au trudit pentru ocrotirea tuturor bunurilor culturale, monumentelor istorice, de artă, a celor memoriale etc.

Capitolul următor este consacrat „Ocrotirii Patrimoniului Cultural Național în Transilvania și Banat (1918—1948)”, în cadrul căruia este prezentată și Comisiunea Monumentelor Istorice, cu secțiile ei regionale, care a prilejuit afirmarea multor personalități în această privință. Sînt enumerați istorici, cadre didactice, oameni de artă și cultură, clerici, care s-au angajat pentru omogenizarea structurilor și a instituțiilor, pentru încadrarea lor deplină în societatea românească. Printre cei mai de seamă promotori sînt menționați Alexandru Lapedatu, Iulian Marțian, Ștefan Meș, Ioan Lupaș, Sextil Pușcariu, Silviu Dragomir, Constantin Daicoviciu și mulți alții.

În capitolul intitulat „Contribuții la activitatea de evidență și cercetare a bu-

nurilor cultural-artistice. Semnalizarea, înregistrarea monumentelor istorice și urmărirea stării lor de conservare”, se arată activitatea deosebită desfășurată în acțiunea de cunoaștere și ocrotire a acestor bunuri, cu intervențiile făcute la diferite obiective, atît de instituțiile respective, cit și de renumiți istorici și cercetători.

Materialul prezentat în „Cercetarea arheologică din Transilvania și Banat, după 1918”, dovedește că aceasta s-a desfășurat în condiții optime, beneficiind din plin de efectele pozitive ale desăvîrșirii unității naționale. A fost mai întîi, o remarcabilă activitate organizatorică, nivelîndu-se căile și mijloacele de integrare a celor două provincii — prin crearea de instituții de specialitate și editarea unor cărți științifice — în viața țării reîntregite. În acest context, în strînsă legătură între universitate, institutele sale și muzee, s-au pus bazele unei istoriografii românești de ansamblu, spre a integra istoria provincială în istoria generală a României. Arheologiei, mai ales, i s-a oferit o nouă posibilitate de afirmare. În toate aceste măsuri, o mare contribuție au avut-o C. Daicoviciu, D.M. Teodorescu, I. Lupaș, Ioachim Miloia, Marton Roska, I. Marțian, Emil Panaitescu, precum și Al. Lapedatu. Desigur, întreaga activitate de cercetare, de săpături arheologice și de studii s-a desfășurat prin grija și sub directa îndrumare a Comisiunii Monumentelor Istorice. Materialului vast i s-au atașat 83 ilustrații, ce înfățișează diferite obiective și personalități prezente în cîmpul acestor activități, dintre care notăm: planșele cu situația fortificației de la Mehădia (1737) cetatea Făgăraș (secolul XIX), Cetatea de Baltă (1582), orașul Bistrița (1602), Muzeul Astrei — Sibiu, prima clădire a Muzeului Banatului din Timișoara (1882), precum și alte ilustrații reprezentînd șantierul de la Sarmisegetuza etc., identificări de noi puncte și recuperări de obiecte arheologice.

În capitolul al treilea, intitulat „Lucrări de conservare-restaurare realizate la monumentele istorice”, se prezintă o seamă de obiective la care s-au efectuat lucrări de întreținere și conservare. Printre acestea sînt: bisericile mănăstirilor Rîmet, Prislop și Simbăta de Sus, bisericile din Densus, Ribița, Zlatna, bisericile de lemn din Curtea și Zolt (jud. Timiș), biserica ortodoxă din Alba Iulia, cele din Rășinari și din Criscior, castelul Corvinilor din Hunedoara etc. S-au efectuat lucrări de restaurare și consolidare și la cetatea Devei, cetatea lui Ștefan cel Mare de la Ciceu, la ctitoria lui Ștefan cel Mare de la Vad etc.

Pe lângă acestea, sînt menționate și numeroasele lucrări de restaurare a picturilor de la diferite biserici, reproducîndu-se peste 90 ilustrații și 55 planșe ce înfățișează marile acțiuni desfășurate pentru conservarea și ocrotirea tezaurului nostru cultural-național, cu alocarea unor importante sume bănești destinate celor peste 240 obiective restaurate.

În continuare, autorul se ocupă de activitatea secțiilor regionale ale Comisiunii Monumentelor Istorice, în domeniul muzeal. Sînt menționate măsurile întreprinse de forurile de resort pentru înființarea muzeelor, susținerea și înzestrarea lor cu obiecte de valoare. În marile centre din Ardeal și Banat s-au cultivat deopotrivă spiritul patriotismului și cultura românească, în cadrul căreia o largă mișcare muzeală a cuprins numeroși factori și persoane, ajungîndu-se la înființarea a noi secții muzeale și noi unități. Marilor muzee regionale de la Alba Iulia, Sibiu, Brașov, Timișoara și Cluj li s-au adăugat alte muzee și colecții realizate pe lângă principalele eparhii. Autorul reproduce și scrisoarea din anul 1931, în care Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române se adresa Ministerului Instrucțiunii și Cul-

lor, arătînd printre altele: „Sf. Sinod în buna intenție de a feri obiectele bisericesti vechi, cu valoare artistică și istorică, de înstrăinare, încă din anul 1923 (Hot. nr. 405 din 29 noiembrie) a luat dispoziții ca la fiecare eparhie să se înființeze muzee eparhiale, unde să se păstreze aceste obiecte, ferindu-le astfel de înstrăinare și profanare...”

În capitolul intitulat „Arta de for public și politica de stat”, se arată că activitatea în domeniul monumentelor publice a fost dirijată de Comisia Monumentelor Publice, organism creat în 1922 pe lângă Ministerul Cultelor și Artelor, pentru a încuraja realizarea a cît mai multe lucrări de artă monumentală. Sînt menționate o seamă de monumente, cu localitățile unde au fost așezate, ca și artiștii care le-au creat.

Ultimul capitol este destinat orientărilor și rezultatelor activității de ocrotire a Patrimoniului Cultural din Transilvania și Banat, după anul 1948. Astfel, la 15 martie 1951, prin Decretul nr. 46 al Prezidiului Marii Adunări Naționale, privind conservarea monumentelor istorice, s-a înființat, pe lângă Academia R.P. Române, Comisia științifică a muzeelor, monumentelor istorice și artistice, a cărei primă sarcină a fost inventarierea monumentelor. Printre realizările ei trebuie menționat Regulamentul privind protejarea, restaurarea și folosirea monumentelor de cultură. Totodată s-a publicat și cea dintîi listă a monumentelor istorice, cu 4345 obiective puse sub protecția legii. Autorul înfățișează și harta obiectivelor de cercetare, protejare și valorificare a Patrimoniului Cultural Național din Transilvania și Banat (pentru anii 1918—1950), precum și specialiștii care au ostenit în acest domeniu, continuînd eforturile generațiilor precedente.

Volumul se încheie cu prezentarea izvoarelor arhivistice și a lucrărilor de specialitate, studiate de autor, cu indicarea sursei ilustrațiilor, cu lista membrilor corespondenți ai C.M.I., secția Transilvania, și cea a localităților unde s-au întreprins lucrări de conservare-restaurare la monumente istorice și de artă și respectiv săpături arheologice și amplasamente muzeale. Se mai adaugă un rezumat în limba engleză și un bogat indice de persoane și localități.

În întregimea sa, volumul constituie o contribuție majoră la cunoașterea măturilor cultural-artistice din Transilvania și Banat, după Marea Unire de la 1 Decembrie 1918. Apărut într-o excelentă înfățișare grafică, la Editura Științifică și Enciclopedică, el oferă tuturor cititorilor un vast material documentar, selectat și prezentat cu minuția specialistului de către harnicul său autor care a reușit o lucrare de referință în acest domeniu.

LOGHIN I. OPRÎȘA

UN ECOU LA MATERIALE PUBLICATE

Într-o scrisoare primită recent la Redacție, prof. dr. I.D. Lăudat din Iași își exprimă satisfacția privind numeroase materiale apărute în revista noastră, pe care le-a citit cu multă plăcere, dar în special materialul închinat voievodului martir Constantin Brîncoveanu, aparținînd preotului prof. Constantin Rus de la Seniraru teologic din Caransebeș.

Mulțumind corespondentului nostru pentru aprecierile care ne onorează reproducem o parte din conținutul scrisorii :

„Am primit revista „Mitropolia Banatului“ nr. 3/1988. Cunoșteam drana provocată de turci voievodului Constantin Brîncoveanu. Am citit-o de mai multe ori în diferite versiuni. Relatarea morții sale m-a impresionat întotdeauna în mod deosebit. Știam multe date despre marea sa tragedie, ca și a familiei sale, dar relatarea făcută de preot prof. Constantin Rus a depășit tot ce am citit pînă acum. Dacă va ajunge și la cunoștința celorlalți cititori, cu siguranță îi va impresiona în mod deosebit. Îl felicit pe autorul lucrării.

Felicit Redacția revistei pentru materialele publicate în cuprinsul ei.”

UN ECU LA MATERIALE PUBLICATE

Într-o scrisoare primită recent la Redacție, prof. dr. I.D. Lăduț din Iași în exprime satisfacția privind numeroase materiale apărute în revista noastră, pe care le-a citit cu multă plăcere, dar în special materialul închinat voievozului mare Constantin Brîncoveanu, aparținând prețului prof. Constantin Rus de la Sămăraș, teolog din Caransebeș.

Mulțumind corespondentului nostru pentru apăsările care ne onorează, reproducem o parte din conținutul scrisorii :

"Am primit revista „Mirepoia Bisericii” nr. 39988. Cunoaștem dintr-o povestă de la voievozului Constantin Brîncoveanu. Am citit-o de mai multe ori în diferite versiuni. Relatarea vieții sale m-a impresionat foarte mult în mod deosebit. Știam multe date despre moartea sa tragică, că și a familiei sale, dar relatarea făcută de preot prof. Constantin Rus a depășit tot ce am cunoscut până acum. Dacă va ajunge ei la cunoștința celorlalți cititori, cu siguranță îi va impresiona în mod deosebit. Îi felicit pe autorul lucrării.

Beliza Redacția revistei pentru materialele publicate în cuprinsul ei."

CRONICA BISERICESCA .

Tricentenarul „Bibliei de la București”. O nouă întrunire între C.B.E.— C.C.E.E. Din activitatea Conferinței creștine pentru pace. Festivitățile consacrate celei de a 30-a aniversări a C.C.P. Întrunirea internațională „Oameni și religii”. Conferință Syndesmos — C.E.B. 170 răspunsuri la „B.E.M.”. Biblia: cartea cea mai tradusă din lume — — — — —

96

NOTE ȘI COMENTARII .

„Modernitate și specific românesc”. Între pietate, minciună și adevăr. — — — — —

104

LECTURI MORALE .

Pr. EMANUEL COPĂCIANU : Maria Magdalena (continuare) — 108

VIATA BISERICESCA ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI BANATULUI .

Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului

Praznicul luminos al Crăciunului. Sesiunea Adunării Eparhiale. Vizită canonică. Hirotonie. Binecuvântarea unor ample lucrări de reparații. Distincții bisericești. Concerte de colinde și imnuri religioase. Conferințe preoțești la nivel județean. Momente aniversare la Seminarul teologic din Caransebeș. Întruniri preoțești pe teme misionare. Implicarea viitorilor preoți în viața bisericească. Expoziție comemorativă dedicată Marii Uniri. Acolo unde sfîrșesc toate cele pămîntești. — — — — —

126

Episcopia Aradului, Ienopolei și Hălmașului

Praznicul Crăciunului. Lucrările Adunării Eparhiale. Slujiri arhieresti și binecuvîntări de lucrări. Conferința preoțească din luna noiembrie 1988. Adunarea O.D.U.S. din cadrul Centrului eparhial. Grijă față de valorile patrimoniului cultural-național aparținînd eparhiei. Trecuți la cele veșnice. — — — — —

140

PREZENTĂRI BIBLIOGRAFICE :

Mitropolit dr .Nestor Vornicescu, *Desăvîrșirea unității noastre naționale — fundament al unității Bisericii străbune*, Craiova 1988 (prot. dr. Marcu Bănescu). *Mărturii privind lupta românilor din părțile Aradului pentru păstrarea ființei naționale prin educație și cultură (1784—1918). Documente referitoare la Episcopia Ortodoxă a Aradului*, Arad 1986 (prot. Ion B. Mureșianu). Dr. Ioan Opreș, *Protejarea mărturiilor culturale artistice din Transilvania și Banat, după Marea Unire*, București 1988 (Longin I. Opreș). — — — — —

149

POȘTA REDACȚIEI

Un ecou la materialele publicate — — — — — 158

Lei 35,00